

MƏMMƏD MİRZƏYEV

CANALI MİRZƏLİYEV

**“QARA QIZIL”
AĞ SƏADƏT
RƏNGİNDƏ**

ALTINCI KİTAB

- 8596 -

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin

İşlər İdarəsi

PREZİDENT KİTABXANASI

“MBM”

Bakı - 2006

Rəyçi:
Çingiz Tahirov

Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyasının (ABŞ) akademiki, geologiya-mineralogiya elmləri doktoru, AMEA-nın nəzdindəki və Rusiya EA-nın nəzdindəki paleontologiya cəmiyyətlərinin fəxri üzvü, SSRİ neft sənayesi eləcəsi, AzNSETLİ mikropolentologiya qrupunun rəhbəri

MƏMMƏD MİRZƏYEV, CANALI MİRZƏLİYEV
"QARA QIZIL" AĞ SƏADƏT RƏNGİNDƏ" 6-cı kitab.
Bakı, "MBM" nəşriyyatı, 2006, - 240 seh.

"Qara qızıl" ağ səadət rəngində" eyni adlı **altıncı kitabda** ümummilli liderimiz mərhum Heydər Əliyevin gərgin səyləri nəticəsində hazırlanan və həyata keçirilən Azərbaycanın neft strategikasından bəhs olunur. Respublika Prezidenti İlham Əliyevin bu istiqamətdə aparılan işlərdə müstəsna rolu qeyd olunur. Kitabda hər il təşkil olunan Beynəlxalq "Xəzər neft, qaz, neftayırma və neft kimyası" adlı ənənəvi sərgisi və konfransının materialları dərc edilmişdir.

Altıncı kitabda da neft və qaz sənayesinin inkişafında gərgin əmək sərf edən neftçilərin fəaliyyətindən söhbət açılır, həmçinin xalqımızın səadəti, firavan həyatı yolunda çalışmış qioqrafik məlumatlar verilir.

Kitab geniş oxucu dairəsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

ISBN 99 52-29-043-8

© M.Mirzəyev, C.Mirzəliyev
"MBM" MMC. 2006

BİRİNCİ BÖLMƏ

ÜMUMMİLLİ LİDERİMİZ
HEYDƏR ƏLİYEVİN NEFT
STRATEGİYASININ ŞANLI
SƏHİFƏLƏRİ

Biz iqtisadiyyatımızı şaxələndirməliyik ki, o, təkçə neft amilinə söykənməsin. Bilirsiniz ki, bunun üçün çox geniş tədbirlər görülür və Azərbaycan iqtisadiyyatının qeyri-neft sektoru uğurla inkişaf edir. Gələcəkdə bu, bizə imkan verəcəkdir ki, ölkəmizin hər bir bölgəsi, rayonu inkişaf etsin. Amma bütün bunların təməlində neft amili durur. Biz bunu unutmama liabilityq, bu, belədir və uzun illər belə də olacaqdır. Şadam ki, neftdən əldə olunan gəlirlər də çox səmərəli şəkildə qorunub saxlanılır və onlardan istifadə edilir. Bilirsiniz ki, Heydər Əliyevin neft strategiyasının tərkib hissəsi olan məsələlərdən biri də neftdən əldə olunan gəlirlərin Azərbaycan vətəndaşları arasında ədalətli şəkildə bölünməsi, ölkə iqtisadiyyatının sonrakı inkişafında rol oynaması və gələcək nəsillər üçün bir əmanət kimi saxlanılmasıdır. Bütün bu vəzifələr həyata keçirilir.

*İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti*

**"ƏSRİN MÜQAVİLƏSİ"nin İMZALANMASI ÜMUMMİLLİ
LİDERİMİZ HEYDƏR ƏLİYEVİN NEFT STRATEGİYASININ
ŞANLI SƏHİFƏSİDİR**

*"Əsrin müqaviləsi"nin 10-cu ildönümünə həsr
olunmuş təntənəli mərasimdə Azərbaycan
Prezidenti İlham Əliyevin nitqi*

- Hörmətli xanımlar və cənablar!

Hörmətli qonaqlar, əziz dostlar!

Mən sizin hamınızı ürəkdən salamlayıram. Bu gün çox gözəl bir gündür, bayram günüdür. "Əsrin müqaviləsi"nin 10-cu ildönümünü qeyd edirik. Mən bu bayram günündə Azərbaycana gəlmiş bizim hörmətli qonaqlarımızı xüsusi salamlamaq istəyir, onlara öz dərin minnətdarlığımı və təşəkkürümü bildirəm.

10 il bundan əvvəl "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması ilə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin neft strategiyasının təməli qoyuldu. Ötən dövr ərzində Azərbaycan hərtərəfli inkişaf etdi. Ölkəmiz iqtisadi baxımdan çox böyük nailiyyətlər əldə etdi, siyasi cəhətdən dünya birliyində özünəlayiq yerini tuta bildi. Azərbaycanda çoxlu sosial məsələlər öz həllini tapdı. Bir sözlə, ölkəmiz

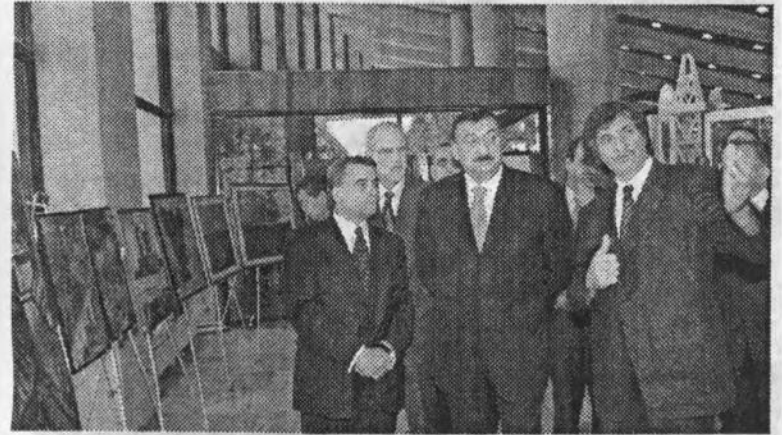

ötən 10 il ərzində böyük və şərəfli bir yol keçdi.

Eyni zamanda hamımız yaxşı xatırlayıraq ki, 1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi" imzalananda ölkəmizdə vəziyyət çox çətin idi. Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra geden proseslər, təəssüflər olsun ki, ölkəmizi uçurum kənarına gətirmişdi. Sosial-iqtisadi, siyasi, hərbi böhran hökm sürürdü. Azərbaycan torpaqları Ermənistanın işğalçı qüvvələri tərəfindən zəbt olunurdu, ölkədə xaos, anarxiya, hərə-mərclik mövcud idi, vətəndaş müharibəsi başlanmışdı. İqtisadiyyat isə tamamilə dağılmışdı. O illərdə baş verən iqtisadi tənəzzül ölkəmizi çox çətin vəziyyətə salmışdı. Belə bir çətin anda, çətin dövrdə xalqımızın müdriyyəti bir daha özünü göstərdi. Xalqın təkidi və tələbi ilə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev Azərbaycana qayıtdı; xalq onu prezident seçdi və ondan sonra ölkəmizin inkişaf dövrü başladı. Bütün xoşagəlməz meyillərə son qoyuldu, sabitlik, ictimai asayiş bərqərar olundu, qeyri-qanuni silahlı dəstələr tərkisilah edildi. Bir sözlə, Azərbaycan inkişaf yoluna qədəm qoydu.

Əlbəttə, inkişafın çox mühüm amillərindən biri də neft amili idi. Bu amildən istifadə etmək lazım idi.

Mən o dövrü çox yaxşı xatırlayıram. Həmin illərdə Azərbaycana sərmayə qoymaq istəyən şirkətlərin sayı o qədər də çox deyildi. Çünki Azərbaycan dünyada riskli bir ölkə kimi tanınırdı və əl-

bəttə, buraya böyük həcmdə kapital qoyuluşunun cəlb edilməsi çoxlu səylər, siyasi məharət, uzaqgörənlik tələb edirdi. Bütün bu məsələlər öz həllini tapdı. "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması Heydər Əliyevin neft strategiyasının başlanması demək idi. Məhz onun uzaqgörənliyi, müdriyyəti, qətiyyəti, cəsarəti sayəsində bu müqavilə imzalandı. Xatırlayırsınız ki, buna həm ölkə daxilində, həm də xaricdə çox ciddi müqavimət var idi. Amma bütün bu çətinliklərə baxmayaraq Azərbaycan öz istəyinə nail oldu. Neft müqaviləsi imzalandı və Azərbaycana böyük həcmdə xarici sərmayənin gətirilməsi təmin edildi. Ötən dövr ərzində ölkəmiz adambaşına düşən xarici sərmayənin həcminə görə təkə keçmiş sovet respublikaları arasında deyil, Şərqi Avropa ölkələri arasında da qabaqcıl mövqelərə sahib oldu. Ölkəmizə gətirilən sərmayələr Azərbaycanın neft sektorunun inkişafında böyük rol oynamaqla yanaşı, qeyri-neft sektorunun inkişafına da güclü təkan verdi. Azərbaycan tarixdə ilk dəfə Xəzər dənizini xarici şirkətlər üçün açdı və beləliklə, Xəzər dənizində beynəlxalq konsorsium yarandı. Müxtəlif ölkələri təmsil edən aparıcı şirkətlər Azərbaycanla çox uğurlu əməkdaşlığa başladılar və bunun nəticəsində ölkəmiz sürətlə, hərtərəfli inkişaf etməyə başladı. Azərbaycanın neft sektoru, təbii ki, ölkə iqtisadiyyatı üçün həlledici amildir. Əlbəttə, bizim bütün səylərimiz neft sektorunun daha sürətlə inkişafı üçün təd-

birlər görülməsinə yönəldilmişdir. Bu istiqamətdə "Əsrin müqaviləsi"nin Azərbaycanın müasir-tarixindəki rolu müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Ölkəyə milyardlarla dollar sərmayə qoyuldu, infrastruktur yaradıldı. Azərbaycanda müasir qazma qurğuları yenedən tikilib istifadəyə verildi. Bu gün Azərbaycanın bütün dünya standartlarına cavab verən dörd müasir qazma qurğusu vardır - "Dədə Qorqud", "İstiqlal", "Qurtuluş" və "Heydər Əliyev" nəhəng qazma qurğusu. Ölkəmizdə on minlərlə yeni iş yerləri açıldı, büdcəyə vergilər şəklində böyük vəsait daxil oldu. Bir sözlə, bütün cəhətlərdən "Əsrin müqaviləsi"nin Azərbaycanın müasir tarixində rolu çox böyük olmuşdur.

Azərbaycan Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulmuş neft strategiyasını müstəqil surətdə həyata keçirir. Ölkəmiz Xəzərini ona məxsus olan sektorunda müxtəlif şirkətlərlə çox uğurlu

əməkdaşlıq edir. 25 neft şirkəti ilə 23 neft müqaviləsi imzalanmışdır. Bunların həyata keçirilməsi çərçivəsində ölkəmizə 50 milyard dollardan çox sərmayə qoyulacaqdır. İndiyədək 10 milyard dollardan çox sərmayə qoyulub və növbəti 3-4 ildə bir o qədər də qoyulacaqdır. Bu onu göstərir ki, Azərbaycan xarici sərmayəçilər üçün çox münasib bir məkandır. "Əsrin müqaviləsi"ndə Azərbaycanın iqtisadi maraqları tam şəkildə təmin edilmişdir. Bununla yanaşı, xarici sərmayəçilər üçün də çox məqbul şərait yaradılmışdır. Əgər belə olmasaydı, sərmayələrin bu həcmdə Azərbaycana gətirilməsi də mümkün olmazdı. Xarici tərəfdaşlarımız əminirdilər ki, Azərbaycana qoyulan hər bir manat, hər bir dollar lazımı səviyyədə qorunur, ölkəmizin qanunvericiliyi bunun üçün təminat verir. Bilirsiniz ki, imzalanmış hər bir müqavilə Milli Məclis tərəfindən təsdiq olunur. Azərbaycan etibarlı tərəfdaşdır. Bu, bizim üçün çox vacibdir. Çünki qeyd etdiyim kimi, 1994-cü ildə ölkəmiz həm siyasi-iqtisadi cəhətdən çətin vəziyyətdə idi, eyni zamanda Azərbaycan haqqında beynəlxalq aləmdə kifayət qədər məlumat yox idi. Mövcud olan məlumat da Azərbaycandakı realığı kifayət qədər əks etdirmirdi. Belə olan halda Azərbaycanın çox etibarlı, sabit, xarici sərmayələr üçün əlverişli bir ölkə kimi tanınması bizim üçün çox vacib idi və buna nail olduq. Bu, özünü təkcə neft sektoruna deyil, eyni zamanda qeyri-neft sektoruna qoyulmuş sərmayələrdə də əks etdirir. Bu onu göstərir ki, dünyada, beynəlxalq aləmdə bizim reytingimiz, imicimiz çox sürətlə artır və güclənir. Beləliklə, bu, bizə ölkəmizi hərtərəfli inkişaf etdirməyə imkan verəcəkdir.

Biz iqtisadiyyatımızı şaxələndirməliyik ki, o, təkcə neft amilinə söykənməsin. Bilirsiniz ki, bunun üçün çox geniş tədbirlər görülür və Azərbaycan iqtisadiyyatının qeyri-neft sektoru uğurla inkişaf edir. Gələcəkdə bu, bizə imkan verəcəkdir ki, ölkəmizin hər bir bölgəsi, rayonu inkişaf etsin. Amma bütün bunların təməlinə neft amili durur. Biz bunu unutmamalıyıq, bu, belədir və uzun illər belə də olacaqdır. Şadam ki, neftdən əldə olunan gəlirlər də çox səmərəli şəkildə qorunub saxlanılır və onlardan istifadə edilir. Bilirsiniz ki, Heydər Əliyevin neft strategiyasının tərkib hissəsi olan məsələlərdən biri də neftdən əldə olunan gəlirlərin Azərbaycan vətəndaşları arasında ədalətli şəkildə bölünməsi, ölkə iqtisadiyyatının sonrakı inkişafında rol oynaması və gələcək nəsillər üçün bir

amanət kimi saxlanılmasıdır. Bütün bu vəzifələr həyata keçirilir.

Azərbaycanda Heydər Əliyev tərəfindən yaradılmış Neft Fondu çox şəffaf və açıq şəkildə fəaliyyət göstərir. Fond da beynəlxalq audit keçirilir, onun gəlirləri və xərcləri barədə ictimaiyyətə mütəmadi olaraq məlumat verilir. Bu, çox vacib amildir. Azərbaycan neft ölkəsi kimi öz milli sərvətindən səmərəli istifadə etməlidir. Təsadüfi deyildir ki, Neft Fondundan ayrılan ilk ödəmələr ölkəmizdə ən çətin və ağır vəziyyətdə yaşayan qaçqın və köçkünlərimizin sosial problemlərinin həllinə yönəldilmişdir. Bu, Azərbaycan üçün prioritet məsələdir. Ermənistanın təcavüzündən sonra öz doğma torpaqlarından didərgin düşmüş qardaş və bacılarımız daim diqqət mərkəzində olmalıdır və diqqət mərkəzindədirlər. Bilirsiniz ki, bu, keçmişdə də belə olub, bu gün də belədir. Hazırda qaçqın və məcburi köçkünlər üçün yeni qəsəbələr, yeni şəhərciklər, xəstəxanalar, məktəblər və digər obyektlər məhz Neft Fondunun vəsaiti hesabına tikilir.

Eyni zamanda Azərbaycanda son müddət ərzində digər sosial məsələlərin həllinə böyük diqqət göstərilir. Maaşlar və pensiyalar artırılır və bu siyasət bundan sonra da davam etdiriləcəkdir. Mən prezident seçkiləri ərəfəsində demişdim ki, Azərbaycan vətəndaşları ildən-ilə daha yaxşı yaşayacaqlar və yaşayacaqlar. Bunu etmək üçün hər cür imkanımız vardır. Ən önəmlisi isə dövlətin düzgün siyasəti vardır. Bu siyasət Heydər Əliyev siyasətidir. Mən seçkilərdən əvvəl bəyan etmişdim və söz vermişdim ki, bu siyasətə sadıq qalacağam və onu öz fəaliyyətimdə həyata keçirəcəyəm. Bu gün sizə deyə bilərəm ki, Azərbaycanda Heydər Əliyev siyasəti yaşayır, güclənir və bundan sonra da əbədi olaraq yaşayacaqdır.

Onu da qeyd etməliyəm ki, bugünkü uğurlarımızda ötən əsrin 70-80-ci illərində yaradılmış infrastruktur da çox mühüm rol oynayır. Azərbaycanda neft infrastrukturunu məhz o illərdə yaranmış və yeni müəssisələr istifadəyə verilmişdir. Bu gün Heydər Əliyev adını daşıyan Dərin özüllər zavodu da məhz 1970-ci illərdə yaradılmışdır. Əgər bu gün o zavod olmasaydı, bizim həyata keçirdiyimiz bütün neft layihələri azı 5-7 il gecikəcəkdi. Bu, bir daha onu göstərir ki, xalqımızın ümummilli lideri 1970-ci illərdə rəhbərlikdə olan zaman bu məsələlərə böyük diqqət göstərirdi.

Hazırda Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru xətti uğurla inşa edilir və yaxınlarda istismara veriləcəkdir. Digər neft kəmərləri - Bakı-Novorossiysk, Bakı-Supsa kəmərləri istismardadır. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri istifadəyə verildikdən sonra ölkə iqtisadiyyatına daxil olacaq gəlirlər artacaqdır və bu, bizə qarşımızda duran bütün sosial və iqtisadi məsələləri uğurla həll etməyə imkan verəcəkdir.

Azərbaycanın Xəzər dənizi sektorunda yerləşən "Şahdəniz" qaz yatağı da bizim gələcək inkişafımız üçün çox önəmli rol oynayacaqdır. Bu istiqamətdə də böyük işlər görülür və əminəm ki, "Şahdəniz" yatağından çıxarılaçaq qazın Türkiyəyə və Avropaya nəqli də uğurla təmin ediləcəkdir.

Bir sözlə, qarşıya qoyduğumuz bütün məsələlər öz həllini tapıbdir. 1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi" imzalanarkən bəziləri bunun uğuruna inanmırdı və hesab edirdilər ki, müqavilə elə kağız üzərində qalacaqdır. Çünki onun həyata keçirilməsi üçün təkəcə iqtisadi deyil, eyni zamanda, siyasi və coğrafi-siyasi məsələlər öz həllini tapmalı idi. Heydər Əliyevin neft strategiyası və Heydər Əliyev diplomatiyası qarşımızda duran bütün məsələlərə nail olmaq üçün imkan yaratdı. Bu gün biz müqavilənin 10 illik yubileyini qeyd edərək deyə bilərik ki, artıq bütün məsələlər öz həllini tapmışdır. Əminəm ki, Azərbaycan bundan sonra da sürətlə inkişaf edəcək, yaxın zamanlarda qüdrətli dövlətə çevriləcəkdir.

Bilirsiniz ki, son müddət ərzində Azərbaycanda həyata keçirilən siyasi və iqtisadi islahatlar öz gözəl nəticələrini verməkdədir. Ölkə iqtisadiyyatı inkişaf edir. Seçkilərdən ötən dövr ərzində 70 minədək yeni iş yeri açılmışdır, regionların sosial problemləri öz həllini tapır. Bir sözlə, biz düzgün yoldayıq. Bu yolda hamımıza uğurlar, müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Əziz dostlar!

"Əsrin müqaviləsi"nin 10-cu ildönümü münasibətilə sizi bir daha ürəkdən təbrik edirəm, sizə cansağlığı və xoşbəxtlik arzulayıram.

On il bundan əvvəl, 1994-cü il sentyabrın 20-də neft səltənəti Azərbaycanın paytaxtı Bakının "Gülüstan" sarayında "Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda "Azəri", "Çıraq" yataqlarının və "Günəşli" yatağının dərinlikdə yerləşən hissəsinin birgə işlənilməsi və neft hasilatının pay bölgüsü haqqında" Azərbaycan Dövlət Neft

Şirkəti ilə dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin tanınmış neft şirkətləri arasında müqavilə imzalanmışdır. Müstəqil ölkəmizin bu günə və gələcəyi üçün böyük əhəmiyyəti olan xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev rəhbərliyi altında hazırlanmış, beynəlxalq aləmdə yüksək qiymətləndirilərək "Əsrin müqaviləsi" adını almış həmin sənəd müstəqil respublikamızın salnaməsinə qızıl hərflərlə həkk olundu və müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu Heydər Əliyev neft strategiyasının şanlı səhifəsini açdı.

"Əsrin müqaviləsi"nin onuncu ildönümünün keçirilməsi haqqında" Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Sərəncamında deyildi ki, "xalqımızın yaddaşında əbədi yaşayacaq bu tarixi hadisə müstəqilliyini bərqərar edən Azərbaycan Respublikasının öz sərvətlərinə tam sahib olduğunu dünyaya bir daha əyani şəkildə bəyan etdi. Postsovet məkanında yaranmış dövlət ilk dəfə Qərbin iri neft şirkətləri ilə belə böyük miqyasda saziş imzalamaqla, Xəzər dənizində beynəlxalq əməkdaşlığın əsasını yaratdı. Bununla da Prezident Heydər Əliyev o dövrün böhranlı sosial-iqtisadi şəraitində növbəti dəfə böyük siyasi cəsarət, dönməz iradə, dəqiq iqtisadi hesablama və dərin müdriklik nümayiş etdirərək müstəqil Azərbaycanın yeni neft doktrinasını irəli sürdü".

O vaxtdan uğurla həyata keçirilən yeni neft strategiyası indiyədək 23 beynəlxalq neft müqaviləsi bağlanmasını təmin etmişdir. Görülən müştərək işlər ölkəmizə müasir texnologiyaların gətirilməsi, neft sənayesi infrastrukturunun yenidən qurulması, yüksək peşəkarlığa malik milli kadrların hazırlanması, eləcə də digər sahələrin inkişafı, minlərlə yeni iş yerlərinin açılması üçün geniş imkanlar açmışdır. "Əsrin müqaviləsi"nin həyata keçirilməsi indiyədək Azərbaycanda təkcə neft sənayesinə 7 milyard ABŞ dolları məbləğində sərmayənin qoyulmasını təmin etmişdir. "Əsrin müqaviləsi"nin 10-cu ildönümü münasibətilə sentyabrın 20-də Heydər Əliyev adına sarayda təntənəli mərasim keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmək üçün saraya gəldi. Dövlətimizin başçısı əvvəlcə sarayın foyesində "Əsrin müqaviləsi"nin 10-cu ildönümünə həsr edilmiş sərgi ilə tanış oldu.

Sərgidə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev iştirakı ilə neft müqavilələrinin imzalanması, "Çıraq-1" platformasından ilkin neft

tin çıxarılmasının bayram edilməsi mərasimləri, ayrı-ayrı platformalarda qazma işlərinin aparılması, sualtı boru kəmərinin çəkilişi, Səngəçal terminalının tikintisi, ilkin neftin ixrac marşrutları haqqında çoxsaylı fotoşəkillər, müxtəlif çertyojlar nümayiş etdirilir, videofilmlər göstərilirdi.

Müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu Heydər Əliyev "Dədə Qorqud" platformasında olmasını, "Şahdəniz" layihəsi ilə bağlı görülməli işləri, Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinin maliyyələşdirilməsinə dair mərasimi, müxtəlif qazma qurğularının istifadəyə verilməsini, Səngəçal terminalında keçirilən tədbirləri, 1999-cu ildə Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinə dair İstanbul bəyannaməsinin imzalanması mərasimini, Dövlət Neft Fondundan ayrılmış vəsait hesabına salınmış qəsəbələrin açılışında ümummilli liderimiz Heydər Əliyev və Prezident İlham Əliyev iştirakını, Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan və Ukrayna prezidentlərinin iştirakı ilə keçirilən ayrı-ayrı tədbirləri əks etdirən fotoşəkillər diqqəti cəlb edirdi.

Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti Natiq Əliyev və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin prezidenti Devid Vudvord sərgi barədə dövlətimizin başçısına ətraflı məlumat verdilər. Devid Vudvord dörd ildən sonra neft hasilatının həcmimin 7-8 dəfə artacağı zaman quraşdırılacaq platformalar barədə danışdı və Prezident İlham Əliyevə "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının həm dərin, həm də dayaz qatlarındakı neftin çıxarılması üçün gələcəkdə istifadə olunacaq platformaların maketini hədiyyə etdi.

Prezident İlham Əliyev sərgidə Azərbaycanın ən tanınmış rəsamlarının neft mövzusunda müxtəlif janrlarda çəkdiyi əsərlərə də baxdı.

Sonra təntənəli mərasim başlandı.

Salona toplaşanlar Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi hərətlə qarşıladılar.

Azərbaycanın dövlət himni əzəmətlə səsləndi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mərasimdə nitq söylədi.

Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti Natiq Əliyev mərasimdə çıxış etdi.

Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin Prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı

- Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyev!
Əziz qonaqlar!
Hörmətli mərasim iştirakçıları!
Bütün dünyada "Neft səltənəti", "Odlar yurdu" kimi tanınan Azərbaycanda bu gün böyük bayramdır. Xalqımız Azərbaycan neftçilərinin şərəfli əməyini yüksək qiymətləndirərək Neftçilər gününü və ölkəmiz üçün son dərəcədə əlamətdar bir hadisəni - "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasının 10-cu ildönümünü böyük təntənə ilə qeyd edir.

Bu bayram və Bakı şəhərində baş verən tarixi əhəmiyyətli hadisələr münasibətilə icazə verin ilk növbədə möhtərəm cənab Prezident, Sizi təbrik edim, təntənəli mərasimdə iştirak edən, xüsusilə xaricdən gələn çoxsaylı qonaqlarımızı salamlayım, neftçilərə və xalqımıza dərin minnətdarlığımı və təşəkkürümü bildirim. Hamınıza möhkəm cansağlığı, səadət və gələcək işlərdə uğurlar arzulayım.

Ötən 10 ildə xalqımızın ümummilli lideri, unudulmaz öndərimiz Heydər Əliyevin müdrik daxili və xarici siyasəti və ölkədə sabitliyin yaranması nəticəsində Azərbaycanın neft sənayesi sürətlə inkişaf etmiş, güclü istehsal və madditexniki bazaları yaradılmış, xarici əlaqələr və beynəlxalq əməkdaşlıq genişlənməmişdir.

Azərbaycanın tarixində, xüsusilə müstəqillik dövründə neft sənayesinin əhəmiyyətini nəzərə alaraq və həmişəki kimi neftçilərə bəslədiyi qayğısını və diqqətini yenidən xalqımıza nümayiş etdirərək, ümummilli liderimiz Heydər Əliyev 2001-ci il avqustun 16-da "Neftçilər günü" peşə bayramının təsis edilməsi haqqında" fərman imzaladı və bununla hər il sentyabrın 20-si Azərbaycan Respublikasında Neftçilər gününün qeyd olunmasına qərar verdi. Biz neftçilər əməyimizin belə yüksək qiymətləndirilməsini heç vaxt unutmayacağıq və ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin əziz xatirəsini yad edərək onun ruhu qarşısında baş əyirik. Söz veririk ki,

onun müstəqillik uğrunda apardığı siyasəti davam etdirərək xalqın rifahı naminə yaratdığı yeni neft strategiyasını tam şəkildə və bütövlükdə həyata keçirəcəyik, ölkəmizin neft və qaz sənayesinin inkişafı yolunda fədakarcasına çalışacağıq və xalqımızın tarixinə yeni şanlı səhifələr yazacağıq.

1994-cü ilin 20 sentyabrı "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması günü müstəqil Azərbaycanın tarixində yeni neft strategiyasının əsasını qoyan gün, neft sənayesində yeni eranın başlanması kimi daimi qalacaqdır. Bu müqavilənin imzalanması yalnız ümummilli lider, dünya miqyaslı dahi siyasətçi Heydər Əliyevin böyük və misilsiz rəhbərliyi, uzaqgörənliyi və təcrübəsi, fenomenal diplomatik bacarığı və siyasi qətiyyəti nəticəsində mümkün oldu. Bu faktla Azərbaycan ilk dəfə olaraq öz neft sərvətlərinə tam sahib çıxdığını təsdiqlədi. Xəzər hövzəsində xarici neft şirkətlərinin birgə işləməsinə yol açdı. Bu əməkdaşlıq təkcə Azərbaycan üçün deyil, eyni zamanda Xəzər regionu, Cənubi Qafqaz üçün, Qərbin və dünyanın bir sıra aparıcı dövlətlərinin enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında gündən-günə gerçəkləşən "Əsrin müqaviləsi" Azərbaycanın iqtisadi tərəqqisinin aparıcı amili oldu. Ötən 10 ildə geniş əməkdaşlıq, xarici sərmayələrin axını və görülən nəhəng işlər nəticəsində Azərbaycana mütərəqqi texnologiyaların gətirilməsi, milli neft sənayesinin infrastrukturunun yenidən qurulması, nəqliyyat və xidmət sahələrinin inkişafı, yüksək peşəkar yerli kadrların hazırlanması və minlərlə yeni iş yerlərinin açılması təmin olunmuşdur.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin dövlətimizin müstəqilliyi və rifahı naminə apardığı siyasətin və yaratdığı neft strategiyasının həyata keçirilməsinin ən layiqli davamçısı olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev əldə olunmuş nailiyyətləri yüksək qiymətləndirərək "Əsrin müqaviləsi"nin onuncu ildönümünün keçirilməsi haqqında" 19 iyul 2004-cü il tarixli siyasi, iqtisadi və sosial baxımdan dərin məzmunlu sərəncam imzaladı və əlamətdar hadisə ilə əlaqədar təntənəli mərasimin və bir sıra tədbirlərin yüksək səviyyədə keçirilməsini qərara aldı. Möhtərəm cənab Prezident, bu yüksək qiymətə görə Azərbaycan neftçiləri və minlərlə tərəfdaşımız adından Sizə dərin təşəkkürümü və minnətdarlığımı bildirirəm.

Möhtərəm cənab Prezident!
Hörmətli mərasim iştirakçıları!

Ötən illər ərzində neft sahəsinə 9 milyard ABŞ dolları məbləğində xarici sərmayə qoyulmuşdur. Bunun nəticəsində Azərbaycanı ümumi neft hasilatının vəziyyəti kökündən dəyişməyə başlamışdır. 1993-cü ildən 2003-cü ilə qədər olan dövrdə hasilat 10 milyon ton səviyyəsindən 15 milyon tonu keçmişdir.

"Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının ilkin neft layihəsi çərçivəsində mühüm işlər görülmüşdür. "Çıraq" yatağından bu günədək 255 milyon barrel, yəni 35 milyon tondan artıq neft və 7 milyard kubmetr səmt qazı hasil olunmuşdur. Bu, yataqdan neft hasilatının uğurlu icrasını əks etdirən çox mühüm nailiyyətdir. 2004-cü ilin avqust ayında "Çıraq" platformasından bir gündə 154 min barrel neft hasil etməklə yeni bir rekord qazanılmışdır, bu da yerinə yetirilmiş uğurlu qazma, suvurma işlərinin müsbət nəticəsidir. Bu gün "Çıraq" platformasında 250 nəfər adam işləyir ki, onların da 85 faizini Azərbaycan vətəndaşdır.

Azərbaycan neftini dünya bazarlarına nəql etmək üçün Bakı-Novorossiysk şimal ixrac boru kəməri tezliklə bərpa edilmiş və 1997-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Ötən müddət ərzində həmin kəmərs vasitəsilə təxminən 17 milyon ton Azərbaycan nefti Novorossiysk limanından dünya bazarına çıxarılmışdır. Kəmərin Azərbaycan ərazisindəki 231 kilometrlik hissəsi, habelə nasos, neftvurma və nəzarət-ölçü stansiyaları heç bir iş günü itirilmədən işləməkdədir.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin yaratdığı yeni neft strategiyasının inkişafında və Şərqi-Qərbi enerji dəhlizinin gerçəkləşməsində Bakı-Supsa neft kəmərinin inşası mühüm yer tutmuşdur. Ötən illər ərzində Bakı-Supsa kəməri vasitəsilə 31 milyon tondan artıq Azərbaycan nefti nəql edilmiş və dünya bazarına çatdırılmışdır. "Çıraq" yatağından hasil olunan Azərbaycan nefti indi artıq "Azəri Layt" adı altında Supsa limanından dünya bazarlarına ixrac olunur.

"Əsrin müqaviləsi" layihəsində kəşfiyyat işlərinin tam şəkildə yerinə yetirilməsi mühüm yer tutur. Bu işlərin sırasında "Dədə Qorqud" yarım dalma qazma qurğusunda bərpa işlərinin başa çatması, sonra tam modernləşmiş "İstiqlal" üzən yarım dalma qazma qurğusunun, yeni inşa olunan yarım dalma, özünəməxsus "Qurtuluş"

qazma qurğusunun və 2002-ci ildə Xəzərin istənilən dərinliyini fəth etməyə qadir olan və hazırda xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin adını daşıyan ən müasir, ən özəmətli qurğunun istismara verilməsini Azərbaycan neft sənayesinin böyük uğurlarından hesab etmək olar.

2001-ci il avqustun 30-da Prezident sarayında xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin iştirakı ilə "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının tammiqyaslı işlənilməsinin birinci mərhələsinin qətnəməsinin imzalanması mərasimi keçirildi. Hazırda "Mərkəzi Azəri" platformasının dayaq bloku, payalar və dayaq tavası dənizdə quraşdırılıb, üst modullarının hazırlanması tamamlanıb və sınaqdan sonra bu ilin oktyabr ayında onun dənizə yola salınması gözlənilir. Kompresor və suvurma platformasının dayaq bloku "Azəri" yatağındakı daimi yerində quraşdırılmaq üçün bu il iyulun 31-də Heydər Əliyev adına Bakı dərin özüllər zavodunun tikinti-quraşdırma sahəsindən dənizə yola salınmışdır. Avqustun 1-də qurğu yerinə çatmış, uğurla suya endirilmişdir və hazırda dəniz dibində quraşdırılır. Bu dayaq bloku Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin tikinti infrastrukturundan istifadə olunmaqla bütövlüklə ölkə daxilində inşa olunmuşdur.

Bu, Mərkəzi Azəri platformasının dayaq blokundan sonra Xəzər dənizində quraşdırılacaq ikinci ən böyük qurğudur. "Mərkəzi Azəri" platformasından ilk neft hasilatı ilə əlaqədar 187 kilometr uzunluğunda - 30 düymlük sualtı neft kəməri sahilədek çəkilib, 28 düymlük qaz kəmərinin tikintisi tam başa çatmışdır. Faza-1 layihəsinin həyata keçirilməsi nəticəsində "Mərkəzi Azəri" platformasının maksimum orta illik hasilat 18,7 milyon ton səviyyəsində olacaqdır.

Bu isə "Azəri-Çıraq" yataqlarından illik hasilatın hazırkı 6 milyon ton səviyyəsindən 24-25 milyon tonadək artırılmasına imkan verəcəkdir.

2002-ci ilin sentyabrın 18-də ümummilli lider Heydər Əliyevin Türkiyə Cümhuriyyəti və Gürcüstan prezidentlərinin, ABŞ-ın energetika naziri cənab Spenser Abrahamın iştirakı ilə keçirilən təntənəli mərasimdə "Azəri" yatağının qərb və şərq hissələrinin işlənilməsini nəzərdə tutan Faza-1 layihəsinə sanksiya verilmişdir. Bu layihə "Azəri" yatağının tam işlənilməsi üçün Qərb və Şərqi platformalarının inşasını nəzərdə tutmuşdur. "Qərbi Azəri"də ön-

8596

çeqazma proqramı hazırda 6 quyudan ibarətdir. Bunların 5-i hasilat, 1-i isə şamların yenidən laya vurulması quyusudur. Quyuların layihə dərinliyi 3900 metrden 4500 metrə qədərdir. "Şərqi Azəri"dəki ilk dörd öncəqazma quyusunun uğurla tamamlanmasından sonra bu ilin iyul ayında "Qərbi Azəri" öncəqazma proqramına başlanmışdır. "Qərbi Azəri"dən ilk neftin 2006-cı ilin ikinci rübündə, "Şərqi Azəri"dən isə 2007-ci ilin ikinci rübündə hasil ediləcəyi gözlənilir. Bu layihənin gerçəkləşməsi neft hasilatının 2007-2008-ci illərdə 40 milyon tonadək artırılmasını təmin edəcəkdir.

"Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının tammiyaslı işlənilməsinin üçüncü mərhələsi (Faza-3) "Günəşli"nin dərinlikdə yerləşən hissəsinin işlənilməsinə və "Çıraq" yatağının qərb hissəsindəki ehtiyatları əhatə edir və sonuncu əsas işlənilmə mərhələsidir. Möhtərəm cənab Prezident, Faza-3 layihəsinin sanksiyalaşdırılması haqqında qərar Sizin xeyir-duanızla bu gün qəbul olunacaqdır.

Nəzərdə tutulmuş iş proqramına əsasən ilk neftin əldə olunması 2008-ci ilin ortalarında gözlənilir. Son nəticədə Faza-3 layihəsinin işlənilməsi ümumilikdə "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarından gündə 1 milyon bareldən artıq (ildə 50 milyon ton) neft çıxarılmasına imkan yaradacaqdır.

Səngəçaldə inşa edilmiş terminal dünyada bu qəbildən olan ən böyük terminallardan biri olacaqdır. Terminalın genişləndirilməsi gün ərzində burada 1,2 milyon barrel xam neftin saxlanması və texniki emalına imkan yaradacaqdır. Nəzərdə tutulmuş işlər demək olar, tam yerinə yetirilib və neft çənələrinin hamısı bu ilin sonunadək istifadəyə hazır olacaqdır.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin yeni neft strategiyasının ən mühüm tərkib hissələrindən biri Bakı-Tbilisi-Ceyhan ixrac boru kəmərinin çəkilişi ideyası və onun reallığa çevrilməsidir. Bu layihə Şərqi-Qərb enerji dəhlizinin əsasını təşkil edir və XXI əsrdə Azərbaycanda həyata keçirilən ən böyük layihələrdən biridir. Bu layihənin baş memarı, onun bünövrəsini qoyan, həyata keçirilməsinə şəxsən rəhbərlik edən Heydər Əliyev olmuşdur.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri dünyada bənzəri olmayan mühəndis qurğusudur. Ümumi uzunluğu 1762 kilometr olan kəmərin 443 kilometri Azərbaycan, 249 kilometri Gürcüstan, 1070 kilometr isə Türkiyədən keçəcəkdir. Layihədə boru çəkilişi ilə yanaşı Səngəçal terminalının genişləndirilməsi, Ceyhan limanında müa-

sir standartlara cavab verən nəhəng terminalın inşası, 8 nasos stansiyasının tikilməsi nəzərdə tutulur. İldə 50 milyon ton, sutkada isə 1 milyon barrel xam neft ötürmək qabiliyyətində olan bu kəmərin 2005-ci ildə istifadəyə verilməsi hər üç ölkə - Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə üçün mühüm tarixi hadisəyə çevriləcəkdir.

Şərqi-Qərb enerji dəhlizi və onun ən mühüm elementlərindən biri olan Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri zamanın tələbi, dünya iqtisadiyyatının vacib bir hissəsi, tranzit ölkələrin iqtisadi inkişafının və enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasının ayrılmaz əməlidir. Müstəqil Azərbaycanın yeni neft strategiyasının yaradıcısı, Bakı-Tbilisi-Ceyhan ixrac neft boru kəmərinin əsil memarı olan Heydər Əliyevin bu layihənin gerçəkləşməsində əvəzsiz xidmətlərini qiymətləndirərək Bakı-Tbilisi-Ceyhan ixrac neft boru kəmərinə Heydər Əliyevin adı verilmişdir və bununla da bu kəməri Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında əbədi qardaşlıq rəmzinə çevirmişdir.

Möhtərəm cənab Prezident!

Sadələdiqlərim neft strategiyasının həyata keçirilməsi yolunda görülən nəhəng işlərin yalnız bir hissəsidir. Bu nailiyyətlər "Əsrin müqaviləsi"ne daxil olan və layihədə iştirak edən dünyanın ayrı-ayrı ölkələrindən cəlb olunmuş çoxsaylı xarici şirkətlərin böyük fəaliyyəti və onların qoyduğu kapital, həm də Azərbaycanda və Azərbaycanda neft sənayesində işləyən şirkətlər, müəssisələr, alimlər, yüksək professional səviyyədə olan mütəxəssislər və fəhlələrin iştirakı və zəhmətləri nəticəsində əldə olunmuşdur.

Bu bayram günündə "Əsrin müqaviləsi" layihəsinin bütün iştirakçılarna göstərdikləri xidmətlərinə görə təşəkkür edirəm və yeni-yeni nailiyyətlər arzulayıram. Eyni zamanda "Əsrin müqaviləsi"nin tərəfdaşları adından və öz adımdan müqavilənin ilk addımından bu günədək bütün mərhələlərində bacarıqla rəhbərlik edən, çətinliklərin öhdəsindən gələn və hər zaman milli mənafeləri prinsipiallıq və qətiyyətlə yüksək səviyyədə qoruyan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevə dərin minnətdarlığımı və təşəkkürümü bildirirəm.

Biz hamımız inanırıq ki, Azərbaycanın Prezidenti cənab İlham Əliyev ötən 10 ildə olduğu kimi, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin siyasətini və neft strategiyasını Azərbaycanın müstəqilliyi və rifahı naminə uğurla davam etdirəcək və qələbə çalacaq-

dır.

Bu yubiley ərəfəsində Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev "Əsrin müqaviləsi"nin həyata keçirilməsindəki nailiyyətlərinə, Azərbaycan neft və qaz sənayesinin inkişafındakı xidmətlərinə görə 106 nəfər neftçinin orden və medallarla təltif edilməsi, 7 nəfər qocaman neftçiye Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdlərinin verilməsi haqqında fərmanlar imzalamışdır. Bu, bütün Azərbaycan neftçilərinin zəhmətinə və əməyinə verilən ən yüksək qiymətdir və hamımızı hədsiz sevindirir və ruhlandırır.

Cənab Prezident!

Əslində, mükafat alanların sırasında başda Siz olmalısınız. Çünki bu 10 ildə həm "Əsrin müqaviləsi"nin, həm də ondan sonrakı müqavilələrin hazırlanması, imzalanması və həyata keçirilməsindəki, ümumiyyətlə, neft və qaz sənayesinə rəhbərlik etdiyiniz illərdəki uğurlu fəaliyyətiniz, əvəzəilməz əməyiniz, xidmətləriniz və bu yolda nailiyyətləriniz göz qabağındadır. Biz hamımıza Sizə dərin təşəkkürümüzü və ürəkdən gələn minnətdarlığımızı bildiririk.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin Prezidenti Devid Vudvordun çıxışı

- Zati alileri cənab Prezident!
Hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar!

Belə bir xüsusi münasibətlə bp şirkəti, bizim Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətindəki tərəfdaşlarımız - Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti, "Yunokal", "İnpeks", "Statoyl", "Ekson/Mobil", TPAO, "Devon", "İtoçu" və "Amerada Hess" şirkətləri adından burada olmaq mənə böyük məmnunluq verir.

Bakıda Prezident Heydər Əliyev və bp qrupunun prezidenti Lord Con Braun tərəfindən digər on xarici neft şirkətinin nümayəndələri ilə birlikdə "Azəri", "Çıraq" yataqları və "Günəşli" yatağı-

nın dərinlikdə yerləşən hissəsi (AÇG) üzrə hasilatın pay bölgüsü sazişinin - "Əsrin müqaviləsi"nin imzalandığı gündən on il keçir. Bu dövr ərzində Azərbaycanın, Azərbaycan xalqının və ABƏŞ tərəfdaşlarının mənəfəti üçün bu ölkənin neft və qaz ehtiyatlarının işlənilməsi üzrə öz uzunmüddətli məqsədlərimizə doğru əla irəliləyiş edilmişdir.

Keçib gəldiyimiz bu yolda çoxlu mühüm addımlar atılmışdır. Onların hamısının adını çəksək siyahı çox böyük olar. Lakin icazə verin son on il ərzində nə qədər nailiyyət qazandığımızı yadımıza salmaq üçün onlardan yalnız bir neçəsini xatırladım.

1994-cü il sentyabrın 20-də müqavilə imzalanandan sonra 1995-ci ilin fevral ayında Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti təşkil olundu və həmin ilin oktyabr ayında ilkin neft layihəsinə sanksiya verildi. İki il keçməmiş, 1997-ci il noyabrın 7-də "Çıraq" yatağından ilkin neft hasilatı alındı. Qərb ixrac boru kəməri marşrutu istismara verildikdən sonra isə 1999-cu ilin aprelində Supsa terminalından ilk tanker neftlə yüklənib yola salındı. Yataqların tammiqyaslı işlənilməsinin 1-ci Fazasına - "Mərkəzi Azəri" layihəsinə 2001-ci ilin avqust ayında sanksiya verildi və gələn ilin əvvəlində hasilat başlayacaqdır. 2002-ci ilin sentyabr ayında 2-ci Fazaya - "Qərbi və Şərqi Azəri" layihələrinə sanksiya verildi və burada 2006-2007-ci illərdə hasilata başlanacaqdır.

Bu gün isə biz Faza-3 layihəsinə - "Günəşli"nin dənizin dərin hissəsində yerləşən sahəsinin işlənilməsinə sanksiya verilməsini qeyd edirik. Bu layihə "Azəri-Çıraq-Günəşli" üçün yataqların tammiqyaslı işlənilməsi konsepsiyasında yekun mərhələni göstərir. Faza-3 layihəsi bizim indiyədək bütün nail olduqlarımız və öyrəndiklərimiz üzərində qurulur və bu layihə Faza-1 və Faza-2-də yadradılmış standartlaşdırma və tikinti-istehsal xəttindən faydalanır. Faza-3 layihəsinin ümumi əsaslı xərcləri 4,7 milyard ABŞ dolları məbləğindədir və təxminən 1,2 milyard barrel neft çıxarılması nəzərdə tutulur. Biz ilk neftin hasil olunmasını təxminən 2008-ci ilin ortalarında gözləyirik və bu, 2009-cu ilədək "Azəri-Çıraq-Günəşli" üzrə gündəlik ümumi hasilatı bir milyon barreldən yuxarı səviyyəyə çatdıracaqdır.

Əlavə məhsulun idarə edilməsi məqsədi ilə Faza-3 layihəsinin bir hissəsi olaraq Səngəçal terminalındakı obyektlər genişləndiriləcəkdir. Buraya iki əlavə texnoloji emal sistemi, üçüncü xam neft çəni və ikinci qaz texnoloji emal qurğusu daxildir. Bunlar Səngəçal

terminalını dünyadakı ən böyük terminallardan birinə çevirəcəkdir. Artıq qalan səmt qazının hamısının ARDNŞ vasitəsilə Azərbaycan bazarına çatdırılması mümkün olacaqdır. Lakin əlbəttə, əhəmiyyətli şəkildə genişləndirilmiş ixrac imkanları olmadan bu nailiyyətlərdən heç birinin real dəyəri ola bilməzdi.

Mən burada Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri layihəsi üzrə yaxşı irəliləyiş barədə hesabat verə bilməyimdən də məmnunluq duyuram. Biz artıq Bakıdan Ceyhana qədər bütün 1760 kilometr uzunluğunda boru kəməri dəhlizini açmışıq və boruların 90 faizdən çoxunu qaynaqlamışıq. Bütövlükdə layihənin 85 faizi başa çatdırılıb və "Azəri" layihəsi hasilata başlayanda ilk neftin qəbul edilməsi və gələn ilin ikinci yarısında Ceyhandan ilk tankerin yola salınması üçün Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri hazır olacaqdır.

Beləliklə, həqiqətən bu gün tarixi bir gündür. Yalnız Azərbaycan və onun xalqı üçün deyil, həmçinin Gürcüstan və Türkiyə, onların xalqları üçün də tarixi bir gündür. Bir həqiqəti deməliyik ki, çoxsaylı müxtəlif maraqlı tərəflərin həyati əhəmiyyətli köməyi və tərəfdaşlığı olmadan nə bu miqyasda layihələrlə bu gün gəlib yetişdiyimiz məqama çata bilərdik, nə də son on ildəki nailiyyətlər əldə olunardı. Biz aşağıda adları çəkilən tərəfdaşlarımıza çox minnətdarıq:

Birləşmiş Ştatların, Böyük Britaniyanın və ABƏŞ-in təmsil etdiyi digər tərəfdaş ölkələrin hökumətlərinə;

Beynəlxalq agentliklərə, podratçılara və tədarükçülərə;

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkətinə və ABƏŞ-dəki tərəfdaşlarımıza;

Yerli ictimaiyyətə, Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə xalqlarına.

Lakin hər şeydən əvvəl davamlı uzaqgörənliklərinə və rəhbərliklərinə görə Prezident Heydər Əliyevin və indiki Prezident İlham Əliyevin xidmətlərini xüsusi qeyd etmək istərdim. Onların dəstəyi olmadan biz bu tədbirə toplaşa və son on ildə əldə edilmiş bu mühüm nailiyyətlər və irəliləyişlər barədə hesabat verə bilməzdik. Cənab Prezident, Siz və mərhum atanız Gürcüstan və Türkiyə rəhbərliyi ilə birlikdə düzgün siyasi və hüquqi mühit - dəqiq desək, regionda sülh və sabitlik, eləcə də bizim aramızdakı sazişləri müdafiə edən hüquqi təməl yaratmaqla bizi milyardlarla dollar dəyəri olan bu sərmayələrlə irəli getməyə ruhlandırmissiniz.

bp və tərəfdaşları yalnız Sizin layihələrimizə göstərdiyiniz uzaqgörənliyi deyil, həm də Sizin nazirlərin və rəsmi dövlət nümayən-

dələrinin dəstəyini yüksək qiymətləndirir. Mən əminəm ki, biz irəli getdikcə gələcəkdə qarşımıza çıxacaq vəzifələrin öhdəsindən gələrik üçün Sizin dəstəyinizin davam edəcəyinə ümid bəsləyə bilərik.

İcazə verin, sözümlü başladığım kimi, "Əsrin müqaviləsi"nin 10 illik yubileyi ilə yekunlaşdırım.

Zati-aliləri cənab Prezident!

Hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar!

Mən əvvəllər də demişəm ki, bizim bir arzuya çatacağımıza inanıram. Elə bir arzuya ki, Azərbaycanda, Gürcüstanda və Türkiyədə dünya səviyyəli neft və qaz layihələri gerçəkləşəcək və bununla həmin ölkələrə, onların vətəndaşlarına sanballı gəlirlər və mənfəətlər gətirəcəkdir.

Beləliklə, biz bu arzunun mühüm bir hissəsini artıq gerçəkləşdiribmiş olan onillik yubiley münasibətilə buradayıq. Biz çox böyük uğurlar qazanmışıq, ancaq hələ çox böyük nailiyyətlər əldə etməliyik. Biz bunu əldə edəcəyik və birlikdə əsl tərəfdaşlıq və əməkdaşlıq ruhu ilə buna nail olacağıq.

Cənab Prezident, nəhayət, şəxsən mənə və bp-dəki həmkarlarımı bu münasibətlə təltif etdiyiniz mükafatlara görə Sizə səmimi minnətdarlığımı bildirirəm. Təşəkkür edirəm.

Gürcüstanın baş naziri Zurab Jvaniyanın çıxışı

- Azərbaycan Respublikasının hörmətli Prezidenti!

Əziz xanımlar və cənablar!

Bu gün burada sizin hamınızı, qaradaş Azərbaycan xalqını "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasının əlamətdar 10-cu ildönümü münasibətilə Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvilinin adından, Gürcüstan hökuməti adından və şəxsən öz adımdan təbrik edə bildiyimə görə xoşbəxtəm.

Bu gün, 2004-cü ildə biz, sadəcə olaraq, deyə bilərik ki, 10 il əvvəl "Əsrin müqaviləsi" imzalanmışdır. Zənnimcə,

salonda olanların böyük əksəriyyətinin yadındadır ki, bu imzalanmanın baş tutması üçün Azərbaycan xalqının böyük lideri Heydər Əliyev çox mürəkkəb yol - nəticə etibarilə, Azərbaycanın çox böyük ehtiyatlarından, çox zəngin sərvətlərindən istifadə etməsinə imkan vermiş ilkin zəmini, əsasları yaratmaq üçün maneələrlə dolu, əngəllərlə dolu, ziddiyyətlərlə dolu bir yol keçməli olmuşdur. Bu gün biz xüsusilə yaxşı başa düşürük ki, çox keşməkeşli, çox təlatümlü o illərdə Azərbaycanın dahi liderinin iradəsi, müdriqliyi və əzmi olmasaydı, indi gördüyümüz bütün bu inkişaf da baş verməzdi.

Mən sizə səmimi demək istəyirəm ki, 1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi" imzalandıqdan sonra Azərbaycanın qazandığı perspektivlər Gürcüstan üçün də inkişaf perspektivləri idi. Heydər Əliyev Əliyev təkəcə öz Vətəninin, təkəcə Azərbaycanın deyil, həm də ümumən, bütün regionun tamamilə yeni inkişafının bünövrəsini qoydu. Odur ki, bu gün biz sizinlə birlikdə təkəcə burada, Azərbaycanda deyil, Gürcüstanda da ölkələrimizin gələcəyinə real surətdə inamla baxmağımızı bayram edirik. "Əsrin müqaviləsi" Bakı-Supsa neft kəmərinin inşasını həyata keçirməyə imkan verdi. "Əsrin müqaviləsi" regionumuz üçün nəhəng Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinin gerçəkləşdirilməsinə başlamağın bünövrəsini qoydu. Əgər enerji dəhlizi yaradılmasaydı, zənnimcə, indi biz Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinin tikintisindən danışa bilməzdik. Əminəm ki, bütün bunlar xalqlarımızın qarşısında açılan perspektivlərin heç də hamısı deyildir. Bir sözlə, tam səmimiyyətlə deyə bilərəm ki, bu gün qeyd etdiyiniz bayram, sözün əsil mənasında, tarixi hadisənin 10 illiyi bayramı təkəcə Azərbaycan Respublikası üçün deyil, Gürcüstan üçün də mühüm mərhələdir.

Bu gün Gürcüstan öz gələcəyinə çox inamla baxır. Gürcüstan çox fəal inkişafdadır və uzun illərdən bəri mövcud olan problemləri həll edir. Biz bilirik ki, qələbələr yolu ilə gedirik. Sizi inandıraram ki, Gürcüstanda bayram edəcəyimiz qələbələr ölkələrimizin ümumi qələbələri olacaqdır. Gürcüstanla Azərbaycanı çoxəsrlik dostluq, rəğbət, həyanlıq birləşdirir. Bu 10 il xalqlarımızın talelərini tamamilə birləşdirmişdir. Bu gün Gürcüstanla Azərbaycan ayrılmazdır. Gürcüstan və Azərbaycan bütün istiqamətlərdə, həqiqətən, ümumi mənafeələrə malikdirlər. Odur ki, ölkələrimizdən hər birinin qələbəyə doğru yolu əməkdaşlıq yoludur, dostluq yoludur,

real qardaşlıq yoludur. Mən buraya qardaş Azərbaycan xalqına çox dərin hörmət və məhəbbətimizi bir daha ifadə etməyə gəlmişəm.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

**Türkiyənin energetika
və təbii ehtiyatlar naziri
Mehmet Hilmi Gülərin çıxışı**

- Möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyev!

Hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar!

"Əsrin müqaviləsi"nin onuncu ildönümü münasibətilə Türkiyənin adından burada olmaqdan xoşbəxtlik və şərəf hissi duyuram. Bununla əlaqədar hörmətli Prezidentimiz Əhməd Necdet Sezərin hörmətli Prezident İlham Əliyevə təbrik məktubunu oxumaq istəyirəm.

Türkiyə Respublikasının energetika və təbii ehtiyatlar naziri olaraq bu münasibətlə mən də bir neçə söz demək istəyirəm. Bildiyiniz kimi, belə bir layihələr, həqiqətən də, Azərbaycan xalqına layıqdır. İnanıram ki, bu sərmayə axını hörmətli Prezident Heydər Əliyevin dövründə olduğu kimi, indi, hörmətli Prezident İlham Əliyevin hakimiyyəti dövründə də davam edəcəkdir. İnşaallah, onun vasitəsilə biz bu cür xoşbəxt anları gələcəkdə də görəyik və türk xalqı adından bu tədbirlərdə iştirak etmənin səadətini yaşayacağıq.

Belə böyük layihələr bu ulu millətə doğrudan da yaraşır. Bir az öncə səslənən adlar - "Dədə Qorqud" kimi hər iki millətə mənsub olan ecdadlarımızın, "İstiqlal" kimi böyük məna daşıyan adlar verilmiş qurğular bizim üçün də çox böyük məna daşıyır. Bu baxımdan biz son dərəcə xoşbəxtik. Biz "Azəri-Çıraq-Günəşli" layihəsi ilə yanaşı, Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsində də çox mühüm addımlar atmışıq. Türkiyə bu layihəni çox yaxından izləyir və mən təkəcə nazir kimi deyil, eyni zamanda, layihənin bir iştirakçısı kimi onun həyata keçirilməsini çox yaxından və gündəlik olaraq nəzarətdə

saxlayıram. İnşaallah, gələn ilin may ayında bu layihə üzrə ilk neftin nəqlini bayram edəcəyik.

Bildiyiniz kimi, biz Ceyhan terminalına ulu öndər Heydər Əliyevin adını vermişik. Çünki bu layihənin memarı olması ilə bərabər, digər böyük layihələrin də əsasını qoyan bu dahi şəxsiyyətin adını əbədiləşdirməyi münasib bildik və onun ruhunu şad etmək bizim ən böyük vəzifəmizdir.

Qeyd etdiyim kimi, inşaallah, biz Ceyhanda bu layihənin başa çatmasını bir yerdə bayram edəcəyik. Biz həm Bakıda, həm də Gürcüstanın paytaxtı Tbilisidə bayram tədbirlərini həyata keçirərək Ceyhanda onları tamamlayacağıq.

Digər tərəfdən, "Şahdəniz" layihəsi də çox uğurla davam edir. Bununla əlaqədar biz Türkiyə Respublikası adından təbii qazın nəqli üzrə Yunanıstanla saziş imzaladıq. Bu layihəni Avropa Birliyi də çox səbirsizliklə gözləyir və onun həyata keçirilməsi bölgəyə həm firavanlıq, həm də sülh, sabitlik gətirəcəkdir. Bununla da bu mühüm layihə tarixə öz möhürünü vuracaqdır. "Türkiyə Petroları Anonim Ortaqlığı" da bu layihədə vacib rol oynamaqdan çox məmnundur və mən tabeliyimdə olan bu şirkətdən iftixar hissi duyuram.

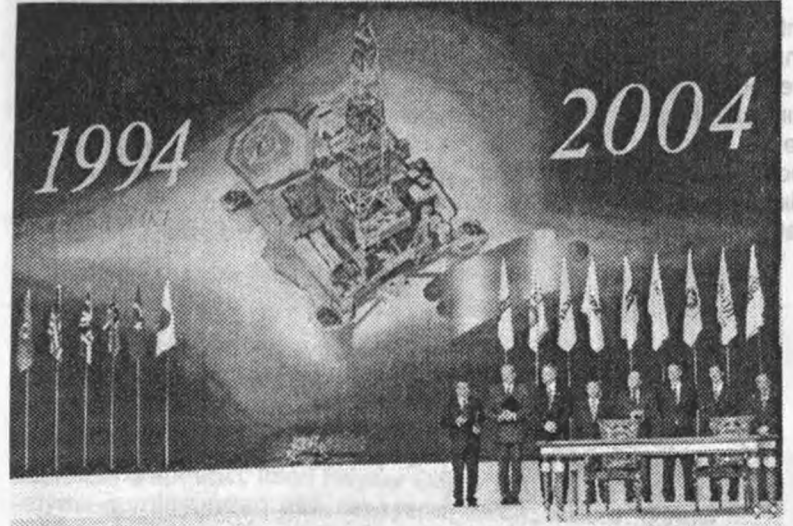
Qeyd etdiyim kimi, biz bu layihələri uğurla həyata keçirəcəyik və bütün dünyaya nümunə olacağıq. Bununla əlaqədar, mən hörmətli Prezident İlham Əliyevə və bu layihələrdə əməyi olan bütün insanlara, xarici şirkətlərə, hökumətlərə təşəkkür edir və ehtiramımı bildirirəm.

ABŞ-İN XÜSUSİ NÜMAYƏNDƏSİ, BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR ÜZRƏ ENERJİ KATİBİ KÖMƏKÇİSİNİN MÜAVİNİ JASTİN SVİFTİN ÇIXIŞI

- Zati-ailəri cənab Prezident!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

"Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasının onuncu ildönümünün qeyd edilməsi ilə əlaqədar burada olmaq mənim üçün çox xoşdur. Artıq Qara dənizə neft ixrac edən bu mühüm layihə əsasında Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəməri vasitəsilə Xəzər dənizindən Gürcüstan ərazisi ilə Türkiyənin Aralıq dənizindəki Ceyhan limanına çəkilən 1760 kilometrlik kəmərlə neft ixrac ediləcəkdir. Bu layihə bir çox cəhətlərinə görə mühümdür. Azərbaycan xalqı üçün iqtisadi faydasına görə mühümdür. Çünki inkişaf, artım və iş yerləri yaratmaq potensialına görə bu layihə Azərbaycan xalqı üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Şərq-Qərb enerji dəhlizinin verəcəyi iqtisadi və siyasi faydalardan regiondakı digər ölkələrin istifadə etməsi baxımından da layihənin böyük əhəmiyyəti vardır. Bu layihə region ölkələrinin daha da yaxınlaşmasına və qlobal enerji bazar

larına çıxmalarına imkan yaradacaqdır. Enerji daşıyıcılarının təhlükəsiz, müxtəlif marşrutlar vasitəsilə daşınması ilə global neft və qaz bazarları üçün də layihə böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu layihənin həlledici töhfəsinin tanınması Azərbaycan hökumətinin əməyidir. Prezident Heydər Əliyev və hazırkı Prezident İlham Əliyev bu layihəyə qəti dəstək vermiş və son on ildə ortaya çıxan hər bir problemin həllində öz qəti sözlərini demişlər.

Mən, eyni zamanda, bu layihənin operatoru kimi bp şirkətinin işin gedişinə verdiyi töhfəni qeyd etmək istəyirəm. Bu layihənin həyata keçirilməsi üçün müxtəlif şirkətlərdən ibarət olan komanda ilə bp çox gözəl iş aparmışdır. Mən çox şadam ki, bu layihədə bir çox Amerika şirkətləri iştirak edir.

Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin ixrac etdiyi neftin dünya bazarlarına çatdırılması üçün nəqliyyat sisteminin inkişaf etdirilməsində bizə kömək etmiş Türkiyə və Gürcüstan hökumətlərinin işini də qeyd etmək lazımdır. "Əsrin müqaviləsi"nin fəaliyyət göstərdiyi on il ərzində bu ölkələr arasındakı əməkdaşlıq, eləcə də ölkələrlə özəl sektor arasındakı əməkdaşlıq gözəl bir nümunədir. Bir sıra layihələr, "Azəri-Çıraq-Günəşli", BTC layihələri iqtisadiyyatın digər sahələrinin inkişafı üçün katalizator ola bilər.

O cümlədən iqtisadiyyatın digər sahələrinin, eləcə də bir sıra infrastruktur sahələrinin inkişafı - yollar, körpülər, məktəblər, limanlar, davamlı və dayanıqlı iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi, iş yerlərinin açılması, insanların həyat şəraitinin yüksəlməsi üçün lazım olan kapital bu layihələr nəticəsində gerçəkləşə bilər. Bu təntənəli mərasim öz baxışları və işləri ilə bütün bunları mümkün edən insanlara və təşkilatlara göstərilən hörmət və minnətdarlıqdır. Mənim üçün böyük məmnunluqdur ki, bu insanların və təşkilatların nailiyyətlərinin qeyd olunmasında iştirak edə bilim.

AZƏRBAYCANIN ÜMUMMİLLİ LİDERİ HEYDƏR ƏLİYEV BÜTÜN DÖVRLƏRDƏ XALQINA, DOĞMA VƏTƏNİNƏ LƏYAQƏTLƏ VƏ SƏDAQƏTLƏ XİDMƏT ETMİŞDİR

*Heydər Əliyev adına Bakı Dərin Özüllər Zavodunda
ümummilli liderimizin abidəsinin təntənəli açılış mərasimində
Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nitqi*

- Əziz dostlar!

Mən çox şadam ki, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə tikilmiş Bakı Dərin Özüllər Zavodu indi onun adını daşıyır və burada Heydər Əliyevin abidəsi ucaldılmışdır.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev bütün dövrlərdə, ictimai-siyasi quruluşundan asılı olmayaraq xalqa, millətə, doğma

vətəne ləyaqətlə və sədaqətlə xidmət etmişdir.

1970-1980-ci illərdə məhz onun fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycanda güclü iqtisadi potensial yaranmış, Azərbaycan öz iqtisadiyyatının bütün sahələrini uğurla inkişaf etdirə bilmişdir. Məhz o illərdə Azərbaycanda nəhəng sənaye müəssisələri, mədəniyyət ocaqları, infrastruktur yaradılmışdır. Təsəvvür etmək çətindir ki, eger o illərdə hazırda Heydər Əliyevin adını daşıyan Bakı Dərin Özüllər Zavodu və digər iri müəssisələr yaranmasaydı, Azərbaycanın indiki vəziyyəti necə ola bilərdi?

Müstəqil Azərbaycanın uğurlu inkişafı məhz bu zəmində mümkün olmuşdur. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev bütün dövrlərdə çalışırdı ki, insanlar daha da yaxşı yaşasınlar, Azərbaycanda bütün sahələr inkişaf etsin, güclü iqtisadiyyat yaransın, beləliklə, ölkəmiz dünya birliyində yerini daha da möhkəm tuta bilsin.

Zavodun yaranma tarixi yəqin ki, sizə bellidir. O vaxtlar mərkəzi hakimiyyətdə belə fikirlər vardı ki, zavod başqa yerdə tikilsin. Məhz Heydər Əliyev öz fəaliyyəti nəticəsində nail ola bildi ki, zavod Bakıda tikildi. Zavod bu gün müstəqil Azərbaycana çox gözəl xidmət edir. Əgər vaxtilə bu zavod tikilməsəydi və indi fəaliyyət göstərməsəydi, Heydər Əliyevin neft strategiyasının tərkib hissəsi olan "Əsrin müqaviləsi"nin həyata keçirilməsi azı 5-7 il gecikə bilərdi.

Müstəqil Azərbaycanın Prezidenti kimi Heydər Əliyev ölkəni hər cəhətdən inkişaf etdirdi. Azərbaycan 1993-cü ildə çox ağır vəziyyətdə idi. Həm siyasi, həm də iqtisadi cəhətdən ölkədə böhran yaşanırdı. Demək olar ki, müəssisələr dayanmışdı, tənəzzül ölkəmizi iqtisadi cəhətdən uçuruma aparırdı. Məhz o çətin illərdə Heydər Əliyevin müdriyyəti, uzaqqörənliyi, cəsarəti, apardığı siyasət sayəsində indi Azərbaycan bölgədə iqtisadi cəhətdən lider ölkəyə çevrilibdir. Bu gün Azərbaycan iqtisadi cəhətdən çox sürətlə inkişaf edir. Azərbaycan beynəlxalq, regional layihələrdə aparıcı rol oynayır və iqtisadiyyatı ildən-ilə güclənir, xalqın rifah halı getdikcə yaxşılaşır.

Bütün bu uğurları əldə etmək üçün əlbəttə, 1993-1994-cü illərdə çox cəsarətli addımlar atmaq lazım idi. O çətin şəraitdə "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması, demək olar ki, Azərbaycanın müasir inkişafının təməlini qoydu. Təsəvvür etmək çətindir ki, eger "Əs-

rin müqaviləsi" 1994-cü ildə imzalanmasaydı, Azərbaycanın indiki durumu necə olardı. "Əsrin müqaviləsi" iqtisadiyyatımızın bütün digər sahələrinə öz müsbət təsirini göstərdi, ölkəyə böyük həcmdə xarici sərmayə gəldi, elə bu zavoda da çoxlu sərmayə qoyuldu. Azərbaycan iri neft şirkətləri ilə, beynəlxalq neft şirkətləri ilə çox uğurlu əməkdaşlığa başladı və bunun nəticəsində həm neft kəmərlərinin tikintisi mümkün oldu, həm də Azərbaycanda neftin hasilatı artırıldı.

Biz bu gün Azərbaycanın həyatında çox böyük bir mərhələnin astanasındayıq. Yəne də məhz Heydər Əliyevin cəsarəti, müdriyyəti nəticəsində Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisi nəinki mümkün olmuşdur, həm də bu tikinti uğurla davam etdirilir və bu yaxınlarda kəmərin istismara veriləcəkdir. Bu, ölkəmiz üçün həm iqtisadi, həm siyasi, həm də təhlükəsizlik baxımından müstəsna əhəmiyyəti olan bir layihədir. Azərbaycan bu layihənin hesabına öz iqtisadi potensialını daha da gücləndirəcək, ölkə iqtisadi cəhətdən çox möhkəm olacaqdır. İnsanlarımızın həyat səviyyəsi yaxşılaşacaqdır. Ölkəyə böyük həcmdə gəlir gələcəkdir ki, bu da öz növbəsində, bizə imkan verəcək ki, Azərbaycanda bütün mövcud olan problemlər öz həllini daha sürətlə tapsın.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri Heydər Əliyevin əsəridir. Təsəvvür deyil ki, bu kəməre Heydər Əliyevin adı verilmişdir.

Növbəti mərhələ isə Azərbaycan qazının dünya bazarlarına çatdırılmasından ibarət olacaqdır. Bu da ölkəmiz üçün çox önəmli bir layihədir və uğurla icra olunur. Heç şübhə etməyirəm ki, bu layihə də uğurla başa çatdırılacaqdır.

Beləliklə, 1970-ci illərdə respublikamızda bu zavodun tikilməsi və buna bənzər infrastrukturun, müəssisələrin yaranması, müstəqil Azərbaycanda "Əsrin müqaviləsi"nin və ondan sonrakı müqavilələrin imzalanması imkan verir ki, Azərbaycan yaxın zamanlarda çox qüdrətli dövlətə çevriləcəkdir. Budur, əsil siyasi xadimin fəaliyyəti, budur, əsil dövlət xadiminin fəaliyyəti!

Bayaq qeyd etdiyim kimi, Heydər Əliyev bütün dövrlərdə xalqa xidmət edirdi. Ömrünün son gününə qədər xalqa xidmət edirdi. Mən xatırlayıram ki, keçən il aprelin 26-da o, buraya gəlməli və bu zavodun 25 illiyini burada sizinlə birlikdə qeyd etməli idi. Amma ondan beş gün əvvəl onun səhhətində problemlər yaranmışdı və o, buraya gələ bilmədi. Amma mən xatırlayıram, istəyirdi ki, zavo-

da gəlsin, zavodla bir daha tanış olsun. Bilirsiniz ki, Heydər Əliyev zavodda müxtəlif dövrlərdə dəfələrlə olmuşdur və onun fəaliyyəti ilə maraqlanırdı. Azərbaycanda Heydər Əliyevin neft strategiyasının icrası başlanandan sonra zavodun, demək olar ki, ikinci həyatı başladı.

Bilirsiniz ki, zavod bir müddət fəaliyyətsiz qalmışdı. Burada olan avadanlıq köhnəlmişdi, işçilərin sayı da azalmışdı. Amma yeni neft strategiyasının icrası nəticəsində zavodda yeni həyat başladı. Bu gün mənə verilən məlumata görə, zavodda və onunla birgə fəaliyyət göstərən təşkilatlarda çalışan insanların sayı 5 mindən yuxarıdır. Burada orta əməkhaqqı 300 dollardan 700 dollara qədərdir.

Sadaladığım bütün bu məsələlər müasir Azərbaycanın həyatını göstərir. Göstərir ki, Azərbaycan uğurla inkişaf edir, Azərbaycan Heydər Əliyev siyasətinə sadıq olaraq, bütün dövrlərdə öz imkanlarından istifadə etməklə uğurla irəliləyir.

Gələcəkdə bizim vəzifələrimiz çoxdur. Biz Heydər Əliyev siyasətini bütün sahələrdə davam etdirməliyik. Yalnız bu siyasət Azərbaycan xalqına xoşbəxtlik gətirəcəkdir. Yalnız bu siyasət Azərbaycanı iqtisadi cəhətdən daha da güclü edəcəkdir.

Çox şadam ki, bu gün zavod çox uğurla fəaliyyət göstərir. Mən keçmiş işimlə əlaqədar zavodda dəfələrlə olmuşam. Prezident kimi də olmuşam və yəqin ki, hələ çox olacağam. Mən çox şadam ki, zavodda gedən işlər bu gün dünya standartlarına cavab verir. Burada tikilən, inşa edilən qurğular ən yüksək səviyyədə istismara verilir, bu da onu göstərir ki, zavodun çox peşəkar kollektivi var. Çox şadam ki, bu peşəkar kollektiv Azərbaycana çox layəqətlə xidmət edir, böyük işlər görür.

Əziz dostlar, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin zavodda ucaldılmış abidəsinin açılışı münasibətilə sizin hamınızı bir daha ürəkdən təbrik edirəm. Zavodun kollektivinə yeni-yeni uğurlar, qələbələr arzulayıram. Sağ olun!

BAKI DƏRİN ÖZÜLLƏR ZAVODUNDA ÜMUMMİLLİ LİDERİMİZ HEYDƏR ƏLİYEVİN ABİDƏSİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞI OLMUŞDUR

Oktyabrın 5-də Heydər Əliyev adına Bakı Dərin Özüllər Zavodunda xalqımızın ümummilli lideri, müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu Heydər Əliyevin abidəsinin təntənəli açılışı olmuşdur.

Abidənin müəllifi xalq rəssamı, akademik Ömər Eldarovdur.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmək üçün zavoda gəldi. Zavodun heyətinə toplaşanlar dövlətimizin başçısını səmimiyyətlə qarşıladılar. Onların əllərində Azərbaycanın dövlət bayrağı və ümummilli liderimizin portretləri var idi.

Prezident İlham Əliyev açılışı bildirən ağı örtüyü götürdü və abidənin önünə gül dəstəsi qoydu.

Təntənəli mərasimi Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti Natiq Əliyev açdı.

AZƏRBAYCAN DÖVLƏT NEFT ŞİRKƏTİNİN PREZİDENTİ NATIQ ƏLİYEVİN ÇIXIŞI

- Möhtərəm cənab Prezident!

Hörmətli neftçilər!

İcazə verin, Heydər Əliyev adına Bakı Dərin Özüllər Zavodunun işçiləri, bütün neftçilər adından Azərbaycan Respublikasının hörmətli Prezidenti İlham Əliyevi səmimi qəlbədən salamlayım və xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin burada ucaldılmış abidəsinin açılışına həsr olunmuş təntənəli mərasimi açıq elan edirəm.

Əziz neftçilər, Bakı Dərin Özüllər Zavodunun 25 ildən artıq tarixi ilk gündən xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Bu zavodun tikilməsi, fəaliyyətə başlaması Heydər Əliyevin söyləri nəticəsində mümkün olmuşdur. Bildiyiniz kimi, 1970-ci illərdə Azərbaycanın neft sənayesinin inkişafında böyük xidmətlər göstərən Heydər Əliyev bu zavodun məhz burada, Azərbaycanda tikilməsinə nail olmuşdur. Bu, böyük bir siyasi qələbə idi. 25 il keçibdir və indi biz başa düşürük ki, o vaxt Heydər Əliyev bu addımı ilə nə qədər uzaqgörənlik, müdriklik nümayiş etdirmişdir.

Bu gün biz deyə bilərik ki, bu, doğrudan da böyük siyasi qələbə idi. Əgər bu zavod Azərbaycanda, Bakıda tikilməsəydi, bu gün biz Xəzərin zəngin neft-qaz yataqlarını mənimsəyə bilməzdik.

Bu, həm də böyük bir iqtisadi qələbə idi. Ona görə ki, Azərbaycanın müstəqilliyi dövründə yeni neft strategiyasının həyata keçirilməsində bu zavodun çox böyük rolu var. Bu, bütün Azərbaycan əhalisi üçün, Azərbaycan neftçiləri üçün böyük bir sosial qələbə idi.

Ona görə ki, burada minlərlə insan işləyir və biz fəxr edirik ki, indi belə bir nəhəng zavod fəaliyyət göstərir və o, yeni neft stra-

tegiyasının həyata keçirilməsinin flaqmanıdır.

Hörmətli Prezidentimiz cənab İlham Əliyev abidənin açılışından sonra zavodda Mərkəzi Azəri platformasının üst modullarına baxacaq, xeyir-duasını verəcəkdir. Biz isə onu bir neçə gündən sonra dənizə yola salacağıq. Bunlar hamısı, deyə bilərik ki, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin səyləri nəticəsində mümkün olmuşdur.

Mən bu gün hamınızı bu böyük qələbə münasibətilə təbrik etmək istəyirəm. Bütün neftçilərə uzun ömür, cansağlığı arzulayıram. Arzu edirəm ki, onlar yaxşı nəticələr əldə etsinlər və Heydər Əliyevin neft strategiyasını uğurla həyata keçirsinlər.

Hesab edirəm ki, bu zavodda çalışmağın özü böyük fəxr və şərəfdir. Bu abidənin burada ucaldılmasının daha bir mənası da bundadır ki, buraya gələn, zavodda işləyən insanlar həmişə abidənin yanına gəlib Heydər Əliyevin əziz xatirəsi qarşısında ehtiramla baş əyəcəklər. Diqqətinizə görə çox sağ olun. Hamınızı bir daha təbrik edir, yeni qələbələr arzulayıram.

HEYDƏR ƏLİYEV ADINA BAKI DƏRİN ÖZÜLLƏR ZAVODUNUN DİREKTORU TAHİR MƏMMƏDOVUN ÇIXIŞI

- Möhtərəm cənab Prezident!

Hörmətli qonaqlar!

Bu gün ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin adını daşıyan Bakı Dərin Özüllər Zavodunun kollektivi üçün ən əlamətdar və unudulmaz günlərdən biri kimi yadda qalacaqdır. Dahi Heydər Əliyevin siyasi və iqtisadi xəttini, idarəçilik ənənələrini uğurla davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev zavadumuzdadır və bizimlə birgə Heydər Əliyevin abidəsinin açılışında iştirak edir.

Cənab Prezident, möhtərəm Heydər Əliyevin adının əbədiləşdirilməsi ilə bağlı imzaladığınız fərman ölkə ictimaiyyəti tərəfindən böyük razılıqla qarşılanmışdır. Biz Heydər Əliyevin adını daşıyan bu zavodda işləməyimizlə fəxr edirik və sevinirik. Çünki Dərin Özüllər Zavodunun Azərbaycanda tikilməsi hələ 25 il bundan əvvəl Heydər Əliyevin fəaliyyəti nəticəsində mümkün olmuşdur.

O vaxt mərkəzi hökumət zavodun Bakıda tikilməsinə mane olurdu. 1974-cü ildə qaldırılmış məsələ ancaq 1978-ci ildə Heydər Əliyevin səyi nəticəsində həll edildi və həmin ildə zavodun tikinti-

sinin başlanmasına sərəncam verildi.

Cənab Prezident, Heydər Əliyev adına zavoda diqqət və qayğınızdan ruhlanan əməkçilərimiz sabaha inamla yaşayır və işləyirlər. Sizə dərin minnətdarlığımızı bildiririk ki, qısa müddətdə - bir il ərzində iki dəfə zavodumuzda olmusunuz.

Möhtərəm cənab Prezident, hələ 1970-ci ildən başlayaraq Xəzər dənizində neft hasilatı üçün infrastrukturun yaradılması problemini Heydər Əliyev dəfələrlə İttifaq rəhbərliyi qarşısında qoymuşdu. O vaxt dənizin 100 metr dərinliyi üçün nəzərdə tutulan platformalar daha dərin qatlarda işləməyə imkan vermirdi. Ona görə cənab Heydər Əliyev məsələ qaldırdı və dənizin 200 metr dərinliyində işləmək üçün platforma hazırlayan belə bir nəhəng zavodun tikintisinə başlandı. Heydər Əliyev bütün tikinti təşkilatlarını bu işə cəlb etdi. Eyni zamanda, sosial-mədəni məsələlərə də diqqət göstərilirdi. Belə ki, qısa bir müddətdə Sahil qəsəbəsində 130 min kvadratmetrik yaşayış sahələri, uşaq bağçaları, ümum-təhsil, peşə təhsili məktəbləri və bir sıra digər obyektlər tikilib istifadəyə verildi.

Zavodun tikintisi ilə yanaşı, kadrların hazırlanması problemi də rəhbərlik qarşısında qoyulmuşdu və 1500 nəfər azərbaycanlı gənc keçmiş Sovet İttifaqının ayrı-ayrı şəhərlərində müxtəlif ixtisaslar üzrə təhsil alaraq geri qayıtdılar. Bundan sonra qısa zamanda zavodun kollektivi tərəfindən 163 metr dərinlikdə işləyə bilən 12 dəniz platforması hazırlanmış və dənizə aparılmışdı. Zavod fransızlarla birgə tikilmişdir, buradakı avadanlıq Qərbi Avropanın inkişaf etmiş ölkələrindən gətirilmişdi. Zavodun texnologiyasının müasir olması hələ 1991-ci ildə xarici təşkilatlarda maraq oyatmış, sonralar isə biz Norveç üçün Şimal dənizində işləyəcək mühüm modullar hazırlayaraq həmin ünvana göndərmişik.

SSRİ-nin dağılması bütün sahələr kimi, bizim zavodun işinə də mənfi təsir göstərmişdir. Ancaq Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti nəticəsində 1994-cü ildə bağlanmış "Əsrin müqaviləsi" zavodu tamamilə dayanmaqdan xilas etdi və 1995-ci ildən müəssisəmiz əvvəlki səviyyəsinə çatmağa başlamışdır. Birinci işimiz "Çıraq-1" platformasının hissələrinin dəyişdirilməsi olmuşdur. Biz "McDermott" şirkəti ilə birgə bunu vaxtında təhvil vermişik. Bizim ayrı-ayrı firmalardan da sifarişlərimiz olmuşdur. Səngəçal terminalı üçün irihəcmli çənlərin hazırlanması "Teksun" firması ilə bizə həvalə edilmişdi. Baxmayaraq ki, bizim müəssisə çən hazırlamaq

üçün ixtisaslaşmamışdır, lakin kollektivimiz bu işi layiqincə yerinə yetirmişdir. Yarımalmalı qurğuları üçün də müəyyən hissələr düzəldilib təhvil verilmişdir.

"Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının tammiqyaslı işlənilməsində bütün işlərin bu zavodda görülməsi nəzərdə tutulmuşdur. Platformalar üçün blokların və ilk hissələrin yığılmasını müştərək təşkilatlarla birgə yerinə yetiririk. Mərkəzi Azəri platforması da hazırdır. Siz bu gün ona baxacaqsınız. Yaxın vaxtlarda o, dənizə göndəriləcəkdir. İndi Qərbi Azəri platformasının yığılması davam edir.

İqtisadi vəziyyətin ağır olmasına baxmayaraq, biz sosial problemlərə də fikir veririk. Bu yaxınlarda 117 mənzilli bina tikilib işçilərə verilmişdir. İndi ikinci binanın tikintisinə hazırlaşırıq.

Cənab Prezident, kollektivin adından Sizə bir daha minnətdarlığımı bildirim. Çünki Siz cənab Heydər Əliyevin əməyini və əziyyətini nəzərə alaraq bu zavoda onun adını vermişiniz. Hamımız söz veririk ki, gələcəkdə Azərbaycanın neft strategiyasının həyata keçirilməsi ilə bağlı zavodun qarşısında qoyulan bütün tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün səylə çalışacağıq.

HEYDƏR ƏLİYEV ADINA BAKI DƏRİN ÖZÜLLƏR ZAVODUNUN FƏHLƏSİ İMRAN ŞİXƏLİYEVİN ÇIXIŞI

- Hörmətli Prezident!

İcazə verin, Sizi bizim müəssisəyə növbəti dəfə gəlməyinizünə mənasızlıqla kollektiv adından salamlayım və Sizə "Xoş gəlmisiniz!" deyim.

Bildiyiniz kimi, keçmiş SSRİ ərazisində analoqu olmayan müəssisəmiz ulu önderimiz, dahi rəhbərimiz Heydər Əliyevin şəxsi təşəbbüsü ilə tikilmişdir. Müəssisəmizə müstəqil Azərbaycanın yaradıcısı, dünyanın qəbul etdiyi tarixi şəxsiyyət Heydər Əliyevin adının verilməsinə görə, hörmətli Prezident, icazə verin, kollektivimiz adından Sizə minnətdarlığımızı bildirik.

Hörmətli Prezident, mənim yaddaşıma həkk olunmuş bir neçə hadisəni xatırlamaq yerinə düşərdi. İlk dəfə 1982-ci ildə zavodumuza gəlişi zamanı cənab Heydər Əliyevlə görüşəndə onu Azərbaycanın sönməz günəşi adlandırmış və demişdim ki, Sizin Azərbaycan üçün etdiklərinizin qiymətini tarix özü verəcəkdir. Şükürlər olsun ki, tarix özünü çox gözletmədi. İkinci dəfə mənə möhtə-

rəm Heydər Əliyevlə görüşmək, söz demək xoşbəxtliyi 1993-cü il-də Bakı müəssisələrinin kollektivləri ilə prezident seçkilərindən əvvəl keçirilən görüşdə nəşib oldu.

O vaxt mən zavodumuzun düşdüyü ağır vəziyyətdən çıxmasını öz şəxsi köməyini göstərməsini xahiş edərək demişdim: Azərbaycan rəhbərliyi Bakının əvvəlki şöhrətini bərpa etmək üçün zavodumuzun problemlərini həll etməli, düşdüyü ağır iqtisadi böhrandan çıxmasını təmin etməlidir. Axı neft Bakının şöhrəti, iqtisadiyyatımızın qüdrətidir.

İndi hər şey göz qabağındadır. Heydər Əliyevin misilsiz xidmətləri nəticəsində respublikamız sürətlə inkişaf etmişdir.

Hörmətli Prezident, çox müsbət hal kimi onu da qeyd etmək lazımdır ki, bizim kollektiv respublikamızın ağır vəziyyətdə olduğu zamanda texnoloji avadanlığın dağılmasına yol verməmiş, zavodu bu günlər üçün qoruyub saxlaya bilmişdir. Biz çox xoşbəxtik ki, müstəqil Azərbaycanın bu günü, sabahı üçün böyük əhəmiyyət kəsb edən, müəllifi dahi Heydər Əliyev olan neft strategiyasının həyata keçirilməsində kollektivimizin də əməyi var. Kollektivimiz əvvəlki nəsillərin nailiyyətlərini yaşadır, gələcək nəsillərin xoş gələcəyinin təməlini qoyur.

Hörmətli Prezident, bütün bu nailiyyətlərin qazanılmasında Sizin də xidmətiniz danılmazdır. Əvvəllər Bakı şəhəri rayonları içərisində sosial inkişaf baxımından ən geridə qalan Qaradağ rayonu 1995-ci ildən sonra, Sizin deputat fəaliyyətinizin nəticəsində köklü surətdə dəyişmişdir. O günlərdən bu günədək hər bir qardağlı Sizin şəxsi qayğınızi hiss edir. Buna görə bütün qaradağlılar adından Sizə təşəkkürümüzü bildiririk.

Mən mübaliğəsiz deyərdim ki, Azərbaycanın hazırkı inkişafı Sizin rəhbərliyiniz altında Qaradağdan başlayıb bütün ölkəni bürümüşdür. Cənab Prezident, Sizin əməli fəaliyyətiniz haqqında hər bir qaradağlı sonsuzluğa qədər danışa bilər. Lakin biz buna ehtiyac duymuruq. Sizin bütün fəaliyyətiniz əməli işlərə söykənir. Azərbaycanın iqtisadiyyatı sürətlə inkişaf edir. Kollektivimiz uğurla apardığınız daxili və xarici siyasəti ürəkden bəyənir və Sizi dəstəkləyir. Əminəm ki, inöhtərəm Prezidentimizin Azərbaycan xalqının bu günü və sabahkı həyatında müstəsna roluna olacaqdır. Bu çətin və şəərəfli işinizdə Sizə uğurlar arzulayırıq.

Yaşasın Heydər Əliyev siyasətindən yararlanmış İlham Əliyevlə Azərbaycan xalqının vəhdəti!

"ƏSRİN MÜQAVİLƏSİ" İLƏ BAŞLAYAN HEYDƏR ƏLİYEVİN NEFT STRATEGİYASININ HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNDƏ TARİXİ HADİSƏ

Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin Azərbaycan və Gürcüstan ərazilərindən keçən hissəsinin birləşdirilməsi mərasimində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nitqi

- Hörmətli cənab prezident Mixail Saakaşvili, əziz dostum Mixail! Hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar!

Bu gün çox tarixi bir gündür. İnşası uğurla davam edən Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri iki qardaş ölkənin sərhədində birləşir. Bu əlamətdar, tarixi gündə sizin hamınıza öz dərin minnətdarlığımı və salamlarımı çatdırmaq istəyirəm. Bu kəmərin tikintisində iştirak etmiş bütün insanları xüsusilə qeyd etmək istəyirəm. Bəziləri tərəfindən əfsanə kimi təqdim edilən Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri onların əməyi nəticəsində gerçəyə çevrilmişdir.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri Azərbaycanda 1994-cü ildən başlanmış Heydər Əliyevin neft strategiyasının tərkib hissəsidir. On il bundan əvvəl, "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasından sonra Azərbaycanda yeni neft strategiyası həyata keçirilməyə başlandı. Bu müddət ərzində böyük uğurlar qazanıldı, böyük məsələlər öz həllini tapdı. Azərbaycan iqtisadi cəhətdən gücləndi. Ölkəmizin iqtisadiyyatına, sənayesinə milyardlarla dollar sərməyə qoyuldu. Bu, çox mühüm bir hadisədir və onu göstərir ki, ölkəmizdə gedən proseslərə, Azərbaycanın gələcəyinə çox böyük inam var. Əgər bu inam olmasaydı, əlbəttə ki, milyardlarla dollar sərməyə qoyulmazdı. Bu müddət ərzində Azərbaycanın neft infrastrukturunu, demək olar ki, tamamilə yeniləşdi, yenidən quruldu və indi dünyanın ən yüksək standartlarına cavab verir. Qazma qurğularının ti-

kintisi, digər infrastrukturun yaranması və əlbəttə ki, iki neft kəmərinin - Bakı-Novorossiysk və Bakı-Supsa kəmərlərinin tikintisi neft strategiyasının tərkib hissəsi idi. Əgər 1994-cü ilin sentyabrın 20-də "Əsrin müqaviləsi" imzalanmasaydı, bunların heç biri mümkün olmazdı.

Azərbaycan öz iqtisadi potensialını çox böyük dərəcədə gücləndirə bildi. Bütün bu işləri həll etmək üçün böyük iradə, cəsarət və uzaqgörənlik lazım idi. Mənim dostum Mixail öz çıxışında qeyd etdi ki, Azərbaycan müstəqilliyini əldə etdikdən sonra çox ağır vəziyyətdə idi. Ölkədə xaos, böhran, hərə-mərclik hökm sürürdü. İqtisadiyyat ildən-ilə tənəzzülə uğrayırdı və demək olar ki, tamamilə dağılımışdı. Yalnız və yalnız xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə gəlişindən sonra vəziyyət dəyişdi, Azərbaycan tədricən böhrandan çıxmağa başladı və təxminən 1996-cı ildən sonra ölkədə bütün sahələrdə inkişaf başlandı. Biz bu gün sizinlə bu inkişafın nəticələrini görürük. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisi həm Azərbaycan üçün, həm Gürcüstan üçün, həm də bütün region üçün çox vacibdir. Bu, ölkəmizə yeni imkanlar yaradacaqdır, xalqlarımız üçün yeni şəraitin yaradılmasını təmin edəcəkdir. Əlbəttə ki, bu, ölkələrimizə böyük həcmdə maliyyə vəsaitinin cəlb olunmasına gətirib çıxaracaqdır.

Eyni zamanda bütün bu iqtisadi məsələlərlə yanaşı, regional təhlükəsizlik məsələlərinə də bu layihə öz töhfəsini verəcəkdir. Təəssüflər olsun ki, regionda sülh və təhlükəsizlik hələ də tam mənada bərqərar olunmayıbdır. Biz ümid edirik ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri bu baxımdan da bizə kömək edəcəkdir.

Regionda əməkdaşlıq uğurla davam edir, Gürcüstanla Azərbaycan arasında əlaqələr həmişə çox yüksək səviyyədə olmuşdur. Əsrlər boyu xalqlarımız mehriban dostluq və qardaşlıq şəraitində yaşamışlar. Bu gün də belədir. Çox vacibdir ki, aramızda olan ənənəvi dostluq və qardaşlıq münasibətləri xalqlarımız, ölkələrimiz müstəqilliyini əldə etdikdən sonra daha da inkişaf etsin. Bu gün ölkələrimiz çox mühüm bir mərhələdədir. Hər iki ölkədə rəhbərliyə yeni insanlar gəlmişlər. Onların fəaliyyətindən, bir-birinə olan münasibətindən çox şey asılıdır. Çox şadam ki, ilk görüşdən, ilk təmasdan Mixailə mənim aramda olan münasibətlər əsil mənada qardaşlıq münasibətləridir. Biz həmişə bir-birimizi görməyi-

mizə çox sevinirik, çox şadıq. İştirak etdiyimiz elə bir beynəlxalq tədbir olmayıb ki, biz orada görüşməyək. Xalqlarımızın gələcəyi, müstəqil dövlətlərimizin birgə yaşaması və güclənməsi, dünyada öz mövqelərini möhkəmləndirməsi üçün bizim dostluğumuz vacibdir. Hər bir Azərbaycan, hər bir Gürcüstan vətəndaşının dostluğu vacibdir. Bu məsələdə də ölkə rəhbərləri öz vətəndaşlarına gözəl nümunə göstərir. Əminəm ki, bu, hamı üçün nümunə olacaqdır, hamımız gündəlik həyatımızda, gündəlik fəaliyyətimizdə çalışacağıq ki, iki ölkə arasında olan münasibətləri daha da gücləndirək, daha yüksək pilləyə qaldıraaq.

Bu gözəl gündə qeyd etməliyəm ki, həm Gürcüstanda, həm Azərbaycanda, həm də Türkiyədə Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisi istiqamətində böyük işlər görülmüşdür. Mən bu gün bu kürsüdən bizim türkiyəli qardaşlarımızı da təbrik etmək, onların fəaliyyətini də yüksək qiymətləndirmək istəyirəm. Bu layihə, ümumiyyətlə, bütün dünyaya sübut edir ki, regional əməkdaşlıq hansı formada həyata keçirilməlidir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Ərzurum və digər enerji layihələri dünyanın ən böyük layihələridir. Əlbəttə, bizim bütün uğurlarımız gələcək əməkdaşlıq prosesinə müsbət təsir edəcəkdir. Regional əməkdaşlıq daha da güclənəcək, yeni formalarla zənginləşəcəkdir. Əminəm ki, bizim uğurumuz başqa regional məsələlərə də öz gözəl təsirini göstərəcəkdir.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisində bilavasitə iştirak etmiş, əməyini qoymuş şirkətləri, insanları, dostlarımızı salamlayıram və onları təbrik edirəm, öz minnətdarlığımı bildirirəm. Bakı-Tbilisi-Ceyhan Ko şirkəti və bu şirkətdə aparıcı rol oynayan *bp* şirkəti Azərbaycanın çox gözəl tərəfdaşlarıdır. 10 ildən artıqdır ki, *bp* ilə Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti arasında çox gözəl əməkdaşlıq var, biz əsil mənada tərəfdaşlıq. Biz çox minnətdarıq ki, *bp* Azərbaycana böyük həcmdə sərmayə qoyubdur, ölkəmizdə müxtəlif layihələrdə aparıcı rol oynayır və əminəm ki, bundan sonra əməkdaşlığımız daha da güclənəcəkdir. Gələcəkdə bizi böyük işlər gözləyir. Kəmərlər tikildəndən və istismara verildəndən sonra onların normal fəaliyyəti və təhlükəsiz istismarı bizim hamımızın diqqət mərkəzində olacaqdır.

Bu illər ərzində Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti çox böyük işlər

görübdür. Şirkətdə çalışan mütəxəssislərin, fəhlələrin, danışıqları aparan şəxslərin hamısının bu işlərdə böyük əməyi vardır. Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti də bu son 10 il ərzində daha yüksək nəticələr əldə edib, daha müasirləşibdir və əlbəttə ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisində bu şirkətin böyük, 25 faizə bərabər payının olması bizim üzərimizə əlavə məsuliyyət qoyur.

Bütün digər şirkətlərin, Azərbaycan tərəfindən inşaatı aparan SSİS və Gürcüstan tərəfindən inşaatı aparan "Kapak-Petrofak" şirkətlərinin də fəaliyyətini yüksək qiymətləndirirəm. Əgər bu məsələdə bizim dostumuz Amerika Birləşmiş Ştatlarının iştirakı və fəaliyyəti olmasaydı, əlbəttə ki, bütün bunları həyata keçirmək çox çətin olardı. Biz bu dəstəyi ilk anlardan hiss etmişik, bu gün də hiss edirik. Bu məsələlərlə 10 ilə yaxın məşğul olan bir adam kimi tam səmimiyyətlə deyə bilərəm ki, əgər Amerika hökumətinin bu məsələ ilə əlaqədar qətiyyətli mövqeyi nümayiş etdirilməsəydi, bizim işlərimiz daha çətin ola bilərdi. Fərsətdən istifadə edə-rək, bu tədbirdə bizimlə bərabər olan və məxsusi buraya gəlmiş dostumuz, səfir Stiven Mənni salamlayıram və onun fəaliyyətini xüsusi qeyd etmək istəyirəm.

Sadaladığım bütün məsələlər bizə bu nəhəng layihəni həyata keçirməyə imkan veribdir. Burada Azərbaycanda və Gürcüstanda görülən işlər, bizim neft şirkətlərimiz və tərəfdaşlarımız, Amerika Birləşmiş Ştatlarının fəaliyyəti və bu işlərə töhfəsi mühüm rol oynamışdır. Beynəlxalq maliyyə qurumlarının yardımı olmasaydı, biz bu qədər vəsaiti toplaya bilməzdik. Bütün bu amillər bir daha göstərir ki, beynəlxalq və regional əməkdaşlıq olan yerdə uğurlar da, nəticələr də olur.

Mən çox şadam və sevinirəm ki, biz bu əlamətdar günü qeyd edirik. Bilirsiniz ki, bu məsələlərdə, Azərbaycanın neft strategiyasının həyata keçirilməsində, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisində xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin müstəsna rolu var idi. Təsədüfi deyildir ki, bu gün Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri Heydər Əliyevin adını daşıyır. Ceyhanda tikilən nəhəng terminal Heydər Əliyevin adını daşıyır. Bunların hamısı təbiidir. Ona görə ki, Heydər Əliyevin fəaliyyəti, rəhbərliyi, uzaqgörənliyi, cəsarəti nəticəsində bütün bu məsələlər öz həllini tapmışdır.

Mən 1994-1995-ci illəri də yaxşı xatırlayıram. O zaman bəzilə-

ri buna inanmırdı, bəziləri bizə maneçilik törətmək istəyirdi. Amma heç kim buna müvəffəq ola bilmədi. Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə xalqlarının iradəsi, əzmkarlığı, birliyi bizə imkan verdi ki, biz bu gün burada bu gözəl bayramı qeyd edə bilək. Bu əlamətdar hadisə bir daha göstərir ki, bizim qarşımızda heç bir maneə, heç bir əngəl ola bilməz və heç kim bizi tutduğumuz yoldan döndərə bilməz.

Əziz dostlar!

Mən sizin hamınızı bir daha ürəkdən salamlayıram. Bu gözəl hadisə münasibətilə hamınızı ürəkdən təbrik edirəm. Arzu edirəm ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri uğurla, vaxtında istismara verilsin, biz də bunu qeyd edək. Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinə də oxşar tale gözləsin və ölkələrimiz bir-birinə daha da yaxın olsun. Bu, bizim arzumuzdur, istəyimizdir və buna nail olacağıq. Çünki bu, Gürcüstan və Azərbaycan rəhbərliyinin, insanların, vətəndaşlarının arzusudur.

Bir daha sizin hamınızı ürəkdən təbrik edirəm. Arzu edirəm ki, belə bayramlar çox olsun və biz həmişə görüşəndə bir-birimizi təbrik edək, sevinək, elə edək ki, xalqlarımız həmişə yaxşı, firavanlıq içində yaşasın və xoşbəxt olsunlar.

Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı

- Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri cənab İlham Əliyev!

Gürcüstanın Prezidenti zati-aliləri cənab Mixail Saakaşvili!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

İcazə verin, Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəmərinin Azərbaycan və Gürcüstan hissələrinin birləşdirilməsinə həsr olunmuş təntənəli mərasimi açıq elan edirəm və bu mərasimdə iştirak edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi və

Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvilini səmimi qəldbən salamlayım, gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzu edim.

Bu gün Azərbaycan və Gürcüstanın qardaş xalqları arasında olan çoxəsrlik və çoxşaxəli münasibətlər və əməkdaşlıq tarixində əlamətdar hadisə baş verir. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin misilsiz əsəri olan və hazırda onun adını daşıyan Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəməri iki ölkənin XXI əsrdə iqtisadi inkişafını, regionumuzun təhlükəsizliyini təmin edəcək, xarici sərmayələrin cəlb olunmasına, dünya iqtisadiyyatına qovuşmağa, əlverişli ticarət əlaqələrinin genişlənməsinə şərait yaradacaqdır.

Hörmətli mərasim iştirakçıları, öz neft ehtiyatlarına görə dünyada təxminən 10-cu yeri tutan Xəzər hövzəsinin potensialı təqribən 20 milyard barrel neft və 640 trilyon kubmetr qaza bərabərdir. Bu isə dünyanın ümumi ehtiyatlarının 15 faizini təşkil edir. Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda böyük həcmdə ehtiyatlara malik olan iri neft-qaz yataqları mövcuddur. Lakin Xəzər bölgəsinin qapalı coğrafi mövqeyi həmin ehtiyatların beynəlxalq bazarlara nəql edilməsini çətinləşdirir və məhz buna görə yeni etibarlı ixrac-nəql sisteminin yaradılması məsələsi ön sıraya çıxmışdı. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin neft strategiyası çərçivəsində bu problem həll olunur və ildən-ilə artan böyük həcmli sərmayələr, nəhəng boru kəmərlərinin tikilməsi, neft və qaz sektorunda proseslərin fəallaşması inkişaf etmiş infrastrukturunu ilə bərabər Azərbaycanın dünya iqtisadiyyatı üçün əhəmiyyətini təsdiq edir və bu baxımdan dünyanın neft və qaz mərkəzlərindən birinə çevrilməsinə imkan yaradır.

Növbəti beş ildə Azərbaycan neft-qaz hasilatı sahəsində nəhəng inkişafa çatacaqdır və bu, əsasən, "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının və "Şahdəniz" yatağının irimiqyaslı işlənilməsi nəticəsində baş verəcəkdir. Bu il sentyabrın 20-də "Əsrin müqaviləsi"nin 10-cu ildönümünə həsr olunmuş tənənəli mərasimdə "Azəri-Çıraq-Günəşli" yatağının tammiqyaslı işlənilməsinin üçüncü mərhələsi təsdiq olunmuşdur. Beləliklə, bu yataqlardan hazırda gün ərzində 140 min barrel olan hasilat 2008-ci ildə 1 milyon barrelə çatacaqdır.

Bununla yanaşı, "Şahdəniz" yatağının təkə birinci mərhələsinin işlənilməsi nəticəsində 400 milyard kubmertdən çox həcmdə

qaz alınacaqdır. Beləliklə, Azərbaycan təbii qaz ixrac edən ölkəyə çevriləcək və Cənubi Qafqaz, Bakı-Tbilisi-Ərzurum ixrac qaz kəməri vasitəsilə əsasən Türkiyə bazarı, 2006-cı ildən başlayaraq isə Avropa bazarı gün ərzində təqribən 90 milyard kubmetr təbii qazla təmin olunacaqdır. Eyni zamanda Azərbaycan və Gürcüstan da öz tələbatlarını ödəyəcəklər.

Bütün bu layihələri gerçəkləşdirmək üçün tələb olunan sərmayənin ümumi məbləği, indiyədək qoyulmuş sərmayələr də daxil olmaqla, təxminən 20 milyard dollar həcmindədir. Bu nəhəng layihələrin təməlini qoyan və inkişaf etdirən, onların gerçəkləşməsi üçün əvəzsiz xidmətlər göstərən xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev olmuşdur.

Bu gün biz hamımız sevinc hissi duyuruq ki, Heydər Əliyevin başladığı işlər uğurla davam etdirilir və arzular reallığa çevrilir.

Bu gün fərəhlə deyə bilərik ki, Qara dəniz boğazlarından yan keçərək, Xəzərlə Aralıq dənizini birləşdirəcək, Şərqi-Qərb enerji-nəqliyyat dəhlizinin əsasını təşkil edən Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin tikintisi başa çatmaqdadır. Səngəçal terminalında ilk neftin qəbul olunmasına hazırlıq işləri 72 faizdən çox, Ceyhan terminalında isə 85 faiz yerinə yetirilmişdir.

Etibarlı enerji dəhlizinin yaradılması hər üç ölkədə yerli əhəlinin işlə təmin olunması və xidmət sahələrinin genişləndirilməsi üçün uzunmüddətli imkanlar açmışdır. Hazırda Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikilməsi üzrə sahə və obyektlərdə 21 min insan işləyir ki, bunların təxminən 5 mini Azərbaycanda, 5 mini Gürcüstanda və 11 mini Türkiyədədir. Bunların da təxminən 80 faizi yerli vətəndaşlardır. Kəmərin tikilməsi nəticəsində Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə üçün uzunmüddətli və etibarlı gəlir axını təmin ediləcəkdir. Bu, regiona yeni xarici sərmayələrin cəlb olunmasına, yerli təchizat gücünün artırılmasına daha böyük imkanlar verəcəkdir.

İcazə verin, ixrac neft kəmərinin Azərbaycan və Gürcüstandan keçən hissələrinin birləşməsi münasibətilə bu nəhəng tikintidə iştirak edən tərəfdəşlərimizi və xüsusilə inşaatçıları təbrik edim, onlara uğurlar arzu edim.

Gürcüstanın yanacaq və energetika naziri Nika Gilaurinin çıxışı

- Hörmətli prezident İham Əliyev!
Hörmətli prezident Mixail Saakaşvili!

Xanımlar və cənablar!

İcazənilə, bugünkü əlamətdar hadisə münasibətilə sizi ürəkdən təbrik edərdim. Bu gün bizim dostluğumuzun və qardaşlığımızın möhkəmlənməsinin daha bir əsası qoyulur və xalqlarımızın iqtisadi gələcəyinin təminatı yaradılır. Biz bu layihənin regionumuz üçün böyük əhəmiyyətini yaxşı dərk edirik.

Həm iqtisadiyyat, həm də təhlükəsizlik baxımından layihə bölgə üçün çox mühümdür. Eyni zamanda layihə bizim xalqlarımız arasında dostluğun daha da möhkəmləndirilməsinə xidmət edəcəkdir.

Bildiyiniz kimi, Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri layihəsinin həyata keçirilməsində Gürcüstanın da böyük rolu vardır. Ölkəmiz gələcəkdə də nəzərdə tutulan layihələrin yerinə yetirilməsində öz əməyini əsirgəməyəcəkdir. Eyni zamanda Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinin çəkilməsi də Gürcüstanın qaza olan tələbatını ödəyəcəkdir. Bu layihələrin həyata keçirilməsində əməyi olanların hamısına, o cümlədən onun təşəbbüskarlarına dərin minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm.

BTC Ko Şirkətinin icraçı direktoru Maykl Taunzəndin çıxışı

- Zati-aliləri prezident İham Əliyev!

Zati-aliləri prezident Mixail Saakaşvili!

Hörmətli qonaqlar!

Bir müddət bundan əvvəl bura, sadəcə, boş bir sahə idi. Biz boş olan bir sahədə nadir hallarda toplaşırıq. Amma bu adi sahə deyil və bugünkü mərasim də qeyri-adi bir mərasimdir. Siz də adi

qonaqlar deyilsiniz. Bu, hər cəhətdən çox əlamətdar bir tədbirdir və iki ölkəni əhatə edən, BTC-nin Azərbaycan və Gürcüstan sərhədində birləşməsinə təmin edən bir mərasimdir. Bu qaynaq bizi BTC-nin tamamlanmasına daha da yaxınlaşdırır. 2005-ci ildə neft məhz bu boru ilə axacaqdır. Qlobal təhlükəsizliyin təmin olunması üçün neft axını başlayacaqdır. Ərsəyə gəlməkdə olan bu uzunmüddətli layihə zamanəmizin ən möhtəşəm layihələrindəndir. Eyni zamanda BTC zamanəmizin ən möhtəşəm inşaat və mühəndis layihələrindən biridir. Bugünkü "Qızıl qaynaq", BTC-də 15 min qaynaqdan biri olacaqdır.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan adi boru kəmərinə daha çox məna kəsb edir. Bu, insanlarla bağlı bir layihədir və hər kəsin maraqlarına cavab verir. Layihənin həyata keçirilməsində qarşılıqlı inam da mühüm rol oynayır. Biz bu inamı Tbilisidə bir həftə öncə ətraf mühitin vahidliyi və təhlükəsizlik problemləri ilə bağlı görüşümüz zamanı möhkəmləndirdik. Ətraf mühitin qorunması, təhlükəsizliyi və sosial problemləri əhatə edən beşillik və 60 milyon dollarlıq iki protokol imzalandı. Bu protokollar Gürcüstanın Baş nazirinin iştirakı ilə imzalandı.

Azərbaycan və Gürcüstan sərhədlərini əhatə etməyimiz BTC üçün bir növ bu ölkələr qarşısında götürdüyümüz uzunmüddətli öhdəliklərin nişanəsidir. Qonaq olaraq, bu, bizə 40 illik müddətə verilmiş bir imkandır və ondan səmərəli istifadə edirik. BTC və tərəfdaşları adından mən Azərbaycan və Gürcüstan prezidentlərinə öz təbriklərimi çatdırıram. Bugünkü tədbir həm onların, həm də bizim bu müstəsna layihənin müvəffəqiyyəti üçün götürdüyümüz öhdəliklərin yerinə yetirilməsinin bir simvoludur.

ABŞ Dövlət Departamentinin Xəzər hövzəsinin enerji diplomatiyası üzrə müşaviri, səfir Stiven Mənnin çıxışı

- Hörmətli cənab Əliyev!
Hörmətli cənab Saakaşvili!
Xanımlar və cənablar!

Bu gün çox tarixi bir gündür. Biz "Qızıl qaynağ"ın təntənəli mərasimini keçiririk. Bu, həm də iki ölkənin əməkdaşlığının nümunəsidir və onları, habelə Türkiyəni birləşdirir. Bundan başqa, Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsi region ölkələrini bütün dünyaya birləşdirir. Artıq on ildir ki, bu layihə həyata keçirilməkdədir və çoxlu böyük texniki nailiyyətlər əldə olunmuşdur.

Biz qeyri-adi səviyyədə inşaat-mühəndis uğurları əldə etmişik. Dünya standartlarına uyğun şəkildə 1700 kilometrədən çox ərazidə boru kəməri çəkilir. Layihənin həyata keçirilməsində Amerika Birləşmiş Ştatları da öz dəstəyini göstərmişdir. Mən öz dövlətimin adından burada iştirak etməyimdən böyük şərəf hissi duyuram. Eyni zamanda qeyd etmək istəyirəm ki, bp şirkəti əvvəldən başlayaraq bu layihənin həyata keçirilməsində böyük səylər göstərmişdir. Kəmərin inşasında artıq böyük irəliləyiş əldə olunmuşdur. Onu da demək istəyirəm ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsi yalnız texniki layihə deyildir. Bu, həm də ticarət əlaqələrinin qurulması və siyasi razılıqların əldə edilməsi deməkdir. Layihə Avrasiya məkanında böyük enerji siyasətinin həyata keçirilməsinə kömək edir. Demək olar ki, bu, dünya miqyaslı tərəfdaşlıq nümunəsidir. Layihə, habelə beynəlxalq səviyyədə ətraf mühitin qorunması texnologiyasını təcəssüm etdirir. Sosial əlaqələrin, biznes dairələri ilə ətrafda yaşayan insanlar arasında münasibətlərin qurulması amilini də əks etdirir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsi dünyanın bu sahədə həyata keçirdiyi proqramlar arasında irəliləyən daha bir addımdır.

Cənab prezident Saakaşvili, mən istərdim Sizə öz dövlətimin adından və öz adımdan salamlarımı çatdırım. Sizin və komandanızın ən çətin vaxtda göstərdiyiniz səylər üçün təşəkkürümü bildi-

rirəm.

Cənab prezident İlham Əliyev, istəyirəm, həmişə olduğu kimi, Sizə də təşəkkürümü bildirəm. İlk növbədə, hər zaman bu layihəyə böyük diqqət göstərdiyinizə və bu layihəni davam etdirdiyinizə görə Sizə minnətdaram.

Mən, habelə David Vudvorda, Natiq Əliyevə öz təşəkkürümü bildirirəm, onlar bu layihənin həyata keçirilməsində həmişə bir yerdə olmuşlar. Artıq biz burada fəxrə dəyə bilirik ki, konsorsiumlar və şirkətlər bu layihənin həyata keçirilməsində böyük nailiyyətlər əldə etmişlər. Sizin hamınıza təbriklərimi çatdırıram.

Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvilinin çıxışı

- Mənim əziz dostum və qardaşım cənab İlham!

Hörmətli qonaqlar və dostlar!
Amerikadan və Britaniyadan olan əziz qonaqlarımız!

Bugünkü mərasimdə iştirak etmək mənim üçün böyük şərəfdir. Ona görə ki, bu, doğrudan da bizim arzularımızın və niyyətlərimizin həyata keçməsi deməkdir. Bir neçə illər bundan əvvəl razılıqların əldə olunmasına və müqavilələrin imzalanmasına baxmayaraq, elə qüvvələr var idi ki, bu layihənin həyata keçirilməsini ləngitmək və onun qarşısında maneələr törətmək istəyirdi. Onlar ümumilikdə regionun inkişafını dayandıрмаq istəyirdilər. Hesab edirəm ki, artıq həmin adamların niyyətlərinin boş çıxacağını demək olar. Bütün bu əngəllərə baxmayaraq, biz layihəni həyata keçirə bildik və əminlik ki, neft kəməri vaxtında istismar ediləcəkdir. Bugünkü tədbir buna daha bir əyani misal və neft kəmərinin vaxtında tamamlanacağına bir sübutdur.

Qeyd etməliyəm ki, ölkələrimiz arasında olan əlaqələr çox genişdir. Bu neft kəməri də bizi birləşdirən amillərdən biridir. Eyni zamanda Gürcüstanla Azərbaycan milyonlarla insanların qəlbinə də bir-birinə yaxınlaşmışdır. Bizi, həmçinin ölkələrimizin tarixi yad-

daşı bir-birinə birləşdirir. Mən iftixar hissi ilə xatırlayıram ki, müstəqilliyimizin ilk illərində biz, həqiqətən, çiyin-çiyinə bir-birimizə yardım göstərdik, qarşımıza çıxan çətinlikləri birlikdə aradan qaldırdıq. Burada etiraf edə bilərəm ki, Azərbaycan bəzən öz ehtiyatlarından kəsərək bizə qardaş əli uzadırdı.

Bu layihənin həyata keçirilməsində cənab Heydər Əliyevin xüsusi rolunu qeyd etmək istəyirəm. Heydər Əliyev Bakıya qayıdanda Azərbaycanda dövlətçilik tamamilə pozulmuşdu. Bu dahi şəxsiyyət heç nədən böyük bir dövlət yaratdı. Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıtması Azərbaycanın bir ictimai-siyasi formasiyadan digərinə keçdiyi dövrə təsadüf edirdi. Xalqın özündə də sabaha inam itmişdi. Heydər Əliyev həmin inamı qaytardı və böyük bir milləti yenidən bir dövlətin içərisində birləşdirdi. Əminəm ki, əsrlər keçəcək və Azərbaycan xalqı bugünkü prezidentin atasının ölkə üçün, xalq üçün gördüyü işləri unutmayacaqdır.

Bizim borcumuz ondan ibarətdir ki, Gürcüstanda da eyni işlərə görə, gürcü xalqını birləşdirək.

Gürcü xalqı deyəndə, mən Gürcüstanda yaşayan bütün millətləri nəzərdə tuturam. Bildiyiniz kimi, son illərdə Gürcüstan ağır və keşməkeşli bir yol keçibdir. Biz məktəblərdə Gürcüstanın müstəqilliyi uğrunda canını qurban vermiş insanların şəklini asırıq. Eyni zamanda bilirəm ki, Azərbaycan üçün də müstəqilliyi qoruyub saxlamaq çox çətin idi. Ona görə də biz müstəqilliyimiz uğrunda həyatlarını qurban vermiş qəhrəmanları unutmamalıyıq. Azərbaycanlılar da Gürcüstanda bizim müstəqilliyimiz uğrunda mübarizə aparmışlar və onlar bizim vətəndaşlarımız, öz doğmalarımızdır. Biz istəyirik ki, onlar gürcülərlə qaynayıb-qarışsınlar və Gürcüstanın ayrılmaz hissəsi olsunlar. Onlara münasibətdə Gürcüstanda ədalət prinsipi olmalıdır. Onlar həmişə hiss etməlidirlər ki, Gürcüstanda heç bir azərbaycanlıni incitməyəcəklər. Əlbəttə, məndə elə bir illüziya yoxdur ki, bu neft kəməri bütün problemləri həll edəcəkdir. Məndən öncəki iqtidar həmişə deyirdi ki, bu neft kəməri problemlərin hamısını həll edəcəkdir. Amma eyni zamanda, mən onu da etiraf etməliyem ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri ən böyük amillərdən biridir.

Biz eyni zamanda Gürcüstanda dövlətin borcu kimi yığılmış maaşları, təqaüdləri verə bildik, struktur islahatları apardıq, polis öz funksiyalarını icra etməyə başladı. İki-üç gün öncə biz Gürcüs-

tanda elan etdik ki, bütün biznesmenlərin bu günədək olan borcunu bağışlayırıq, amma bundan sonra onlar öz vəsaitlərinin həcmi-ni açıqca göstərməli və Gürcüstanın iqtisadiyyatına yönəltməlidirlər. Mən onların toxunulmazlığını bəyan etdim və onlara təminat verdim. İstəyirəm ki, artıq Gürcüstanda insanlarda dövlətə inam olsun və onlar bilsinlər ki, iqtisadiyyata qoyduqları pullar ölkənin gələcəyinin və inkişafının təminatıdır.

Ötən həftə ərzində BTC şirkəti ilə bizim aramızda danışıqlar nəticəsində razılıq əldə olundu. Danışıqlar ekoloji cəhətdən Gürcüstan üçün ən mühüm regionlara aid idi. Bildiyiniz kimi, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri Gürcüstanın gələcəyi üçün böyük əhəmiyyətə malik olan ekoloji bölgələrdən keçir və danışıqlardan sonra əldə olunmuş razılıq və ayrılacaq məbləğ ölkəmizin kurort zonasında xeyli işlər görülməsinə imkan verəcəkdir. Biz bütün bu layihələrin həyata keçirilməsi üzrə addım-addım irəliləyərək, ayaq üstə dura biləcəyik. Bizim xalqımız hələ kasıbdır, sosial problemlərimiz çoxdur. Amma illər ərzində yığılmış problemləri bir gündə həll etmək mümkün deyildir. Biz çalışırıq ki, səylərimizi artıraraq, Səkkiz ay ərzində əldə etdiklərimiz yəqin ki, başqa şəraitdə dörd-beş ilə görüldü. İnanıram ki, biz insanların gələcəyi naminə gördüyümüz işləri uğurla başa çatdıracağıq. Bizim üçün ən önəmli vətəndaşların həmrəyliyidir. Gürcü və Azərbaycan xalqları artıq bizim seçimimizin doğru olduğuna inanıblar. Biz bütün ölkələrlə - Rusiya, Türkiyə ilə əlaqələrimizin yaxşı olmasını istəyirik. Biz ölkələrimizin inkişafında Türkiyənin rolunu danılmaz hesab edirik. Bu layihənin və digər proqramların həyata keçirilməsində ABŞ-ın və Böyük Britaniyanın xüsusi rolunu da qeyd etməliyik.

Bir daha sizi salamlayıram. Bizim üçün çox əhəmiyyətlidir ki, bir daha görüşdük. Mən İlham Əliyevlə görüşə heç zaman rəsmi görüş kimi gəlmirəm. Çünki rəsmi görüş bir növ gərginliklə müşayiət olunur və bəzən bu görüşlərdə adamın üzü də gülmür. Mən İlham Əliyevi bir qardaşım kimi görəndə, onun üzünə gülümsəmək istəyirəm. Ömrümün 36-cı ilində deyə bilərəm ki, mən Azərbaycan Prezidenti ilə bir çox amillər birləşdirir. İlk növbədə, bizi xalqlarımızın gələcəyi və tutduğumuz mövqelər, habelə öz dövlətimizə və millətimizə olan məhəbbətimiz birləşdirir. Bir daha sizi təbrik edir və uğurlar arzulayıram.

Sonra Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin Azərbaycan-Gürcüstan sərhədində qızıl qaynaq mərasimi keçirildi. Prezidentlər İlham Əliyev və Mixail Saakaşvili qaynaq işlərinə baxdılar, qaynaq olunmuş borunun üstünə torpaq atdılar.

Dövlət başçıları Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin Azərbaycan və Gürcüstan hissələri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ilə Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvilinin iştirakı ilə 16 oktyabr 2004-cü il tarixdə birləşdirilmişdir sözləri yazılmış lövhənin üzərindən ağ örtüyü götürdülər. Onlar burada Azərbaycanın və Gürcüstanın dövlət bayraqları önündə xatirə şəklində çəkirdilər.

Daha sonra Azərbaycan və Gürcüstanın incəsənət ustalarının konserti oldu.

Mərasimdə Azərbaycanın və Gürcüstanın dövlət və hökumət nümayəndələri, Azərbaycanın Tbilisidəki səfiri Ramiz Həsənov və Gürcüstanın Bakıdakı səfiri Zurab Qumberidze iştirak edirdilər.

AZƏRBAYCANDA HEYDƏR ƏLİYEVİN RƏHBƏRLİYİ İLƏ YARADILMIŞ NƏQLİYYAT İNFRASTRUKTURU SÜRƏTLƏ İNKİŞAF EDİR VƏ MÜASİRLƏŞİR

"Prezident Heydər Əliyev" tankerinin istismara verilməsinə həsr olunmuş təntənəli mərasimdə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nitqi

- Hörmətli xanımlar və cənablar!

Əziz dostlar!

Hörmətli cənab qubernator!

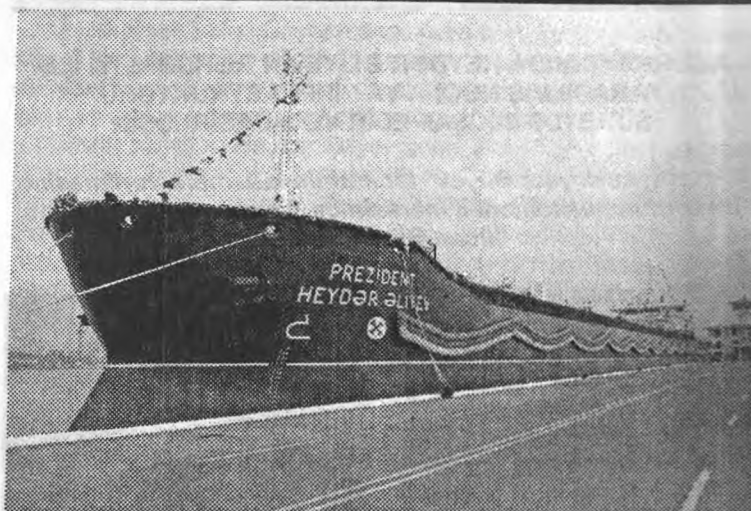
Hörmətli qonaqlar!

Bu gün çox əlamətdar bir gündür. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin adını daşıyan tanker istismara verilir. Mən bu münasibətlə sizin hamınızı ürəkdən təbrik edirəm.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev ictimai-siyasi quruluşdan asılı olmayaraq, bütün dövrlərdə öz xalqına sədaqətlə, ləyaqətlə xidmət etmişdir. 1970-ci illərdə Azərbaycanın müasir infrastrukturunun yaranmasında və güclənməsində çox böyük addımlar atılmışdır. Demək olar ki, Azərbaycanın sənaye potensialı məhz bu illərdə formalaşmışdır. Müxtəlif sənaye müəssisələri, sosial obyektlər məhz bu illərdə tikilmişdir. Azərbaycanda quruculuq işləri çox geniş vüsət almışdı və o, digər müttəfiq respublikalarla müqayisədə ən qabaqcıl yerlərdə idi. Deyə bilərik ki, Azərbaycan çox az respublikalardan idi ki, iqtisadi cəhətdən özü-özünü təmin edə, hasil edilən məhsul hesabına müstəqil yaşaya bilərdi.

1990-cı illərin əvvəllərində Azərbaycan çox ağır vəziyyətdə olan zaman məhz Heydər Əliyevin müdriyyəti, qətiyyəti və siyasəti, xalqımızın bu siyasətə dəstəyi Azərbaycanı çox çətin vəziyyət-

dən qurtardı, inkişaf yoluna çıxardı. 1993-cü ildən başlayaraq bu günə qədər ölkəmiz ildən-ile inkişaf edir. Azərbaycanda bütün sahələrdə tərəqqi var, iqtisadi potensial yaranır, sosial məsələlərə böyük diqqət göstərilir. Azərbaycan dünyada öz mövqelərini möhkəmləndirmişdir. Bu gün qətiyyətlə deyə bilərik ki, Azərbaycan bölgədə ən qabaqcıl mövqelərə sahibdir, liderdir.

Ölkəmiz müxtəlif istiqamətlərdə çox böyük uğurlar əldə edibdir. 1993-cü ildən bu günə qədər ölkəmizdə hökm sürən ictimai-siyasi sabitlik, asayiş bizim iqtisadi nailiyyətlərimizin əsas səbəblərindən biridir. Tarixdən bilirik ki, sabitlik hər bir inkişafın təməlidir. O ölkədə ki, sabitlik yoxdur, orada iqtisadi, yaxud hansısa başqa istiqamətdə inkişafdan söhbət gedə bilməz. Azərbaycanın müasir tarixi buna əyani sübutdur.

Azərbaycanda Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanmış neft strategiyası da məhz bu məqsədi güdür. Azərbaycanı xarici sərmayələr üçün cəlbedici məkana çevirmək, Azərbaycanda yeni infrastruktur yaratmaq, öz təbii ehtiyatlarını dünya bazarlarına çıxarmaq və beləliklə, həm iqtisadi, həm də siyasi baxımdan ölkəmizi gücləndirmək vəzifəsi qarşıda dururdu. Bu vəzifə çox şərəflə yerinə yetirilir, Heydər Əliyevin neft strategiyası Azərbaycana böyük faydalar gətirmişdir. Məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə

bağlanmış "Əsrin müqaviləsi"nin bu gün həyata keçirilməsi, böyük neft kəmərlərinin tikintisi və digər layihələr ölkəmizə öz iqtisadi potensialını daha da gücləndirmək imkanı verir. Əlbəttə, gələcəkdə bu, daha böyük həcmdə hiss olunacaqdır. Çünki Heydər Əliyevin adını daşıyan Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri işə düşəndən sonra ölkəmizə daha böyük həcmdə valyuta ehtiyatı gələcəkdir. Bu da, öz növbəsində, qarşımızda duran bütün əsas məsələlərin həlli üçün yaxşı şərait yaradacaqdır.

Bir sözlə, Heydər Əliyevin Azərbaycan tarixində rolu və fəaliyyəti əvəzolunmazdır. Bu, bir həqiqətdir və bizim vəzifəmiz - mən bunu dəfələrlə, o cümlədən bir il bundan əvvəl prezident seçkiləri ərəfəsində demişdim ki, - bu siyasətə sadıq olmaq, onu davam etdirmək, yeni formalarla zənginləşdirmək və Azərbaycanı gələcəyə doğru aparmaqdır. Mən çox şadam ki, son bir il ərzində qarşımızda duran bütün vəzifələr, qəbul edilmiş bütün proqramlar, verilmiş bütün vədlər uğurla yerinə yetirilir və son bir il ərzində Azərbaycan daha da güclənmiş, dünyada öz mövqelərini daha da möhkəmləndirmişdir. Əminəm ki, Azərbaycanda aparılan sosial-iqtisadi islahatlar ölkəmizi daha da, hərtərəfli inkişaf etdirir.

Azərbaycanda infrastrukturun inkişafına daim böyük diqqət göstərilir. Onu da qeyd etməliyəm ki, hələ Sovet İttifaqı zamanı

Heydər Əliyev Moskvada Siyasi Büronun üzvü və Nazirlər Sove-ti sədrinin birinci müavini kimi həm də nəqliyyat məsələlərinə cavabdeh idi. Nəqliyyat təsərrüfatına o, kuratorluq edirdi və bu sahəni Sovet İttifaqı miqyasında çox gözəl, yaxşı bilirdi. Əlbəttə, Azərbaycanda da bu sahəyə çox böyük əhəmiyyət verilir. Azərbaycanın coğrafi və siyasi vəziyyəti elədir ki, nəqliyyat infrastrukturunun güclü olması bizim üçün çox əhəmiyyətli bir amildir. Amma 1990-cı illərin əvvəllərində bu sahədə vəziyyət o qədər də ürəkaçan deyildi. Demək olar ki, bizim infrastrukturumuz bərhad vəziyyətdə idi. O cümlədən Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi də çox ağır vəziyyətdə idi.

Ümumiyyətlə, deyə bilərəm ki, keçmiş sovet məkanında müxtəlif dəniz gəmiçilikləri var idi. Bu gün də var. Amma onların fəaliyyətinə baxsaq görərik ki, bir çox hallarda əvvəlki mövqelərini itirdilər. Böyük xoşagəlməz hallar baş verdi. Amma çox sevindirici haldır ki, Azərbaycanda Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi və ümumiyyətlə, bütün nəqliyyat infrastrukturunu nəinki dağılmadı, əksinə, daha da inkişaf etdi, müasirləşdi və biz bu gün bunu bütün sahələrdə əyani şəkildə görə bilərik.

Yenə də deyirəm, 1993-cü ildən başlayaraq Azərbaycanda bütün sahələr kimi, nəqliyyat sahəsinə də Heydər Əliyev tərəfin-

dən göstərilmiş diqqət imkan verdi ki, indi o, bu gün çox yüksək səviyyədədir. Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi çox gözəl fəaliyyət göstərir, orada çox peşəkar kadrlar çalışır. Gəmiçilik mənfəətlə işləyir, sosial məsələlər öz həllini tapır, yüksək maaşlar verilir, burada çalışan insanlar üçün evlər tikilir. Yeni inkişafı yanaşı, sosial məsələlərə də böyük diqqət göstərilir və bu da bizim ümumi siyasətimizin məcrasında gedən proseslərdir. Biz dəfələrlə bəyan etmişik ki, Azərbaycanın iqtisadiyyatı bazar iqtisadiyyatı prinsipləri əsasında qurulubdur və gələcək inkişaf perspektivlərini biz bu yöndə görürük. Eyni zamanda, sosial məsələlərə daim diqqət göstərilməlidir, bu məsələlər həmişə ön planda olmalıdır. Əgər indi müzakirəyə çıxarılmış dövlət büdcəmizə nəzər salsaq görərik ki, büdcəmiz də sosialyönümlüdür. Yeni insanların gündəlik həyatı, güzəranı hökumət üçün, prezident kimi mənim üçün ən ümdə məsələdir.

Gəmiçilikdə də bu məsələlər diqqət mərkəzindədir. Eyni zamanda, inkişafa da böyük diqqət göstərilir. Gəmiçilik öz vəsaiti hesabına böyük işlər görür, iri gəmilər alır. Keçən ilin sentyabr ayında biz burada 8 min ton yükötürmə qabiliyyəti olan "Professor Əziz Əliyev" tankerinin istismara verilməsini qeyd edirdik. Ondan əvvəl yükötürmə qabiliyyəti yenə 8 min ton olan "Cəlil Məmmədov"

mədquluzadə" tankeri və quru yük daşıyan "Maestro Niyazi" gəmisi istismara buraxılmışdır. Növbəti, 13 min tonluq "Babək" tankeri bu yaxınlarda gətiriləcəkdir. Bilirəm ki, gəmiçiliyin proqramında daha böyük işlər nəzərdə tutulubdur. Yeni gəmiçilik öz infrastrukturunu müasirləşdirir. Bu, çox vacibdir. Çünki gələcəkdə Xəzər dənizində yükdaşımaların həcmi, xüsusilə neft və neft məhsullarının daşınması artacaqdır. Böyük İpək yolunun bərpası çərçivəsində Şərq-Qərb enerji dəhlizinin fəaliyyəti nəticəsində, əlbəttə, gəmilərə böyük ehtiyac olacaqdır. Əgər nəzərə alsaq ki, gələn il Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri istismara veriləcək, görürük ki, tankerlərə, doğrudan da, böyük ehtiyac var və biz bu işləri əvvəlcədən görürük.

Azərbaycanda bütün digər nəqliyyat infrastrukturunu da çox uğurla inkişaf edir. Dəmiryol nəqliyyatında böyük işlər görülür. Mənə verilən məlumata görə, son beş il ərzində 200 kilometrden artıq dəmiryol xətti, demək olar ki, yenidən qurulub, yeni sənişin qatarları, dəmir, beton, şpal zavodu istismara verilibdir. Əlbəttə, bu da çox vacibdir. Çünki dəmir yolu həm sənişin daşımaları, həm də yük daşımaları baxımından çox böyük əhəmiyyətə malikdir.

Hava nəqliyyatı sahəsində də böyük işlər görülür. Bilirsiniz ki, son illər ərzində Heydər Əliyev adına Bakı beynəlxalq hava limanı, Zabratda yerləşən vertolyot aeroqazlı yenidən qurulmuşdur, Naxçıvanda beynəlxalq hava limanı tikilmişdir. Gəncədə beynəlxalq hava limanının tikintisi bu yaxınlarda başlanmalıdır. Aviapark yeniləşir, Avropa istehsalı olan 6 ədəd vertolyot alınacaqdır. Dünyanın ən aparıcı şirkəti olan "Aerobus" şirkətindən 4 ədəd sənişin təyyarəsinin alınması üçün lazımı müqavilələr bağlanmışdır. Bütün bunlar böyük vəsait tələb edir. Eyni zamanda, bunlar hamısı ölkəmiz üçün çox lazımdır. Həm ölkəmizin imici üçün, eyni zamanda, praktiki işlər üçün çox vacibdir.

Azərbaycanda bütün infrastruktur yeniləşməlidir. Mən bunu bir neçə dəfə demişəm, bir də demək istəyirəm ki, yeni yaradılan, yeni tikilən hər bir obyekt, infrastruktur ən yüksək dünya standartlarına cavab verməlidir. Azərbaycan da hər bir yeni iş elə görülməlidir ki, ən yüksək meyarlara cavab versin. Biz ölkəmizi inkişaf etdiririk, müasirləşdiririk. İstəyirik ki, Azərbaycan qüdrətli, müasir dövlətə çevrilsin. Əlbəttə, bunu etmək üçün hərə öz yerində buna

böyük diqqət göstərməlidir.

Avtomobil yollarının çəkilməsində də böyük işlər görülür. Bilirsiniz ki, bu sahədə bizim planlarımız çox böyükdür. Bu planlar da bir il bundan əvvəl mənim tərəfimdən seçkiqabağı kampaniyada açıqlanmışdır. Bəyan etmişdim ki, növbəti 5 ildə Azərbaycanın ən əsas yol arteriyaları yenidən qurulmalıdır. Çox şadam ki, bu sahədə böyük işlər görülür. Gürcüstan sərhədinə qədər uzanan Bakı-Qazax yolunda gedən işlər məni çox sevindirir. Artıq o yolun bir hissəsi istismara verilməmişdir, digər hissədə işlər gedir və bu, ən yüksək standartlara cavab verəcəkdir. Gələn il Bakı-Quba istiqamətində Rusiya sərhədinə qədər birinci dərəcəli yolun tikintisinə başlamaq nəzərdə tutulmuşdur. Bunun üçün müvafiq vəsait ayrılacaqdır. Eyni zamanda, bilirəm ki, Nəqliyyat Nazirliyi beynəlxalq maliyyə təşkilatları ilə danışıqlar aparır. Bu da çox vacibdir, biz bunu da etməliyik. İran sərhədinə qədər Bakı-Astara yolunun tikintisi də nəzərdə tutulur. Verilən məlumata görə, bu barədə danışıqlar yekunlaşır və işlərə başlanacaqdır. Bütün bunlar Azərbaycanda avtomobil yollarını ən yüksək standartlara çatdırmağa imkan verəcəkdir. Bu problem Azərbaycanda mövcuddur və əlbəttə, bizim işimiz əlverişli bu sadələşmiş layihələrlə məhdudlaşmayacaqdır. İmkan olduqca, bütün digər yollar da yeniləşdirilməlidir.

Eyni zamanda, bu layihələr Azərbaycanda minlərlə yeni iş yerinin açılmasına gətirib çıxaracaqdır ki, bu da bizim iqtisadi proqramlarımızın əsas elementlərindən biridir. Bu gün onu da qeyd etmək istəyirəm ki, bu sahədə də, əgər belə demək mümkünsə, verilmiş vədlər, nəzərdə tutulmuş proqramlar uğurla icra edilir. Son məlumata görə, Azərbaycanda son bir il ərzində 70 minə qədər daimi, 100 mindən artıq mövsümi iş yeri açılıbdır.

Bir sözlə, əziz dostlar, bu gözəl tankerin istismara verilməsi ilə əlaqədar mən üreyimdə olan sözlərin bəzisini sizə çatdırmaq istədim. Çox şadam ki, Azərbaycanda bu sahə, yəni nəqliyyat sahəsi uğurla inkişaf edir və bizim gələcək planlarımız çox genişdir. Mən heç şübhə etməyirəm ki, qarşımızda duran bütün vəzifələri uğurla həyata keçirəcəyik. Son bir ilin təcrübəsi deməyə əsas verir ki, bizim nəzərdə tutduğumuz hər bir məsələ vaxtılı-vaxtında, yüksək səviyyədə öz həllini tapır.

Əziz dostlar, sizi bu münasibətlə, tankerin istismara verilməsi ilə əlaqədar bir daha ürəkdən təbrik etmək istəyirəm. Mən Nijni

Novqorod vilayətinin qubernatoru cənab Xodirəvə bu gün bizimlə birlikdə olduğuna görə öz minnətdarlığımızı bildirmək istəyirəm. Biz dünən görüşdük, çox geniş fikir mübadiləsi apardıq. Ümumiyyətlə, bizim Rusiya ilə əlaqələrimiz çox uğurla inkişaf edir. Biz dost ölkələrlik. Aramızda həm siyasi, həm də iqtisadi əlaqələr çox sürətlə möhkəmlənir. Son müddət ərzində mənim Rusiya Prezidenti ilə bir neçə görüşüm olubdur. Bu görüşlərdə biz məmnunluq hissi ilə qeyd etmişik ki, aramızda olan əlaqələr bütün sahələrdə inkişaf edir. İqtisadi-ticarət əlaqələri, mal dövriyyəsi ildən-ilə artır, keçən il bu artım 40 faiz, bu ilin 9 ayında 20 faiz olmuşdur. Əlbəttə, bu cür tankerlərin alınması da mal dövriyyəsinin artımına öz töhfəsini verir.

Rusiyada yaşayan azərbaycanlılar da, əminəm, çox şadlardır ki, onların Konqresinin ikinci qurultayında mən və Rusiya Prezidenti iştirak etmişdik. Bu da çox mühümdür. Rusiyada, başqa ölkələrdə azərbaycanlılar yaşayırlar. Baxmayaraq ki, o hansı ölkənin vətəndaşıdır, xaricdə yaşayan hər bir azərbaycanlı bizim üçün çox əzizdir. Bu baxımdan, ümumiyyətlə, iki ölkə arasında gələcək münasibətlərin inkişafı baxımından Konqresin qurultayının uğurla keçməsi və orada yüksək kürsüdə səsələnən fikirlər, əminəm ki, həm Rusiyada yaşayan azərbaycanlılar üçün, həm də ikitərəfli münasibətlərimiz üçün çox mühümdür.

Eyni zamanda, Nijni Novqorod vilayəti ilə bizim aramızda çox gözəl münasibətlər var. Dünən bu məsələ müzakirə olundu. Orada da Azərbaycan diasporu yaşayır. Demək olar ki, Rusiyanın hər bir vilayətində Azərbaycan icması artıq mövcuddur və bu, çox müsbət haldır.

Bu fürsətdən istifadə edib, Gennadi Maksimoviç, sizi bir daha ürəkdən salamlayıram, xoş gəlmisiniz deyirəm. Mən sizi görməyimə çox şadam.

Əziz dostlar, bu gözəl bayram günündə sizi "Prezident Heydər Əliyev" tankerinin istismara verilməsi ilə əlaqədar bir daha ürəkdən təbrik edirəm. Tankerin ekipajına və Xəzər Dəniz Gəmiçiliyinin bütün kollektivinə yeni uğurlar, qələbələr arzulayıram.

Sağ olun.

HEYDƏR ƏLİYEVİN NEFT STRATEGİYASININ UĞURLA HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ SAYƏSİNDƏ AZƏRBAYCAN İLDƏN-İLƏ GÜCLƏNİR, XALQIMIZIN RİFAHI YAXŞILAŞIR, DÖVLƏTİMİZİN MÖVQEYİ DÜNYADA DAHA DA MÖHKƏMLƏNİR

Neft Daşlarının 55-ci ildönümünə həsr olunmuş təntənəli mərasimdə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nitqi

- Əziz neftçilər!
Əziz dostlar!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Mən sizin hamınızı Neft Daşlarının 55-ci ildönümü münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm, hamınıza cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə uğurlar arzulayıram.

Bu, doğrudan da böyük, əlamətdar və tarixi hadisədir. 55 il bundan əvvəl dünyada ilk dəfə olaraq, açıq dənizdən neft çıxarıldı. Əlbəttə ki, hər bir Azərbaycan vətəndaşı bu şanlı tarixi çox yaxşı bilir və haqlı olaraq qürur hissi keçirir. Xəzərdə neftin olması hələ qədim zamanlardan bəlli idi. Hələ XIX əsrdə burada

neft yataqlarını kəşf etmək üçün müəyyən işlər aparılmışdır, alimlər işləmişlər. XX əsrdə artıq bu məsələyə daha ciddi yanaşma müşahidə olunurdu. Geoloqlar fəal işləyirdi, ekspedisiyalar təşkil edilmişdi. Nəhayət, 1949-cu ildə ilk neft fontan vurdu. Həmin gündən indiyə qədər Azərbaycanda neft sənayesi və əlbəttə ki, dənizdən neftin çıxarılması prosesləri çox sürətlə getdi və bu gün Azərbaycan dünyada neft ölkəsi kimi tanınır.

Neftin vətəni məhz Azərbaycandır. Bildiyiniz kimi, həm quruda,

həm də dənizdə ilk neft Azərbaycanda tənəkə üsulu ilə hasil edilmişdir. Dəniz neftçiləri isə xüsusi, fəal bir təbəqədir. Azərbaycanda dəniz neftçilərinə, ümumiyyətlə, neftçilərə bütün zamanlarda böyük hörmət var idi, məhəbbət var idi. Bu gün də belədir. Bu, ən çətin, ən şərəfli peşədir. Mən çox şadam ki, müasir Azərbaycanda da neftçilərə çox gözəl münasibət var, çox böyük hörmət var. Siz, həqiqətən, bu hörmətə layiqsiniz. Sizin eməyiniz, işiniz əsil mənada qəhrəmanlıqdır.

Azərbaycan müstəqil dövlət kimi öz neft potensialını çox uğurla işə salıbdır. Amma, əlbəttə ki, 1949-cu ildən sonra əməli-praktiki tədbirlər görülməsəydi, Xəzərdə yataqların genişmiqyaslı işlənilməsi başlanmasaydı və müvafiq infrastruktur yaranmasaydı, müasir dövrdə Azərbaycanda neft yataqlarında işləmək daha da çətin olardı. Xüsusilə 1970-ci illərdə görülən işlərin nəticəsində ölkəmizdə həmin dövr üçün müasir infrastruktur yaranmışdır və o, bu gün də Azərbaycana xidmət edir. Əgər biz 1970-ci illərdə yaradılmış müəssisələri nəzərdən keçirsek görərik ki, həm neft emalı sahəsində, böyük neft infrastrukturunu istiqamətində, Neft Daşlarında və dənizdə yerləşən digər yataqlarda görülən işlərin nəticəsində Azərbaycanda həm güclü potensial, həm də infrastruktur yarandı. Məhz o illərdə bu gün ölkəmizin gələcəyi üçün işləyən qazma qurğuları, platformalar və digər vacib obyektlər yaranmışdır. Əlbəttə ki, bütün bu görülən işlərin səbəbkarı və təşəbbüskarı xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev olmuşdur. Bu, bir daha göstərir ki, - mən bunu artıq bir neçə dəfə qeyd etmişdim və bu gün də demək istəyirəm, - ictimai-siyasi quruluşdan asılı olmayaraq, əgər rəhbər

öz xalqını sevirsə, əgər xalqın gələcəyi üçün fədakarlığına işləyirsə, o rəhbər bütün şəraitlərdə öz xalqına xeyir gətirəcəkdir. Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyəti bunu bir daha təsdiq edir. Bütün dövrlərdə - 1970-ci illərdə Azərbaycan Sovet İttifaqının bir hissəsi kimi yaşayanda da, Azərbaycan müstəqil dövlət kimi yaşayanda da Heydər Əliyevin fəaliyyəti xalqa xidmət etməkdən, xalqına, öz doğma torpağına xeyir gətirməkdən ibarət idi. Bu gün müasir Azərbaycan Heydər Əliyevin əsəridir.

Biz 1990-cı illərin əvvəlində də çox yaxşı xatırlayırıq. O dövrdə Azərbaycanda təkə neft sənayesində deyil, bütün başqa sahələrdə də çox ağır böhran yaşanırdı. Əlbəttə ki, neft sənayesində, neft sektorunda yaşanan böhran ən böyük təhlükə mənbəyi idi. Çünki o vaxt da, bu gün də, gələcəkdə də Azərbaycanın iqtisadiyyatı neft amili üstündə fəaliyyət göstərir və hələ uzun illər ərzində neft amili Azərbaycanın iqtisadiyyatı, təkə iqtisadiyyatı deyil, ümumiyyətlə, gələcəyi üçün çox mühüm rol oynayacaqdır. Bu reallıqdır və hesab edərkən ki, görülən işlər və atılan addımlar, xüsusilə neft sektorunda atılan addımlar Azərbaycanın bu günü və gələcəyi üçün çox müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Əgər 1994-cü ildə, çətin dövrdə, həm iqtisadi, həm də siyasi cəhətdən çox ağır dövrdə bütün təzyiqlərə və hədə-qorxulara baxmayaraq, Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə "Əsrin müqaviləsi" imzalanmasaydı, bu gün Azərbaycanda

nəinki neft sektorunda, ümumiyyətlə, iqtisadi sahədə inkişafdan söhbət gedə bilməzdi.

Azərbaycan çox riskli bir yer idi. Azərbaycana sərmayə qoymaq istəyən şirkətlərin sayı çox az idi və Azərbaycan çox çətin vəziyyətdə qalmışdı: bir tərəfdən, iqtisadi böhran, digər tərəfdən, torpaqlarımızın işğal olunması, vətəndaş qarşudürməsi. Bu şəraitdə xarici sərmayəçiləri inandırmaq, onları cəlb etmək, Azərbaycanı bu ağır vəziyyətdən çıxarmaq yalnız və yalnız Heydər Əliyevin fəaliyyətinin nəticəsində mümkün oldu.

Çox şadam ki, bu ənənə, bu meyillər bu gün də davam edir. "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasından 10 il keçir. Bu 10 il ərzində ölkəmiz daha da güclənib, ölkə iqtisadiyyatı inkişaf edib, ölkədə böyük sosial məsələlər öz həllini tapır. Azərbaycan dünyada çox möhkəm yerini tuta bilmişdir və Azərbaycan dünyada çox etibarlı, ciddi tərəfdaş kimi tanınır. Əgər belə olmasaydı, əgər Azərbaycanın bugününe və sabahına inam olmasaydı, əlbəttə ki, Azərbaycana milyardlarla dollar xarici sərmayə qoyulmazdı. Bu sərmayələr, görülən bu işlər bizə imkan verir ki, həm neft sektorunu, eyni zamanda, iqtisadiyyatın digər sahələrini də inkişaf etdirək. Çünki hamımız yaxşı bilirik və dünya təcrübəsi də bunu təsdiq edir ki, neft sektoruna yatırılmış hər bir dollar başqa sahələrə də cəlb edi-

lir.

Azərbaycan bu gün təkə regionda deyil, dünyada ən dinamik, ən sürətlə inkişaf edən ölkələrdən biridir. İnkişaf sürətinə görə biz, haqlı olaraq, bu liderliyi saxlayırıq. Azərbaycanda dünyanın ən nəhəng enerji layihələri həyata keçirilir. Halbuki bu layihələr o zaman bəziləri tərəfindən inamsızlıqla və istehza ilə qarşılanırdı. Bu gün bu reallıqdır, həqiqətdir. Bu həqiqət isə boş yerdə yaranmayıbdır. Bəziləri tərəfindən əfsanə kimi təqdim olunan Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri Heydər Əliyevin neft strategiyasının həyata keçirilməsi nəticəsində bu gün reallığa çevrilibdir. Bu, Azərbaycan üçün, ölkəmizin gələcəyi üçün, iqtisadiyyatı üçün və Azərbaycanın mövqeyinin dünyada möhkəmlənməsi üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edən məsələdir. Yenə də deyirəm, dünyanın ən böyük enerji layihəsi həyata keçirilir və Azərbaycan da öz üzərinə düşən bütün vəzifələri çox şərəflə yerinə yetirir, bütün öhdəliklərini, o cümlədən maliyyə öhdəliklərini də vaxtılı-vaxtında yerinə yetirir. Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri də ölkəmizi qaz ixrac edən ölkəyə çevirəcəkdir. Bu gün Avropa istehlakçıları da bizim hasil edəcəyimiz təbii qazı gözləyirlər. Bu layihə də çox uğurla həyata keçirilir və 2006-cı ildə biz qaz kəmərinin istismara verilməsini də qeyd edəcəyik.

Son illər ərzində Azərbaycanda çox güclü neft infrastrukturu

yanarıdır. Qazma qurğuları, digər infrastruktur obyektləri - bütün bunlar Azərbaycan xalqına hələ uzun illər, onilliklər ərzində xidmət edəcəkdir. Əgər görülən bütün işləri ümumi inkişaf dinamikası ilə müqayisə etsək, görürük ki, Azərbaycanın inkişaf dinamikası məhz bu amillərdən asılı idi və bu gün də asılıdır.

Əlbəttə, biz çalışırıq və bundan sonra da çalışacağıq ki, Azərbaycan iqtisadiyyatının bütün sahələri inkişaf etsin. Bu sahədə işlər görülür və biz iqtisadiyyatımızı şaxələndirmək istəyirik. Yeni qəbul edilmiş proqramlar da məhz bu məqsədi güdür. Artıq neft sektorunda görülən işlərin böyük əksəriyyəti başa çatıb və indi bizim əsas fikrimiz qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəlibdir. Bu sahədə də görülən işlər və nəticələr göz qabağındadır. Təkcə bunu demək kifayətdir ki, son bir il ərzində Azərbaycanda 110 mindən artıq yeni iş yeri açılibdir ki, onun da 70 mini daimi iş yerləridir. Bir sözlə, 1994-cü ildə atılmış bu addım görün ölkəmizə nə qədər müsbət təsir göstərmişdir və əminəm ki, gələcəkdə daha da böyük təsir göstərəcəkdir. Nəzərə alsaq ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri işə düşəndən sonra Azərbaycanda neft hasilatı ən azı üç dəfə artacaq, deyə bilərik ki, Azərbaycanı böyük işlər gözləyir. Ölkəmizə, xəzinəmizə daxil olacaq əlavə vəsait imkan verəcəkdir ki, sosial proqramlar daha da sürətlə icra olunsun, maaşlar, pen-

siyalar, digər sosial ödənişlər artsın. Bilirsiniz ki, bu istiqamətdə də işlər görülüb. Minimum əməkhaqqı, demək olar ki, iki dəfə artırılıb. Gələn ildən yenidən artım nəzərdə tutulub və mən prezident seçkilərindən sonra demişdim ki, Azərbaycan xalqı ildən-ile daha da yaxşı yaşamalır və daha da yaxşı yaşayacaqdır. Bu günə qədər nəzərdə tutulmuş bütün proqramlar, mənim tərəfimdən elan edilmiş, bəyan edilmiş proqramlar həyata keçirilib. Bir dəfə də olmayıb ki, hansısa məsələ qoyulsun, hansısa məqsəd bəyan edilsin və yerinə yetirilməsin. Əminəm ki, bütün başqa proqramlar, seçkilərdən əvvəl verilmiş vədlər həyatda öz yerini tapacaqdır, o cümlədən 600 min iş yerinin yaradılması, Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafı, regionların inkişafı və nəticədə xalqın rifah halının yaxşılaşdırılması. Bu, prezident kimi mənim başlıca vəzifəmdir və əminəm ki, biz istəyimizə nail olacağıq.

Bu gün mən, ümumiyyətlə, neft sektorunun fəaliyyətinə də toxunmaq istəyirəm. Xüsusilə, Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin fəaliyyətini də qeyd etmək istəyirəm. Bu fəaliyyət çox müsbət olubdur. Gərgin fəaliyyət nəticəsində Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti Heydər Əliyevin neft strategiyasının icrası istiqamətində çox böyük işlər görüb. Bütün sahələrdə - həm xarici şirkətlərlə əməkdaşlıqda, eyni zamanda öz neft şirkətlərimizin sərəncamında olan layihələrdə, yataqların işlənməsində böyük işlər görülmüşdür. Bu gün Neft Daşlarında vəziyyətlə tanış olarkən mən bir daha gördüm və çox sevindim ki, burada inkişaf davam edir. Baxmayaraq ki, artıq 55 ildir Neft Daşlarında neft hasil edilir və əlbəttə, hasilatın zirvəsi keçmişdə qalıbdır, amma buna baxmayaraq, son illər ərzində burada hasilat artır, sosial məsələlərə böyük diqqət göstərilir. Bu gün mən neftçilərin yaşayış şəraiti ilə tanış olmuşam və görürəm ki, burada yeni binalar tikilib, təmir olunub. Sosial məsələlərə böyük diqqət yetirilir, əməkhaqqı çox yüksəkdir. Əgər Azərbaycan üzrə ümumi əməkhaqqı ilə müqayisə etsək, görürük ki, burada əməkhaqqı ən azı 3 dəfə yüksəkdir. Əlbəttə, bu, təbiidir. Çünki Azərbaycan neftçiləri bütün dövrlərdə olduğu kimi, bu gün də ən böyük hörmətə layiq olan insanlardır və əlbəttə, onların çətin əməyi, zəhməti daha da yüksək qiymətləndirilməlidir. Amma biz onu da bilirük ki, bu, keçmişdə də, bütün zamanlarda da belə olmayıb. Son zamanlar əməkhaqlarının artımı, sosial məsələlərə göstərilən daha böyük diqqət məni çox sevindirir. Bunu Dövlət Neft Şirkətinin tərkibində fəaliyyət göstərən bütün qurumlara şamil etmək

olar. Azərbaycanda neft sənayesində doğrudan da, böyük addımlar atılıb, böyük nəticələr əldə ediləndir.

Mən müxtəlif nümunələr gətirə bilərəm və siz onları yaxşı bilirsiniz. 1994-cü ilin sentyabr ayında "Əsrin müqaviləsi" imzalanmışdır və o, dekabr ayında qüvvəyə minmişdir. 1997-ci ildə artıq bu müqavilə çərçivəsində ilkin neft çıxarılmışdır. Belə bir hal dünya təcrübəsində heç vaxt olmayıb. Müqavilənin bağlanmasından ilkin neftin çıxarılmasına qədər, ən yaxşı halda, ən azı 5-7 il vaxt keçir. Azərbaycanda bu müddət 3 ildən də az idi.

Mən başqa nümunələr də gətirə bilərəm. Bütün bunları gös-tərər ki, Azərbaycanda Dövlət Neft Şirkətində çalışan, həqiqətən, çox peşəkar insanlar var. Biz böyük fərh hissi ilə deyə bilərik ki, hasilatda, emalda, tikintidə, xarici şirkətlərlə danışıqların aparılmasında - bütün bu sahələrdə ölkəmizin səviyyəsi çox yüksəkdir.

Mənim də həyatımın böyük hissəsi Dövlət Neft Şirkəti ilə bağlıdır. Mən bu xoş sözləri ona görə demirəm ki, Neft Şirkətində işləmişəm. Burada mən özümü tərifləmək istəmirəm, lakin bu, həqiqətdir.

Çox şadam və böyük qürur hissi keçirirəm ki, mən də həyatımın bir hissəsini neftçilər arasında keçirmişəm, Dövlət Neft Şirkətində işləmişəm. O illər mənim üçün həm çox əzizdir, həm də çox dəyərlidir. Çünki orada qazandığım təcrübə, biliklər, dostlar, əlbəttə, bu gün də mənim üçün gərəklidir və əzizdir. Əlbəttə ki, mən özümü bu yüksək prezident vəzifəsində neftçilərin nümayəndəsi kimi hesab edirəm və bundan sonra da belə hesab edəcəyəm.

Əziz dostlar, bu gün doğrudan da böyük bayramdır, əlamətdar tarixi hadisədir. Əminəm ki, Neft Daşları hələ uzun illər Azərbaycana çox ləyaqətlə xidmət edəcəkdir. Əlbəttə ki, indi Neft Daşlarında hasil edilən neftin həcmi, bəlkə də, o qədər böyük deyildir. Amma hamımız yaxşı bilirik ki, Neft Daşları olmadan Azərbaycanda heç bir böyük neft və yaxud qaz hasilatı layihəsi mümkün deyildir. Bizim bütün xətlərimiz və gələcəkdə istismara veriləcək yeni layihələr hamısı Neft Daşlarında birləşir. Ona görə də Neft Daşlarının əhəmiyyəti heç vaxt aşağı düşməməlidir, biz hamımız bunu bilməliyik. Əlbəttə ki, Dövlət Neft Şirkətinin rəhbərliyi də bunu yaxşı bilir.

Bir məsələyə də toxunmaq istəyirəm. Bu gün burada olarkən müxtəlif qurğularla tanışlıq zamanı ayaqüstü bir fikir mübadiləsi də apardıq. Əlbəttə, biz bunu daha ciddi müzakirə edəcəyik. Artıq

Dövlət Neft Şirkəti tərəfindən müəyyən təkliflər irəli sürüldü ki, həm qaz, həm də neft istehsalını artırmalıyıq. Əlbəttə ki, bunu etmək üçün çox böyük həcmdə maliyyə vəsaiti lazımdır və bu vəsaiti də biz tapacağıq. Əminəm ki, əgər biz gələn ildən bu layihələrin üzərində işləməyə başlasaq, qısa müddət ərzində Azərbaycanda neft və qaz hasilatını artırma bilərik. Bizim belə bir proqramımız var. Əlbəttə, Azərbaycanın ən böyük yataqları istismara verilibdir. "Çıraq" yatağından neft çıxarılır, "Azəri" yatağından gələn ilin əvvəlindən neft çıxarılmasına başlanacaqdır. Eyni zamanda biz digər yataqları da yaddan çıxarmamalıyıq. Dövlət Neft Şirkətinin bilavasitə özünün, heç bir tərəfdaşı olmadan işlədiyi yataqlara da böyük diqqət göstərməliyik.

Əziz dostlar, bir sözlə, mən gələcəyə çox böyük ümidlərlə, böyük nikbinliklə baxıram. Biz düz yoldayıq. Azərbaycan ildən-ilə güclənir, iqtisadi vəziyyət ildən-ilə yaxşılaşır. Dünyada Azərbaycanın mövqeləri möhkəmlənir. Ölkəmiz üçün ən ağırlıq problem olan Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınması istiqamətində də tədbirlər görülür. Bilirsiniz ki, Azərbaycan bu məsələni artıq müxtəlif təşkilatlarda gündəliyə gətirir. Avropa Şurası tərəfindən hazırlanmış məruzə və qətnamənin layihəsi reallığı əks etdirir, yeni Ermənistanı işğalçı dövlət kimi ifşa edir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatında gündəliyə salınan məsələ - işğal olunmuş torpaqlarda vəziyyətlə bağlı məsələ Ermənistanı çox böyük zərbə olmuşdur və onlar hər vaxt çalışırlar ki, bu məsələni gündəlikdən çıxarsınlar, lakin çıxara bilmirlər. Səsvermə zamanı da Azərbaycanı çoxlu ölkə dəstəkləyibdir, Ermənistan isə həmişə, bütün başqa məsələlərdə olduğu kimi, təcrid edilmiş vəziyyətdə qalmışdır. Bu məsələnin əleyhinə bir səs verilməmişdir ki, o da Ermənistanındır. Yeni bu sahədə də bizim işlərimiz yaxşı gedir. Biz bundan sonra da çalışacağıq ki, bütün vasitələrdən istifadə edib məsələni ədalətli şəkildə həll edək ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunsun, torpaqlar geri qaytarılsın və soydaşlarımız - qaçqınlarımız və köçkünlərimiz öz doğma yurdlarına qayıtsın.

Mən sizi bu gözəl, əlamətdar yubiley münasibətilə bir daha ürəkdən təbrik edirəm, hər birinizə cansağlığı, xoşbəxtlik, yeni uğurlar, qələbələr arzulayıram.

ARDNŞ-in prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı

- Möhtərəm cənab İlham Əliyev!
Əziz neftçilər, hörmətli qonaqlar!
Xanımlar və cənablar!

Bu gün Azərbaycan neftçiləri üçün çox əlamətdar bir gündür. Xalqımızın, neftçilərimizin, alimlərimizin zəkası və misilsiz zəhməti ilə yaradılmış əfsanəvi Neft Daşlarının 55 illiyi tamam olmuşdur. Biz hamımız bu bayram münasibətilə sevinc hissləri keçiririk. Bu bayrama xüsusi mənə verən və bizim sevincimizi ikiqat artıran Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin bu təntənəli mərasimdə bizimlə birlikdə iştirak etməsidir. İcazə verin, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevi bütün Azərbaycan neftçiləri adından Neft Daşlarında salamlayım, ona səmimi qəlbdən "Xoş gəlmisiniz!" deyim və uğurlar arzulayım.

İcazə verin, Neft Daşlarının 55-ci ildönümünə həsr olunmuş bu təntənəli mərasimi açıq elan edirəm.

Hörmətli mərasim iştirakçıları, Azərbaycanın neft sənayesinin böyük və şanlı tarixi vardır. Bu tarixin salnaməsində çox böyük uğurlar olmuşdur. Eyni zamanda faciəli günlər də olmuşdur. Biz bunu Neft Daşlarının tarixindən bilirik. Amma mən deyərdim ki, Azərbaycanın neft sənayesi tarixinin ən parlaq səhifələri dəniz nefti uğrunda mübarizələrdən ibarət olmuşdur. Bu mübarizə qələbə ilə nəticələnmiş və bu qələbə bizim alimlərimizin, neftçilərimizin, geoloqlarımızın, ümumiyyətlə, neft sənayesində işləmiş nəsillərin böyük zəhməti nəticəsində mümkün olmuşdur. Bu gün biz böyük fəxrle Neft Daşlarının 55-ci ildönümünü qeyd edirik. Onu təkə bir nəsil yaratmayıbdır. Əgər biz tarixə baxsaq, görərik ki, bir neçə nəsil qəhrəmanlıqla və fədakarlıqla çalışmış və ötən 55 ildə Neft Daşları biz gördüyümüz səviyyəyə gəlib çatmışdır. Ümumiyyətlə, dəndən neft hasilatı bizim müasir dövrümüzün tələbidir.

Bilirsiniz ki, bizim neft sənayemizin 150 ildən artıq tarixi vardır.

Amma neft sənayesinin müasir dövrü dəniz nefti ilə əlaqədardır. Dənizdə neft hasilatı, əsasən, ötən əsrin ortalarından başlanmışdır. Bundan əvvəl neft hasilatı quruda, adalarda aparılırdı. 1970-ci illərdə dənizdə neft hasilatında bir inqilab baş verdi və bu, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin adı ilə bilavasitə bağlıdır. Ona görə ki, həmin illərdən başlayaraq, Xəzər dənizinə yeni avadanlıq, texnologiyalar gətirildi. Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda dərinlikdə yerləşən zəngin yataqların kəşfi və işlənilməsi üçün böyük işlər görüldü. Hesab edirəm ki, siz bunları çox gözəl bilirsiniz və belə bir auditoriya qarşısında bu tarix haqqında geniş danışmağa ehtiyac yoxdur. Amma heç də hamı bilmir ki, Xəzər dənizinə həm qaldırıcı qazma qurğuları, həm yarım dalma qazma qurğuları, ümumiyyətlə, 11 qurğu gətirilmişdir. Dərin özüllər zavodu bilavasitə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Xəzər Neft Donanmasının tərkibində olan böyük kran gəmiləri, borudüzən gəmilər məhz 70-ci illərdə istifadəyə verilmişdir.

Müasir dövrdən danışarkən deməliyəm ki, bu, dövlətimizin müstəqilliyi illərinə təsadüf edir. Bildiyiniz kimi, 90-cı illərin əvvəllərində Xalq Cəbhəsinin hakimiyyətə gəlməsi və səriştəsiz idarəçiliyi neft sənayesində də böhrana gətirib çıxarmışdı. 1993-cü ildə xalqın çağırışı ilə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra yeni neft strategiyası yarandı. Bu strategiya böyük bir təcrübənin, uzaqgörənliyin məhsulu idi və yalnız və yalnız Azərbaycanın gələcəyi naminə yaranmışdı. Bu il "Əsrin müqaviləsi"nin 10-cu ildönümünü təntənəli şəkildə qeyd etdik. Biz bir daha gördük ki, Azərbaycan təkə neft sənayesində deyil, dövlət quruculuğu, ordumuzun möhkəmləndirilməsi sahəsində də böyük uğurlar əldə etmişdir. Ölkəmiz dünya birliyində öz layiqli yerini tapmışdır.

Bu gün neft sənayemiz uğurla inkişaf edir. Qarşıda bizi çox böyük layihələr gözləyir. 55 il bundan əvvəl heç kim təsəvvür edə bilməzdi ki, Neft Daşları bu qədər böyüyəcək və əfsanəvi bir şəhər olacaqdır. Eyni zamanda 1993-1994-cü illərdə təsəvvür etmək çətin idi ki, Azərbaycanda belə böyük layihələr gerçəkləşə bilər. "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının tam işlənilməsi, dünya miqyaslı Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəməri, nadir yataq olan "Şahdəniz" yatağının işlənilməsi artıq gerçəkliyə çevrilmişdir. Bizi qarşıda böyük işlər gözləyir və bütün bu işlər Azərbaycanın neft sənayesini

yesinin müasir dövrü ilə bağlıdır. Bunun əsasını Heydər Əliyev qoymuşdur. Bütün bu böyük işlər şəxsən onun rəhbərliyi ilə həyata keçirilmişdir. Biz bu gün fəxr edirik ki, onun yolu ilə gedirik.

Bu böyük işlərin ümumiyyətlə bütün sahələrdə davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevdir. Bizim üçün böyük fəxrdir ki, onun fəaliyyətinin bir hissəsi Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti ilə bağlıdır, o, bizimlə birgə çalışmış və çox işlər görmüşdür. Hörmətli prezidentimiz neft strategiyasının həyata keçirilməsinə rəhbərlik etmişdir və indi də bunu uğurla davam etdirir.

Heydər Əliyevin neft strategiyası çox böyük nailiyyətlərə gətirib çıxarmışdır. Bu gün bunu təkcə biz, neftçilər demirik. Bunu bütün dünya etiraf edir. Bu gün Azərbaycanın adı ən yüksək kürsülərdən böyük ehtiramla çəkilir. Ölkəmiz bütün qurumlarda təmsil olunur və fəxr edirik ki, bunda bizim neftçilərimizin də əməyi var. Bu gün biz neftçilərimizin bir neçə nəslinin zəhməti ilə, misilsiz xidməti sayəsində əldə olunmuş nailiyyətlərlə fəxr edirik. Hesab edirəm ki, bu gün Neft Daşlarında işləmək böyük fəxrdir. Qorxaq və kamillikdən uzaq olan insanlar burada çalışa bilməzlər. Burada işləmək, doğrudan da, böyük qəhrəmanlıqdır. Bu sözlər böyük və dahi insanlara məxsusdur və mən burada onları təkrar etməkdən qürur duyuram. Bu gün Neft Daşlarında 367 nəfər çalışır.

Bir məsələni də qeyd etmək istəyirəm. Hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev neft sənayesinin problemləri ilə gündəlik məşğul olur. Neftçilərin peşə bayramı ərəfəsində o, xüsusi fərman imzaladı və eyni zamanda mühüm tapşırıqlar da verdi. Neftçilərə qayğı göstərilməsi, onların problemlərinə diqqətin artırılması haqqında müvafiq göstərişlər verdi. Bu tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün Dövlət Neft Şirkətində müəyyən işlər görülmüşdür. Mən burada cənab prezidentə onun göstərişlərinin yerinə yetirilməsi ilə bağlı məruzə etdim. Bildiyiniz kimi, neftçilərin əməkhaqqı 20 faiz artırılmışdır. Cənab prezident, bu gün istəyirəm Sizə məruzə edim ki, ümumiyyətlə Azneft İstehsalat Birliyində orta aylıq əməkhaqqı 1 milyon manat təşkil edir. Neft Daşlarında isə əməkhaqqı 1,5 milyon manata çatmışdır. Bizim bu gün baş çəkdiyimiz kompressor stansiyasında işin mürəkkəbliyini və yeni texnologiyanın tətbiq olunmasını nəzərə alaraq, orada çalışan mühəndislərin maaşı 3 milyon 500 min manata çatdırılmışdır. Fəhlələr isə 2 milyon 500

min manat alırlar. Bu ərəfədə Sizin tapşırıqlarınızı yerinə yetirərək biz Neft Daşlarında işləyən bütün işçiləri mükafatlandırmışdıq. Biz veteranları, əlilləri də yaddan çıxarmamışıq. Ümumiyyətlə, yüzdən artıq neftçi fəxri fərmanla təltif olunmuş və mükafatlandırılmışdır. Neftçilərin sosial problemlərinin həllinə böyük qayğı göstərilir.

Qeyd etmək istəyirəm ki, son on ildə biz çətin şəraitdə işləmişik. Amma bu gün bizim iqtisadiyyatımız inkişaf edir, imkanlarımız daha da artır. Əminəm ki, bu işlər daha böyük həcmdə gələcəkdə də davam etdiriləcəkdir. Bu gün hörmətli prezidentimiz bizim buradakı bütün təsərrüfatımıza baş çəkərkən öz göstərişlərini və tövsiyələrini vermişdir. Bu tövsiyələr və göstərişlər Neft Daşlarının inkişafına kömək edəcəkdir. Biz həm quyuların qazılmasına, həm kompressor stansiyalarının genişləndirilməsinə, həm də yeni boru kəmərinin çəkilməsinə dair müvafiq tapşırıqlar almışıq. Hesab edirəm ki, Neft Daşlarının kollektivi çox böyük və şanlı yol keçmişdir. Bəlkə də, Azərbaycanda 55 il şanlı yol keçmiş belə bir kollektiv yoxdur. Cənab prezident, əminəm ki, Sizin bütün tapşırıqlarınızı yerinə yetirəcəyik. Bu gün mən öz adımdan, bütün neftçilərin adından Neft Daşlarının işçilərinin hamısını ürekdən təbrik edirəm, onlara cansağlığı, ailə səadəti arzu edirəm. Bizim əməyimiz yalnız və yalnız Azərbaycan xalqının rifahına xidmət edir.

Azneft İstehsalat Birliyinin baş direktoru Yavər Camalovun çıxışı

- Hörmətli cənab prezident!
Hörmətli mərasim iştirakçıları!

Bu gün Azərbaycan neftçiləri çox tarixi bir hadisəni qeyd edirlər. Biz bu gün Neft Daşlarında, Heydər Əliyev parkında ümummilli liderimizin büstünün açılış mərasimində iştirak etdik. Eyni zamanda bu gün Azərbaycan neftçiləri Neft Daşlarının 55 illik yubileyini qeyd edir. İlk öncə, bu yubiley münasibətilə bütün Azərbaycan neftçilərini, Neft Daşlarının kollektivini səmimi qəlbədən

təbrik edir, onlara cansağlığı, uzun ömür arzulayıram. Qoy onlar Azərbaycanımızın inkişafı yolunda daha da qətiyyətli addımlar at-sınlar.

Bildiyiniz kimi, Neft Daşları haqqında geoloji məlumatlar hələ 1863-cü ildən məlumdur. Sonrakı illərdə də qısa məlumatlar olmuş, lakin sistemətik geoloji tədqiqatlara 1945-ci ildən başlanmışdır. 1948-ci ildə Ağaqurban Əliyev tərəfindən yatağın geoloji xəritəsi tərtib olunmuş və ilk quyunun qazılması haqqında göstəriş verilmişdir. Qazılan 1 nömrəli quyu 1949-cu il noyabrın 7-də 100 ton hasilatla fontan vurmuşdur. Bu, böyük bir tarixi hadisə idi. Bu hadisə məhz Azərbaycanda açıq dənizdə neftçixarma erasının əsasını qoydu.

Yatağın istifadəyə verilməsindən başlanan dövrdən indiyə qədər 172 milyon ton neft, 13 milyard kubmetr qaz hasil olunmuşdur. İndi də Neft Daşları yatağında neft və qaz hasilatı davam etdirilir. Belə ki, çıxarıla bilən neft ehtiyatı 35 milyon ton, qaz ehtiyatı isə 3 milyard kubmetr təşkil edir. Neft Daşlarının, ümumən neft sənayesinin inkişafında cənab Heydər Əliyevin əvəzsiz xidmətləri olmuşdur. Bunun üçün tarixə qısa nəzər salmaq yerinə düşər. 1969-cu ilin 14 iyulu cənab Heydər Əliyevin Azərbaycanda yüksək vəzifəyə seçildiyi gündür. Həmin dövrdə Azərbaycan SSRİ respublikaları arasında bütün sahələrdə geridə qalmış əyalət statusu daşıyan ölkə idi. Təbii sərvətlərlə zəngin olan Azərbaycan məhz Heydər Əliyevin böyük şəxsiyyəti və vətənpərvərlik sevgisi ilə öz dirçəliş dövrünə başladı. Belə ki, ümummilli liderimizin müdrik rəhbərliyi və qısa müddətdə apardığı təşkilatçılıq işləri nəticəsində bütün sahələrdə, o cümlədən neft sənayesində də böyük dönüş yarandı. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, həmin illərdə neft hasilatı 1,3 milyon ton, qaz hasilatı isə 659 milyon kubmetr aşağı düşmüşdü. Cənab Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə quruda və dənizdə neft hasilatının bütün problemləri araşdırıldı. Nəticədə geoloji kəşfiyyat, qazma işlərində və quyuların istismarında dönüş yarandı. Məhz bunun nəticəsində həmin dövrdə 8 yataq kəşf olunaraq istismara verilmişdir. Eləcə də neft və qazın sənaye ehtiyatları 2-3 dəfə artırıldı. Bunun nəticəsi olaraq 1975-ci ildə, yəni Neft Daşlarının 25 illiyi qeyd olunan vaxt Azərbaycanda şərti yanacaq vahidi ilə 27,1 milyon ton neft hasil olunurdu ki, bu da 1941-ci il səviyyəsindən çox idi. Bildiyiniz kimi, həmin dövrdə Xəzər dənizi-

nin 40 metr dərinliyində hasilat işləri aparılırdı. Bu baxımdan Dənizdə Neft və Qazçixarma İdarəsində hasilat işləri xeyli çətinləşmişdi. Heydər Əliyevin ittifaqın neft sənayesi naziri ilə danışıqları, SSRİ-nin rəhbərləri ilə görüşləri son nəticədə Azərbaycana Xəzər dənizinin böyük dərinliklərində işləmək üçün vəsaitin və texnikanın gətirilməsi ilə nəticələndi. Beləliklə, 1970-80-ci illərdə Azərbaycanda 400-dən artıq gəmi fəaliyyətə başladı. Eləcə də həmin dövrdə Xəzər dənizində kranı 2500 ton yük qaldıra bilən "Azərbaycan" gəmisi istifadəyə verildi. Bu, çox böyük bir nailiyyət idi. Sonradan dənizin 70 metrliyində işləmək və geoloji kəşfiyyat işləri aparmaq üçün özünəməxsus qazma qurğuları alındı. Daha sonra dənizin 200 metrliyində işləmək üçün "Şelf" tipli yarım dalmalı qurğuları alındı. 1980-ci illərdə bu qurğuların sayı artıq 11-ə çatmışdı və onların köməyi ilə Azərbaycan neftinin 65 faizini verən "Günəşli" yatağı kəşf olundu. "Günəşli" yatağından son illərdə 5 milyon 755 min ton neft hasil olunmuşdur. Həmin dövrdə Heydər Əliyevin söyləri və prinsipliliyi nəticəsində Dərin özüllər zavodunun tikilməsi mümkün olmuşdur. Sovetlər İttifaqında bu zavodun tikilməsi üçün 750 milyon ABŞ dolları ayrılmasının nə demək olduğunu təsəvvür etmək çox da çətin deyildir. Məhz həmin zavodun tikilməsi nəticəsində "Günəşli" yatağında 12 özüllə tikildi. Həmin yataqda 200-dən çox istismar quyusu qazıldı. Bunların hamısı Heydər Əliyevin neft sənayesində gördüyü işlərdir.

Bundan əlavə, möhtərəm Heydər Əliyev neftçilərə xüsusi diqqət və qayğı göstərirdi. Həmin dövrdə, demək olar ki, neftçilərin mənzil təminatı 95 faiz yerinə yetirilmişdi. O vaxtlar neftçilərə verilən mükafatlar, fəxri adlar da Heydər Əliyevin xidmətləri ilə bağlıdır. Həmin dövrdə 5 nəfərə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, 1 nəfərə orden verilmişdi. Eləcə də 1994-cü ildə prezident Heydər Əliyevin Qurban Abbasova "Şöhrət" ordenini təqdim etməsi də biz neftçilərə olan diqqət və qayğınının təzahürü idi.

Hakimiyyətə ikinci dəfə gələn ümummilli liderimiz Heydər Əliyev hələ respublikanın ən ağır dövründə, yəni vətəndaş müharibəsi ilə üzleşdiyi bir vaxtda da neft sənayesinin inkişafı ilə məşğul olmağa başladı. SSRİ dağıldıqdan sonra iqtisadi əlaqələrin kəsilməsi, ağır maliyyə böhranı, respublikada qeyri-sabitlik - bütün bunlar neft sənayesini demək olar, iflic vəziyyətinə salmışdı. Təsəvvür edin, 1988-1993-cü illərdə neft hasilatı 4,2 milyon ton, qaz

hasilatı 5,5 milyard kubmetr aşağı düşmüşdü. Bu gün 55 illiyin qeyd etdiyimiz Neft Daşlarında neft hasilatı 898 min ton, qaz hasilatı 34,3 milyon kubmetr azalmışdı. Əgər bu belə davam etmiş olsaydı, biz bu gün burada neft sənayesinin inkişafından danışa bilməzdik.

Məhz prezident Heydər Əliyev yaranmış bu vəziyyətlə qısa müddətdə tanış oldu və qərara gəldi ki, Azərbaycanın öz qüvvəsi ilə neft sənayesini qaldırmaq çətinidir. Bir tərəfdən, neft-qaz hasilatının sürətlə aşağı düşməsi, digər tərəfdən, kəşf olunmuş "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının dərinlikdə yerləşən hissəsinin mənimsənilməsi üçün vəsaitin və texnikanın olmaması Azərbaycanın neft sənayesini çox ağır vəziyyətdə qoymuşdu. Bunun üçün iki çıxış yolu var idi. Birinci yol - Azərbaycan gözləməli idi ki, öz qüvvəsi ilə işləsin. Buna isə, bildiyiniz kimi, respublikanın iqtisadi-siyasi vəziyyəti imkan vermirdi. İkinci yol isə xarici şirkətləri Azərbaycana dəvət etmək idi. Məhz prezident Heydər Əliyevin qərarı ilə ikinci yol seçildi, bu yaxınlarda 10 illiyini qeyd etdiyimiz "Əsrin müqaviləsi" imzalandı. Bundan sonra bizi bütün dünyaya tanıdı və təsadüfi deyil ki, indi Azərbaycanda böyük ölkələrin iri şirkətləri fəaliyyət göstərməkdədir.

Bildiyiniz kimi, 2003-cü ildə dənizdə və quruda neft-qazçıxarma istehsalat birlikləri ləğv olunaraq, onun bazasında Azneft İstehsalat Birliyi yaranmışdır. Birlik yaranan gündən neft-qaz hasilatının artırılması istiqamətində çox mühüm işlər görmüşdür. Respublika üçün vacib olan 68 kilometrlik qaz xətti çəkilib başa çatdırılmış, 14 nömrəli platforma genişləndirilərək orada yeni quyuların qazılmasına, 11-nömrəli platformanın inşasına, Neft Daşlarında 32 quyuyu qazılacaq iki özülün tikintisinə başlanmış, Nərimanov adına, Qum adası neft-qazçıxarma idarələrində və digər NQÇİ-lərdə kompressor stansiyaları yenidən qurulmuşdur.

Mən açıq deyirəm, baxımsızlıq üzündən sıradan çıxmış hidrotexniki qurğular bərpa edilərək yenidən istismara verilmişdir. Vaxtın azlığına görə bu işlərin hamısını sadalamıram. Görülən bütün bu işlər nəticəsində Azneft İstehsalat Birliyi 2003-cü ili uğurla başa vurmuşdur. Nəzərdə tutulduğundan 125 min ton çox neft təhvil verdik ki, bu da əvvəlki ilin səviyyəsi ilə eyni olmuşdur. 145 milyon kubmetr qaz hasil etdik ki, bu da 2002-ci ilin səviyyəsindən 0,5 faiz çox idi. 2004-cü il üzrə bütün tapşırıqlara artıqlaması ilə

əməl edilmişdir. Neft hasilatı üzrə tapşırıq 102,8 faiz əməl olunmuş, nəzərdə tutulduğundan 205 min ton artıq neft çıxarılmışdır. Bu, keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 0,7 faiz çoxdur.

Bu gün 55 illiyini qeyd etdiyimiz Neft Daşları isə keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 0,2 faiz artıq neft hasil edibdir.

Bütün bunlarla yanaşı, Azneft İstehsalat Birliyi Azərbaycan Prezidentinin regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramını rəhbər tutaraq neftçilərin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm işlər görmüşdür. Birliyin müəssisə və təşkilatlarına məxsus yaşayış binalarının, eləcə də 42 subaylar yataqxanasının, 1050 mənzilli 24 ailəvi yataqxanasının, dörd idman kompleksinin, bir xəstəxananın, bir poliklinikasının, 46 uşaq bağçasının və digər sosial obyektlərin saxlanması öz gəlirimizdən 73,1 milyard manat vəsait xərclənmişdir.

Prezident seçkiləri ərəfəsində Lökbatan qəsəbəsində 80 mənzilli, Biləcəri qəsəbəsində 100 mənzilli, Bakının 8-ci kilometr qəsəbəsində 30 mənzilli, Əli Bayramlı şəhərində 55 mənzilli binalar tikilərək neftçilərin istifadəsinə verilmişdir. Bu yaxınlarda 8-ci kilometr qəsəbəsində 54 mənzilli, Əhmədliyə 54 mənzilli, Qaraçuxurda 60 mənzilli, Lökbatan qəsəbəsində 40 mənzilli, Suraxanı rayonunda 40 mənzilli iki binada, Binə qəsəbəsində 30 mənzilli, Siyəzən şəhərində 40 mənzilli binaların istifadəyə verilməsi nəticəsində yüzlərlə neftçi mənzillə təmin olunacaqdır.

Bu yaxınlarda Siyəzən şəhərində beynəlxalq standartlara uyğun xəstəxananın təhvil verilməsi gözlənilir. Bütün bu işlərlə yanaşı, 28 May adına Neft-Qazçıxarma İdarəsində 105 yerlik, Neft Daşlarında 272 yerlik yataqxana təhvil verilmiş ki, bunlara 19,9 milyard manat vəsait xərclənmişdir. Platformalarda, özüllərdə, estakadalarda çalışan neftçilərin məişət şəraitini yaxşılaşdırmaq üçün evciklər quraşdırılmış, platformalarda inzibati binalar tikilmiş və müasir avadanlıqla təmin olunmuşdur. Pirallahı qəsəbəsində uzun müddət davam edən su təchizatı problemi həllini tapmışdır. Orada nəinki neftçilər, bütün qəsəbə sakinləri sudan korluq çəkirdilər. Zirə qəsəbəsindən Pirallahı adasına 9 kilometrlik xəttin çəkilməsi nəticəsində su təchizatı yaxşılaşmışdır.

Azneft İstehsalat Birliyinin 22 təşkilatında növbə üsulu ilə çalışan 13 min 707 nəfər pulsuz yeməklə təmin olunur ki, buna da təxminən 36,2 milyard manat vəsait xərclənmişdir. Birliyin müəs-

sisə və təşkilatlarında 477 şəhid ailəsinə, 212 nəfər Qarabağ, Çernobil, Böyük Vətən müharibəsi əlillərinə hər Novruz və Qurban bayramlarında 200 min manat həcmində yardımlar göstərilir. Birliyin müəssisə və təşkilatlarının binalarında 15 min 285 məcburi köçkün məskunlaşmışdır. Onların 1009-u işlə təmin olunmuş, bu kateqoriyadan olan insanlara 10 ay ərzində müxtəlif formada 1 milyard manata yaxın kömək göstərilmişdir.

Natiq müəllim burada qeyd etdi, iyunun 1-dən neftçilərin əməkhaqqı artırılmışdır. Birlikdə orta aylıq əməkhaqqı 1 milyon manat, Neft Daşlarında çalışan 1791 işçinin orta aylıq əməkhaqqı isə 1,5 milyon manata çatdırılmışdır. Görülən bütün bu işlər cənab İlham Əliyevin biz neftçilərə verdiyi məsləhətlər, göstərişlər və onun diqqət və qayğısı nəticəsində əldə olunmuşdur.

Cənab prezident, bu gün Sizi əmin edirəm ki, Sizin diqqət və qaygınızı hiss edən Azneft İstehsalat Birliyinin neftçiləri gələcəkdə də neft hasilatının artırılması istiqamətində mühüm addımlar atacaqlar. Sizi bir daha təbrik edirəm.

Neft Daşları Neft-Qazçıxarma İdarəsinin rəisi Alçın Şirinzadənin çıxışı

- Möhtərəm cənab prezident!
Hörmətli mərasim iştirakçıları,
əziz dəniz neftçiləri!

Azərbaycan neft sənayesinin tarixində əlamətdar bir hadisənin - dünyada ilk dəfə olaraq açıq dənizdən neftin çıxarılmasının 55 illiyini böyük iftixar hissi ilə qeyd edirik. Xalqımıza dünya şöhrəti gətirmiş əfsanəvi Neft Daşlarının yubileyində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin iştirak etməsini Neft Daşlarının, onun fədakar əməkçilərinin

müstəqil dövlətimiz qarşısında xidmətlərinə verilən qiymət, iqtisadiyyatımızın aparıcı sahəsi olan neft sənayesinin inkişafına göstərilən qayğı kimi dəyərləndiririk.

Cənab prezident, icazə verin, Xəzərin qoynunda neft uğrunda mübarizə aparan neftçilərimiz adından Sizi ürəkdən salımlayım və "Möcüzələr adasına xoş gəlmisiniz!" deyim.

Neft Daşları xalqımıza, ölkə iqtisadiyyatına şərəfli xidmət və fədakarlıqla dolu tarix vermişdir. Dənizdə çalışan neftçilərin gecəgündüzlü, yüksək risk və məharət tələb edən əməyi nəticəsində Neft Daşlarında nadir neft-qazçıxarma və yaşayış kompleksi yaradılmışdır. Bu illər ərzində yüzlərlə kilometr estakada və hidrotexniki qurğular tikilmiş, 2 mindən artıq quyu qazılmış, 172 milyon ton neft, 13 milyard kubmetr qaz hasil edilmişdir. 1967-ci ildə rekord miqdarda - 7,6 milyon ton neft çıxarılmışdır. Sonralar, obyektiv səbəblərdən lay təzyiqinin düşməsi və sulaşma ilə əlaqədar neft hasilatında azalma müşahidə olunmuşdur. Digər tərəfdən, 1988-1993-cü illərdəki iqtisadi və siyasi pərakəndəlik neft sənayesinə də öz mənfi təsirini göstərmişdir.

Azərbaycanın böyük oğlu Heydər Əliyevin xalqımızın çağırışı ilə hakimiyyətə qayıdışı tənəzzüldə olan neft sənayemizin yenidən yüksəlişi üçün zəmin yaratdı. Ulu öndərimizin yeni neft strategiyası Azərbaycan neft sənayesinin, o cümlədən Neft Daşlarının da yüksəlişinə təkən verdi. 1990-cı illərin ikinci yarısında istehsalatın yenidən qurulması istiqamətində kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsinə başlandı. Təzyiq sistemi təkmilləşdirilmiş, 1960-70-ci illərdə tikilən kompressor stansiyaları yenidən qurulmuş, 1986-cı ildə istifadəyə verilən istilik elektrik stansiyasında və onun yerləşdiyi meydançada əsaslı təmir-bərpa işləri aparılmışdır. Çən parkı, qaz separasiya qurğuları, bir sıra hidrotexniki qurğular, neft-qaz, su, elektrik xətləri təmir və bərpa edilmiş, yeniləri qurulmuşdur.

1990-cı ildə dəniz səviyyəsinin qalxması nəticəsində bərhad hala düşən ərazilərdə sahilbərkitmə işləri görülərək xeyli abadlaşdırma işləri aparılmışdır. Bütün bu tədbirlərin həyata keçirilməsində biz daim Dövlət Neft Şirkətinin və Azneft İstehsalat Birliyinin qayğı və diqqətini hiss etmişik. Ölkə prezidentinin fərmanına uyğun olaraq 2003-cü ilin əvvəlində yaradılmış Azneft İstehsalat Birliyinin neft və qazçıxarmanın idarə edilməsinə əməli və işgüzar münasibəti fəaliyyətimizdə xeyli dönüşə səbəb olmuşdur və neft hasilatının artırılması üçün təməl yaratmışdır. Qeyd etmək istədim ki, Azneft İstehsalat Birliyi yarandıqdan sonra maddi-texniki

təchizat, neftçilərin iş və yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması sahəsində ötən il on ildəkindən daha çox iş görülmüş və bunlar özünü doğrultmuşdur. Əgər 1991-ci ildə neft hasilatı 25,6 faiz, 1993-cü ildə 40,9 faiz azalmışdısa, sonrakı illərdə hasilatı satıbləşdirməyə və artıma nail olmaqla, dinamik inkişafın təməli qoyulmuşdur. 2003-cü ildə hasilat 1998-ci ildəki 763 min tondan 827 min tona çatdırılaraq 64 min ton artıma nail olunmuşdur. Kollektivimiz cari ilin 10 ayı ərzində də səylə çalışmış və 55 illik yubileyini yüksək əmək nailiyyətləri ilə qarşılayaraq 6278 ton əlavə neft hasil etmişdir.

Sosial sahədə də xeyli işlər görülmüşdür. Belə ki, Azneft İstehsalat Birliyinin köməyi ilə bütün mədənlərimiz üçün müasir tipli, hər bir məişət avadanlıqları ilə təchiz olunmuş idarə binaları, bu günlərdə neftçilərimiz üçün müasir tipli yaşayış blokları quraşdırılmışdır. 1986-cı ildən tikintisi yarımçıq qalmış 272 yerlik doqquzmərtəbəli yataqxana binası artıq istifadəyə verilmişdir. Son illərdə neftçilərimiz üçün Bakıxanov qəsəbəsində 117 mənzilli doqquzmərtəbəli və Qaraçuxur qəsəbəsində 80 mənzilli beşmərtəbəli yaşayış binaları təhvil verilmişdir. Neft Daşlarında istifadəyə verilmiş idman-sağlamlıq mərkəzi, yeni salınmış parklar işçilərin asudə vaxtının mənalı təşkilinə şərait yaratmışdır. 2001-ci ildə Heydər Əliyev guşəsinin açılışı, Heydər Əliyev parkının salınması və bu gün dahi rəhbərin büstünün açılışı Neft Daşları əməkçilərinin ulu öndərə olan məhəbbətinin sonsuz ifadəsidir. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin XX əsrdən XXI əsrə atılmış bir körpü adlandırdığı Neft Daşlarının perspektivləri böyükdür. Hesablamalara görə, bu rayonda hələ 35 milyon ton neft ehtiyatı vardır.

Yüksəkixtisaslı mütəxəssislər yetişdirmiş Neft Akademiyası kimi də Neft Daşlarının xidmətləri böyükdür. Neft Daşları məktəbinin gözəl ənənələri ruhunda yetişmiş nəhəng kadr potensialı həmişə olmuşdur və indi də vardır. Bu gün də Azərbaycan neft sənayesinin müxtəlif sahələrində bizim kadrlarımız uğurla çalışırlar. Böyük qürur hissi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, neft sənayemizin inkişafında əvəzsiz xidmətləri olan Dövlət Neft Şirkətinin birinci vitse-prezidenti Xoşbəxt Yusifzadə də Neft Daşları məktəbinin yetirməsidir.

Mən bu yubiley münasibətilə böyük və mehriban neftçilər ailəsinin bütün üzvlərini təbrik edirəm. Əbədiyaşar Heydər Əliyev ideyalarının həyata keçirilməsi yolunda onlara uğurlar arzulayı-

ram.

Möhtərəm cənab prezident, ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin şah əsəri olan müstəqil Azərbaycan dövlətinin sükani arxasında cənab İlham Əliyevin - Heydər Əliyev məktəbinin ən layiqli davamçısının dayanması xalqımız üçün böyük xoşbəxtlikdir. Sizin çoxşaxəli fəaliyyətiniz, Azərbaycan cəmiyyətinin geniş planda harmonik və dinamik inkişafına xidmət edir, onun beynəlxalq nüfuzunun durmadan artmasına səbəb olur. Əmin ola bilərsiniz ki, sabitliyə və yüksək şüurluluğa əsaslanan demokratiyanın, qanunçuluğun tərəfdarı olan dəniz neftçiləri daim Sizinlədir və bu məqsəd yolunda Sizi daim dəstəkləyəcəklər.

Neft Daşları Neft-Qazçıxarma İdarəsinin mühəndisi, qocaman neftçi Mais Hacıyevin çıxışı

- Hörmətli cənab prezident!
Əziz mərasim iştirakçıları!

İcazə verin, Neft Daşlarında çalışan bütün zəhmətkeş insanların adından Sizə "Xoş gəlmisiniz!" deyim. Sizi əmin etmək istəyirəm ki, böyük neftçilər ordusu ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin siyasətini daim dəstəkləyəcək, onun ideyalarının həyata keçirilməsi yolunda daim Sizə yardımçı olacaqdır.

Möhtərəm cənab prezident, əziz qonaqlar, mən ömrümün 50 ilini bu əfsanəvi neft şəhərində keçirmişəm. Mən bununla fəxr edirəm. Öz tarixinin şanlı səhifələrini yazan və 1949-cu ildə ilk neft hasil edən bu kollektive mən 1955-ci ildə gəlmişəm. Bu möcüzələr şəhərinin hər anı gözələrim önündədir. Arxada qalmış illərə boylananda görürük ki, biz böyük yol keçmişik. Heyatımın ən şirin xatirələri o illərlə bağlıdır. Çətin günlərimiz də az olmayıbdir. Fırtınalar, qasırgılar, itkilər bizi qorxutmamışdır. Yadımdadır, 1957-ci il noyabrın 21-də güclü fırtına zamanı 21 neftçinin həlak olması da bizim tariximizdir. Əsil neftçilər bu faciədən doğan qorxuya üstün gəldilər. Onlar uzun illər çalışdılar, şü-

caət göstərdilər.

Bu gün gördüyünüz əfsanəvi neft şəhəri onların əli ilə yaradılmış möcüzədir. Dünyanın 8-ci möcüzəsi kimi tanınan Neft Daşlarının məşhurlaşmasında böyük şəxsiyyət Heydər Əliyevin müstəsna rolu vardır.

O, dəfələrlə Neft Daşlarında olmuşdur. Hələ respublika rəhbərliyinə gəlməmişdən əvvəl burada neftçilərin qonağı olardı. Onun 1972-ci ildə buraya gəlməsi Neft Daşlarında beşmərtəbəli binaların tikilməsinə təkan verdi. 1975-ci ildə Heydər Əliyevin Neft Daşlarının 25 illik yubileyində söylədiyi bir fikir indi də yadımdadır: "Vaxt gələcək, Neft Daşları böyüyəcək, inkişaf edəcək, Xəzər dənizində yeni neft yataqlarının tapılmasında, istismar edilməsində istinad nöqtəsinə çevriləcəkdir". Heydər Əliyev Azərbaycan bu gününü hələ o vaxt göürdü.

Əziz mərasim iştirakçıları, müstəqil Azərbaycanın memarı olan böyük liderimiz Heydər Əliyevin Neft Daşlarında büstünün qoyulması biz neftçilər üçün əvəzedilməz bir hədiyyədir. Dahi rəhbərin büstü, Heydər Əliyev parkı bizdə sevinc hissi doğurur. Sevinirik ki, dünya neft sənayesinin tarixində öz yeri və nüfuzu olan Azərbaycana bu gün Heydər Əliyev siyasətinin layiqli davamçısı olan möhtərəm İlham Əliyev rəhbərlik edir.

Möhtərəm cənab prezident, Azərbaycanın neft sənayesi dövlətimiz üçün böyük bir kadr məktəbidir. Ən mühürn dövlət vəzifələrində, ali qanunvericilik orqanında bu məktəbin yetirmələri layiqincə çalışmışlar. Fəxr edirik ki, möhtərəm prezident, Siz də Azərbaycan neft məktəbinin yetirməsisiniz. Siz Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin birinci vitse-prezidentliyindən xalqın etimadını qazanaraq, prezident vəzifəsinə yüksəlmisiniz.

Bir neftçi, veteran kimi inanıram ki, Sizin neftçilərə etimadınız daim yüksək olacaqdır.

Möhtərəm cənab prezident, bu gün Siz Heydər Əliyevin büstünün açıldığı parkı seyr edərkən böyük qürur hissi keçirdiniz. Bir neçə il əvvəl bu ərazi dəniz sularının qalxması ucbatından bərbad hala düşmüşdü. Dəniz fırtınasına həmişə qalib gəlmiş neftçilərimiz bu dəfə də öz iradələrini sübuta yetirdilər. Dayaqbərkitmə işləri sayəsində bu sahə abadlaşdırılıb tanınmaz dərəcədə gözəlləşdirildi və lələzara çevrildi.

Cənab prezident, Neft Daşlarının müxtəlif vaxtlarını görmüşəm. İlk estakadanın, binaların tikilməsi, ildə 7 milyon yarım ton

neft hasil olunması gözlerimin qarşısındadır. Lakin həqiqət naminə deməliyəm ki, burada heç vaxt bu cür yaşıllıq, səliqə-sahman olmamışdır. Bir veteran kimi fəxr edirəm ki, Neft Daşlarının yaşıllaşdırılmasında, cavanlaşmasında əməyi olan insanlarla bir yer-dəyəm. Yaşasın qurub-yaradan əllər!

Əziz prezidentimiz, inanırıq ki, Sizin rəhbərliyiniz altında Azərbaycan həmişə quruculuq, abadlıq, inkişaf məkanına çevriləcəkdir. Veteran neftçi kimi Sizi bağırma basıram. Bizim ümidimiz Sizədir. Neftçilərə həmişə bel bağlaya bilərsiniz. Xəzərin qoynunda bu möhtəşəm şəhəri ucaldanlar Sizə ən sədaqətli və dəyanətli arxa olacaqlar. Biz neftçilər həmişə dövlətimizə, Sizə sədaqətimizi sübut etməyə hazırıq. Yolunuz uğurlu olsun, əziz prezident!

Yaşasın ümummilli liderimiz Heydər Əliyev siyasətinin layiqli davamçısı İlham Əliyev!

ARDNŞ-in prezidenti Natiq Əliyev yubiley münasibətilə Azərbaycan Prezidentinin və neftçilərin ünvanına məşhur həmyerlilərimiz Nikolay Baybakov və Fərman Salmanovdan, habelə ABŞ-ın, Rusiyanın, Norveçin, Fransanın, Türkiyənin, Yaponiyanın, Çinin nüfuzlu şirkətlərindən, Gürcüstan Beynəlxalq Neft Korporasiyasından, respublikamızın idarə və təşkilatlarından daxil olmuş təbrik teleqramlarını oxudu, onların surətini Neft Daşları muzeyinə təqdim etdi.

Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti Mahmud Kərimovun çıxışı

- Möhtərəm cənab prezident!
Əziz və hörmətli dostlar!

Hamiya yaxşı məlumdur ki, Azərbaycan neftin çıxarılması və emalı sahəsində dünyada tanınmış ölkəyə çevrilmişdir. XX əsrin əvvəllərindən indiyə qədər Azərbaycanda neftlə bağlı bir sıra dünya miqyaslı yeniliklər əldə edilmişdir. Bu baxımdan ötən əsrin ortalarında Xəzər dənizindən neftin çıxarılmasına başlanılması əhəmiyyət kəsb

edir və bu, dünya təcrübəsində ilk mühüm hadisə kimi qəbul edilmişdir. Bizə o da yaxşı məlumdur ki, bu uğurlar, bütövlükdə respublikamızın, o cümlədən Elmlər Akademiyasının alim və mütəxəssislərinin fəaliyyəti nəticəsində baş tutmuşdur.

Diqqətəlayiq haldır ki, Elmlər Akademiyası yaradıldıqdan bir il sonra, yəni 1946-cı ildə Elmlər Akademiyasının Neft Ekspedisiyası akademiyanın müxbir üzvü Əbdül Əliyevin rəhbərliyi altında Neft Daşları rayonunda ilk geoloji-kəşfiyyat işlərinə başlamışdır. Alimlərimizin gərgin əməyi nəticəsində Azərbaycan neft geologiyasının əsası qoyulmuş, neft və qaz-kondensat yataqlarının aşkar edilməsi və onların işlənilməsi ilə bağlı mühüm elmi-texniki problemlər həll olunmuşdur. Neft-qaz yataqlarının axtarışı və kəşfiyyatının elmi əsasları yaradılmışdır. Bunun nəticəsində quruda və Xəzər dənizinin akvatoriyasında iri yataqlar kəşf edilmiş, onların işlənilməsinin yeni metod və sistemləri təklif olunmuşdur. Bütövlükdə neft-qaz hasilatının proqnozlaşdırılmasının səmərəli iqtisadi modeli yaradılmışdır.

Sizin bugünkü bayramınız, eyni zamanda bütün Azərbaycan elminin və alimlərinin bayramıdır. Ancaq qeyd etdiyim nailiyyətlər əsasən sonralar oldu. 1949-cu il noyabrın 7-də isə dənizdəki ilk quyudan vuran ilk neft fontanı, əsl mənada, neftin çıxarılması sahəsində inqilab kimi qəbul edilmişdir. Daha sonralar başqa ölkələrdə dənizdən neft çıxarılmasında Azərbaycan təcrübəsi əsas tutulmuşdur.

Dənizdə salınmış bu şəhər öz nadirliyi ilə indi də insanlarda qürur hissi doğurur. Əfsanəvi Neft Daşlarından sonra işlənən digər yataqlar nəhəng Bakı dərini özüllər zavodunun əmələ gəlməsinə, dəniz qazma qurğularının tikilməsinə əsas olmuşdur. Bu nailiyyətlər "Əsrin müqaviləsi"nin və başqa neft müqavilələrinin əsasını təşkil etmişdir.

İftixar hissi ilə qeyd etməliyik ki, Xəzərdə neft və qaz yataqlarının istismarının genişlənməsi və bütövlükdə neft sənayesinin son 30 ildə inkişafı Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin fəaliyyəti ilə sıx bağlıdır. Heydər Əliyevin rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə Azərbaycanın neft strategiyası yaradılmışdır və hazırda onun işinin davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən müvəffəqiyyətlə həyata keçirilir.

Əziz neftçilər!

Bu böyük bayram münasibətilə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının alimləri və bütövlükdə respublikamızın elmi ictimaiyyəti adından bir daha sizi təbrik edir, hamınıza möhkəm cansağlığı, işlərinizdə daha böyük uğurlar arzulayıram. Sağ olun.

Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının rektoru Siyavuş Qarayevin çıxışı

- Zati-aliləri hörmətli cənab prezident!

Hörmətli mərasim iştirakçıları!

1949-cu ildə açıq dənizdə, Neft Daşları yatağında qazılmış quyunun fontan vurması həm ölkəmizin, həm də dünyanın neft sənayesinin tarixinə neftçilərimizin və alimlərimizin böyük qələbəsi kimi yazılmışdır. Həmin gün həm Neft Daşlarının, həm də dənizdən neft və qaz hasilatının doğum günü olmuşdur. Azərbaycan dünya təcrübəsində ilk dəfə olaraq açıq dənizdə neft çıxarmağa başlamışdır. Müharibənin ağırlığını çiyinlərində daşımış Azərbaycan neftçiləri bütün çətinliklərə baxmayaraq, dünyanın 8-ci möcüzəsini yarada bildilər və Xəzərdə analoqu olmayan əfsanəvi bir şəhər qurdular. Vətənimizin xəritəsində Neft Daşları adlanan süni bir ada özünə əbədi bir yer aldı. Azərbaycanın dünyada tanınmasında Neft Daşlarının xüsusi yeri və xidmətləri olmuş, o, neft sənayesinin inkişafında inqilabi dəyişikliklərin edilməsinə və yeni istiqamətlərin yaranmasına təkan vermişdir. Neft Daşları yataqlarının kəşfi, işlənilməsi Azərbaycan neftçilərinin, geoloq və alimlərinin dünya neft elminə və praktikasına verdikləri ən böyük töhfələrdəndir. 55 il ərzində dəniz neftçiləri şıltaqlığı ilə ad çıxarmış Xəzəri ram edərək milyonlarla ton qara qızıl çıxarmağa nail olmuşlar. Neft Daşları yataqlarında əldə olunan təcrübə neftçilərimiz tərəfindən digər ölkələrdə də dənizdən neft çıxarılmasında tətbiq edilmişdir. Bu gün Neft Daşları nadir texnikaya, texnologiyaya malik, bərabəri olmayan

neftçixarma kompleksi kimi fəaliyyət göstərir. Neft Daşlarının tarixində neftçilərimizin əməyi ilə yanaşı, Azərbaycan alimlərinin də zəhməti xüsusi qeyd olunmalıdır. Məhz alimlərimizin neftçilərlə birgə əməkdaşlığı sayəsində qarşıya çıxan məsələlər tez bir zamanda öz həllini tapır və nəticələri tətbiq edilir.

Mən böyük qürur hissi ilə demək istəyirəm ki, Xəzərin neft və qaz yataqlarının işlənilməsində fədakarlıq göstərən alimlərin əksəriyyəti Neft Akademiyasının məzunları və əməkdaşları olublar. Neft Akademiyası indi də Neft Daşları yataqlarının işlənilməsi ilə bağlı neftçilərlə çox sıx əməkdaşlıq edir. Ona görə də biz bu yubileyi ikiqat bayram hesab edirik və sizin sevincinizə şərik oluruq.

Çıxışımın sonunda ümummilli liderimiz möhtərəm Heydər Əliyevin "Neft Daşlarında fədakar insanlar yenə də xarüqələr yaratmaqdadırlar. Onların əməyinin hər günü, hər anı qəhrəmanlıqdır. Neft Daşlarının tarixi bu gün də maraqlı və diqqətəlayiqdir. Azərbaycan neftçiləri dünyada ilk dəfə dənizdən neft çıxarmanı əldə etmişlər. Biz bununla fəxr edirik" - sözlərini bir daha yada salaraq Neft Akademiyasının çoxminlik professor-müəllim və tələbə kollektivi adından fədakar neftçilərimizi Neft Daşlarının 55-ci ildönümü münasibətilə səmimi qəlbədən təbrik edir, möhtərəm prezidentimiz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında neft strategiyasının həyata keçirilməsində yeni-yeni uğurlar, cansağlığı, xoşbəxtlik arzulayıram.

ARDNŞ-in birinci vitse-prezidenti Xoşbəxt Yusifzadənin çıxışı

- Cənab prezident!
Hörmətli mərasim iştirakçıları!
Mən doğrudan da, bu gün çox xoşbəxtəm. Birincisi, hörmətli prezidentimiz İlham Əliyevin Neft Daşlarında bizimlə bir yerdə olmasına, hamımızı bir yerdə təbrik etməsinə görə. İkinci tərəfdən, çox xoşbəxtəm ona görə ki, bilirsiniz, mənə "İstiqlal" ordenini hörmətli prezidentimiz cənab Heydər Əliyev təqdim etmişdir, görün, nə qədər xoş-

bəxtəm ki, ikinci orden onun davamçısı, bütün fikirlərini həyata keçirən prezident İlham Əliyev tərəfindən veriləlidir.

Mən indi Neft Daşlarına baxıram. Yəqin ki, burada məndən əvvəl işləyən bəlkə bir-iki adam olar, ya olmaz. Mais Hacıyev 1955-ci ildə gəlib, məndən qocası yoxdur. Elə bil ki, Neft Daşları və mən bir yerdə qocalmışıq. Biz gərək var gücümüzlə Neft Daşlarını elə saxlayaq ki, mənimlə onun yaşı davam etsin.

Hörmətli prezidentimiz dedi ki, mən neftçilərlə bir yerdə işlədiyimə görə çox fəxr edirəm. Biz özümüz də, onunla bir yerdə işləyən dostları, yoldaşları - hamımız fəxr edirik ki, biz belə adamla bir yerdə işləmişik. Doğrudan da, bu, böyük fəxrdir. İnsanlar nə ilə fəxr edirlər? İnsanların biri yaxşı, biri bir az pis yaşayır, amma kollektivin içindən çıxan adamlarla fəxr edirlər. Neftçilər də deyirlər ki, bizim içimizdən belə bir adam çıxdı, axırda da respublikanın prezidenti oldu. Bundan sonra bizə nə lazımdır?! Gərək hamımız elə işləyək, işimizi elə aparaq ki, hörmətli prezidentimizin başını uca edək. Qardaşımızın müvəffəqiyyəti bizim müvəffəqiyyətimiz, bizim uğurumuz isə qardaşımızın uğurudur. Gəlin qardaşımıza böyük müvəffəqiyyətlər arzu edək, respublikanın inkişafı naminə həmişə canı sağ olsun, bizi də öz arxasınca aparsın.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyev tərəfindən başlanmış və müvəffəqiyyətlə davam etdirilən islahatlar ölkəmizə böyük uğurlar gətirmiş, Azərbaycanı regionda lider dövlətə çevirmişdir

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEVİN SƏDRİLYİ İLƏ NAZİRLƏR KABİNETİNİN GENİŞ İCLASI

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sədrliyi ilə dekabrın 7-də Prezident sarayında Nazirlər Kabinetinin 2004-cü ilin yekunlarına həsr olunmuş geniş iclası keçirilmişdir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev iclası giriş nitqi ilə açdı.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin giriş nitqi

2004-cü il başa çatır. Bu il bütövlükdə uğurlu il olubdur. Bu gün Nazirlər Kabinetinin geniş iclasında biz ilə yekun vuracağıq, 2004-cü ildə baş vermiş hadisələri təhlil edəcəyik, ümumiyyətlə, bu il görülmə işlər haqqında məlumatları dinləyəcəyik, fikir mübadiləsi aparacağıq.

2004-cü ildə Azərbaycan bütün istiqamətlərdə öz siyasətini daha da inamla, daha da uğurla

aparmışdır. Xarici siyasətdə ölkəmiz dünya birliyinə daha da sülhə inteqrasiya etmiş, öz milli maraqlarını yüksək səviyyədə müdafiə etmiş, bütün ölkələrlə ikitərəfli münasibətlərini daha da inkişaf etdirmişdir. Xüsusilə qonşularımızla münasibətlərdə, deyə bi-

lərəm ki, çox böyük addımlar atılmışdır. İkitərəfli müstəvidə, regional və çoxtərəfli formatda da qonşularımızla münasibətlərimiz daha da inkişaf edibdir. Bu, bizim üçün çox vacibdir. Azərbaycan regionda artıq çox önəmli güc mərkəzinə çevrilir. Regionda bizim mövqələrimiz güclənir. Regional layihələr uğurla həyata keçirilir və beləliklə, bizə imkan verir ki, öz milli maraqlarımızı daha da sülhə və uğurla inkişaf etdirək, müdafiə edək.

Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlarda da çox uğurlu iş aparıbdir. Beynəlxalq təşkilatlarda mövqələrimiz, demək olar ki, çox böyük həcmdə güclənibdir. Avropa Birliyi, Avropa Şurası və Birləşmiş Millətlər Təşkilatındakı fəaliyyətimiz uğurlu olubdur. Xüsusilə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınması istiqamətində atılmış addımlar, hesab edirəm ki, danışıqlar prosesinə müsbət təsir etmişdir. Artıq danışıqlar biz istədiyimiz məcrada davam etdirilir və Azərbaycanın ədalətli mövqeyi beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən daha da dərinlən dərk edilir və nəticədə danışıqlarda, demək olar, müsbət meyillər güclənibdir.

Azərbaycan öz mövqeyini birmənalı şəkildə bəyan etmişdir. Bu mövqə dəyişməz olaraq qalır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü danışıqlar mövzusunda çevrilə bilməz. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunmalıdır, işğalçı qüvvələr işğal edilmiş torpaqlardan çıxmalıdır. Ancaq bu prinsiplərin əsasında hər hansı bir sülh müqaviləsindən söhbət gedə bilər. Bu, bizim prinsiplə, dəyişməz mövqeyimizdir və çox sevindirici haldır ki, bu mövqə dünyada başa düşülür və demək olar, artıq danışıqlarda əsas prinsip kimi tutulubdur. Bəziləri bizi günahlandırır ki, Azərbaycan çox davakar mövqə tutur, çox hücumlar edir. Amma bu da təbiidir. Çünki biz münaqişədə zərər çəkmiş ölkəyik və hələlik, əgər belə demək olarsa, "soyuq müharibə" aparırıq və deyə bilərəm ki, çox məharətlə aparırıq. Bütün istiqamətlərdə Ermənistanla təzyiqlər etmək üçün biz əlimizdən gələni edirik. Beynəlxalq təşkilatlarda, ikitərəfli formatda təbliğat baxımından bizim fəallığımız artıbdir. Bütün bunlar, əminəm ki, nəticədə bizə imkan verəcək ki, istədiyimizə nail olaq. Yeni beynəlxalq hüquq normaları öz əksini tapmalıdır, işğalçı qüvvələr torpaqlarımızdan çıxmalıdır və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunmalıdır. İndi danışıqlar xarici işlər nazirləri səviyyəsində aparılır. Lazım gələndə prezidentlər də bu danışıqlarda iştirak edir. Bir də demək istəyirəm ki, danışıqların prinsipləri dəyiş-

məz olaraq qalır. Mən hesab edirəm ki, biz gələcəkdə söylərimizi daha da gücləndirəcəyik.

Bilirsiniz ki, eyni zamanda, biz başqa ölkələrdə Azərbaycan səfirliklərinin açılması istiqamətində işlər görmüşük. Çox ölkələrdə yeni səfirlik açılıbdır və Azərbaycan haqqında həqiqətlər daha da dolğun şəkildə dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılacaqdır. Eyni zamanda, biz həmişə öz iqtisadi və hərbi potensialımızı da gücləndirməliyik. Bu istiqamətdə də böyük işlər görülübür. Xüsusilə 2004-cü ildə ordu quruculuğu sahəsində böyük işlər görülüb, ordunun maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi istiqamətində böyük addımlar atılıbdır. Ordumuz müasirləşir, yeni müasir texnika ilə təchiz olunur. Buna böyük diqqət göstərilir və bu il ərzində müxtəlif hərbi hissələrə etdiyim səfərlər, keçirdiyim baxışlar, görüşlər bir daha onu göstərir ki, bizim ordumuz günü-gündən güclənir və qarşıda duran bütün vəzifələri həll etməyə qadirdir. Biz gələcəkdə bu sahəyə böyük diqqət göstərəcəyik.

Bilirsiniz ki, bu ilin büdcəsinə əlavələr ediləndə də, ilk növbədə, orduya ayrılan vəsaitin həcmi artırılıbdır. Gələn il orduya ayrılan vəsait təxminən 30 faiz artırılacaqdır. Lazım gələrsə, növbəti illərdə biz bunu 50 faiz, 100 faiz, 200 faiz də artırabilirik. Azərbaycanın iqtisadi potensialı buna imkan verir və heç kim, xüsusilə bizim torpaqlarımızı zəbt edən Ermənistan bu baxımdan bizimlə rəqabət apara bilməz. Ermənistanın bugünkü büdcəsi cəmi 500 milyon dollardır. Halbuki Azərbaycanda orduya nəzərdə tutulan xərclər təxminən 250 milyon dollardır və öz torpaqlarımızı işğalçılardan azad etməyə qədər biz bu məbləğləri artıracağıq və ondan sonra da biz həmişə ordumuzu çox yüksək səviyyədə saxlamalıyıq, gücləndirməliyik.

Əlbəttə, bunu etmək üçün iqtisadi potensial, iqtisadi baza lazımdır, maliyyə imkanları lazımdır və bunlar da yaradılır. Hamımız yaxşı bilirik ki, Azərbaycanda xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən başlanmış və uğurla davam etdirilən iqtisadi islahatlar ölkəmizə böyük uğurlar gətirdi, bizim maliyyə bazamız gücləndi. 1995-ci ildən 2003-cü ilə qədər ümumi daxili məhsul 90 faiz artmışdır. Xarici ticarət dövriyyəsi 4 dəfə artmışdır. Orta əməkhaqqı 6 dəfə, pensiyalar 8 dəfə artmışdır. Bütün maliyyə mənbələri hesabına Azərbaycana, Azərbaycan iqtisadiyyatına 22 milyard dollar sərmayə qoyulmuşdur. Uğurlu iqtisadi islahatların

aparılması bu gün bizə imkan verir ki, həm ölkənin ehtiyaclarını daha böyük həcmdə ödəyək, həm də orduya daha da böyük məbləğdə vəsait ayıraq. Ümumiyyətlə, müstəqil siyasətin aparılması üçün iqtisadi potensial əsas şərtidir.

Bu gün Azərbaycan tam mənada müstəqil siyasət aparır, heç kimdən asılı deyil, heç bir başqa ölkədən asılı deyil və öz siyasətini yalnız və yalnız Azərbaycan xalqı naminə aparır. Əminəm ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin daha da güclənməsinə yönəlmiş bu siyasət Azərbaycan xalqının maraqlarına tam cavab verir. Bir də demək istəyirəm ki, iqtisadi potensialımız olmasaydı, ola bilər ki, bəlkə biz də Ermənistan kimi müxtəlif ölkələrə, müxtəlif dairelərə yalvararaq, xahiş edərək yardımlar haqqında da fikirləşərdik. Halbuki biz onu da bilməliyik ki, Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra, Ermənistandan fərqli olaraq, bizə böyük yardımlar göstərilmirdi. Xalqımızın ümummilli lideri məhz öz potensialımıza istinadən, öz gücümüze güvənərək Azərbaycanı anarxiyadan, böhrandan, iqtisadi tənəzzüldən bugünkü tərəqqi yoluna gətirib çatdırmışdır.

2004-cü ildə iqtisadiyyatda bu müsbət meyillər daha da güclənmişdir. Ümumi daxili məhsul təxminən 10 faiz artmışdır, əhalinin pul gəlirləri təxminən 20 faiz, orta əməkhaqqı 26 faiz artmışdır və bu gün 478 min manat təşkil edir. Yeni ilk dəfə olaraq, Azərbaycanda orta əməkhaqqı təxminən 100 dollara yaxınlaşır, gələn il bunu keçəcəkdir və gələcəkdə sürətlə artacaqdır.

Xarici ticarət dövriyyəsi 40 faiz artmışdır və ölkənin valyuta ehtiyatları bu gün 1 milyard 800 milyon dollara bərabərdir. Bütün bunlar onu göstərir ki, 2004-cü il bizim üçün uğurlu olubdur. Əlbəttə, bu uğurun da səbəbləri var. Bayaq qeyd etdiyim kimi, Azərbaycanda Heydər Əliyev tərəfindən yaradılmış çox güclü iqtisadi baza və gələcək inkişaf üçün yaradılmış çox əlverişli iqtisadi mühit vardır. 2004-cü ildə biz bu vəziyyətdən çox uğurla istifadə etdik, görülən tədbirlərin nəticəsində bütün bu iqtisadi göstəricilərin əldə olunması mümkün olmuşdur.

2004-cü ildə struktur dəyişiklikləri aparılmışdır. Bildiyiniz kimi, yeni nazirliklər təşkil olunmuşdur. İlin əvvəlində Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi yaranmışdır. Bilirsiniz ki, informasiya texnologiyaları bu gün dünyada çox böyük əhəmiyyət daşıyan bir sahədir. Böyük potensialı, perspektivləri olan bir sahədir.

Azərbaycan da burada geri qalmamalıdır. Biz bu sahədə də böyük addımlar atmalıyıq.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yenidən təşkil olundu. Əminəm ki, bu, kənd təsərrüfatında proseslərin daha sürətlə getməsinə imkan verəcəkdir. Azərbaycanda kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan insanların sayı çoxdur. Onlar üçün şəraitin yaradılması, xüsusilə "Aqrolizing" Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması böyük sayda texnikanın gətirilməsinə imkan verəcəkdir. Gələn iki ildə bu məqsədlərə 250 milyard manat vəsait nəzərdə tutulub ki, bu da kəndlilərin texnika ilə təmin edilməsi üçün yaxşı şərait yaradacaqdır. Tam ödəməyəcək, amma təbii ki, biz də 250 milyard manatla kifayətlənməyəcəyik, bu məbləği artıracağıq və nəticədə texnika çatışmazlığı aradan götürüləcəkdir.

Dünən Sənaye və Energetika Nazirliyinin yaradılması haqqında Fərman imzaladım. Bu nazirliyin üzərinə də böyük funksiyalar düşür. Azərbaycanda sənaye potensialı çox güclüdür və keçmişdə də güclü olubdur. Son zamanlar bu sahə bir az diqqətdən kənardə qalmışdır və biz öz sənaye potensialımızı gücləndirmək üçün çox böyük addımlar atmalıyıq, investisiyalar cəlb etməliyik. Yeni iş yerlərinin yaradılması, o cümlədən sənaye kompleksində də olacaqdır.

"Azərsu" Səhmdar Cəmiyyəti yaradıldı. Su təsərrüfatında olan pərakəndəlik aradan götürüləcəkdir. Artıq orada görülən işlər deməyə əsas verir ki, bu sahədə də nizam-intizam və bir sistem yaranacaqdır. Əfsuslar olsun ki, bu vaxta qədər heç bir sistem yox idi və heç kəs də bilmirdi ki, kim nə ilə məşğul olur.

Azərbaycan bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinə sadıqdır. Biz bu prinsipləri yüksək tuturuq. Əlbəttə, sahibkarlara bundan sonra da diqqət göstəriləcəkdir. Mən bu il sahibkarlarla keçirdiyim çoxlu görüşlərdə onlara birmənalı şəkildə öz dəstəyimi bildirdim. Bunu bu gün də təsdiq edirəm. Azərbaycanın ümumi daxili məhsulunda özəl sektorun payı 74 faizdir. Verilən məlumata görə, gələn il 77 faizə qalxacaqdır. Əlbəttə, bu, gələcəkdə daha da artmalıdır. Amma bunu deyəndə onu da nəzərdə tutmalıyıq ki, Azərbaycan iqtisadiyyatının əsas sahəsi olan neft sənayesi dövlət inhisarındadır. Əgər biz ümumi daxili məhsuldan neft amilini götürsək, görərik ki, sahibkarların payı, yeni özəl sektorun payı neftdən kənar ümumi daxili məhsulda daha da yüksəkdir.

Sahibkarlara kömək etmək məqsədilə bu il onlara verilən kreditlərin həcmi 100 milyard manat səviyyəsində olubdur. Gələn il biz bu məbləği iki dəfə qaldıracağıq. Sahibkarlara kredit şəklində 200 milyard manat veriləcəkdir. Çünki sahibkarlıqla məşğul olmaq istəyənlərin böyük əksəriyyətinin o vəsaitə ehtiyacı var. Yəni boş yerdən, vəsaitə heç bir sahibkarlıqla məşğul olmaq mümkün deyildir. Düzdür, bəzi qurumlar var, insanlar var, onların öz vəsaitləri var və onu sərmayə şəklində işlədirlər. Amma böyük əksəriyyətin belə imkanları yoxdur. Dövlət öz qayğısını bu sahədə də göstərməlidir və göstərir.

Son 10 ayda əsas kapitalla yönəldilən investisiya 43 faiz təşkil etmişdir. Xarici investisiya 48 faiz artmışdır və bütövlükdə, 4 milyard dollara bərabərdir. Bu gün və sabah Azərbaycan üçün ən önəmli sahə olan neft sektoru bu il uğurla inkişaf edibdir. Xarici tərəfdaşlarla birlikdə nəzərdə tutulmuş bütün layihələr, proqramlar, müqavilələr uğurla icra edilir. Heydər Əliyevin neft strategiyası uğurla həyata keçirilir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisi, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinin tikintisinin artıq başlanması bir daha onu göstərir ki, biz bu yolda uğurla addımlayırıq, Azərbaycan dünya üçün, ilk növbədə, özü üçün ən önəmli layihələri çox uğurla, vaxtılı-vaxtında icra edir. Əlbəttə, bu bizə imkan verəcək ki, gələcəkdə iqtisadi potensialımız daha da artsın, maliyyə imkanlarımız genişlənsin və Azərbaycan öz neft potensialını tam şəkildə işə sala bilsin.

Eyni zamanda, Dövlət Neft Şirkətinin özünün məşğul olduğu layihələr də mövcuddur. Biz artıq bu barədə müzakirələr aparmışıq. Hesab edirəm ki, gələn ildə yeni layihələr üzrə işlər gedəcək və beləliklə, Dövlət Neft Şirkətinin qaz və neft hasilatı artınlacaqdır. Bu sahədə də görülən işlər bizi tam mənada qane edir. Azərbaycan sübut edir ki, o, çox etibarlı tərəfdaşdır. Xarici sərmayə üçün çox münasib yerdir.

Biz bu il Heydər Əliyevin neft strategiyasının 10-cu ildönümünü qeyd edərək bəyan etdik ki, bu strategiya, bu siyasi, prinsiplial xətt davam etdiriləcəkdir. Azərbaycanın neft potensialı Azərbaycan xalqına xidmət edir və gələcəkdə Azərbaycana, Azərbaycanın xəzinəsinə daha böyük həcmdə valyuta ehtiyatlarının gətirilməsinə imkan verəcəkdir.

Regional inkişaf proqramı qəbul ediləlidir. Bu, demək olar ki,

ümumiyyətlə, bizim iqtisadi baxımdan görülən işlərin yeni bir istiqamətidir. Düzdür, həmişə bu sahəyə diqqət göstərilirdi, amma belə kompleks, sistem şəklində, düşünülmüş bir proqram çərçivəsində, demək olar, bu istiqamətin əsas parametrləri bu il müəyyən olunubdur. Deyə bilərəm ki, bizim bu sahədə gördüyümüz işlər də təqdirləyiqdir. İndi regionlarda böyük canlanma var, böyük işlər - abadlıq, quruculuq işləri görülür.

Yeni iş yerlərinin açılması da çox sevindirici haldır və onların böyük əksəriyyəti məhz regionlarda açılır. Yeni iş yerlərinin açılması istiqamətində atılmış bütün addımlar uğur gətirir. Son bir il ərzində 110 mindən artıq, bəlkə ondan da çox, - çünki bu məlumatlar tez-tez dəyişir, - iş yeri açılmışdır. İş yerlərinin açılması o qədər sürətlə gedir ki, demək olar, biz gərək hər ay bu rəqəmlərə düzəlişlər edək. Hər halda, mənə verilən son məlumata görə, 110 mindən artıq yeni iş yeri açılıbdır. Əhalisi 8 milyon olan ölkə üçün bir il ərzində 110 min iş yerinin açılması çox böyük uğurdur. Deyə bilərəm ki, bəlkə də analoqu olmayan bir nəticədir. Bu, bir də onu göstərir ki, bizim bütün planlarımız, bəyan edilmiş bütün proqramlar reallıqlara söykənir. Sadəcə olaraq, işi düzgün qurmaq lazımdır. Qoyulmuş məqsədə uğurla, inamla yaxınlaşmaq və bütün nəzərdə tutulan proqramları yerinə yetirmək lazımdır.

Sosial məsələlərə də böyük diqqət göstərilə bilər. Maaşlar, pensiyalar, digər sosial ödəmələr həm vaxtli-vaxtında ödənilir, eyni zamanda, burada böyük artım müşahidə olunubdur. Minimum əməkhaqqı qalxıbdır. 2004-cü ilin əvvəlində minimum əməkhaqqı 45 min manat idi. Sonra 60 min manat oldu. Ondan sonra 100 min manat oldu və gələn il yanvarın 1-dən 125 min manat olacaqdır. Yeni bu meyil göstərir ki, artım davam edəcəkdir. Əlbəttə, 125 min manat böyük məbləğ deyildir. Biz bunun hamısını yaxşı başa düşürük və anlarıq. Amma o da faktdır ki, müqayisədə bu, bəlkə də, iki dəfədən çox artıbdır. Minimum əməkhaqqının qaldırılması, ümumiyyətlə, Azərbaycan xalqının rifah halının yaxşılaşması bizim üçün çox önəmli məsələdir və mən bunu bir də demək istəyirəm ki, ildən-ilə Azərbaycan xalqı daha da yaxşı yaşayalıdır və daha da yaxşı yaşayacaqdır.

Sosial sahəyə bundan sonra da diqqət göstəriləcəkdir. Xüsusilə ən çətin vəziyyətdə yaşayan soydaşlarımız - qaçqınlar, məcburi köçkünlər üçün yeni şəraitin yaradılması da nəzərdə tutulub-

dur. Bu istiqamətdə də müvafiq fərmanlar verilibdir və bu gün onlar icra edilir. Ağdam rayonunun işğaldan azad olunmuş ərazisində yeni şəhərciklər salınır və Bərdə rayonunda ən çətin vəziyyətdə, çadır şəhərciklərində, vaqonlarda yaşayan soydaşlarımız yeni evlərə köçürüləcəklər. Orada bütün şərait yaradılacaqdır. Artıq bu təcrübə bizdə var. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin tapşırığı ilə Azərbaycanın Dövlət Neft Fondundan ilk ödəmələr məhz ən çətin vəziyyətdə yaşayan qaçqınlar, köçkünlər üçün yeni şəraitin yaradılmasına yönəldilmişdir. Biz bütün başqa sahələrdə olduğu kimi, bu siyasəti də davam etdiririk.

2005-ci ildə görüləcək işlər haqqında artıq tam təsəvvür vardır. 2005-ci ilin büdcəsi artıq təsdiq edilə bilər və artıq hamı bilir ki, bizi nələr gözləyir. İqtisadi proqnozlar da verilibdir. Çox sevindirici proqnozlardır. Proqnozlara görə, ümumi daxili məhsul, haradasa, 14 faiz artacaqdır. Büdcə gəlirləri 25 faiz, orta əməkhaqqı 22 faiz artacaqdır. İxrac 70 faiz, xarici ticarət dövriyyəsi 53 faiz artacaqdır. Xarici sərmayələr və ümumiyyətlə, investisiya qoyuluşu 4,5 milyard dollar təşkil edəcəkdir. Bunlar proqnozlardır. Amma artıq biz öyrəşmişik ki, proqnozları həmişə, necə deyirlər, artıqlamasıyla yerinə yetiririk. Mən ümid edirəm ki, bu proqnozlar da həyatda öz real əksini tapacaqdır və biz daha da böyük işlər görə biləcəyik.

Bütün bu uğurlara nail olmaq üçün, əlbəttə, gərək biz işimizi çox səmərəli quraq. Əlbəttə, ölkədə problemlər də az deyil, yoxsulluqla mübarizə davam etdirilir, işsizliklə mübarizə davam etdirilir. Digər iqtisadi və sosial problemlər cəmiyyətimizi narahat edir. Biz bunları bilirik və çalışırıq ki, bunları aradan götürək.

Əlbəttə, bir il ərzində, beş il ərzində böyük işlər görülə bilər. Əgər biz son on ilə nəzər salsaq, görürük ki, Azərbaycan nə vəziyyətdə idi, bu gün nə vəziyyətdədir. Azərbaycan regionda, postsovet məkanında ən geridə qalmış ölkə idi. İqtisadiyyatı dağılmış, ərazisi işğal edilmiş, daxildə vətəndaş qarşıdurması baş vermişdi. Demək olar ki, Azərbaycan həm iqtisadi, həm də siyasi cəhətdən məhv olurdu. Bu gün Azərbaycan - bunu təkcə biz deyil, bütün beynəlxalq maliyyə qurumları və eyni zamanda, bütün dünya ictimaiyyəti etiraf edir, - regionda aparıcı ölkədir. Artıq regionda Azərbaycan güc mərkəzinə çevrilibdir və başqa ölkələr üçün də örnek ola bilər.

Bütün bu müsbət meyilləri gələcəkdə də gücləndirmək üçün bütün başqa amillərlə yanaşı, əlbəttə ki, ölkədə hökm sürən əmin-amanlıq, sabitlik, asayiş böyük rol oynayacaqdır. Biz buna nail olmuşuq. Yənə də xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin qətiyyəti, uzaqqörənliyi, cəsarəti nəticəsində ölkədə tam mənada sabitlik, əmin-amanlıq bərqərar olunubdur. Vaxtilə əlində silah meydan oxuyan bütün qeyri-qanuni birləşmələr ləğv edildi. Artıq bunlar yoxdur və heç vaxt da olmayacaqdır. Qazandığımız bütün uğurlara gələcəkdə də nail olmaq üçün, qarşımızda duran planları yerinə yetirmək üçün sabitlik, əmin-amanlıq, sülh, asayiş olmalıdır və olacaqdır. Artıq buna cəmiyyətdə heç kimin şübhəsi yoxdur. Bizim, Azərbaycanı idarə edən şəxslərin də borcudur ki, bu sabitliyi qoruyaq, saxlayaq. Elə edək ki, bundan sonra Azərbaycan xalqı daim sülh, əmin-amanlıq, rifah şəraitində yaşasın, xalqımızın rifah halı yaxşılaşsın. Azərbaycan dünyada daha da güclü mövqelərə sahib olsun. Bir sözlə, bizim doğma Vətənimiz daha da çiçəklənsin, inkişaf etsin.

Mən hesab edirəm ki, bugünkü iclasda biz məlumatları dinləyəcəyik, fikir mübadiləsi aparacağıq. Əlbəttə, mən 2004-cü ilin yekunları haqqında ümumi bir mənzərəni diqqətinizə çatdırdım. Yəqin ki, daha ətraflı müzakirələrə ehtiyac var.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı

- Zati-aliləri, möhtərəm cənab prezident!
Hörmətli iclas iştirakçıları!

Bu gün hamımız üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ona görə ki, bu il ilk dəfədir biz belə bir tərkibdə yığılmışıq. Prezidentimizin dediyi kimi, il başa çatır və fəaliyyətimizi müzakirə etmək, ona yenedən nəzər salmaq, eyni zamanda, 2005-ci ildə vəzifələri müəyyənləşdirmək hamımız üçün çox vacibdir. Buna görə hörmətli prezidentimizə öz adımdan təşəkkürümü bildirirəm.

2004-cü il Dövlət Neft Şirkəti üçün çox mühüm bir il olmuşdur. Bu il neftçilərimiz üçün fərəhli hadisələrlə zəngindir. Onların sırasında hörmətli prezidentimizin iştirakı ilə istifadəyə verilmiş vacib obyektləri xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Cənab prezidentin Yevlax rayonunda nasos stansiyası ilə, Heydər Əliyev adına Bakı Də-

rin Özüllər Zavodunda, Heydər Əliyev adına Neft Emalı Zavodunda yeni qurğularla tanış olması, "Azəri" yatağında quraşdırılan platformanın üst modullarına baxması, Ağstafa rayonunda Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəmərinin Azərbaycan və Gürcüstan hissələrinin birləşməsi, Neft Daşlarının 55-ci ildönümünün qeyd olunması, "Əsrin müqaviləsi"nin 10-cu ildönümü və neftçilərin peşə bayramı münasibətilə keçirilmiş tədbirlərdə iştirak və çıxışlar etməsi yola saldıığımız ilin əlamətdar hadisələridir.

Hörmətli prezidentimizin bugünkü çox dərin məzmunlu nitqində neft sənayesinə aid dəyərli fikirləri səsləndi. Biz, cənab prezident, Azərbaycan neftçilərinə ünvanladığınız səmimi sözlərinizə görə Sizə minnətdarlığımızı bildiririk.

Burada qeyd edildi ki, artıq 1993-cü ildən başlayaraq Azərbaycan böhran vəziyyətindən çıxıb tərəqqi yoluna qədəm qoymuşdur. Bunu birmənalı olaraq neft sənayesinə də aid etmək olar. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin müdrik və uzaqqörən siyasətini, xüsusilə yeni neft strategiyasını uğurla həyata keçirən Dövlət Neft Şirkəti geriliyə son qoyaraq, 1996-cı ildən etibarən neft və qaz istehsalında sanballı nailiyyətlər qazanmışdır. Buna sübut olaraq mən iki ilin rəqəmlərini misal gətirmək istəyirəm. Baxmayaraq ki, bu illər bizim üçün çox çətin olubdur. Amma hesab edirəm ki, neftçilərimiz bütün xalqımız kimi, öz qüvvələrini səfərbər edərək böyük nailiyyətlər əldə etmişlər.

Dövlət Neft Şirkəti 2003-cü ili uğurla başa vurmuş və 8,8 milyon ton əvəzinə 8 milyon 924 min ton neft hasil edərək təhvil vermişdir ki, bu da nəzərdə tutulduğundan 125 min ton çoxdur. Bu, 2002-ci il səviyyəsində olmuşdur. Yəni biz neft hasilatında tənəzzülə yol verməmişik. 2003-cü ildə ilk dəfə olaraq 145 milyon kubmetr qaz hasil edilmişdir ki, bu da 2002-ci ilin səviyyəsindən 0,5 faiz artıq olmuşdur.

2004-cü ilin 10 ayında Dövlət Neft Şirkəti daha böyük uğurlar əldə etmişdir. Həmin müddətdə nəzərdə tutulmuş 7 milyon 291 min ton əvəzinə 7 milyon 495 min ton neft hasil edilmişdir ki, bu da on aylıq proqnozdan 204,6 min ton, 2003-cü ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 55,2 min ton çoxdur. Neft təhvilü üzrə on aylıq proqnoz 167,1 min ton artıqlaması ilə yerinə yetirilmişdir. Bu, ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 50,1 min ton çoxdur. Qaz hasilatı və təhvilü tapşırıqlarına da artıqlaması ilə əməl olunmuşdur. On ayda proq-

nozdan əlavə 133,8 milyon kubmetr qaz hasil edilmişdir.

Hörmətli cənab prezident, qazma işlərində ilk dəfə olaraq böyük uğurlar əldə edilmişdir. Bu ilin on ayında tapşırıqda nəzərdə tutulan 117,8 min metr əvəzinə 128,3 min metr qazma işi görülmüşdür. Beləliklə, qazma üzrə on aylıq plana 109 faiz əməl olunmuşdur.

Ümumiyyətlə, demək istəyirəm ki, son 10 ildə neft sənayesində qazanılan bütün uğurlarımız xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

1993-cü ildən başlayaraq Dövlət Neft Şirkətində böyük islahatlar aparılmış, struktur təkmilləşdirilmişdir. Ən əsası, neftçilərə həmişə kömək və qayğı göstərilmişdir. Əgər bu gün biz hansısa nəiliyyətlərdən danışırıqsa, bütün bunlar 10 il bundan əvvəl əsası qoyulmuş islahatların nəticəsidir.

Uğurlarımız isə çox olmuşdur. Neft Daşlarındakı "Bahar" yatağından sahilə 68 kilometrlik yeni qaz xətti çəkilmişdir. "Günəşli" yatağında 14 nömrəli platforma genişləndirilərək buradan yeni quyular qazılmışdır. Sizin xeyir-duanızla dənizdə 11 nömrəli platforma inşa olunur və istismara verilmək üzrədir. Neft Daşlarında 32 quyunun qazılacağı iki özüllün tikilməsi davam edir. "Nərimanov neft", "Qum adası" NQÇİ-lərdə və digər mədənlərdə kompressor stansiyaları yenidən qurulub istifadəyə verilmişdir.

Hörmətli cənab prezident, müstəqilliyimizin ilk illərində Dövlət Neft Şirkətində infrastruktur tamamilə dağıdılmışdı və çox böhranlı vəziyyət yaranmışdı. Ağır maliyyə vəziyyəti hökm sürürdü və neftçilər çətin şəraitdə yaşayırdılar. Lakin son on ildə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin və Sizin neftçilərə göstərdiyiniz qayğı nəticəsində bu gün şirkətin infrastrukturu, demək olar ki, tamamilə yenilənmişdir. Ən əsası odur ki, bu işlər müasir dünya standartlarına, Avropa standartlarına uyğun aparılır. Bu, bizim üçün çox vacibdir.

Bu gün neftçilərin sosial problemləri uğurla həll olunur. Onlar üçün yeni yaşayış binaları inşa edilir, əmək haqları artırılmışdır. Şirkətdə 2 min nəfərdən artıq qaçqın və məcburi köçkün çalışır. Ümumilikdə bizim 22 təşkilatda 13,7 min nəfər pulsuz yeməklə təmin olunur. Bu il iyunun 1-də neftçilərin əmək haqqı xeyli artırılmışdır. İndi orta aylıq əmək haqqı təxminən 1 milyon manatdır. Bu, ölkəmizdə ən yüksək orta aylıq əmək haqqıdır. Biz bununla kifayətlənməyəcəyik. Sizin göstərişinizlə neftçilərin əmək haqlarını

yenə də artıracağıq.

Cənab prezident, Siz Neft daşlarında olarkən keçirdiyiniz görüşlərdə və orada söylədiyiniz nitqdə bizim qarşımızda mühüm vəzifələr qoydunuz. Biz onların üzərində işləyirik və bu yaxınlarda Sizə yeni bir proqram təqdim edəcəyik. Siz orada göstəriş verdiniz ki, təkcə indiki səviyyəni saxlamaqla kifayətlənmək olmaz, hasilatı durmadan artırmaq lazımdır. Biz bu sahədə yeni proqramlar hazırlayırıq və onlar bizə tövsiyələrinizi uğurla yerinə yetirmək imkanı verəcəkdir.

Biz xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin və Sizin tapşırığınızla qaz hasilatını artırmağa çalışırıq. Əhalinin tələbatını ödəmək üçün qaz idxalının da həcmi artıracağıq.

2005-ci ilin büdcəsinin formalaşmasında Dövlət Neft Şirkətinin üzərinə də böyük məsuliyyət düşür. Bu il büdcənin gəlirlərinin 38,1 faizi yalnız ARDNŞ-in vergiləri hesabınadır. Hörmətli cənab prezident, demək istəyirəm ki, şirkətimiz Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna və büdcəyə köçürülən vəsaitin həcmi ildən-ilə artırır. Əgər 1998-ci ildə ARDNŞ büdcəyə 713 milyard manat ödəmişdisə, 2003-cü ildə bu rəqəm 1 trilyon 897 milyard manata çatmışdır. Cari ilin sonunadək həmin rəqəm 2 trilyon 200 milyard manat olacaqdır. Gələn il isə büdcə ödəmələrinin məbləğini 3 trilyon manata çatdıracağıq. Biz bu hesablamaları hələ neftin qiymətinin 25 dollar səviyyəsində aparmışıq. Əgər biz sentyabr ayı üçün dünya bazarlarındakı qiyməti götürsək, onda həmin rəqəm 4 trilyon manata çata bilər.

Hörmətli cənab prezident, biz gələcəyə çox nikbinliklə baxırıq. Həm Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin inşası başa çatmaq üzrədir, həm "Mərkəzi Azəri" platforması tikilib qurtarıbdır. Gələn il bütün bu layihələr başa çatacaq və biz "Əsrin müqaviləsi" çərçivəsində Azərbaycandan əsas nefti nəql etməyə başlayacağıq. "Şahdəniz" layihəsi üzrə işlər davam edir. Cənubi Qafqaz boru kəmərinin təxminən 40 faizi tikilibdir. Biz gələn il bütün bunların müsbət nəticələrini görecəyik. Diqqətinizə görə sağ olun.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ YANACAQ-ENERJİ KOMPLEKSİNİN İNKİŞAFI (2005-2015-ci İLLƏR) ÜZRƏ DÖVLƏT PROQRAMI

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikasının ərazisi karbohidrogen ehtiyatları ilə zəngindir. Abşeron yarımadasında və Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda iri həcmli neft və qaz yataqları və strukturları mövcuddur. Onlardan istifadə bütün dövrlərdə aktual olmuş və xüsusilə Azərbaycan Respublikası özünün dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra ölkənin təbii ehtiyatlarından xalqın rifahının yaxşılaşdırılması və iqtisadiyyatın yüksəlişi naminə səmərəli istifadə daha böyük əhəmiyyətə malik olmuşdur.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri, Prezident Heydər Əliyevin qətiyyətli siyasəti nəticəsində 1994-cü ildən başlayaraq həyata keçirilən yeni neft strategiyası Azərbaycanın beynəlxalq iqtisadi sistemə inteqrasiyasında və ölkəyə xarici investisiyaların gətirilməsində mühüm rol oynamışdır. Onun şəxsi təşəbbüsü və bilavasitə rəhbərliyi altında Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşən karbohidrogen yataqlarının işlənilməsinə dair dünyanın qabaqcıl neft şirkətləri ilə bağlanmış "Əsrin müqaviləsi" müasir dövrdə ölkənin neft-qaz sənayesinin inkişafına yeni təkan vermişdir.

Azərbaycan Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafında yanacaq-enerji kompleksinin müstəsna rolu vardır. Bu gün ölkənin yanacaq-enerji kompleksinin qarşısında duran əsas vəzifə son on ildə qazanılmış uğurları möhkəmləndirməkdən, iqtisadiyyatın və əhalinin enerji resurslarına olan tələbatının daha dolğun ödənilməsinə təmin etməkdən ibarətdir. Bu mühüm vəzifənin yerinə yetirilməsi məqsədilə hazırlanmış "Azərbaycan Respublikasının yanacaq-enerji kompleksinin inkişafı (2005-2015-ci illər) üzrə Dövlət Proqramı"nda qarşıdakı on illik dövrdə bu kompleksə daxil olan sahələrin inkişaf istiqamətləri müəyyənləşdirilmiş və onların reallaşması üçün konkret tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Dövlət Proqramının məqsədi və əsas vəzifələri

Dövlət Proqramının məqsədi qarşıdakı on ildə Azərbaycan Respublikasının yanacaq-enerji kompleksini inkişaf etdirməklə, əhalinin və iqtisadiyyatın elektrik enerjisində, qaza və digər enerji daşıyıcılarına olan tələbatının daha dolğun ödənilməsinə nail olmaqdan ibarətdir.

Dövlət Proqramının əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- Azərbaycan Respublikasının yanacaq-enerji kompleksinin müasir tələblərə uyğun inkişafının əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirmək;

- yanacaq-enerji kompleksinə daxil olan sənaye sahələrinin fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması üçün müvafiq elmi-texniki və təşkilati tədbirlər həyata keçirmək;

- enerji resurslarının istehsalı, emalı, nəqli, saxlanması, uçotu və istehlakı üzrə mütərəqqi texnoloji tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etmək;

- yanacaq-enerji sektorunda sağlam rəqabət mühitini formalaşdırmaq;

- yanacaq-enerji kompleksinin inkişafına cəlb edilən sərmayələrin həcmi artırmaq;

- yanacaq-enerji kompleksində ekoloji təhlükəsizliyi təmin etmək;

- yanacaq-enerji resurslarının (elektrik enerjisi və təbii qaz) istehlakına görə ödənişlərin daha dolğun yerinə yetirilməsini təmin etmək.

Azərbaycan Respublikasının neft və qaz sektorunun inkişaf istiqamətləri

Azərbaycan Respublikası ərazisində indiyədək 71 neft və qaz yatağı açılmışdır. Onlardan 43-ü quru sahələrdə, 28-i isə Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşir. Hazırda 54, o cümlədən quruda 36, dənizdə 18 yatağın işlənməsi (istismarı) davam etdirilir, 9 yataq isə kəşfiyyat mərhələsindədir.

Azərbaycanda yataqların istismara (işlənməyə) başlanmasından hazırkı dövrdə 1,5 milyard ton neft (kondensatla birlikdə) və 480 milyard kubmetrdən çox qaz hasil edilmişdir, o cümlədən dəniz sahəsindəki yataqlardan 0,5 milyard ton neft (kondensatla birlikdə) və 352 milyard kubmetr qaz çıxarılmışdır.

Ölkədə fəaliyyət göstərən Heydər Əliyev adına Bakı Neft Emalı və "Azneftyağ" zavodlarında ildə 6,2 milyon ton neft emal edilir. İstehsal olunan yanacaq ölkənin ehtiyaclarını ödəməklə bərabər, qismən də ixrac olunur.

Son illər neft emalı zavodlarının hər ikisində istehsalatın yenidən qurulması istiqamətində əsaslı işlər görülmüşdür: neft məhsullarının saxlanması üçün yeni çənlər parkı, eləcə də Heydər Əliyev adına Neft Emalı Zavodunda benzinin və dizel yanacağının yüklənməsi üçün müasir terminal istismara verilmişdir. Texnologiyanın təkmilləşdirilməsi və yenidənqurma işlərinin intensivləşdirilməsi nəticəsində neft emalı zavodlarında istehsal olunan məhsulun keyfiyyəti əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmişdir.

Ölkənin yanacaq-enerji kompleksini daha da inkişaf etdirmək məqsədilə qarşıdakı illərdə neft və qaz hasilatı sahəsində aşağıdakı istiqamətlərdə işlərin aparılması nəzərdə tutulur:

- yeni yataqların axtarışı və kəşfiyyatı;
- aşkar edilmiş yataqların tammiqyaslı işlənməyə cəlb edilməsi;
- işlənməyə olan yataqlarda yeni quyuların qazılması və fəaliyyətsiz quyuların bərpası;
- işlənməyə olan yataqlar üzrə neftvermə əmsalının artırılması məqsədi ilə yeni texnika və texnologiyaların tətbiqi;
- neft-qaz hasilatı, nəqli və emalı sistemlərinin tikilməsi, yenidən qurulması və modernləşdirilməsi;
- elm və texnikanın nailiyyətlərindən və qabaqcıl təcrübədən geniş istifadə edilməsi.

Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşən "Azəri", "Çıraq" yataqlarının və "Günəşli" yatağının dərin hissəsinin işlənməsinə dair dünyanın qabaqcıl neft şirkətləri ilə müqavilənin bağlanmasından ötən illər ərzində neft və qaz yataqlarının kəşfiyyatına və işlənməsinə dair daha 23 saziş imzalanmış və bu günə kimi ölkənin neft-qaz sənayesinin inkişafına 13 milyard ABŞ dollarından artıq xarici sərmayə qoyulmuşdur.

Hazırda Azərbaycan Respublikasının neft-qaz sektoru üzrə 4 mühüm layihə həyata keçirilir:

- "Azəri", "Çıraq" və "Günəşli" (AÇG) yatağının dərin hissəsinin tammiqyaslı işlənməsi;
- "Şahdəniz" qaz-kondensat yatağının işlənməsinin birinci mərhələsi;

hələsi;

- Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) Əsas İxrac Boru Kəmərinin tikintisi;

- Bakı-Tbilisi-Ərzurum (BTƏ) Cənubi Qafqaz Boru Kəmərinin tikintisi.

AÇG üzrə ilkin neft layihəsi çərçivəsində "Çıraq-1" platforması, ümumi uzunluğu 200 km-ə yaxın olan sualtı neft və qaz nəqli kəmərləri, Səngəçal terminalı istifadəyə verilmişdir.

Hazırda AÇG yataqlarının tammiqyaslı işlənməsinin "Faza-1" (Mərkəzi Azəri) layihəsi üzrə tikinti işləri aparılır və ilkin neftin çıxarılması 2005-ci ilin birinci rübünə planlaşdırılır. 2006-2008-ci illərdə AÇG-nin "Faza-2" (Qərbi və Şərqi Azəri), 2008-2010-cu illərdə isə "Faza-3" ("Günəşli"-nin dərin hissəsi) layihələri həyata keçiriləcəkdir. Bu layihələrə ümumi məbləği 10-12 milyard ABŞ dolları həcmində sərmayə qoyuluşu gözlənilir.

AÇG yataqlarından çıxarılan neftin əsasən Bakı-Tbilisi-Ceyhan Əsas İxrac Boru Kəməri vasitəsilə beynəlxalq bazarda satışı nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Respublikasında 2005-2008-ci illərdə neft hasilatının gözlənilən həcmi aşağıdakı cədvəldə verilmişdir:

"Şahdəniz" qaz-kondensat yatağının işlənməsinin birinci mərhələsi üzrə tikinti işlərinə 2003-cü ildən başlanılmış və ilkin qazın çıxarılması 2006-cı ilin sentyabrında gözlənilir. Birinci mərhələdə ildə 8,8 milyard kubmetr qaz və 2 milyon ton kondensat hasilatı planlaşdırılır. Sonrakı mərhələdə isə yataqdan ildə 16 milyard kubmetr qaz və 4 milyon ton kondensat çıxarılması proqnozlaşdırılır.

Beynəlxalq müqavilələr üzrə 2005-2008-ci illərdə aşağıdakı istiqamətlərdə işlərin davam etdirilməsi nəzərdə tutulur:

- Bakı-Tbilisi-Ceyhan Əsas İxrac Boru Kəmərinin tikilib istismara verilməsi;

- Bakı-Tbilisi-Ərzurum Cənubi Qafqaz Boru Kəmərinin tikilib istismara verilməsi;

- "Mərkəzi Azəri" platformasının tikintisi və neft hasilatına başlanılması;

- "Çıraq-1" platformasında "Hasilat Tempinin Artırılması Layihəsi"nin həyata keçirilməsi;

- Səngəçal terminalından qazın Səngəçal Baş Qurğularına çat-

dırılması üçün qaz kəmərinin tikilib istifadəyə verilməsi;

- "Azəri" yatağından sahile qaz və neft kəmərlərinin tikintisi;
- "Azəri" yatağında kompressor və suvurma platformasının tikintisi;
- "Azəri" yatağından hasil olunacaq neftin qəbulu üçün Səngəçal terminalında 2 neft çəninin və yardımçı obyektlərin tikintisi;
- "Qərbi Azəri" platformasının tikintisi və neft hasilatına başlanılması;
- "Şərqi Azəri" platformasının tikintisi və neft hasilatına başlanılması;
- "Faza-3" layihəsi daxilində "Günəşli" yatağının dərin hissəsindən neft hasilatına başlanması;
- "Şahdəniz" yatağından Səngəçal terminalına qaz və kondensat kəmərlərinin tikilib istifadəyə verilməsi;
- "Şahdəniz" yatağında TPG-500 platformasının tikilib istismara verilməsi;
- "Şahdəniz" yatağından ilkin qaz və kondensatın Səngəçal terminalına nəqli.

Təbii qaz təchizatı sisteminin inkişaf istiqamətləri

Hazırda Azərbaycanın qaz təchizatı sistemi özündə aşağıdakıları birləşdirir:

- 4000 km uzunluğunda, diametri 1000-1200 mm-ə qədər, işçi təzyiqi 55 atmosfer, gündəlik qaz nəqletmə qabiliyyəti 70 milyon kubmetr, illik qaz nəqletmə qabiliyyəti 25 milyard kubmetr olan magistral qaz kəmərləri və onların qolları;
- 36 min km-dən çox orta və aşağı təzyiqli qaz kəmərləri;
- ümumi gücü 200 Mvt olan 7 ədəd qaz kompressor stansiyası;
- 150 qazpaylayıcı stansiya;
- aktiv həcmi 3,0 milyard kubmetrə qədər olan 2 yeraltı qaz anbarı.

Təbii qaz təsərrüfatının hazırkı vəziyyəti aşağıdakı kimidir:

- nəqletmə sistemine qəbul edilən təbii qazın orta illik həcmi - 8,0 milyard kubmetr, o cümlədən yerli qazın həcmi - 4,0 milyard kubmetr, idxal qazın həcmi - 4,0 mlrd. kubmetr;
- bütün iri şəhərləri və 32 rayon mərkəzini qazla təmin edən sistem fəaliyyət göstərir;
- təbii qazdan istifadə edən əhali abunəçilərinin mənzillərində

artıq 67,0 min ədədə qədər sayğac quraşdırılıb və bu iş davam etdirilir;

- digər istehlakçılarda sayğac quraşdırılır və bu iş davam etdirilir.

Ölkədə qaz təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi istiqamətində görülən işlər əsasən aşağıdakılardan ibarətdir:

- qaz təsərrüfatının maddi-texniki bazasının yaxşılaşdırılması və möhkəmləndirilməsi;
- qaz təsərrüfatında maliyyə intizamının gücləndirilməsi;
- sayğacın quraşdırılması işlərinin sürətləndirilməsi;
- yığım, ödəmələr və qarşılıqlı borcların həlli istiqamətində tədbirlərin davam etdirilməsi, borcların həcmnin azaldılması və maliyyə intizamının gücləndirilməsi;
- investisiya proqramı çərçivəsində "Azəriqaz" Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin inkişafı və texniki təminatı üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi;
- qazın keyfiyyəti və satış həcmnin artırılması, itkilərin azaldılması.

Elektrik və istilik enerjisi istehsalının, ötürülməsinin və paylanması əsas inkişaf istiqamətləri

Azərbaycan Respublikasının elektroenergetika sistemində iyirminci əsrin 70-80-ci illərində Azərbaycan DRES-i, Şemkir SES-i, "Araz" (Naxçıvan), "Tərtər" Su Elektrik Stansiyaları tikilib işə salınmış, Bakıda və Sumqayıtda istilik elektrik mərkəzləri genişləndirilmişdir. Bu işlərin nəticəsində Azərbaycanın elektrik enerjisinin istehsal gücü 2 dəfə artmış və ölkəmizin kəndən enerji asılılığı aradan qaldırılmışdır.

Dövlət müstəqilliyi bərpa edildikdən sonra Azərbaycan Respublikasında elektrik enerjisinə olan tələbatı ödəmək üçün 1994-cü ildən başlayaraq ölkənin elektroenergetika sistemində əsaslı işlərin aparılmasına başlanılmış və 1996-2003-cü illərdə "Yenikənd" SES-in tikintisi tam başa çatdırılmış, Bakı İEM-1-də müasir qaz-türbin generatorları işə salınmış, Mingəçevir SES-də 4 generator yeniləri ilə əvəz edilmiş, "Azərikimya" DŞ-nin "EP-300" kompleksi üçün buxar-generator qurğusu quraşdırılmış, "Şimal" DRES-də 400 meqavatlıq buxar-qaz tipli müasir elektrik stansiyası tikilmişdir.

Eyni zamanda, əsas elektrik stansiyalarının köhnə olması səbəbindən onların faktiki istehsal gücü aşağı düşmüşdür. Belə ki,

mövcud olan istilik elektrik stansiyalarının layihə üzrə ümumi generasiya gücü 4695 Mvt olduğu halda, faktiki istifadə olunan gücü 3498 Mvt, su elektrik stansiyalarının isə layihə üzrə ümumi generasiya gücü 1020 Mvt olduğu halda, faktiki istifadə olunan gücü 771 Mvt təşkil edir.

Ölkədə istehsal edilən elektrik enerjisinin ötürülməsi və paylanmasını təmin etmək üçün yüksək gərginlikli 500 kilovoltluq xətlərin uzunluğu 450 km-ə, 330 kilovoltluq xətlərin uzunluğu 1200 km-ə, 220-230 kilovoltluq xətlərin uzunluğu 1260 km-ə çatdırılmışdır. Həmçinin 50 min kilometrə çox alçaq gərginlikli elektrik ötürücü və paylayıcı xətləri istismara verilmiş, Azərbaycanın bütün inzibati rayonları ikitərəfli 35-110 kilovoltluq elektrik xətləri və transformator yarımstansiyaları ilə təchiz olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının enerji sistemi Rusiya (330 kv-luq "Dərbənd-Yaşma" xətti), Gürcüstan (500 kv-luq "AzDRES" Muxranis Veli, 330 kv-luq Ağstafa - Qardabani xətləri), Türkiyə (154/220 kv-luq "İqdir-Babək" xətti) və İran (230 kv-luq "İmişli-Parsabad", 220 kv-luq "Astara", 132 kv-luq "Araz", 132 kv-luq "Culfa" yüksək gərginlikli hava xətləri və 11 kv-luq kabel xətti) enerji sistemləri ilə enerji mübadiləsi aparır.

Ölkənin elektroenergetika sistemində yeni istilik və su elektrik stansiyalarının tikilməsi, mövcud enerji bloklarının modernizasiyası, alternativ enerji mənbələrindən (kiçik SES-lər, külək, günəş, termal sular və s.) istifadə edilməsi hesabına hazırda fəaliyyətdə olan generasiya güclərinin 2015-ci ildə 6500-7000 meqavata çatdırılması nəzərdə tutulur.

Elektrik enerjisi istehlakının strukturunda son dövrlərdə kəskin dəyişikliklər baş vermişdir. Belə ki, əgər əvvəllər istehlak edilmiş enerjinin 48 faizi sənayenin, 8,0 faizi isə əhalinin payına düşürdüsə, hazırda əhali tərəfindən istehlak edilmiş enerjinin həcmi artaraq 60 faizə çatmış, sənayenin payı isə 16 faizədək azalmışdır. Enerji sistemində yük qrafikinə təhlili göstərir ki, payız-qış aylarında sistemin gündəlik yük qrafikinə pik saatlarında istehlakçılar tərəfindən tələb olunan gücün 30-40 faizi yaşayış və inzibati binaların qızdırılmasına sərf olunur.

Hesablamalara görə 2015-ci ilə qədər olan müddət ərzində elektrik enerjisinə olan tələbatın hər il orta hesabla 4,7 faiz, 2015-ci ildə isə 2004-cü ilə nisbətən 1,7 dəfə artacağı gözlənilir. Gələ-

cəkdə istehsal ediləcək elektrik enerjisinin 15 faizə qədərini su elektrik stansiyaları və alternativ enerji mənbələri hesabına, qalan hissəsinin (85 faizinin) isə istilik elektrik stansiyalarında istehsal ediləcəyi nəzərdə tutulur.

Energetika sektorunda yeni güclərin yaradılması və köhnə enerji bloklarının xarakteristikalarının yaxşılaşdırılması hesabına istilik elektrik stansiyalarında 1 kvts elektrik enerjisinin istehsalına sərf olunacaq şərti yanacaqın 386 qramdan 260 qramadək endirilməsi istiqamətində iş aparılacaqdır.

Qarşıdakı dövr əzində stansiyaların fəaliyyətini təmin etmək məqsədilə əsas yanacaq kimi təbii qazdan istifadə edilməsi nəzərdə tutulur və buna görə də təbii qaza olan tələbatın ildə 5,4-5,9 milyard kubmetr olacağı gözlənilir. Bununla yanaşı, enerji sisteminin "texniki minimum" saatlarında enerji bloklarının ("Azərbaycan" DRES-də və Əli Bayramlı DRES-də) iş rejimini tənzimləmək, qaz təchizatı sistemində baş verə biləcək qəza hallarında tədbirlər görmək məqsədilə stansiyaların yanacaq təchizatının 15-20 faizinin mazut təşkil edəcəyi proqnozlaşdırılır.

Ölkə əhalisinin və iqtisadiyyatın təbii qaza olan ehtiyacını daxili mənbələr hesabına tam ödəmək zərurətini nəzərə alaraq, elektrik stansiyalarına yuxarıda göstərilən həcmdə (5,4-5,9 milyard kubm) təbii qazın daxili mənbələr hesabına ödənilməsi yalnız 2009-cu ildən etibarən həyata keçirilə bilər. Ona görə də 2009-cu ilədək stansiyaların qaza olan tələbatının kənar mənbələr hesabına ödənilməsi nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, elektrik enerjisinə və təbii qaza olan tələbatın ödənilməsi məqsədilə elektrik və qaz ötürücü xətlərini, rayon və şəhər paylayıcı şəbəkələrin genişləndirilməsi və yenidənqurulması, uçot sisteminin təkmilləşdirilməsi, itkilərin azaldılması, israfçılığın qarşısının alınması məsələləri öz həllini tapacaqdır.

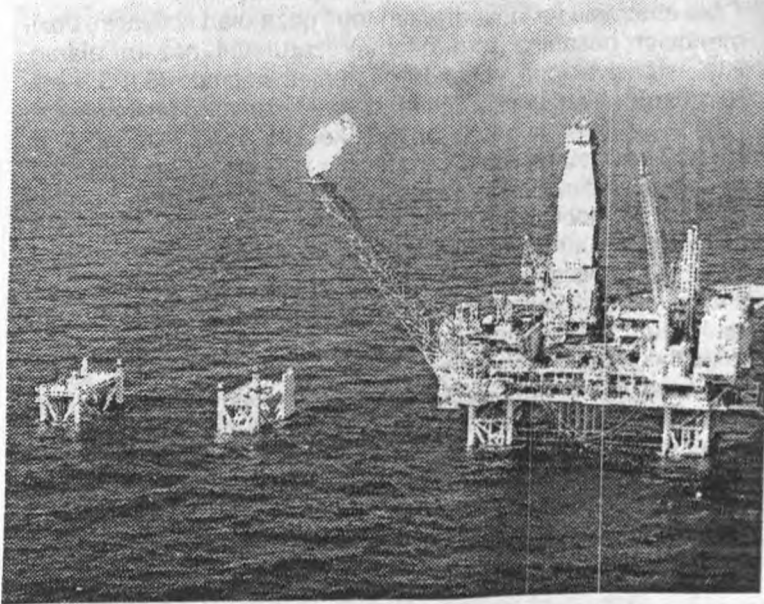
İstehlak olunan enerjinin və təbii qazın dəyərinin tam ödənilməsi, onlardan qənaətlə istifadə edilməsini təmin edən amillərdən biridir. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, elektrik enerjisinin və qazın dəyərinin ödənişi sahəsində görülən sərt tədbirlər nəticəsində onlara olan tələbat 15-20 % azalır. Yanacaq-enerji kompleksinin gələcək inkişafında özəl sektorun rolunun artacağı və sahəyə qoyulacaq investisiyanın böyük bir hissəsinin özəl sektorun hesabına həyata keçiriləcəyi gözlənilir.

ÜMUMMİLLİ LİDERİMİZ HEYDƏR ƏLİYEVİN NEFT STRATEGİYASININ HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİN YENİ MƏRHƏLƏSİ - AZƏRBAYCANIN "BÖYÜK NEFT" ERASI BAŞLANDI

"Mərkəzi Azəri" platformasından ilk neftin alınmasına həsr olunmuş təntənəli mərasim

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmişdir

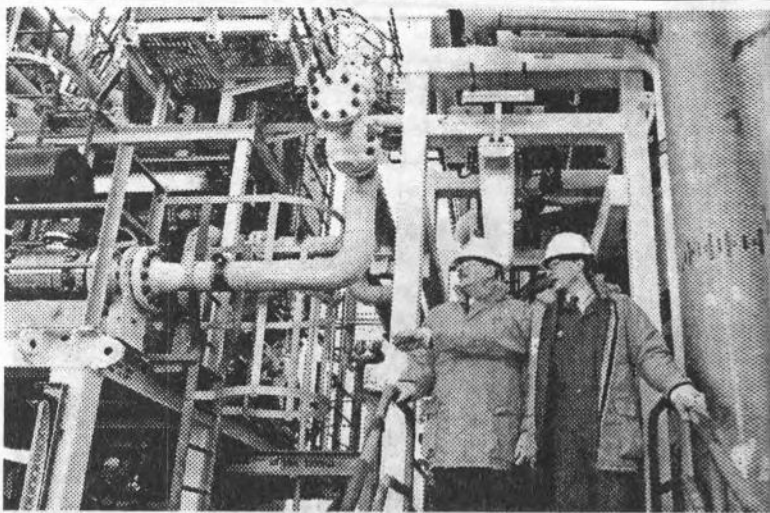
Xəbər verdiyimiz kimi, Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı "Azəri-Çıraq-Günəşli" (AÇG) yataqlarının "Mərkəzi Azəri" hissəsindən ilk neftin hasilatına başlanmışdır. Bu münasibətlə fevralın 18-də "Mərkəzi Azəri"dəki yeni tikilmiş platformada təntənəli mərasim keçirilmişdir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmək üçün vertolyotla platformaya gəldi. Burada dövlətimizin başçısını Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin prezidenti Devid Vudvord, ARDNŞ-nin prezidenti Natiq Əliyev və platformada çalışan mütəxəssislər səmimiyyətlə qarşıladılar.

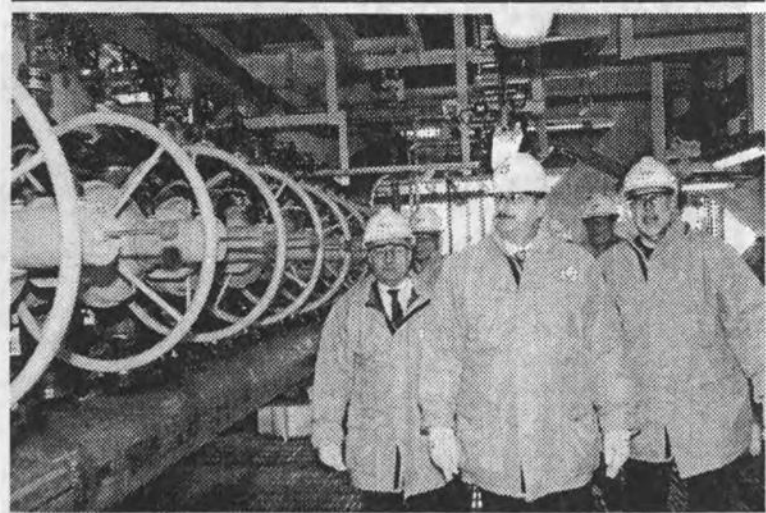
Dövlətimizin başçısı İlham Əliyevə platformanın quruluşu, ilk neftin hasil olunmasını göstərən cədvəl göstərildi. ABƏŞ-in prezidenti Devid Vudvord məlumat verdi ki, qarşıdakı aylarda bu platformanın yanında kompressor və suvurma platforması da quraşdırılacaqdır. Artıq onun dayaq özülü qurulub və yaxın vaxtlarda üst modulları gətiriləcəkdir. Apardığımız əməliyyatların hər biri uğurlu olmuşdur. Belə ki, Xəzərdə ilk dəfə həyata keçirilən ən böyük əməliyyat nəticəsində 15 min tonluq qurğu buraya gətirilərək, dayaq bloklarının üzərinə oturdulmuşdur. Artıq burada 10 hasilat quyusu qazılıbdır. İndi "Qərbi Azəri"də hasilat quyuları qazılır. Bu il ərzində "Mərkəzi Azəri"dən "Çıraq-1"ə nisbətən daha çox neft hasil ediləcəkdir. Hazırda burada istismarda olan quyusu bp-nin dünyada işlətdiyi ən hasilatlı quyudur.

Nəzarət otağının operatoru Rəşid Salahov dövlətimizin başçı-

sına məlumat verərək dedi ki, burada quraşdırılan cihazlar istənilən halda bütün prosesləri işə salmağa və dayandırmağa, bütün təhlükəsizlik qaydalarına riayət etməyə və qəza hallarını aradan qaldırmağa imkan verir. Monitorlar vasitəsilə əsas və köməkçi prosesləri izləmək, platformanın istənilən hissəsində, hətta dənizin dibində baş verən prosesləri görmək mümkündür. Hətta bütün kommunikasiya xətləri itirilsə belə, xilasedici gəmilərlə, qazma qurğuları ilə əlaqə saxlamaq üçün xüsusi panellər vardır. Radar qurğuları ilə baş verə biləcək kənar təsirlər barədə məlumat almaq olur. Vertolyotlarla peyk vasitəsilə əlaqə saxlanılır. Bu ərazidə gəmilər platformadan 500 metr məsafədə hərəkət edirlər.

Hazırda platformadakı 31 nömrəli quyudan neft çıxır və beş gündür ki, Səngəçal terminalına nəql edilir. İndi gündə 35 min barrel neft göndərilir. Hesablamalara görə, gündə yarım milyon kubmetr qaz çıxır və fevralın 18-də axşamdan başlayaraq Səngəçala göndəriləcək və təxminən bir həftəyə oraya çatacaqdır. Neft işə terminala iki həftəyə çatacaqdır. Digər platforma gələndən sonra, bu ilin oktyabr-noyabr aylarında gündə 7 milyon kubmetr qaz göndərmək mümkün olacaqdır.

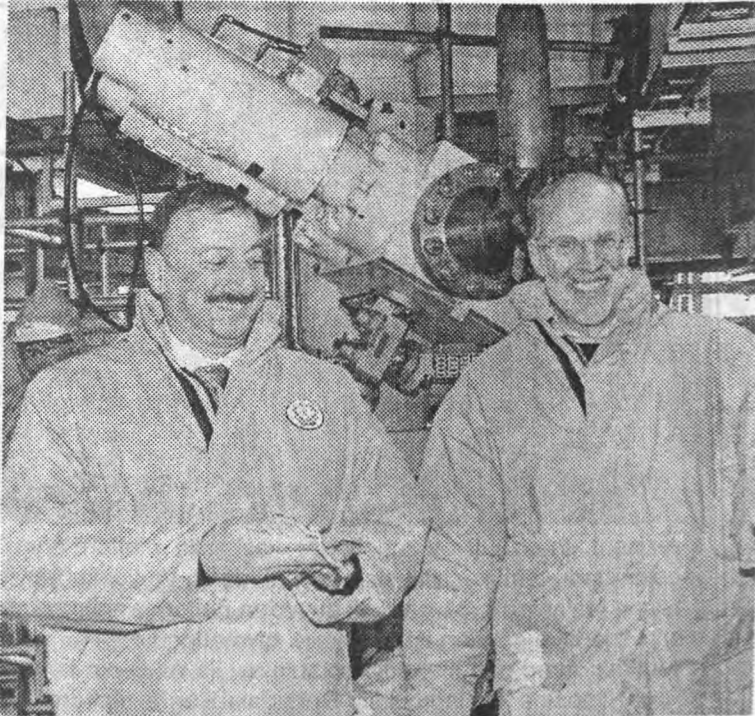

Prezident İlham Əliyev monitorlar vasitəsilə platformanın iş prosesini izlədi, təhlükəsizlik sistemlərini, aşağı və yuxarı təzyiqli nasoslarnın fəaliyyətini, 31 nömrəli quyudan neftin çıxarılması proseslərini izlədi və görülən işləri yüksək qiymətləndirdi.

"Mərkəzi Azəri"dən ilk neftin çıxarılması ilə AÇG-nin tammiqyaslı işlənilməsinə başlanmışdır. Qarşıdakı illərdə platformadan aparılacaq qazma işləri başa çatana qədər "Mərkəzi Azəri"də indiyədək qazılmış quyular istismara verildikcə hasilat artacaqdır. 2005-ci ildə buradan təxminən 35 milyon barrel (orta hesabla gündə 93 min barrel) neft çıxarılması proqnozlaşdırılır.

"Mərkəzi Azəri" platforması Bakıdan 100 kilometr şərqdə, dənizin dərinliyinin 128 metrə çatdığı sahədə yerləşir. "Mərkəzi Azəri" obyektləri 48 quyu gövdəsinə malik hasilat, qazma və yaşayış platformasından (HQY), "Səngəçal" terminalına çəkilmiş 30 düymlük neft və 28 düymlük qaz kəmərlərindən, Səngəçaldakı mövcud terminalın genişləndirilməsindən ibarətdir.

2005-ci ilin üçüncü rübündə "Mərkəzi Azəri"də kompressor və suvurma platforması (KSP) da quraşdırılacaqdır. Yaşayış, qazma, hasilat, texnoloji emal, kompressor və suvurma-qazvurma qurğu-

larını özündə birləşdirən iri bir dəniz obyektleri sistemini yaratmaq məqsədi ilə KSP körpü vasitəsilə HQY platformasına birləşdiriləcəkdir.

AÇG yataqlarından əlavə neftin qəbul edilməsi üçün Səngəçal sahil terminalı genişləndirilmiş, üç yeni çən tikilmişdir. Terminalda texnoloji emaldan keçən neft əvvəlcə mövcud ixrac marşrutları ilə, 2005-ci ildə Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəməri işə salınandan sonra isə həmin marşrut vasitəsilə dünya bazasına çıxarılaçaqdır.

"Mərkəzi Azəri"dən hasil edilən qazın bir hissəsi lay təzyiqini saxlamaq və yanacaq məqsədi ilə istifadə olunacaq, qalanı isə 28 düymlük yeni sualtı boru kəməri ilə Səngəçal terminalına göndəriləcəkdir. Burada texnoloji emaldan sonra qaz Səngəçaldan ye-

ni kəmər vasitəsilə "Azəriqaz" sistemində nəql olunacaqdır.

Prezident İlham Əliyev platformanın aşağı göyertəsində yerləşən nəzarət bölməsində neft hasilatının texnoloji proseslərini izləyən kompüter sistemləri ilə, habelə qəza və yanğın təhlükəsizliyinə qarşı avtomat sistemlərlə tanış oldu.

Prezident İlham Əliyev platforma ilə tanışlıqdan sonra rəmzi sürgünü açdı, neftçilərimizin köhnə ənənəsinə uyğun olaraq, neftdən üzünə sürtdü. Mərasimin digər iştirakçıları da böyük məmnunluqla bu ənənəyə əməl etdilər.

"Mərkəzi Azəri" platformasından ilk neftin çıxarılmasına həsr olunmuş təntənəli mərasimi ABƏŞ-in prezidenti Devid Vudvord açdı.

ABƏŞ-in prezidenti Devid Vudvordun çıxışı

- Hörmətli cənab Prezident!
Hörmətli xanımlar və cənablar!

Bu gün mənim üçün böyük şərəf və qürurdur ki, sizi "Mərkəzi Azəri" platformasından ilk neftin hasilatı ilə əlaqədar keçirilən təntənəli mərasimdə salamlayıram. Bu mərasim həm də Mərkəzi Azəridən ilk nefti hasil etməklə "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarında tammıqyaslı işlənmənin başladığını xəbər verir.

Bugünkü mərasim, həmçinin minlərlə insanın 10 ildən bəri davam edən gərgin əməyinin zirvə nöqtəsidir. 10 il əvvəl, 1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi" imzalanandan sonra indiki vəziyyətə çatmaq üçün nəhəng miqyasda işlər görmüş çoxsaylı insanların zəhməti öz bəhrəsini vermişdir.

Biz bu gün "Mərkəzi Azəri"nin birinci quyusundan ilk nefti əldə etməklə Azərbaycanın ümummilli lideri Heydər Əliyevin uzaqgörənliyinin bəhrəsinin, beynəlxalq neft şirkətləri ilə birlikdə Azərbaycanın neft ehtiyatlarından istifadə etmək arzusunun həyata keçirilməsinin şahidi oluruq. İlk quyudan çıxan neft çox uzun və

əlamətdar bir yol keçəcəkdir. Əvvəla, bu neft platformada gördüyünüz qurğuların içərisindən keçəcəkdir. Bunlar isə dünyada bu tipli qurğuların ən böyüyüdür. Sonra neft 187 kilometr uzunluğunda sualtı boru kəməri ilə sahiləki Səngəçal terminalına gedəcəkdir. Səngəçal terminalı da genişləndirilərək, bu tipli obyektlərin ən böyüklərindən birinə çevrilmişdir.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru xətti hazır olandan sonra isə neft Səngəçal terminalından bu kəməre vurulacaq və Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə ərazisi ilə 1770 kilometrden çox məsafə qət edərək, Aralıq dənizi sahilindəki Heydər Əliyev adına Ceyhan terminalına daxil olacaqdır.

Bayaq dediyim kimi, bütün bunlar dünya miqyaslı qurğulardır. Onları tikmək, quraşdırmaq, ərsəyə gətirmək üçün on minlərlə insan çalışmışdır. Onlar öz zəhmətlərini bu işə həsr etmişlər. Bu insanlar beynəlxalq ictimaiyyətin nümayəndələridir, dünyanın bir sıra ölkələrindən gəlmiş insanlardır. Mən bu fürsətdən istifadə edərək, onların hamısına "çox sağ ol" deyir, onları bu əlamətdar hadisə münasibətilə təbrik edirəm.

Cənab Prezident, mən xüsusilə Sizə təşəkkür etmək istəyirəm. Sizin dəstəyiniz, Sizin rəhbərliyiniz, Sizin yol göstərməyiniz olmasaydı, eləcə də hökumətinizin dəstəyi olmasaydı - mən xüsusilə Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin bu işlərə verdiyi dəstəyi də qeyd etmək istəyirəm - biz bugünkü səviyyəyə gəlib çıxa bilməzdik.

Cənab Prezident, sözümlərin sonunda Sizdən bir xahişim vardır. Əgər bp və onun Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətindəki tərəfdaşları adından bu kiçik hədiyyəni qəbul etsəniz, onda bizə şərəf vermiş olarsınız. Bu, Azərbaycana və onun xalqına xidmət edəcək neftin bir hissəsidir. Çox sağ olun.

ABƏŞ-in prezidenti Devid Vudvord içərisində neft olan xüsusi qabı dövlətimizin başçısına təqdim etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mərasimdə nitq söylədi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nitqi

- Əziz dostlar!

Bu gün "Azəri" yatağında ilk neft çıxarılır. Bu, böyük bayramdır, böyük hadisədir və mən bu gözəl bayram münasibətilə sizin hamınızı ürəkdən təbrik edirəm.

On il bundan əvvəl "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması ilə Azərbaycanda yeni dövr başladı, Heydər Əliyev neft strategiyası icra olunmağa başladı. Bu illər ərzində Azərbaycan xarici tərəfdaşları ilə birlikdə öz neft-qaz yataqlarının işlənilməsində böyük uğurlar əldə etmişdir, böyük nəticələr var. Bu gün "Azəri" yatağından ilk neftin çıxarılması bir daha onu göstərir ki, qarşıda qoyulmuş bütün vəzifələr, planlar həyata keçirilir. Bütün çətinliklərə, maneələrə baxmayaraq, çətin geosiyasi vəziyyətdə Azərbaycan Xəzər dənizinin özünəməxsus olan sektorunda uğurlu işləyibdir, qarşıda duran bütün vəzifələr həyatda öz əksini tapıbdir.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisi, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinin tikintisi də uğurla davam edir və bu yaxınlarda biz onların istifadəyə verilməsini qeyd edəcəyik. Şübhə yoxdur ki, əgər 1994-cü ildə Heydər Əliyevin uzaqqörənliyi, cəsarəti olmasaydı, biz bütün bu nailiyyətləri əldə edə bilməzdik. Ümumiyyətlə, indi təsəvvür etmək çətinidir ki, əgər biz xarici şirkətlərlə bu işlərə başlamasaydıq, Azərbaycanın indiki vəziyyəti necə olacaqdı.

Bu gözəl və tarixi gündə mən bp şirkətinin fəaliyyətini xüsusilə qeyd etmək istəyirəm. Mən bu fəaliyyəti çox yüksək qiymətləndirirəm. bp bizim ən əsas tərəfdaşımızdır, çox etibarlı tərəfdaşdır. Bizim 10 il ərzində olan əməkdaşlığımız bir daha göstərir ki, harda əməkdaşlıq varsa, xoş niyyət, qarşılıqlı hörmət varsa, orada işlər də çox yüksək səviyyədə görülür.

bp şirkətinin və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin digər üzvləri bizə inanmışlar, bizim gələcəyimizə inanmışlar. Azərbaycana milyardlarla dollar sərmayə qoymuşlar və onun nəticəsində bütün bu işlərin görülməsi mümkün olmuşdur. Mən Azərbaycan dövləti adından bp şirkətinə və konsorsiumun bütün üzvlərinə öz minnətdarlığımı bildirirəm.

Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin fəaliyyətini çox yüksək qiymətləndirirəm. Şirkət bu illər ərzində Heydər Əliyevin neft strategiyasını Azərbaycanda çox uğurla həyata keçirir və bu gün bu gözəl əməkdaşlıq davam edir. Xarici şirkətlər, Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti, Azərbaycan hökuməti, biz hamımız vahid bir komanda kimi işləmişik. Ona görə də uğur qazanılıbdır. Şübhə etmirəm ki, bu əməkdaşlıq gələcəkdə daha da güclənəcəkdir.

Mən çox şadam ki, bütün bu böyük, nəhəng, dünya miqyaslı layihələrin həyata keçirilməsində Azərbaycan mütəxəssisləri, azərbaycanlı işçilər, fəhlələr çox fəal iştirak edəblər və ümumi işimizə öz töhfələrini veriblər.

Mən bu gün buraya gələrkən, "Çıraq-1" platformasının üzərindən uçarkən 1997-ci ilin unudulmaz o gününü bir daha xatırladım. 1997-ci il noyabrın 12-də "Çıraq" yatağından ilk neft hasil edilmişdi və biz hamımız orada o hadisəni qeyd edirdik. Çox yaxşı xatırlayıram ki, o gün ən çox sevən xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev idi.

Bu gün Heydər Əliyev bizimlə deyil, ancaq onun ideyaları yaşayır, onun əməlləri yaşayır və Azərbaycan xalqına xidmət edir. Bu gün bu nəhəng platformanın istifadəyə verilməsi də onun siyasəti nəticəsində mümkün olmuşdur. Mən bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, bütün planlar, nəzərdə tutulmuş bütün layihələr vaxtılı-vaxtında yerinə yetirilir, Azərbaycan dövləti, Azərbaycan hökuməti öz strateji seçiminə sadıqdır və biz bu işləri davam etdirəcəyik.

Əziz dostlar, mən sizin hamınızı bu hadisə münasibətilə bir daha ürəkdən təbrik edirəm, yeni uğurlar arzulayıram.

Əminəm ki, Azərbaycan nefti bundan sonra da Azərbaycan xalqının rifah halının yaxşılaşmasına, Azərbaycan dövlətinin güclənməsinə xidmət edəcəkdir.

AZƏRBAYCANIN YENİ NEFT STRATEGİYASININ TƏNTƏNƏSİ — ÜÇ DƏNİZİN ƏFSANƏSİ REALLIĞA ÇEVRİLMİŞDİR

Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin Azərbaycan hissəsinin istifadəyə verilməsinə həsr olunmuş təntənəli mərasim

Məmarı və qurucusu ümummilli liderimiz Heydər Əliyev olan müstəqil Azərbaycan dövləti bu günlər öz tarixinin ən əlamətdar anlarından birini yaşayır. İndi dünyanın nəzərləri Bakıya dikilmişdir. Hazırda dünyanın ən böyük enerji layihəsi olan Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin Azərbaycan hissəsinin tikintisi başa çatmışdır və onun neftlə doldurulmasına başlanılır. Bu, 1994-cü il sentyabrın 20-də "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması ilə başlayan, ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə işlənib hazırlanmış Azərbaycanın yeni neft strategiyasının təntənəsidir. Azərbaycan xalqı, layihədə iştirak edən xarici tərəfdaşlarımız bu əlamətdar günü on ildən çox idi ki, gözləyirdilər. Nəhayət, həmin gün gəlib çatdı, üç dənizin əfsanəsi artıq reallığa çevrilmişdir, Azərbaycanın böyük nefti dünya bazarına çıxır.

Bakı yaxınlığındakı Səngəçal terminalından başlayaraq Gürcüstandan keçməklə Türkiyənin Aralıq dənizi sahilindəki Ceyhan terminalınadək uzanan 1770 kilometrlik xəttin "qara qızıl"la doldurulması üçün 10 milyon barrel xam neft tələb olunur. Bu neft Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarından çıxarılaçaqdır. Boru kəmərinin tam marşrutu boyunca mərhələli doldurulmasına 6 aydan artıq vaxt tələb olunur və Ceyhanda ilk tankerin neftlə yüklənməsi 2005-ci ilin dördüncü rübünə nəzərdə tutulmuşdur.

Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin Azərbaycan hissəsinin istifadəyə verilməsi münasibətilə mayın 25-də Səngəçal terminalında təntənəli mərasim keçirilmişdir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə Prezidenti Əhməd Necdet Səzer, Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvili, Qazaxıstan Prezidenti Nursultan Nazarbayev, ABŞ-ın energetika na-

ziri Samuel Bodman, Böyük Britaniyanın, Fransanın, Ukraynanın, Yaponiyanın, Norveçin və digər ölkələrin yüksək vəzifəli şəxsləri mərasimdə iştirak edirdilər.

Mərasimi Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev açdı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqi

- Hörmətli xanımlar və cənablar!

Əziz qonaqlar!

Mən sizin hamınızı ürəkdən salamlayıram və bu gözəl bayram münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm. Bu gün tarixi bir gündür. Bu gün Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin istismara verilməsi münasibətilə Bakıda gözəl bir mərasim keçirilir. Mərasimdə iştirak etmək üçün Bakıya gəlmiş bütün yüksək qonaqları səmimi qəlbdən salamlayıram. Bizimlə bərabər bu mərasimdə Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti Əhməd Necdet

Sezər iştirak edir. Gürcüstanın Prezidenti Mixail Saakaşvili iştirak edir. Qazaxıstanın Prezidenti Nursultan Nazarbayev iştirak edir. Əlahəzrət York hersoqu iştirak edir. Amerika Birləşmiş Ştatlarının energetika naziri cənab Bodman iştirak edir. Avropa Komissiyasının enerji məsələləri üzrə komissarı cənab Pibalçs iştirak edir. bp şirkətinin prezidenti lord Braun da bu gün bizim qonağımızdır.

Mən çox şadam ki, bu tarixi gündə biz hamımız birlikdə Bakıda yığılmışıq, bu gözəl bayramı birlikdə qeyd edirik. 1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması ilə Azərbaycanda Heydər Əliyevin neft strategiyasının icra olunması başladı. 1994-cü il bizim hamımızın xatirindədir. O ağır, çətin şəraitdə xalqımızın ümummillə lideri Heydər Əliyevin uzaqgörənliyi, müdrikliyi, qətiyyəti nəticəsində bu müqavilə imzalandı və Azərbaycan öz neft-qaz yataqla-

rını xarici şirkətlərlə birlikdə istismar etməyə başladı.

O vaxtdan 10 ildən çox zaman keçir. Bu illər ərzində qarşıda duran bütün vəzifələr öz həllini tapdı, Azərbaycan Xəzər dənizinin özünə məxsus olan sektorunda xarici şirkətlərlə çox səmərəli işbirliyi, əməkdaşlıq qura bildi. Azərbaycana böyük həcmdə sərmayə gəldi, Azərbaycanın neft-qaz sektoruna milyardlarla dollar sərmayə yatırıldı. Bu illər ərzində ölkədə gedən proseslər, iqtisadi islahatlar, inkişaf onu göstərdi ki, Azərbaycan 1994-cü ildə düzgün seçim etmişdir. Çox böyük təzyiqlər olmasına, süni maneələr yaradılmasına baxmayaraq, bizi bu yoldan heç kim və heç nə döndərə bilmədi. Heydər Əliyevin neft strategiyası Azərbaycana böyük uğurlar gətirdi. Azərbaycanın iqtisadiyyatının bütün sektorları inkişaf etməyə başladı. Azərbaycanda aparılmış iqtisadi islahatlar nəticəsində bu gün ölkəmizin həm neft sektoru, həm də qeyri-neft sektoru uğurla inkişaf edir. Ölkəmiz son 10 ildə öz iqtisadi potensialını gücləndirərək, hər il təxminən 10 faiz səviyyəsində iqtisadi artıma nail ola bildi. 2005-ci ilin ilk dörd ayında Azərbaycanda sənaye istehsalı 15 faiz, ümumi daxili məhsul 14 faiz artmışdır. Bu ilin sonuna qədər Azərbaycanda ÜDM ən azı 18 faiz artacaqdır ki, bu da Beynəlxalq Valyuta Fondunun verdiyi bəyanata görə dünyada ən yüksək göstəricidir.

Neft amilindən məharətlə istifadə edərək, iqtisadiyyatımızı şaxələndirir, qeyri-neft sektoruna böyük diqqət göstəririk. Keçən il qəbul edilmiş regionların sosial-iqtisadi inkişaf proqramı da uğurla icra edilir. Böyük qürur hissi ilə deyə bilərəm ki, son ilərim ərzində görülmüş tədbirlər nəticəsində Azərbaycanda iki yüz mindən artıq yeni iş yeri açılmış, onların tam əksəriyyəti qeyri-neft sektorunda yaradılmışdır. Yoxsulluğun səviyyəsi son ilərim ərzində 9 faiz aşağı düşmüşdür və biz qarşımıza vəzifə qoymuşuq ki, Azərbaycanda yoxsulluq tamamilə aradan götürülsün. Əminəm ki, biz buna nail olacağıq.

Bütün bu işləri görmək üçün, əlbəttə ki, möhkəm iradə lazım idi, müdriklik lazım idi. İqtisadi və siyasi islahatlar aparmaq lazım idi. Amma onu da bilirik ki, həlledici rolunu neft amili, "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması oynamışdır. Həmin müqavilə, ondan sonrakı dövr ərzində görülmüş işlər Azərbaycanın inkişafına böyük təkan vermişdir və biz bunu bu gün də hiss edirik.

Ölkəmiz yeniləşir, müasirləşir, inkişaf edir və əminəm ki, yaxın zamanlarda Azərbaycan iqtisadi cəhətdən çox qüdrətli dövlətə çevriləcəkdir.

Nefti hasil etmək, əlbəttə ki, bizim problemlərimizin hamısının həlli demək deyildir. Nefti nəql etmək lazımdır. Çünki Azərbaycanın coğrafi vəziyyəti belədir ki, bizim dünya bazarlarına birbaşa çıxışımız yoxdur. Bunu etmək üçün neft kəmərləri lazım idi və bu istiqamətdə də ardıcıl siyasət aparılmışdır. Azərbaycan çoxvariantlı neft kəmərləri strategiyasını həyata keçirir və artıq iki kəmərlə fəaliyyətdədir: Bakı-Novorossiysk və Bakı-Supsa neft kəmərləri Azərbaycan neftini dünya bazarlarına çıxarır. Amma bizim neft strategiyamızı tam həcmdə həyata keçirmək üçün əlbəttə ki, böyük gücə malik neft kəmərinin tikintisi lazım idi və biz də bunu bacardıq, bunu etdik. Bəziləri buna inanmırdı, şübhə ilə yanaşırdı, bəziləri buna maneçilik törətmək istəyirdilər. Amma bunların heç biri baş tutmadı. Azərbaycan öz dostları, qonşu dövlətlər ilə birlikdə məqsədinə nail oldu. Türkiyə-Gürcüstan-Azərbaycan birliyi, Amerika Birləşmiş Ştatlarının bu layihəyə və ümumiyyətlə, bütün enerji layihələrinə verdiyi dəstək, bp şirkəti başda olmaqla xarici şirkətlərin çox səmərəli fəaliyyəti, Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin fəaliyyəti imkan verdi ki, biz bu əfsanəni reallığa, gerçəkliyə

çevirdik.

Mən şübhə etmirəm ki, bundan sonra da Bakı-Tbilisi-Ceyhan Azərbaycan xalqına, bizim qonşu, dost ölkələrimizə çox böyük səmərə, fayda gətirəcəkdir. Bu kəmərlər, əlbəttə ki, ilk növbədə bizim iqtisadi problemlərimizin həlli üçün bizə kömək edəcəkdir. Sosial problemlərin həlli də öz əksini tapmalıdır. Amma eyni zamanda, biz onu da gözəl bilirik ki, regionda təhlükəsizlik sisteminin möhkəmlənməsi işində bu kəmərin rolu çox böyük olacaqdır. Buna ehtiyac var. Hələ ki, bölgədə sülh, əmin-amanlıq, təhlükəsizlik tam mənada bərqərar olunmayıbdır. Bölgədə təhlükələr var.

Onlardan biri də Ermənistanın Azərbaycana qarşı etdiyi təcavüz, bu təcavüzün nəticəsində torpaqlarımızın 20 faizinin işğal altına düşməsi və bir milyondan artıq azərbaycanlının qaçqın və köçkün vəziyyətində yaşamasıdır. Biz əminik ki, bütün imkanlardan istifadə edərək ədaləti bərpa edəcəyik. Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü təmin edəcək və bizim suverenliyimiz tam bərpa olunacaqdır. Bölgədə buna bənzər digər separatçılıq hərəkatları mövcuddur. Ona görə də Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin bölgədə əməkdaşlığın, sülhün, təhlükəsizliyin təmin edilməsində mühüm rolu olacaqdır.

Bu kəmərlər eyni zamanda regional əməkdaşlıq baxımından da çox gözəl nümunədir, nümunədir. Bu kəmərlər dünyanın ən iri, ən nəhəng enerji layihəsidir. Yalnız və yalnız üç ölkənin birgə fəaliyyəti, əməkdaşlığı və dostluğu nəticəsində biz bu kəməri bu gün istismara veririk. Türkiyə, Gürcüstan və Azərbaycanın rəhbərləri, vəzifəli şəxsləri, mütəxəssisləri vahid bir komanda kimi, bir aile kimi bu kəmərin tikilməsi üçün fəal işləmişlər və onun istismara verilməsi gələcək regional əməkdaşlıqdan ötrü çox böyük əhəmiyyət kəsb edəcəkdir.

Kəmərin fəaliyyətindən əldə olunacaq gəlirlərin səmərəli istifadə edilməsi də bizi çox düşündürür. Azərbaycan hökuməti bu sahədə şəffaflığın təmin olunması üçün əlindən gələni edir. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin qərarı ilə Azərbaycanda Neft Fondu yaradılmışdır və neft əməliyyatlarından əldə olunan bütün gəlirlər o Fondada cəmləşir. Fondada çox açıq, şəffaf şəkildə bəy-nəlxalq audit keçirilir və Azərbaycan vətəndaşları dəqiq məlumat əldə edirlər. Biz hesab edirik ki, Azərbaycan iqtisadiyyatına bu la-

yihələrdən gələcək böyük vəsait səmərəli istifadə olunmalıdır, hər bir Azərbaycan vətəndaşı bu gözəl imkanlardan faydalanmalıdır və neft gəlirləri Azərbaycanda ədalətli bölünməlidir. Bizim hökumətimiz bunu təmin etmək üçün əlindən gələni edir və əminəm ki, buna nail olacağıq.

Mən bu gün Amerika Birləşmiş Ştatlarının dəstəyini xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Hamımız gözəl bilirik ki, əgər bu dəstək olmasaydı, bizim planlarımız həyata keçə bilməzdi. Biz bu dəstəyi 1994-cü ildən başlayaraq bu günə qədər hiss edirik. Amerika Birləşmiş Ştatları hökumətinin bizim bütün enerji layihələrimizi dəstəkləməsi bu kəmərin istismara verilməsinə böyük kömək göstərdi. Biz çox şadiq ki, aramızda çox gözəl əməkdaşlıq var. Amerika və Azərbaycan müxtəlif sahələrdə çox səmərəli işləyirlər. Biz tərəfdaş, dünyada gedən proseslərə eyni baxışlarla yanaşıırıq. Amerika Birləşmiş Ştatlarının energetika nazirinin bugünkü tədbirdə iştirak etməsi də göstərir ki, bu layihə ABŞ-ın maraqlarının təmin olunması üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Bu gün mən xüsusilə *bp* şirkətinin və onun prezidenti lord Braunun fəaliyyətini qeyd etmək istəyirəm. Buraya gəlməzdən əvvəl biz muzeydə nümayiş etdirilən ekspozisiya ilə tanış olduq, 1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması münasibətilə təşkil olunmuş mərasimdə çəkilmiş şəkilləri də gördük. Orada gördük ki, hörmətli lord Braun Heydər Əliyevlə birlikdə müqavilənin imzalanmasında iştirak edirlər. Lord Braunun fəaliyyəti həlledici rol oynamışdır və dünyanın aparıcı neft şirkəti olaraq *bp* şirkəti Azərbaycana, Azərbaycan iqtisadiyyatına çox böyük həcmdə sərmayə qoyubdur. Bu onu göstərir ki, bizim aramızda çox səmimi əlaqələr, qarşılıqlı hörmət, qarşılıqlı etimad, qarşılıqlı inam var. Biz bunu hiss edirik və görürük ki, *bp* şirkəti Azərbaycan cəmiyyətinin ayrılmaz hissəsinə çevrilibdir. Biz bunu çox yüksək qiymətləndiririk və çox şadiq ki, burada *bp*-ni təmsil edən insanlar bizimlə bərabər çox fəal işləyirlər və bu gün mən cənab Devid Vudvordun da xidmətlərini xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Bütün başqa xarici neft şirkətlərinin nümayəndələrinin xidmətlərini qeyd edirəm və birgə fəaliyyətə görə onlara öz minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Bizim aramızda çox gözəl münasibətlər var və xarici şirkətlərin Azərbaycanın bu gününə və sabahına da böyük inamı var.

Əgər bu inam olmasaydı, heç vaxt Azərbaycana on milyardlarla dollar vəsait qoyulmazdı.

Bu gün Azərbaycan neftçilərinin də böyük bayramıdır. Mən bu bayram günündə bu yüksək kürsüdə Azərbaycan neftçilərini ürəkdən təbrik edirəm. Onlara salamlarımı çatdırmaq, öz hörmətimi bildirmək istəyirəm. Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin bütün əməkdaşlarına öz səmimi salamlarımı çatdırıram. Layihələrin həyata keçirilməsində Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin də müstəsna rolu olmuşdur və mən bunu çox yüksək qiymətləndirirəm. Fəxr edirəm ki, mənim də həyatımın böyük hissəsi - 9 ili Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətində keçmişdir. Mən bütün neftçilərə, burada iş-tirak edən neftçilərə, bizim xarici həmkarlarımıza və burada olmayan bütün neftçilərə öz hörmətimi, ehtiramımı bildirmək istəyirəm. O illər mənim həyatımda çox mühüm illər idi, mənim fəaliyyətim üçün çox faydalı idi və mən o günləri heç vaxt unutmayacaq, yaddan çıxarmayacağam. Fəxr edirəm ki, 1994-cü ildən mən də bu layihələrin həyata keçirilməsində öz əməyimi göstərmişəm.

Bu gün bayram günüdür, hamımız sevinirik. Amma eyni zamanda, kədərli hisslər də keçiririk. Çünki Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin memarı, təşəbbüskarı, Azərbaycanın neft strategiyasının təşəbbüskarı, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev bizim aramızda deyildir. Onun uzaqqörenliyi, qətiyyəti, onun fəaliyyəti olmasaydı, əminəm ki, biz bütün bu uğurlara nail ola bilməzdik. O, çox istəyirdi, çox gözləyirdi ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri nə vaxt istismara veriləcəkdir. 2002-ci ilin sentyabr ayında elə bu Səngəçal terminalının ərazisində Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin təməlqoyma mərasimi keçirilmişdir. O günü biz çox yaxşı xatırlayıırıq. Heydər Əliyev ondan sonra dəfələrlə maraqlanırdı, soruşurdu ki, nə vaxt kəməri istismara veriləcək, hansı tarixdə işə başlayacaqdır. Ancaq tale ona nəşib etmədi ki, bu gün bizimlə bərabər olsun və bu günə sevinisin. Amma onun ideyaları yaşayır, siyasəti yaşayır, bu siyasət bu gün davam etdirilir, Azərbaycan xalqına böyük uğurlar gətirir və gələcəkdə də uğurlar gətirəcəkdir. Memarı, təşəbbüskarı Heydər Əliyev olan Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri bu gün istismara verilir.

Əziz dostlar, bu gözəl bayram münasibətilə sizin hamınızı,

Azərbaycan xalqını, türk xalqını, gürcü xalqını, bütün bizim dostlarımızı bir daha ürəkdən salamlayıram, sizə öz təbriklərimi çatdırıram. Arzu edirəm ki, bu kəmərin həyatı, fəaliyyəti uğurlu olsun, xalqlarımıza, bizim bölgəyə sülh, əmin-amanlıq, rifah, firavanlıq, xoşbəxtlik gətirsin. Sağ olun.

Türkiyə Respublikasının Prezidenti Əhməd Necdət Sezərin nitqi

- Hörmətli cümhur başqanları!
Hörmətli nazirlər!
Dəyərli iştirakçılar!

Dost və qonşu ölkələrin hörmətli prezidentləri və nazirləri ilə birlikdə Azərbaycanda Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin ilk bayramında iştirak etməkdən çox böyük sevinc hissi duyuram. Bu tarixi gündə qardaş və dost Azərbaycanda keçirilən tədbirə dəvət olunmağımdan böyük qürur hissi duyduğumu bildirim. Bu layihənin yaradıcılarından olan və

onun həyata keçirilməsində tarixi rol oynamış, müasir Azərbaycanın qurucusu mərhum Heydər Əliyevin əziz xatirəsini hörmətlə yada salmaq istəyirəm.

Dünya üçün nümunə olan Səngəçal terminalında bir zaman xəyal kimi görünən, lakin bəşəriyyətin ən böyük enerji layihələrindən biri olan Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft boru xəttinə ilk neftin doldurulmasına çox böyük qürur hissi ilə şahidlik edirik.

Bu layihənin həyata keçirilməsində əməyi olan bütün iştirakçılara səmimi qəlbədən təşəkkürümü bildirim.

Hörmətli prezidentlər!

Hörmətli nazirlər, iştirakçılar!

XXI yüzilliyin ləpək yolu kimi adlandırılan Şərq-Qərb enerji dəhlizinin ən vacib elementi - Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri bu regionun sabitliyi və inkişafı üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb etmək-

dədir. Enerji təhlükəsizliyi sabitliyin və inkişafın əsas elementi kimi qarşımıza çıxmaqdadır. 2030-cu ilə qədər dünyada enerji istehlakı 60 faiz artacaqdır. Bu baxımdan Xəzər neftinin beynəlxalq bazarlara təhlükəsiz şəkildə nəqlini təmin edəcək Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin həm regionda, həm də dünyada çox böyük rolu vardır. Bu boru kəməri Qərb bazarlarını Xəzər hövzəsinin nefti ilə təmin edəcəkdir ki, bu da xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Hər gün 1 milyon barrel və ildə 50 milyon ton həcmində neft daşıyacaq bu kəməri eyni zamanda, Türkiyə boğazları vasitəsilə nəql olunan təhlükəli yükləri azaldacaqdır. Bu layihənin həyata keçirilməsi Qafqazda çox böyük ehtiyac olan güclü işbirliyi şəbəkəsinin yaradılmasına öz töhfəsini vermişdir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri eyni zamanda, Türkiyənin enerji siyasətinə də böyük miqyasda xidmət göstərəcəkdir. Ölkəmiz bu enerji mənbələrindən, geostrateji layihələrdən faydalanaraq, enerji istehlakçısı olan ölkələrə təhlükəsiz şəkildə neftin nəqlini təmin edəcəkdir. Türkiyənin məqsədi Ceyhan terminalını ticarət şəbəkəsinə çevirməkdir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsi Türkiyənin bu məqsədlərə çatmasında çox mühüm bir mərhələdir.

Bu gün ilk nefti dolduracağımız boru kəmərinə Qazaxıstan neftinin də əlavə edilməsi onun əhəmiyyətini daha da artıracaq, Qazaxıstan neftinin çox əlverişli şəkildə Aralıq dənizinə çatdırılmasını təmin edəcəkdir. Bu baxımdan bu gün burada imzalanacaq sənədin çox böyük əhəmiyyəti vardır.

Hörmətli prezidentlər!

Hörmətli nazirlər, iştirakçılar!

Şərq-Qərb enerji dəhlizinin ikinci hissəsini təşkil edən Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri layihəsinin həyata keçirilməsinin 2006-cı ildə başa çatmasını ürəkdən arzulayırıq. Türkiyə "Şahdəniz" layihəsində və digər layihələrdə iştirak etməyə böyük əhəmiyyət verir. Xəzərin təkindəki təbii qazın Avropa bazarlarına çatdırılması üçün Türkiyə-Yunanıstan-İtaliya təbii qaz boru kəməri ilə bağlı işlər də davam etməkdədir.

2030-cu ilə qədər 70-80 faiz genişlənməsi gözlənilən Avropa Birliyi ölkələri üçün təbii qaz istehlakının bir hissəsinin "Şahdəniz" yatağından və digər mənbələrdən təmin olunması nəzərdə tutu-

Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvilinin nitqi

- Hörmətli həmkarlar!

Hörmətli qonaqlar!

Bilirsiniz ki, bu gün bizim üçün çox mühüm bir gündür. Həm mənim ölkəm, həm Azərbaycan, həm də Türkiyə üçün çox önəmli bir gündür. İnsanlar on il bundan əvvəl Bakıdan Gürcüstan vasitəsilə Aralıq dənizi sahilinə belə bir kəmərin çəkilməsini heç bir iqtisadi səmərəsi olmayan arzu kimi, reallaşmayan yuxu kimi görürdülər.

Gürcüstanın, Türkiyənin Xəzər hövzəsindəki enerji resurslarının daşınması işinə olan dəstəyi nəticəsində çox böyük işlər görülmüşdür. Prezident Əliyevin bu işin başa çatmasında, yəni Azərbaycan neftinin bu yolu keçərək Türkiyəyə çatması üçün çox böyük rol oynamışdır.

Mən bu işdə bizi dəstəkləyən dostumuz Amerika Birləşmiş Ştatlarının da fəaliyyətini yüksək qiymətləndirirəm. *bp* tərəfindən rəhbərlik edilən konsorsium Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinin həyata keçməsi, reallaşması üçün böyük işlər görmüşdür. Artıq bu reallıqdır. Bu reallıq nəticəsində neft dünya bazarlarına çıxarılır. Bu, elə bir əməkdaşlıqdır ki, bundan ölkələrimiz yararlanırlar. Burada tranzit ölkə olan Gürcüstan çox vacibdir.

Mən demək istəyirəm ki, Gürcüstan illər boyu, əsrlər boyu Asiya, Avropa və Yaxın Şərq arasında körpü rolunu oynamışdır. Amma bunun nəticəsində, belə bir coğrafi-siyasi mövqeyə malik olduğumuz üçün tarixən çox imperiyaların diqqət mərkəzində olmuşuq. İndi isə Gürcüstan elə bir yere çevrilmişdir ki, dünyanın ən böyük enerji şirkətləri enerji təminatında və təhlükəsizliyində onun çox böyük rol oynadığını artıq qəbul etmişlər.

Biz belə düşünürük ki, bu gün enerji daşıyıcılarının nəqlində dəhliz rolunu oynadığımız vətəndaşlarımızın rifahının yüksəldilməsi işində çox böyük rol oynayacaqdır. Bilirsiniz ki, bu boru kəmərinin Gürcüstanın ərazisindən haradasa 239 kilometr keçir.

lur. Bu işdə Türkiyənin çox mühüm rolu vardır. Türkiyə təbii qazın Avropaya çatdırılmasında Rusiya, Norveç və Əlcəzairlə birlikdə Avropa Birliyi üçün 4 əsas marşrutdan birinə çevrilmişdir. Bununla birlikdə, Türkiyə Ceyhan terminalında maye təbii qaz terminalı yaratmaqla bölgənin yataqlarındakı təbii qazın ABŞ-ın şərq sahilindəki obyektlərə çatdırılmasını planlaşdırır.

Başqa bir layihə Şərq və Qərb arasında dəmiryol xəttinin çəkilməsi ilə əlaqədardır. Bunun sayəsində Qars-Tbilisi-Bakı dəmir yolu sadəcə Türkiyəni, Qafqaz və Orta Asiyanı bir-biri ilə birləşdir-məklə kifayətlənməyəcək, tarixi İpək yolunu XXI əsrdə yenidən bərpa etmiş olacaqdır.

Türkiyə Şərq-Qərb enerji dəhlizi ilə yanaşı, Şimal-Cənub dəhlizi layihəsinə də çox böyük önəm verir. Türkiyə Avrasiya bölgəsində Xəzəri Aralıq dənizinə, Qara dənizə isə Orta Şərqə bağlayacaq bir mövqeyə malikdir. Ona görə də bölgənin inkişafına xidmət edəcək bütün layihələrə qoşulmağa hazırdır.

Türkiyənin enerji strategiyasının əsas hissələrindən biri də enerji bazasının sərbəstləşdirilməsindən, enerji sahəsində müasir qanunların qəbul edilməsindən ibarətdir. Bu işlərin görülməsi, eyni zamanda, xarici sərmayəçilər üçün də çox cəlbedicidir. Hazırda ölkəmizdə enerji istehlakı ildə 6-7 faiz artır. 2020-ci ilə qədər bunu təmin etmək üçün 120 milyard dollar sərmayə qoyuluşuna ehtiyac vardır. Buna görə də Türkiyə bazarı xarici sərmayəçilər üçün cəlbedici bir bazardır.

Son olaraq demək istəyirəm ki, Türkiyənin yaxın gələcəkdə həyata keçirəcəyi layihələrlə dünyaya enerji daşıyıcılarının təhlükəsiz şəkildə nəqlinə öz töhfəsini verməsi hər zaman vurğulanır. Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri bu istiqamətdə çox böyük əhəmiyyətə malik olacaqdır.

Sözlərimi bitirərək demək istəyirəm ki, Səngəçal terminalının, Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə xalqlarının rifahının yüksəlməsinə töhfə verəcəyinə əminəm. Hamınızı bir daha salamlayıb, sizə dərin təşəkkürümü bildirirəm.

Gürcüstan bunun vasitəsilə neftin həm Avropaya, həm də digər ölkələrə ötürülməsində ən vacib rol oynayan ölkələrdən biridir. Gürcüstanın Mərkəzi Asiya ölkələrinə vacib məhsulların daşınmasında da böyük rolu vardır.

Bilirsiniz ki, biz indi Gürcüstandan Türkiyəyə gedən böyük bir dəmir yolu layihəsindən danışırıq. Biz daha böyük layihələrə hazırıq və yeni yollar açmaq istəyirik. Birinci növbədə çalışırıq ki, əvvəllər bağlanmış sərhədləri açaq, qapalı dövlət statusundan yaxa qurtaraq. Biz qapımızı açmaqla, infrastruktur qurmaqla özümüzü beynəlxalq cəmiyyətə açmaq istəyirik. Çalışırıq ki, bütün enerji işinə cəlb olunaq, cəmiyyətin hər bir üzvü, hər bir fərdi başqa ölkələrdə olan vətəndaşlarla əlaqə saxlaya bilsinlər. Bu bizim sabahımız, gələcək rifahımız üçün çox vacibdir. Artıq bu gün bu cür arzular həyata keçməkdə, reallaşmaqdadır. Məhz bu gün belə bir işin şahidi oluruq.

Artıq biz uzun əsrlər boyu davam edən qapalılıq mentalitetindən yaxa qurtarmaq istəyirik. Bu gün elə bir iş görmək istəyirik ki, onun nəticəsində bizim region, insanlar və dünya bu fəaliyyətdən yararlanla bilsin.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Qazaxıstan Prezidenti Nursultan Nazarbayevin nitqi

- Hörmətli cənab Prezident!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Mən bu gün sizin hamınızı əlamətdar bir hadisə - Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin işə salınması münasibətilə təbrik etməkdən çox böyük şərəf hissi duyuram. Artıq Xəzər hövzəsindən boru kəməri işə salınır. Bu tikintinin başa çatması yeni bir səhifə açacaqdır. Bu, sadəcə, müstəqil Azərbaycanın tarixində deyil, eyni zamanda bizim ölkələrin də tarixində yeni bir səhifə açacaqdır.

Xatırlatmaq istəyirəm ki, bu layihənin müvəffəqiyyəti çox bö-

yük, dahi bir şəxsiyyətin nailiyyətidir və o, bizim qəlblərimizdə həmişə yaşayacaqdır. Onun haqqında bizim xatirələrimiz zəngindir və həmişə onu yada salacağıq. Bu dahi şəxsiyyət unudulmaz Heydər Əliyevdir. Mən onun işini bütün bu illər ərzində müşahidə etmişəm. Biz çox yaxşı bilirik ki, o, nə kimi səylər, cəhdlər göstərmişdir ki, bu boru kəməri layihəsi həyata keçirilsin. Hamı üçün aydındır ki, ilk addımları atmaq o qədər də asan deyildi. Xüsusilə, belə böyük layihələrlə bağlı ilk addımları atmaq o qədər də asan deyildir.

Çox sevindirici bir haldır ki, hazırda Azərbaycanın Prezidenti olan cənab İlham Əliyev əldə edilmiş nailiyyətlərin hamısını davam etdirmək iqtidarındadır. Qazaxıstan Azərbaycanın müvəffəqiyyətlərini çox böyük diqqətlə müşahidə edir. Bizə qonşu olan qardaş bir dövlətin, Azərbaycan xalqının bütün müvəffəqiyyətlərini yaxından müşahidə edir.

Qazaxıstan bu enerji sahəsinin inkişaf etdirilməsini istəyir və buna gələcəkdə iqtisadiyyatın dirçəldilməsinin əsas elementi kimi baxır. Qazaxıstanda neft və qazın ehtiyatları on milyardlarla ton həcmindədir. Biz bu ehtiyatların işlənməsinin gələcəyini düşünürük. Son il ərzində 60 milyon ton neft hasil olunmuşdur ki, bu da 2003-cü ilin göstəricisindən qat-qat yüksəkdir. Keçən il 21 milyard kubmetr qaz çıxarılmışdır. Bu, 2003-cü ilə müqayisədə 1,5 dəfə artıqdır.

Xəzər hövzəsinin yataqlarında olan nefti hasil etməklə 2010-cü ildə Qazaxıstan neft çıxarılmasını artırıcaq və 2015-ci ildə 150 milyon tona çatdıracağıq. Qazaxıstanın coğrafi mövqeyi xüsusi şərtlər doğurur ki, bu da ixrac boru kəmərlərinin yaradılmasını labüd edir. Bizim qaz-neft sahəsinin inkişafında çox iri sərmayəçilərin iştirak etməsi, yeni ABŞ-ın, Avropanın, Rusiyanın, Çinin şirkətlərinin iştirak etməsi əməkdaşlığı beynəlxalq səviyyəyə çıxarır. Qazaxıstan ixrac boru kəmərləri layihələrini coğrafi-siyasi əməkdaşlıq elementi kimi nəzərdən keçirir. Hazırda bəzi məsələlər ətrafında müzakirələr gedir. Bu məsələlər boru kəmərlərinin Rusiya ərazisindən çəkilişi barədədir.

Xəzər dənizinin yataqlarının işlənilməsinin genişləndirilməsi nəticəsində ildə 87 milyon ton neft ixrac etmək planlaşdırılır. Bu ilin dekabr ayında Çinə gedən boru kəmərinin tikintisi başa çatdırılacaqdır ki, bunun da uzunluğu 1000 kilometr olacaqdır. Onu ba-

şa çatdırandan sonra Qazaxıstan Qərbi Çinə ildə 20 milyon tona qədər neft ixrac edəcəkdir.

Əsas elementlərdən biri kimi, Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri bizim ixrac potensialımızın artırılmasına xidmət edəcəkdir. Bu nöqtəyi-nəzərdən qeyd etmək istərdim ki, hazırda Azərbaycan, Qazaxıstan neftinin ixracında etibarlı tərəfdaşımızdır. Biz buna uzun müddətdir hazırlaşmışıq. Aktauda müasir liman yaratmışıq. Qazaxıstanda neft terminalları tikilmişdir. Bundan əlavə, Xəzər dənizindən neftin nəql olunması üçün yeni tankerlər alınmışdır. Eyni zamanda, biz milli neft donanması haqqında düşünürük ki, bunun da nəticəsində Qazaxıstan nefti nəql ediləcəkdir. Hazırda 3 milyon tondan çox neft Bakı istiqamətində nəql olunmuşdur. Keçən il Aktaudan Bakıya çox böyük miqdarda neft nəql edilmişdir. Lakin yeni layihənin həyata keçirilməsi ilə bu həcm getdikcə daha da artacaqdır.

İndi biz elə bir hadisəyə şahidlik edirik ki, bu, tarixə dönür. Bu bölgədə böyük ölkələrin strateji maraqları kəşifdir. Buna görə də əlimizdən gələni etməliyik ki, Xəzər dənizi tarazlaşdırılmış, konstruktiv və məsuliyyətli məsələlərin həlli mərkəzinə çevrilsin.

Sizə məlum olduğu kimi, 1999-cu ilin noyabr ayında Qazaxıstan, Azərbaycan, ABŞ, Türkiyə və Gürcüstan prezidentləri bu layihənin başlanması üçün İstanbul Bəyannaməsini imzalamışlar. Biz görürük ki, bu söylər hazırda öz nəticəsini verir. Boru kəməri Qazaxıstan da daxil olmaqla, Xəzər dənizindəki təbii sərvətlərin nəqlinə xidmət edir. Eyni zamanda bu bölgə ölkələrinin, xalqlarının inteqrasiyası üçün, sabitliyin bərqərar olunması, iqtisadi inkişaf üçün əsas yaradılmışdır.

Qazaxıstanın iqtisadi potensialı və onun tərəfdaşlarının potensialı, - onların arasında Azərbaycan da vardır, - bir daha göstərir ki, qarşımızda daha geniş əməkdaşlıq üföqləri açıdır. Mən sərmayəçiləri təbrik etmək istəyirəm ki, onlar bu nəhəng boru kəmərinin həyata keçirilməsinə vəsait xərcləmişlər.

Mən bu əlamətdar hadisə münasibətilə Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Heydər oğlunu təbrik edirəm. Sizin xalqlarınızı təbrik edirəm. Çox sağ olun.

bp şirkətinin prezidenti lord Con Braunun çıxışı

- Zati-aliləri cənab Prezident Əliyev!

Cənab Prezident Nazarbayev!

Cənab Prezident Sezər!

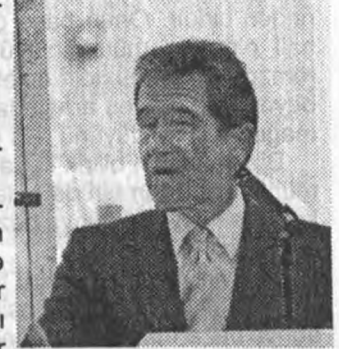
Cənab Prezident Saakaşvili!

Hörmətli nazirlər, xanımlar və cənablar!

Mənim üçün bu gün burada iştirak etmək şərəfidir. Çünki bu, tarixin yaradılmasının bir anıdır. Bu, bp və onun tərəfdaşları üçün çox önəmli bir andır. Azərbaycan və onun xalqı üçün, bütün region üçün də tarixi bir andır. Azərbaycanın yüz illər bundan öncədən dünya neft sənayesində oynadığı mühüm rolun yenidən dirçəlməsi və bərpa olunması andır. Əgər siz neft, qaz sənayesinin dünyanı istilik və işıqla təmin etmək potensialı ilə bağlı 1859-cu ildə aparılmış akademik tədqiqat işlərinə baxsanız, orada görürsünüz ki, Bakının adı dünyada neft və qazın mövcud olduğu sayca çox az yerlərdən biri kimi çəkilir. 100 il bundan öncə dünyanın neft təminatının yarısı bu regiondan gəlirdi. İndi, 2005-ci ildə Azərbaycan dünya sənayesinin ürayində özünün mühüm rolunu yenidən bərpa edir.

Bu, bp üçün ilk başlanğıcın sonudur. Bu ilk başlanğıc demək olar ki, 10 ildən də əvvəl başlayıb və indi də davam edir. Bunun üçün mən Azərbaycan dövlətinə, hökumətinə, Prezident İlham Əliyevə və əlbəttə ki, dahi şəxsiyyət mərhum Heydər Əliyevə təşəkkür etmək istəyirəm. Məhz onun təsiri və nüfuzu sayəsində bu layihənin irəliləyişi mümkün olmuşdur. Mən Gürcüstan və Türkiyə hökumətlərinə, Avropa ölkələrinin hökumətlərinə və ABŞ hökumətinə təşəkkür edirəm. Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti də daxil olmaqla, digər bütün tərəfdaşlarımıza təşəkkür edirəm. Bu boru kəmərinin Devid Vudvordun rəhbərliyi altında tikmiş bütün işçi heyətə təşəkkür edirəm.

On il əvvəl hamı deyirdi ki, bu boru kəmərinin tikintisi qeyri-mümkündür və çox çətinidir. Bizim sənayemiz mümkün olan işi

daha da genişləndirən bir biznesdir. Amma əgər çoxsaylı digər insanların razılığı və əməkdaşlığı olmasaydı, biz bunların heç birini edə bilməzdik.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan XXI əsrin ilk nəhəng infrastruktur layihələrindən biridir. Onun başa çatması əməkdaşlıq sayəsində nələrə nail olmağın mümkünlüyünü ifadə edən bir rəmzdür. Elə bir rəmzdür ki, o, müxtəlif ölkələr, dövlətlər, xalqlar, milli şirkətlər və beynəlxalq biznes arasında əməkdaşlıq vasitəsilə nələrə nail olmağın mümkünlüyünü əks etdirir.

Biz həmçinin bilirik ki, təbii, ətraf mühitin qorunması üçün çox mühüm işlərdən biri də belə layihələrin həyata keçirilməsidir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan dünya bazarına yeni neft həcmələri daşıyacaq bir layihədir.

Dediym kimi, bugünkü tədbir ilk başlanğıcın sonudur, həmçinin yeni işlənmə mərhələsinin başlanğıcıdır. Bakı-Tbilisi-Ceyhan dünya bazarına yeni neft həcmələri daşıyacaq və göstərəcək ki, təminata nail olmağın ən yaxşı yolu təchizat mənbələri və ticarət marşrutlarının çoxsaylı olmasıdır. Bakı-Tbilisi-Ceyhan bu regiona resurslar gətirilməsinə kömək edəcəkdir. Sermayə, gəlir və məşğulluq - bunların hamısı iqtisadi inkişaf və irəliləyiş üçün yeni imkanlar yaradacaq, yeni sərvət və imkanlar yaranacaq, bu regionun bütün insanları bundan bəhrələnəcəklər. Ümid edirik ki, həmin inkişaf üçün uzunmüddətli əsas olacaq və onu genişləndirmək üçün biz öz rolumuzu oynaya biləcəyik.

Bu cür layihələr onilliklərlə ölçülən, ömrü uzun olan layihələrdir. Ümidvaram ki, bu boru kəməri vasitəsilə yaranan əməkdaşlıq nümunəsi ilə biz milli dövlətlərin və özəl biznesin ümumi bir məqsəd uğrunda birgə işləməsinin şahidi olduq. Bunun sayəsində bacarıq və texnologiyanın birgə tətbiqi nələrə nail olmağın mümkünlüyünü nümayiş etdirdi.

Çox sağ olun.

ARDNŞ-nin prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı

- Möhtərəm cənab Prezident!

Çox dəyərli qonaqlar, hörmətli xanımlar və cənablar!

Üç il öncə, 2002-ci ilin sentyabrın 18-də burada, Səngəçal terminalında, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev Gürcüstan

və Türkiyənin prezidentləri ilə birgə, Amerika Birləşmiş Ştatlarının energetika nazirinin, İngiltərə, Fransa, Norveç və başqa dövlətlərin nümayəndələrinin iştirakı ilə Xəzər regionunda XXI əsrin ən iri layihələrindən biri olan Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin təməlini qoydu. Bu tarixi hadisə həm Azərbaycanın, həm də bütövlükdə Xəzər bölgəsinin neft və qaz yataqlarının zəngin potensialını hərəkətə gətirərək yeni inkişaf mərhələsinə geniş yol açdı, xarici sərmayələrin axınının artırılmasına zəmin yaratdı, beynəlxalq əməkdaşlığı daha möhkəm və dönməz etdi.

O tarixi gündən sonra böyük və nəhəng işlər görüldü, eyni zamanda, layihənin həyata keçirilməsi yolunda müxtəlif problemlər və çətinliklər oldu. Lakin buna baxmayaraq Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri əfsanədən reallığa çevrildi.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin Azərbaycan hissəsinə ilk neftin daxil olması və onun istifadəyə verilməsi və bu tarixi hadisəyə həsr edilmiş təntənəli mərasim Heydər Əliyevin uzaqgörənliyinin, müdrikliyinin, xalqına sonsuz məhəbbətinin və yaratdığı yeni neft strategiyasının növbəti təntənəsidir.

Bu münasibətlə mən öz adımdan, bu layihədə iştirak edən çoxsaylı tərəfdaşlarımız adından Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevi və onun yaxın həmkarlarını - Türkiyə, Gürcüstan və Qazaxıstan prezidentlərini təbrik edir və onlara yeni-yeni qələbələr arzulayıram.

Heydər Əliyevin neft strategiyasının əsas istiqamətlərindən biri Azərbaycanın böyük neftinin dünya bazarlarına nəqlidir. Buna nail olmaq üçün Azərbaycanın neft sənayesində bu vaxta kimi görünməmiş böyük, nəhəng işlər getmiş, irimiqyaslı layihələr həyata keçirilmişdir.

Qısa bir müddətdə Azərbaycanda neft hasilatı kəskin sürətdə artmışdır. 2005-ci ildə neft hasilatı 20 milyon tondan artıq gözlənilir. Bunun 11,5 milyon tonu "Azəri" və "Çıraq" yataqlarından çıxarılaçaqdır. Bu il fevralın 14-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev "Mərkəzi Azəri" platformasına səfər etdi və ilk neftin hasil olunmasını tarixi hadisə kimi qiymətləndirdi. Cari ildə bu platformadan 35 milyon barrel, ya təxminən 5 milyon ton xam neft hasil olunacaqdır. Orta hesabla gündə "Mərkəzi Azəri" platformasından 93 min barrel və "Çıraq-1" platformasından 145 min barrel neft hasilatı nəzərə alınmaqla, təkcə bu iki platformadan

gündəlik hasilat təxminən 240 min barrel təşkil edir. Bu isə Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin ümumi gücünün dördüdə birinə bərabərdir. "Mərkəzi Azəri"də işlər sürətlə davam edir. Kompresor və suvurma platformasının inşası 92 faiz yerinə yetirilib və bu ilin üçüncü rübündə dayaq blokunun üstündə quraşdırılacaqdır.

Qərbi Azəridə öncə dörd qabaqlayıcı quyu qazılmış və gözle-diymizdən daha yaxşı nəticələr vermişdir. Qərbi Azərinin dayaq bloku artıq dənizdə öz nöqtəsində quraşdırılmışdır.

Üst modulların inşası 93 faiz tamamlanıb və dördüncü rübdə dayaq blokunun üstündə quraşdırılıb istifadəyə veriləcəkdir.

Şərqi Azəri yatağının işlənilməsi üçün platformanın tikintisi 67 faiz yerinə yetirilib, gələn ilin ikinci rübündə tikintisi başa çatacaqdır.

Səngəçal terminalı öz həcminə, texniki və texnoloji xüsusiyyətlərinə görə dünyada bu qəbildən olan obyektlərdən ən irisi hesab olunur. Artıq "Azəri-Çıraq-Güneşli" yataqlarının tammiqyaslı işlənilməsinin birinci mərhələsində xam neftin və qazın qəbulu, nəqli üçün tikinti işləri 100 faiz görülmüş və obyektlər istifadəyə verilmişdir. İkinci mərhələsi üçün isə tikinti işləri 65,4 faiz yerinə yetirilmişdir.

"Şahdəniz" yatağının işlənilməsi və Cənubi Qafqaz boru kəməri layihələri də uğurla həyata keçirilir. Ən müasir standartlara cavab verən TPG-500 platforması 2006-cı ilin aprel ayında istifadəyə veriləcək, Səngəçal terminalında "Şahdəniz" qazının qəbulu, emalı və nəqli üçün qurğuların tikilməsi gələn ilin may ayında tamamlanacaqdır.

Cənubi Qafqaz boru kəməri 2006-cı ilin avqust ayında istismara veriləcək, Azərbaycan qazını 2006-cı ilin sentyabr ayında Türkiyəyə çatdıracaqdır.

Gördüyümüz işlərin nəticəsində həm Azərbaycanın, həm də qardaş Gürcüstan və Türkiyənin xam neft və qazla təmin olunmasına, elektrik enerjisinin istehsalına əlverişli şərait və imkan yaradılır.

Şübhə yoxdur ki, bu enerji daşıyıcıları regionun bütün ölkələrinə yeni həyat enerjisi verəcək və iqtisadiyyatın inkişafını təmin edəcəkdir. Bunun əsası və bünövrəsi isə Heydər Əliyevin adını daşıyan Bakı-Tbilisi-Ceyhan ixrac boru kəməridir.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəməri Xəzərlə Aralıq dənizi arasında ilk

və Türkiyə boğazlarından yan keçən birbaşa neqliyyat xəttidir. Kəmərin dünya bazarını gündə 1 milyon barrel xam neftlə təchiz edəcəkdir. Bu, dünyanın bugünkü tələbatının 1,3 faizinə bərabərdir, 2007-2008-ci illərdə isə dünyanın artan neftə ümumi tələbatının 25 faizini təmin edəcəkdir.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft boru kəməri neft hasil edən Xəzəryanı ölkələr üçün də yeni imkanlar yaradır. Bu kəmərin vasitəsilə ildə təxminən 20-25 milyon ton Qazaxıstan neftinin nəql olunması barədə planlar nəzərə alınır. Bununla əlaqədar Transxəzər sisteminin yaradılması haqqında Qazaxıstan və Azərbaycan arasında saziş hazırlanmış və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Nursultan Nazarbayevə təqdim edilmişdir.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft boru kəmərinin tikintisi başa çatır və ən məsuliyyətli mərhələsindədir. Tikintiye minlərlə insan cəlb olunub, işlərin ən qızgın çağında 22 mindən artıq işçi çalışıb. Üç ölkənin dövlət başçılarının bilavasitə rəhbərliyi və ciddi nəzarəti ilə böyük işlər görülmüşdür. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin siyasətinin davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev bu layihəyə daim diqqət yetirib, çoxsaylı görüşlər və danışıqlar aparıb, işlərin gedişi ilə maraqlanıb, ortaya çıxan problemlərin və çətinliklərin aradan götürülməsində şəxsən özünə əvəzsiz səylər göstərərək, dəyərli yardımını əsirgəməyibdir.

2004-cü il iyunun 8-də Prezident İlham Əliyev Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin tikintisinin gedişi ilə tanış olmuş, kəmərin Yevlax rayonundan keçən hissəsində və burada yerləşən nasos-kompresor stansiyasının quraşdırılmasında görülən işləri izləmiş, öz tapşırıqlarını və məsləhətlərini vermişdir. 2004-cü il oktyabr ayının 16-da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvili Ağstafa rayonunda Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəmərinin Azərbaycan və Gürcüstan hissələrinin birləşməsi münasibətilə keçirilən tontənəli mərasimdə iştirak etmişlər.

Bu fürsətdən istifadə edərək, mən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə, Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşviliyə, Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti Əhməd Necdet Səzərə gərgin əməklərinə və xidmətlərinə görə təşəkkür edir və onların minnətdarlığımı bildirirəm.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəmərinin tikintisinə bir zaman inanmayan, əleyhinə olan və müxtəlif uydurmalar, şayiələr, böhtanlar yayın, "guya vətəni sevən və onun inkişafı uğrunda çalışan" müxalif qüvvələrin və xaricdə olan bəzi dairələrin və qurumların səylərinə baxmayaraq artıq kəmərin istifadəyə verildi.

Azərbaycan Avropa və Asiya arasında əlaqələrin genişləndirilməsində, nəqliyyat və enerji dəhlizinin inkişafında, INOGEYT, TRASEKA və digər nəhəng layihələrin gerçəkləşməsində mühüm rol oynayan bir dövlətə, dünyanın neft mərkəzlərindən birinə çevrilir.

Respublika və xalqımız bu gün bayram əhval-ruhiyyəsindədir. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin dərinəndən düşünülmüş neft strategiyası nailiyyətlər qazanır, zəfər çalır.

Bakı neftinə uğurlu yol! Ceyhanda görüşəndəki!

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN MÜVƏFFƏQİYYƏTLƏ HƏYATA KEÇİRİLƏN NEFT STRATEGİYASI AZƏRBAYCANA BÖYÜK UĞURLAR GƏTİRİR

*Bakıda "Xəzər neft, qaz, neftayırma və neft kimyası-2005"
XII beynəlxalq sərgi və konfransının açılış mərasimində
Azərbaycan Prezidenti İlham ƏLİYEVİN nitqi*

- Hörmətli xanımlar və cənablar!

Hörmətli qonaqlar!

Sizin hamınızı Xəzər neft-qaz beynəlxalq sərgi və konfransının açılışı münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm, sərgiyə və konfransa uğurlar dileyirəm.

Sərginin keçirilməsi artıq ənənəvi xarakter daşıyır. Bu, çox gözəl ənənəyə çevrilibdir. Yadımdadır, 1994-cü ildə sərgi ilk dəfə keçiriləndə bu, Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında çox mühüm

hadisəyə çevrilmişdi. Çünki o zaman Azərbaycan öz neft strategiyasının həyata keçirilməsində ilk addımlarını atırdı. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə başlanmış və uğurla həyata keçirilən Azərbaycanın neft strategiyası artıq 11 ildir ki, ölkəmizə böyük uğurlar gətirir, Azərbaycan öz neft-qaz potensialını sürətlə işə salır. Bütün bu illər ərzində görülmüş işlər onu göstərir ki, 1994-cü ildə edilmiş seçim çox düzgün seçim idi və Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi formalaşmasında çox mühüm rol oynamışdır.

Ancaq 1994-cü ildə vəziyyət bir qədər fərqli idi. O vaxt xarici investorları cəlb etmək üçün biz çox böyük səylər göstərdik. Həqiqətən biz gözəl başa düşürdük ki, Xəzər dənizinin nəhəng enerji potensialını yalnız xarici investorları cəlb etməklə Azərbaycan xalqının xeyrinə işə sala bilərik və buna da nail olduq. Çox şadam ki, xarici investorlar bu illər ərzində bizimlə birlikdə çox böyük işlər görüblər, Azərbaycana inanıblar, bizim gələcəyimizə inanıblar. Bu baxımdan mən xüsusilə xanım Syuzan Krauçun xidmətlərini qeyd etmək istəyirəm. Məhz onun təşəbbüsü ilə 1994-cü ildə sərginin keçirilməsi bütün dünyaya göstərdi ki, Azərbaycanın çox zəngin neft-qaz potensialı var, Azərbaycan xarici sərmayələr üçün cəlbedici bir ölkədir. Azərbaycan öz siyasətini dünya birliyinə inteqrasiyada görür və bu siyasətə sadıqdır. Təsədüfi deyil ki, 1994-cü ildən sonra ölkəmizə milyardlarla dollar sərmayə qoyulub, Azərbaycanın neft-qaz yataqları istismara verilib və beləliklə, bu gün ölkəmiz sürətlə inkişaf edir. Bu inkişafın təməlində, təbii ki, neft amili dayandı.

1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması ilə Azərbaycanda yeni dövr başlandı. Ölkə iqtisadi tənəzzülün qarşısını ala bildi, iqtisadiyyatda müşahidə olunan mənfi meyillər aradan götürüldü, Azərbaycana böyük həcmdə xarici sərmayə gətirilməyə başlandı. Bildiyiniz kimi, neft sənayesinə qoyulan hər bir dollar qeyri-neft sənayesinə də vəsaitin gətirilməsinə şərait yaratmışdır. Azərbaycanda həm neft infrastrukturunu yaranmağa başladı və bu gün bizim nəhəng neft qurğularımızın işi onu göstərir ki, həqiqətən, bu, böyük bir hadisə idi. Həm də qeyri-neft sektorunun, xidmət sektorunun inkişafının təməlində məhz neft amili dayanmışdır.

Neft amili Azərbaycanın inkişafında hələ uzun illər mühüm və müstəsna rol oynayacaqdır. Əlbəttə, indi bizim vəzifəmiz bundan

ibarətdir ki, qeyri-neft sektorunu inkişaf etdirək, ölkəmizin iqtisadiyyatını şaxələndirək. Amma o da sirr deyil ki, neft sektorunun Azərbaycanın inkişafında uzun illər rolunu çox böyük olacaqdır. Biz bu amildən məhərrətlə istifadə edirik. 1994-cü ildən indiyədək Azərbaycanda görülmüş işlər bunun əyani sübutudur. Bu illər ərzində çox güclü neft infrastrukturunu yarandı. Düzdür, Azərbaycanda 1970-ci illərdə Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə yaradılmış neft infrastrukturunu bu gün müqavilələrin icrasında çox böyük rol oynayır. Amma 1994-cü ildən sonra yaradılan neft infrastrukturunu artıq dünya standartlarına cavab verir.

Çox şadam ki, qarşıda duran bütün vəzifələr vaxtında öz həllini tapdı. Azərbaycan qısa müddət ərzində, müqavilələrin imzalanmasından cəmi üç il sonra xarici şirkətlərlə birlikdə "Çıraq" yatağından ilk nefti hasil edə bildi. Ondan sonra neftin hasilatı artırıldı və bu gün "Azəri" platforması artıq istismardadır. Azərbaycanda neft və qaz hasilatı ildən-ilə artacaq və bu, Azərbaycan xalqının gələcəyinə xidmət edəcəkdir.

Azərbaycanın neft strategiyasının elementlərindən biri də ixrac imkanlarını əldə etmək idi. Azərbaycanın coğrafi vəziyyəti belədir ki, bizim dünya bazarlarına bilavasitə çıxışımız yoxdur. Bu çıxışı əldə etmək üçün, təbii ki, neft kəmərlərinin tikintisi zəruri idi.

Mən o illəri çox yaxşı xatırlayıram. Bu kəmərlərin böyük çətinliklərlə işə salınmasında biz hamımız bərabər işləmişik. Azərbaycan hökumətinin, Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin, bizimlə bərabər işləyən tərəfdaşlarımızın - xarici şirkətlərin birgə səyləri nəticəsində Bakı-Novorossiysk kəməri istismara verildi, ondan sonra Bakı-Supsa neft kəməri yenidən tikildi. Bu yaxınlarda isə Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin istismara verilməsini qeyd etmişik. Bütün bunlara nail olmaq üçün böyük iradə lazım idi, uzaqqorənlik, cəsarət və əlbəttə, peşəkarlıq lazım idi. Bütün bunları etmək üçün ölkədə güclü hakimiyyət olmalı idi, sabitlik olmalı idi. Xarici investorlar bizim gələcəyimizə inanmalı idilər.

Çünki əks-təqdirdə milyardlarla dolları heç kim qoymazdı. Bütün bu işlərdə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin müstəsna xidmətləri olmuşdur. Məhz onun fəaliyyəti nəticəsində biz bu günləri yaşayırıq. Bu gün Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri əfsanədən reallığa çevrilibdir. Azərbaycan bölgədə öz mövqelərini möhkəmləndirir, öz iqtisadi potensialını gücləndirir. Azərbaycanın qeyri-neft sektoru inkişaf edir, sosial məsələlər öz həllini tapır.

Azərbaycan yaxın zamanlarda çox zəngin dövlətə çevriləcəkdir. Bütün bu nailiyyətlərin təməli məhz o çətin illərdə qoyulmuşdur. 1994-cü il Azərbaycanın tarixində həlledici il idi. O vaxt Azərbaycanda daxili sabitlik tam bərqərar olunmamışdı. Azərbaycan müxtəlif təhlükələrlə, təxribatlarla üzleşirdi və bizi istəməyən qüvvələr müstəqilliyimizi sarsıtmaq üçün müxtəlif planlar hazırlayırdı və icra etməyə çalışırdılar. O illərdə güclü liderin fəaliyyəti və rəhbərliyi bizim bugünkü uğurlarımızın səbəbi olmuşdur.

Bu gün ölkəmiz çox dinamik inkişaf edir. Biz artıq öz neft-qaz potensialımızı çox səmərəli şəkildə istismara vermişik. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisi bölgədə vəziyyəti tamamilə dəyişdirəcəkdir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin istismara verilməsi bizim neft strategiyamızın son mərhələsi deyil, bu, çox mühüm mərhələnin sonu və yeni dövrün başlanğıcıdır. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin istismara verilməsindən sonra yeni dövr başlamışdır. Azərbaycanın həm iqtisadi inkişafı daha da sürətlə gedəcək, həm bölgədəki rolu daha da möhkəmlənəcək, həm də bölgədə və dünyada önəmi artacaqdır. Azərbaycan öz qonşuları Gürcüstan və Türkiyə ilə birlikdə Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri- ni istismara verməklə çox gözəl regional əməkdaşlıq nümunəsini bütün dünyaya nümayiş etdi. Bu mürəkkəb, bütün təhlükələrin hələ də aradan götürülmədiy bölgədə nəhəng, dünyanın ən böyük enerji layihəsinin uğurla həyata keçirilməsi üç ölkənin birgə səyləri nəticəsində, Amerika Birləşmiş Ştatları hökumətinin güclü dəstəyi, dünyanın aparıcı maliyyə qurumlarının maliyyə dəstəyi, bp şirkətinin və konsorsiumun digər üzvlərinin, Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin birgə səyləri sayəsində mümkün olmuşdur. Bu, həqiqətən tarixi bir hadisədir və hesab edirəm ki, Azərbaycan xalqı, dost, qonşu xalqlar bu hadisəni yüksək qiymətləndirirlər.

İndi bizim qarşımızda yeni məsələlər, yeni çağırışlar durur. Biz onları da həll edəcəyik. Əminəm ki, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinin istismara verilməsi də vaxtında başa çatacaqdır. Beləliklə, Azərbaycan qazı Gürcüstana, Türkiyəyə və oradan da Avropanın digər ölkələrinə çatdırılacaqdır. Əminəm ki, Azərbaycan qazı Avropa istehlakçıları üçün əhəmiyyətli rol oynayacaqdır.

İndi bizim qarşımızda duran vacib məsələlərdən biri də odur ki, neftdən əldə edilən və əldə olunacaq gəlirləri səmərəli idarə edək ki, bu, Azərbaycan xalqının rifah halının yaxşılaşmasına, eyni zamanda, iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunun inkişafına xidmət et-

sin. Bunu etmək üçün çox gözəl mexanizm var. Yəne də xalqımızın lideri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə yaradılmış Azərbaycan Dövlət Neft Fondu bu işdə çox mühüm rol oynayır. Neftdən əldə edilən vəsaitlər şəffaf şəkildə bu fondada saxlanılır və Azərbaycanda lazım olan layihələr üçün istifadə olunur. Gələcəkdə bu vəsait daha da artacaq və bu bizə imkan verəcək ki, ölkəmizi yüksək səviyyədə inkişaf etdirərək, iqtisadi potensialımızı gücləndirərək, insanlarımızın həyat səviyyəsini yaxşılaşdıraraq.

Bir daha demək istəyirəm ki, Azərbaycanın iqtisadi inkişafı çox uğurla davam etdirilir. Beynəlxalq Valyuta Fondunun açıqlamasına görə, bu il Azərbaycanda ümumi daxili məhsulun artımı 18 faiz təşkil edəcək, bəlkə də çox olacaqdır. Bu da dünyada ən yüksək göstəricidir. Azərbaycanın büdcəsi artır, sosial sahəyə ayrılan vəsaitin həcmi artır. Bir sözlə, bizim iqtisadi potensialımız ildən-ile güclənir və bundan sonra da güclənəcəkdir.

Biz çalışmalıyıq ki, bundan sonra da Azərbaycanda iqtisadi islahatları lazımı səviyyədə aparaq. Qəbul edilmiş bütün proqramları, xüsusilə regional inkişaf proqramını icra edək. Əminəm ki, bu proqramlar icra olunduqca, Azərbaycanda daha böyük işlər görülməcəkdir. Yeni iş yerləri açılacaq, yeni sənaye müəssisələri istismara veriləcək və ölkəmiz hərtərəfli inkişaf etdiriləcəkdir.

Mən çox məmnunam ki, Azərbaycanda növbəti dəfə sərgi-konfrans keçirilir və ona maraq azalmır, əksinə, artır. Adətən uzun illər ərzində keçirilən ənənəvi tədbirlərin - sərgilərin, konfransların özlərinin də bir dinamikası var. Maraq müəyyən mərhələdə yüksək səviyyəyə qalxır, ondan sonra azalmağa başlayır. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycan, demək olar, öz neft-qaz yataqlarının böyük əksəriyyətini artıq işə salıb, nəzərdə tutulmuş bütün nəhəng layihələr ya öz həllini tapıb, yaxud tapmaqdadır, onda sərgi və konfransa marağın azalmaması çox mühüm göstəricidir, çox əhəmiyyətli amildir. Bu onu göstərir ki, Azərbaycan dünya neft aləmində özünəməxsus yerini saxlayır, bölgədə liderlik mövqelərini əldən vermir. Əminəm ki, biz xarici tərəfdaşlarımızla birlikdə nəzərdə tutulmuş bütün layihələri bundan sonra da uğurla icra edəcəyik. Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyini daha da gücləndirəcəyik və beləliklə, Azərbaycanın siyasi müstəqilliyini daha da möhkəmləndirərək əbədi, dönməz edəcəyik.

Əziz dostlar, mən sizin hamınızı bir daha ürəkdən salamlayıram. Sərgiyə və konfransa uğurlar diləyirəm. Sağ olun.

BAKIDA "XƏZƏR NEFT, QAZ, NEFTAYIRMA VƏ NEFT KİMYASI-2005" XII BEYNƏLXALQ SƏRĞİ VƏ KONFRANSI AÇILMIŞDIR

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev açılış mərasimində iştirak etmişdir

İyunun 7-də Bakıda, Heydər Əliyev adına İdman-Konsert Kompleksində "Xəzər neft, qaz, neftayırma və neft kimyası-2005" XII beynəlxalq sərgi və konfransının təntənəli açılış mərasimi olmuşdur.

Cari ildə bu mötəbər tədbirdə dünyanın 30-dək ölkəsindən 331 şirkət iştirak edir. Ötən il ilə müqayisədə bu il iştirakçıların sayı artmışdır.

bp, EksonMobil, Bos Shelf və s. şirkətlərin maliyyə dəstəyi göstərdiyi sərgidə Azərbaycan, ABŞ, Almaniya, Avstriya, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Türkiyə, Böyük Britaniya, Ukrayna, Yaponiya, Braziliya, Çin, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Gürcüstan, Xorvatiya, İran, İsveçrə, İtaliya, Qazaxıstan, Litva, Lüksemburq,

Norveç, Rusiya, Rumıniya, Səudiyyə Ərəbistanı, Bəhreyn, Sinqapur, Yunanıstan və digər ölkələrin şirkətləri iştirak edir. Onlardan bir neçəsinin bu sərgidə ilk dəfə təmsil olunması Avropa və Asiya şirkətlərinin Azərbaycanın neft-qaz sektoruna marağının artmasını göstərir. Ötən il ilə müqayisədə ekspozisiyanın sahəsi 15 faiz artmışdır.

Ənənəvi sərgi-konfransın təşkilatçıları Azərbaycan Ticarət və Sənaye Palatası və Britaniyanın "Kaspian Events Limited" şirkətidir. Builki sərgidə Bakıda öz nümayəndəliklərini açmış bir neçə xarici şirkət də var. Onlar sərgi iştirakçılarının siyahısına Azərbaycan şirkətləri kimi daxil edilmişlər. Eyni zamanda, sərgidə 40 yerli iri şirkət, 67 kiçik və orta müəssisə iştirak edir. Onların bəziləri sərgidə ilk dəfə təşkil olunmuş Azərbaycan milli pavilyonunda təqdim edilir. Sərgi çərçivəsində iyunun 8-də başlanacaq konfransda 250-yə yaxın nümayəndə iştirak edəcəkdir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva sərginin açılış mərasimində iştirak etmək üçün İdman-Konsert Kompleksinə gəldilər. Mərasimə toplaşanlar Azərbaycan Prezidentini hərəzlə qarşıladılar.

Dövlətimizin başçısı xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev

vin Bakıda keçirilmiş əvvəlki neft-qaz sərgilərinin açılışında iştirakından bəhs edən foto-stendə baxdı.

Mərasimi giriş sözü ilə "Kaspiyan İvents Limited" şirkətinin sədri Syuzan Krauç açdı.

"Kaspiyan İvents Limited" şirkətinin sədri Syuzan Krauçun çıxışı

- Zati-aliləri cənab Prezident!
Hörmətli xanımlar və cənablar!
Sabahınız xeyir. Sizi təbrik edirəm. Mən keçən il də belə bir şərəfli işi idarə etmişdim. Azərbaycan Respublikasının Ticarət və Sənaye Palatası ilə birlikdə digər şirkətlər sərgini yaxşı təşkil etmişlər.

Uzun müddət Azərbaycanda işləyən bir adam kimi şəxsən mənə yaxından dəstək göstərən, kömək edən insanlara dərin təşəkkürümü bildirirəm. Azərbaycandakı inkişafı görməkdən çox məmnunam və bu işdə

əməyi olanlara təşəkkür edirəm. İlk növbədə, Azərbaycanın ümummilli lideri Prezident Heydər Əliyevə dərin minnətdarlıq edirəm ki, bu tədbir üçün vaxtilə bizə belə bir imkan yaratmışdır.

Biz 1994-cü ildə fəaliyyətə başladığımız və bununla da Azərbaycanda katalizator rolunu oynadıq. "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının və digər yataqların istismarında əldə olunan nailiyyətləri indiyədək keçirdiyimiz sərgilərdə nümayiş etdirmişik. Eyni zamanda burada şirkətlərə və onların tərəfdaşlarına danışıqlar aparmaları üçün şərait yaratmaqdan ötrü böyük səylər göstərmişik. Biz gələcəkdə də bu fəaliyyəti davam etdirəcəyik ki, əməkdaşlıq genişlənsin və geniş vüsət alsın.

Biz neftlə yanaşı, qazı da yaddan çıxarmadıq. Bu sahədə işlər daha da genişlənməli və hüdudları aşmalıdır. Biz qazın Avropaya nəqli barədə də düşünürük. Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin prezidentinə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm ki, ilk günlərdən bizə çox yaxından dəstək vermişdir. Azərbaycanın neft və qaz sənayesinin inkişafında, enerji daşıyıcılarının dünya bazarlarına çı-

xarılmasında onun böyük səyi olmuşdur.

Biz burada birinci növbədə, Azərbaycanın ümummilli lideri Heydər Əliyevin adını çəkməliyik. Çünki ötən illər ərzində onun böyük səyi və dəstəyi nəticəsində bütün uğurlara nail olmuşdur. Bizə dəstəyinə görə Azərbaycanın Ticarət və Sənaye Palatasının prezidentinə təşəkkür edirəm. Baş nazirə, onun müavinlərinə və digər rəsmi nümayəndələrə minnətdarlığımı bildirirəm ki, onlar bizi səmimi qarşılayır və kömək göstərirlər.

Burada tanış olduğum və dostluq əlaqələri yaratdığım şəxslərə, Prezidentin İcra Aparatının rəhbər işçilərinə təşəkkür edirəm. Ümumiyyətlə, sərgi və konfransın təşkilində göstərdikləri köməyə və dəstəyə görə hamıya təşəkkürümü bildirirəm. Mən bundan sonra İngiltərə-Azərbaycan Cəmiyyətində fəaliyyətimi davam etdirəcəyəm.

Mən xanım Mehriban Əliyevaya da təşəkkür edirəm. Çox xoşbəxtəm ki, sizin ölkədə işləyirəm.

Hörmətli Prezident!

Hörmətli xanım Əliyeva!

Ümid edirəm ki, apanacaq sonrakı fəaliyyət Azərbaycan xalqının firavan yaşaması və həyat səviyyəsinin daha da yaxşılaşmasına yönəldiləcəkdir. Hamınıza bir daha təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Azərbaycan Ticarət və Sənaye Palatasının prezidenti Süleyman Tatlıyevin çıxışı

- Möhtərəm cənab Prezident!
Hörmətli qonaqlar!
Hörmətli sərgi iştirakçıları, xanımlar və cənablar!

Unudulmaz Heydər Əliyevin adını daşıyan bu İdman-Konsert Kompleksində "Xəzəneftqaz" beynəlxalq sərgi və konfransı 12-ci dəfədir ki, öz işinə başlayır. Sərginin iştirakçılarını və bütün qonaqları Azərbaycan Ticarət və Sənaye Palatası adından səmimi salamlayır, onlara "Xoş gəlmisiniz!" deyirəm.

Çox şadım və bizim üçün böyük şə-

rəfdir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev həmişə olduğu kimi, indi də, bu sərginin açılış mərasimində iştirak edir. İcazə verin, hamımızın adından onu ürəkdən salamlayım və bu tədbirin açılış mərasiminə gəldiyinə görə dərin təşəkkürümü bildirim. Bu açılış mərasimində sərgidə təmsil olunan bir sıra ölkələrin yüksək səviyyəli dövlət xadimləri, nümayəndə heyətləri iştirak edirlər. Biz onları da Bakıda ürəkdən salamlayırıq.

1994-cü ildən ənənəvi olaraq keçirilən və ilbəl genişlənən "Xəzəneftqaz" sərgisi nəinki Xəzər regionunda, həm də bütün dünya üzrə energetika sahəsində təşkil olunan beynəlxalq sərgilərin ən önəmliələrindən birinə çevrilmişdir. Bunun əsas səbəbi, unudulmaz Heydər Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi altında işlənib hazırlanmış dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya siyasəti, neft yataqlarının işlənilməsinə dair dövlət strategiyası və eləcə də ölkəmizdə yaradılmış iqtisadi, hüquqi şəraitdir.

Möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyev ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin siyasətinə sadıq qalaraq onun siyasətini uğurla davam etdirir və respublikamızın iqtisadiyyatının bütün sahələri yüksək sürətlə inkişaf edir. Artıq 12 ildir ki, bu ənənəvi Bakı forumu beynəlxalq nüfuzunu artıraraq uzunmüddətli, səmərəli əməkdaşlıq meydanına çevriləcək respublikada energetika sahəsinin inkişafına yönəldilmiş əməli tədbirlərdən biridir.

Bu sərgidə neft və qaz hasilatı ilə yanaşı neftayırma, neft kimyası sahələri də təmsil olunur. "Xəzəneftqaz-2005" sərgisində dünyanın 30-dək ölkəsindən 331 şirkət iştirak edir. Bu işə keçən ildəkindən çoxdur. Çox fərəhləndirici haldır ki, bu gün burada çox yüksək təcrübəyə malik olan 40 yerli şirkət və təşkilat da təmsil olunur.

Sərgidə dünyanın ən iri və aparcı neft və qaz şirkətləri ilə yanaşı, çoxlu orta və hətta kiçik şirkət də iştirak edir və bunların sayı ilbəl artmaqdadır.

Bildiyiniz kimi, sərgi günlərində neft-qaz sənayesinin müxtəlif sahələri üzrə beynəlxalq elmi-praktik konfrans da keçiriləcəkdir.

Hörmətli sərgi iştirakçıları!

Ümidvarıq ki, həmişə olduğu kimi, bu sərgi və konfrans günlərində də yeni görüşlər və müzakirələr nəticəsində işgüzar əlaqələr daha da möhkəmlənəcək və yeni-yeni əməkdaşlıq layihələrinin əsası qoyulacaqdır. Bu işdə hamınıza böyük uğurlar diləyirəm.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

İKİNCİ BÖLMƏ

**NEFT-QAZ SƏNAYESİNİN
İNKİŞAFINDA SƏMƏRƏLİ
ƏMƏK SƏRF EDƏNLƏR**

Azərbaycan Respublikası özünün yeni neft strategiyasını həyata keçirir. Bu strategiyanın əsas məqsədi və əsas prinsipləri Azərbaycanın zəngin təbii sərvətlərinin, o cümlədən neft və qaz ehtiyatlarının Azərbaycan xalqının rifahı naminə daha da səmərəli mənimsənilməsini özündə əks etdirir.

Heydər ƏLİYEV

İQTISADI SƏMƏRƏ

Ülvi Şəfaət oğlu Mehdiyev 1946-cı il noyabrın 8-də Bakıda anadan olmuşdur. 1963-cü ildə 6 saylı orta məktəbi, 1968-ci ildə Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunun (indiki Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası) geoloji-kəşfiyyat fakültəsini bitirərək, dağ mühəndisi-geoloq ixtisasına yiyələnmişdir.

Təhsilini davam etdirməklə yanaşı 1967-ci ildən N.Nərimanov adına NQÇI-nin 1 saylı mədəninə 5-ci dərəcəli operator vəzifəsində işləmişdir. İnstitutu bitirdikdən sonra təyinatla həmin idarəyə göndərilmiş və orada 1971-ci ilə kimi geoloq, sonra böyük geoloq vəzifələrində işləmişdir. 1971-1972-ci illərdə Ümumittifaq Qaz Elmi-Tədqiqat İnstitutunun Azərbaycan filialında mühəndis, 1971-1992-ci illərdə Azərbaycan Su Problemləri Elmi Tədqiqat İnstitutunda böyük elmi işçi, laboratoriya rəhbəri, şöbə rəisi, 1992-ci ildən Azərbaycan Geofizika Elmi-Tədqiqat İnstitutunda böyük elmi işçi, 1996-99-cu illərdə elmi-mühəndis mərkəzində böyük elmi işçi, 2000-ci ildən "Dənizneftqazlayihə" DETLİ-də "Elmi-texniki şöbə"də aparıcı elmi işçi, "Beynəlxalq layihələr və xarici əlaqələr" şöbəsinin müdiri vəzifələrində səmərəli fəaliyyət göstərmişdir.

Ü.Mehdiyev 2002-ci ildə AzNQDSETLİ-nin direktoru vəzifəsinə təyin olunmuşdur.

1973-cü ildə "Laylararası axınlar və onların neft-qaz yataqlarının sularının ion-duz tərkibinin formalaşmasına təsiri (Azərbaycanın bir sıra yataqlarının təmsalında)" mövzusunda dissertasiya işini müdafiə edərək geologiya-mineralogiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

O, 80-ə yaxın elmi məqalənin, o cümlədən "Azərbaycanın neft-qaz və qaz-kondensant yataqlarının yeraltı sularına dair məlumat kitabı"nın (Axundov A.R., Raçinski M.Z. ilə birlikdə) və "AZNOSDELTI TARİXİ MƏQAMLAR" (Q.Ə.Məmmədovla

birlikdə) səlnaməsinin müəllifidir.

Ülvi müəllim, rəhbərlik etdiyi institutun laboratoriya və şöbələrinin müasir tələblər səviyyəsində avadanlıq və cihazlarla təmin olunması, aparılan elmi-tədqiqat işlərinin yüksək səviyyədə yerinə yetirilməsi, xarici şirkətlərlə müştərək işlərin görülməsi və s. istiqamətlərdə nailiyyətləri yüksəltmək üçün bütün imkanlardan səmərəli istifadə olunmasına ciddi səy göstərir.

2004-cü ildə institutun 75 illiyi ərəfəsində geniş tədbirlər həyata keçirilmiş, yubiley yüksək səviyyədə qeyd olunmuşdur. Onun təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq "AzNOSDETLİ-nin alimləri" adlı kitab nəşr olunmuşdur.

Institutun xarici şirkət və müştərək müəssisələrlə bağlanmış müqavilələr əsasında geniş miqyaslı işlər aparılması, elmi-tədqiqat işlərinin nəticələrinin istehsalatda tətbiqindən böyük məbləğlərdə iqtisadi səmərə alınmasında onun xüsusi xidmətləri olmuşdur.

Ü.Ş.Mehdiyev, AMEA-nın "Fizika-riyaziyyat və texnika elmləri" bölməsinin tərkibində "Mexanika" və "Kibernetika, informasiya texnologiyaları və texnika" üzrə problem Şuralarının, "Dəniz-neftqazlayihə" DETLİ-nin nəzdində (№ 05.011) Dissertasiya Şurasının üzvü, Şahdəniz HPBS-i üzrə Azərbaycan tərəfindən Rəhbər Komitənin nümayəndəsi, Beynəlxalq Mühəndislər Akademiyasının müxbir üzvüdür.

NEFTÇİ-ALİM

Texniki elmlər doktoru, professor Arif Murtuzəli oğlu Xasayevin 70 yaşı arxada qalmışdır. Hələ gənc yaşlarında Arif müəllimin neft aləminə böyük marağı olmuş və elə ona görə də 1951-ci ildə Azərbaycan Sənaye İnstitutunun (indiki Neft Akademiyasının) "Neft-mədən" fakültəsinə daxil olmuşdur. İnstitutda oxuyarkən o, öz biliyi və davranışı ilə nəinki kursun, hətta fakültənin tələbələri arasında yaxşı mənada seçilirdi.

Arif Xasayev 1956-cı ildə institutu qırmızı diplomla bitirmiş, ona institutda qalmaq təklifi edilməsinə baxmayaraq, istehsalata getmiş, təhsil illərində aldığı nəzəri bilikləri təcrübədə sınavıb, möhkəmləndirmiş, bu yolda həmişə müvəffəqiyyətlər qazanmışdır. O, hər gün, hər dəqiqə öyrənmiş, yerində saymağı sevməmiş, özünə qarşı həmişə tələbkar olmuşdur. Bunların nəticəsidir ki, artıq 1974-cü ildə o doktorluq dissertasiyası müdafiə etmiş, 1980-ci ildə professor vəzifəsinə layiq görülmüşdür. Elmə yüksək qiymət verdiyindən gəncləri də bu yolda görmək istəmiş və əlindən gələni əsirgəməmişdir. O, hər vasitə ilə respublikada elmin yüksəlməsinə, alimlər ordusunun artmasına cəhd göstərmişdir. Bilavasitə onun rəhbərliyi altında 30-dan çox dissertasiya işi müdafiə olunmuşdur.

Arif müəllim mədəndə elmi-tədqiqat istehsalat işləri bölməsinə başçılıq etdiyi zaman da, 1966-cı ildən fəaliyyət göstərdiyi AzNQSDETLİ-nin şöbə və laboratoriyasına rəhbərlik etdiyi dövrdə də daim axtarışda olmuş, neft sahəsinin vacib problemlərinin həlli məsələləri üzərində çalışmış və əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə etmişdir. O, qabaqcıl dünya elminin texniki səviyyəsini öyrənməklə dərinlik nasosları, ayıncılar, kondensator qurğuları sahəsində 35-dən çox, neftçixarma texnika və texnologiyası, yataqların işlənməsinə dair 60-dan artıq ixtiranın müəllifi olmuşdur. O, neft, qaz və kondensat quyularının, həm də yataqların işlənməsinin nə-

zəri-təcrübi problemlərinə həsr edilmiş onlarla monoqrafiya və dərsliklərin müəllifidir. Onun "İstismar quyularında suyun təcrid olunması", "Neftçixarmada özlü-plastik mayələrin tətbiqi", "Hidravlik qapayıcılı dərinlik nasosları tətbiqinin nəzəriyyə və praktikasısı" kitablarından geniş istifadə olunur. Bu kitablarda prinsipcə yeni üsullar, neftqazçixarmada qeyri-nyuton sistemi tətbiqi yoluyla intensivləşmə, neft-mədən avadanlığında aralığın hidravlik qapayıcıyla hermetikləşdirilməsi, quyuların istismarında çox fazlı axının xarakteristikasının tənzimləndirilməsi ilə əngəlliklərin qarşısını alınması və s. nəzəri və təcrübi əsaslar beynəlxalq sərgilərdə müvəffəqiyyətlə nümayiş etdirilib.

A.Xasayevin keçmiş İttifaqın aparıcı alimlərlə birlikdə yazdığı və Moskvanın "Nedra" nəşriyyatında 1978-ci ildə çap olunmuş "Neftçixarmada polimerlərin tətbiqi" ilk fundamental elmi əsərində layların neft verməsinin artırılması, neft və qaz çıxarılmasında texniki-iqtisadi göstəricilərin yaxşılaşdırılması istiqaməti işlənmiş və təyin olunmuşdur.

A.Xasayev "Neftçixarmada qeyri-müəyyən sistemin tətbiqinin nəzəriyyə və təcrübəsi" kitabında ayrı-ayrı alimlərlə birlikdə laylardan karbohidrogenlərin çox hissəsinin çıxarılmasını təmin edən mitselyar məhlullar və mikroemulsiyaların tətbiqinin əsasını işləmişdir.

Arif Xasayev neft sahəsində ən yaxşı elmi-tədqiqat işlərinə görə Qubkin adına mükafata layiq görülüb. O, xarici ölkələrdə keçirilən bir çox elmi konfrans, simpozium və müşavirələrdə iştirak etmiş, Azərbaycan elminin şərəfini yüksəltmişdir. O, dünya elmi ictimaiyyəti səviyyəsində tanınmış alimdir. Heç də əbəs deyil ki, Amerika Bioqrafik İnstitutunun Oner qızıl medalına və Böyük Britaniya Bioqrafik İnstitutunun Beynəlxalq əməkdar elm xadimi adına və müvafiq ordeninə layiq görülmüşdür.

Doğma respublikamızda da onun əməyinə yüksək qiymət verilmiş, ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən ali mükafatlardan biri olan "Tərəqqi" medalı ilə təltif olunmuşdur.

A.Xasayev yenidən AzNQSDETLİ-yə qayıtdıqdan sonra burada müxtəlif mövzularda bir-birindən maraqlı seminarlar keçirib, elmi işçilərin elmin digər sahələrinə maraq göstərməsinə şərait və imkan yaratmışdır.

ƏL İŞDƏN SOYUMUR, ÜRƏK ARZUDAN...

Hacıyeva Roza Ələkbər qızı 1934-cü il iyul ayının 10-da Şəkiddə qulluqçu ailəsində anadan olmuşdur. 1952-ci ildə orta məktəbi bitirmiş M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Sənaye İnstitutuna qəbul olmuş, neft və qazın texnologiyası fakültəsini bitirmiş, mühəndis-texnoloq ixtisasına yiyələnmişdir.

Hacıyeva Roza hərbi ilə ailə həyatı qurduğu üçün, institutu bitirdikdən sonra, həyat yoldaşının xidmət etdiyi Gürcüstanın Telava şəhərinə getmişdir.

O, 1962-64-cü illərdə Telavi şəhərindəki mərmər kombinatında usta və şöbə mühəndisi vəzifələrində çalışmışdır. 1964-cü ildə ailəsi ilə birlikdə Orenburq vilayətinin Orsk şəhərinə, ərinin xidmət yerinə köçmüşdür.

R.Ə.Hacıyeva 1964-1971-ci illərdə Orsk şəhərindəki mexaniki zavodda laborant, sonra mühəndis, böyük mühəndis vəzifələrində fəaliyyət göstərmişdir. O, bu zavodda texnologiyanın təkmilləşdirilməsinə dair 10 sərəmələşdirici təklif vermişdir. Onun bu təklifləri külli miqdarda iqtisadi sərəmə vermişdir.

1971-ci ildə həyat yoldaşı Sabir Hacıyevin ölümü ona ağır təsir etmiş, Roza xanım Bakı şəhərinə qayıtmalı olmuşdur.

R.Ə.Hacıyeva 1971-76-cı illərdə Elmi-Tədqiqat və Layihə institutunda ("Hidrodenizneft") korroziya laboratoriyasında baş mühəndis işləmişdir.

Roza xanım burada Məryəm xanım, Anaxanım, Məsumat xanım, Müdhətə birlikdə yeni axtarışlar aparmışdır. Onların birgə səyi ilə irəliləyən sərəmələşdirici təkliflərin nəticəsində dəniz hidroqurğularının korroziyadan qorunması sahəsində uğurlu nəticələr əldə olunmuşdur.

R.Ə.Hacıyeva neft-mədən qurğularının davamlılığını artırmaq, korroziyanın qarşısını almaq məqsədi ilə elmi axtarışlarını davam

etdirmiş, bir sıra maraqlı elmi məqalələr yazmışdır. O, Ümumittifaq İxtiraçılar və Səmərələşdiricilər Cəmiyyətinin diplomuna layiq görülmüşdür.

R.Ə.Hacıyeva 1976-1983-cü illərdə Respublika Həmkarlar İttifaqı Təşkilatında və digər ictimai təşkilatlarda məsul vəzifələrdə çalışmışdır. O, səmərəli fəaliyyətinə görə müxtəlif təşkilatların mükafatlarına və Fəxri fərmanlarına layiq görülmüşdür.

1991-ci ildə təqaüdə çıxmasına baxmayaraq, Roza xanımın əli işdən soyunmamışdır. O, əmək fəaliyyətini davam etdirir. Onun əli işdən soyumur, ürəyi arzudan...

1993-cü ildə R.Ə.Hacıyeva Əmək veteranı medalı ilə təltif olunmuşdur.

PEŞƏSİNİN VURĞUNU

Hacızadə Nazim Akif oğlu, 1952-ci il iyunun 5-də Siyəzən şəhərində müəllim ailəsində anadan olmuşdur. 1969-cu ildə Siyəzən şəhər 2 saylı orta məktəbi bitirdikdən sonra M.Əzizbəyov adına ADNA-na daxil olmuşdur.

1974-cü ildə həmin ali məktəbin neft-mədən fakültəsini - neft və qaz yataqlarının işlənməsi texnologiyası və kompleksi mexanikləşdirilməsi ixtisası üzrə bitirmişdir. Neft Daşlarının dəniz mədənlərində müxtəlif vəzifələrdə neft-qazarma operatoru, usta, neftqazçıxarma mədəninin reis müavini, birliyin şöbə rəisinin müavini işləmişdir. Burada işlədiyi zaman dəniz şəraitində neftqazçıxarma, neftin və qazın hazırlanması və nəqli, quyuların yeraltı və əsaslı təmiri, işlənmə prosesində lay təzyiqlərinin saxlanılması məsələləri ilə məşğul olmuş, Günəşli yatağının mənimsənilməsində bilavasitə iştirak etmişdir.

1982-ci ildən 1992-ci ilə qədər Əzizbəyov və Suraxanı Rayon Partiya Komitələrində təlimatçı və şöbə müdiri, Azərbaycan KP MK-də təlimatçı, Suraxanı rayon İcraiyyə Komitəsinin sədri və İcra Hakimiyyətinin Başçısı, Əzizbəyov və Suraxanı rayon partiya komitələrində sənaye-nəqliyyat və təşkilat şöbələrinin müdiri vəzifələrində çalışmışdır.

O, neftqazçıxarma və qazma müəssisələrinin fəaliyyətlərinin koordinasiyası, plan tapşırıqlarının vaxtında yerinə yetirilməsi və müəssisələrin inkişafı, kadrların düzgün yerləşdirilməsi məsələləri ilə məşğul olmuşdur. Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsinin aparatında (kimya və neft sənayesi şöbəsi) işləyərken dənizdə neftqazçıxarma, qazın nəqli və respublikanın təbii qazla təmin olunması məsələləri ilə məşğul olmuşdur.

1990-1995-ci illərdə Suraxanı rayon və Bakı şəhər Sovetlərinin deputatı seçilmişdir.

1992-1993-cü illərdə sahibkarlıqla məşğul olmuşdur.

1993-2001-ci illərdə Rusiyanın LUKOYL şirkətinin

Azərbaycanda fəaliyyət göstərən müxtəlif strukturlarında LUKOYL-Bakı şirkətində şöbə rəisi, baş direktorun müavini, LUKOYL-Çıraq və LUKOYL-Oversiz şirkətlərində baş direktorun istehsalat məsələləri üzrə müavini işləmişdir. LUKOYLda çalışarkən şirkətin Azərbaycandakı layihələri çərçivəsində geologiya, quyuların qazılması və istismarı məsələləri ilə məşğul olmuş, LUKOYL-Çıraq və LUKOYL Oversiz neft şirkətlərinin, "Xəzər Beynəlxalq Neft Kompaniyası" əməliyyat şirkətinin (XBNK ƏŞ-in) təşkil olunmasında, Qarabağ, Şah-Dəniz və Yalama (D-222) perspektivli strukturları və Zığ-Hövsan yataqları üzrə pay bölgüsü prinsipləri əsasında sazişlərin hazırlanmasında bilavasitə iştirak etmişdir.

N.A.Hacızadə yuxarıda adı çəkilən, habelə Azəri-Çıraq-Günəşli layihələri çərçivəsində müvafiq sənəd və məlumatların hazırlanmasında iştirak etmişdir. Bir neçə il ABƏŞ-in XBNK ƏŞ-in texniki komitələrinin, ABƏŞ-in neftin nəqli üzrə müştərək işçi qrupunun üzvü olmuşdur. BP, Amoko, Exxon, Statiol, John Brown&Root, Halliburton, TPAO və Lukova şirkətlərinin işi ilə yaxından tanış olmuşdur.

N.A.Hacızadə 2002-ci ilin mayından 2003-cü ilin iyuluna qədər "Qum adası" NQÇİ-də baş texnoloq vəzifəsində işləmişdir. 2003-cü ilin iyulundan Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətində əvvəl "Birgə müəssisələrlə əlaqədar və operativ işləmələr" şöbəsində işləmiş, hal-hazırda isə "Neft və qaz hasilatı" şöbəsində böyük mühəndis vəzifəsində çalışır. O, peşəsinin vurğunudur.

Polşa və Yuqoslaviyada turist kimi, Türkiyədə və Böyük Britaniyada qısa müddətli ezamiyyətlərdə olmuşdur. MEA Kibernetika İnstitutunun dissertantıdır. "Müasir şəraitdə neft sənayesinin idarə olunmasının bəzi aspektləri" kitabının, "Azərbaycan neft təsərrüfatı" və "Energy Ecology Economy" jurnallarında dərc olunmuş bir sıra elmi məqalənin, çoxsaylı səmərələşdirici təkliflərin müəllifidir, bir neçə beynəlxalq neftqaz konfranslarında çıxışlar etmişdir.

УЧЕНЫЙ, ИЗОБРЕТАТЕЛЬ, ПЕДАГОГ

Область научных интересов кандидата геолого-минералогических наук, доцента кафедры геофизических методов разведки Азербайджанской государственной нефтяной академии, заведующего отделом геофизического мониторинга и экологических исследований Азербайджанского научно-исследовательского института геофизики ПО "Геофизика и инженерная геология" Государственной нефтяной компании Азербайджанской Республики Ибрагима Джафар оглу Ахундова - эволюция Земли и механизм образования чрезвычайных природных явлений, основанных на ядерных процессах, происходящих в недрах планеты. Свыше 20 лет И.Д.Ахундов по совместительству занимался преподавательской работой в Азербайджанском институте нефти и химии (ныне Азербайджанская государственная нефтяная академия) сначала на кафедре информационно-измерительной и вычислительной техники, а затем на кафедре геофизических методов разведки.

И.Д.Ахундов участвовал в работе многочисленных научных конференций, конгрессов, симпозиумов в Азербайджане, в также в Москве, Ленинграде, Киеве, Волгограде, Краснодаре, Новосибирске, Ташкенте, Алматы, Астрахани, Анкаре, Стамбуле, Лондоне, Ницце и т.д.

И.Д.Ахундов, окончив геологоразведочный факультет (геофизическое отделение) Азербайджанского индустриального института им. М.Азизбекова в 1957 году и получив диплом горного инженера-геофизика, был направлен в Азербайджанский научно-исследовательский институт по добыче нефти (ныне Азербайджанский научно-исследовательский и проектный институт нефтяной и газовой промышленности) в отдел геофизических методов разведки, где начал работать стар-

шим техником морской электроразведочной партии. В 1960 году И.Д.Ахундов поступает в очное отделение аспирантуру кафедры полевой геофизики Московского института нефтехимической и газовой промышленности имени И.М.Губкина. Руководителем его диссертационной работы был назначен крупный ученый, один из основоположников сейсморазведки в Советском Союзе, профессор Лев Александрович Рябинкин. Период учебы и научной работы в коллективе кафедры полевой геофизики имеют большое значение для становления И.Д.Ахундова как ученого и специалиста-сейсморазведчика.

После завершения учебы в аспирантуре он возвращается в Баку и начинает работать старшим геофизиком морской геофизической партии. Вскоре Ибрагим Ахундов становится начальником этой партии. В 1964 году руководство института назначает молодого специалиста начальником отдела геофизических методов разведки АЗНИИ по добыче нефти.

Период с 1957 по 1965 годы характеризовался бурным развитием научно-исследовательских и опытно-методических геофизических работ. В АЗНИИ по добыче нефти открывались новые лаборатории и создавались опытно-методические партии, приобреталась современная аппаратура, принимались на работу способные молодые специалисты, для которых создавались необходимые условия для профессионального роста.

Огромную роль в развитии геофизических исследований сыграли тогдашние руководители института - директор института, кандидат геолого-минералогических наук Махмуд Али оглу Абдуллаев, академик Ашраф Абдул Али оглу Али-заде, заместитель директора по научной работе, академик Гасан Абдул оглу Ахмедов, заместитель начальника отдела геофизических методов разведки, впоследствии избранный член-корреспондентом Академии наук Азербайджана, Ильяс Салех оглу Гасанов.

В 1963 - 1965 гг. в Москве и Баку вышли первые опубликованные научные работы И.Д.Ахундова, посвященные теории и практике внедрения на Каспийском море нового высокоэффективного метода регулируемого направленного приема

(МРНП) сейсмических волн, разработанного профессором Л.А.Рябинкиным и развиваемого его учениками в Азербайджане и в прилегающей к нему части Каспийского моря. В результате применения метода РНП на Каспийском море была впервые показана перспективность поисков нефтегазовых залежей на банке Макарова (в настоящее время известное нефтегазовое месторождение "Бахар") и на площади Южная, где была сделана попытка выделить по данным МРНП положение воднонефтяного контакта.

В 1965 году И.Д.Ахундов в Москве, на ученом совете МИНХ и ГП имени И.М.Губкина, защитил кандидатскую диссертацию.

В том же году его назначают заместителем директора по научной работе вновь организованного в Баку Азербайджанского филиала Всесоюзного научно-исследовательского института геофизических методов разведки (АЗВНИИГеофизика) Министерства геологии СССР. В этот период при активном участии И.Д.Ахундова за короткое время была проведена большая научно-организационная работа по расстановке кадров, созданию экспериментально-производственной базы.

В 1967 г. в группе советских специалистов-нефтяников он был направлен Министерством геологии СССР в Пакистан для обеспечения технико-методического руководства 15 геофизическими и буровыми партиями Пакистанской государственной корпорации по развитию разведочных работ по нефти и газу. Спустя год, его назначают главным геофизиком - консультантом группы советских специалистов-нефтяников.

В результате сейсмических работ методом РНП, проведенных в Карачинском прогибе под техническим руководством И.Д.Ахундова, на площади Хунди была выявлена перспективная структура, где в последующие годы было открыто промышленное месторождение газа.

После завершения срока заграничного командирования в Пакистан И.Д.Ахундова назначают на должность заведующего сектором морской сейсморазведки АЗВНИИГеофизики.

Это был период проведения большого объема морских геофизических работ, исследований методики и техники сейсмо-

разведки на Каспийском море.

В 1971 году И.Д.Ахундов получил авторское свидетельство на изобретение под названием "Способ подавления волн от повторных ударов" (совместно с Т.А.Аббасовым), внедренное в практику обработки морских сейсмических материалов в Азербайджане.

Работая в должности начальника Комплексной опытно-методической геофизической экспедиции Южного отделения ВНИИГеофизики НПО "Нефтегеофизика", он за короткое время улучшил обеспечение опытно-методических партий новой техникой и оборудованием. В эти годы были выполнены большие работы по строительству и благоустройству базы экспедиции, что привело к резкому повышению методического уровня опытных полевых работ и улучшению технико-экономических показателей. В 1988 году И.Д.Ахундов был направлен Министерством геологии СССР в республику Эфиопия на должность главного геофизика по обучению сейсморазведке специалистов, работающих в советской нефтепоисковой экспедиции. Интересно отметить, что в этой экспедиции работали свыше 10 эфиопских специалистов-геофизиков, получивших высшее образование в Баку в Азербайджанском институте нефти и химии. После возвращения из заграникомандировки в 1989 году И.Д.Ахундов был назначен на должность главного геофизика КОМГЭ, а затем переведен заведующим лабораторией методики площадной сейсморазведки ЮжВНИИГеофизики.

С 1999 г. И.Д.Ахундов работает заведующим лабораторией геофизического мониторинга и экологии.

По его инициативе и под его методическим руководством специалистами ПО геофизики и инженерной геологии (сотрудниками сейсмологической партии и лаборатории сейсмомониторинга и инженерной геофизики АзНИИГеофизики) совместно с Центром ГЕОН Министерства природных ресурсов Российской Федерации в течение марта - мая 2000 года были проведены комплексные инженерно-геофизические работы в районе крупного оползня, произошедшего 6-7 марта 2000 года на Баиловском склоне в юго-восточной части Бакинской муллы.

Под научно-методическом руководством И.Д.Ахундова в течение 2000-2003 гг. в АзНИИГеофизика были выполнены исследования по оценке влияния заполнения Мингячевирского водохранилища на сейсмическую активность прилегающей территории. На основании анализа информации и режима эксплуатации Мингячевирского водохранилища был установлен характер перераспределения сейсмической энергии по интенсивности подземных толчков и распространению их в пространстве. Эта работа (к.г.-м.н. И.Д.Ахундов, С.А.Мурадханов, Б.А.Багиров) была утверждена как важнейшее научное достижение НАНА за 2003 год.

В настоящее время под руководством И.Д.Ахундова впервые в Азербайджане проводятся работы по разработке методики геодинамического мониторинга нефтегазовых месторождений Азербайджанского сектора Каспийского моря.

Эти исследования позволяют контролировать процесс эксплуатации нефтегазовых месторождений и уменьшить материальные потери, обусловленные природными и техногенными факторами.

ЖИТЬ ТАК, ЧТОБЫ И ДРУГИМ ИНТЕРЕСНО БЫЛО ЖИТЬ

Меджнун Абдулвагид оглу Вагидов родился 27 июля 1946 года в г.Агдаш Азербайджанской Республики. В 1969 году с отличием окончил АЗИНЕФТЕХИМ (ныне Азербайджанская государственная нефтяная академия), получив квалификацию инженера-механика, и уже более 36 лет занимается научной и педагогической деятельностью. Доцент кафедры, кандидат технических наук. Разрабатывает вопросы оптимизации нефтепромышленного оборудования. Автор нескольких книг, около 100 научных статей в

области техники, запатентовал около десяти изобретений. Мастер спорта по шахматной композиции, автор книг "Шахматная композиция" (на азербайджанском языке), "Карван мансуб" и ряда теоретических исследований по теории композиции, а также новых тематических разработок, вошедших в мировую шахматную литературу. Свободно владеет русским, азербайджанским, лезгинским и немецким языками. Занимается литературным творчеством, драматургией. Он автор множества опубликованных юмористических рассказов и сценария телевизионного спектакля "Ярымштан". Увлекается тюркологией, по некоторым аспектам которой опубликовал ряд интересных популярных статей на страницах газеты "Вышка". Кстати, дружба М.Вагидова с газетой нефтяников Азербайджана берет начало с 1976 года. Он автор многих интересных гипотез, проливающих свет на древнюю историю нашей Родины. Сегодня мы предлагаем вниманию читателей продолжение "Вариаций на тюркскую тему", главы из которой начали публиковаться на страницах "Вышки" с 1999 года. Женат. У него два сына, один из которых защитил докторскую диссертацию в Америке и является профессором

Монреальского университета в Канаде, а другой - специализируется в области маркетинга. Имеет трех внуков.

Такая достаточно сухая информация дает лишь в самых общих чертах представление об уровне интеллекта этого человека. Вся разносторонность же его развития и профессионального отношения к любому делу, за которое он берется, можно почувствовать уже с первой минуты общения с М.Вагидовым. Он не просто интеллектуален, это глубоко эрудированный, развитый, интеллигентный человек с тонким чувством доброго юмора.

Меджнун Вагидов по характеру исследователь, и любой его труд - это процесс созидания чего-то нового, необычного. Например, в литературном творчестве он придумывает такие совершенно неожиданные жанры, как фантастический реализм, в профессиональной деятельности - создает новые теории и изобретает оригинальные конструкции, открывает новые понятия и теоремы. Его сценарий спектакля "Ярымштан", регулярно демонстрирующийся по телевидению, внесен в учебник для студентов, специализирующихся в области телевизионной журналистики. Опубликованная на днях в США статья "Минимаксные траекторные шахматные задачи" является одной из тематических разработок, открывающих новый жанр в математической шахматной композиции.

М.Вагидов - человек творческий, постоянно генерирующий оригинальные идеи. Основным условием творчества считает независимость мышления и не терпит ничего заказного. Его главная идейная доминанта - видеть даже в скучном занимательное, а кредо - жить так, чтобы и другим было интересно жить.

Он педагог по призванию. Это раскрывается не только в самом процессе преподавания в Нефтяной академии, где он готовит хорошие инженерные кадры. Его талант педагога ярко проявляется при общении с молодежью, когда М.Вагидов, используя неординарные психологические приемы и наглядные примеры, пробуждает в них любознательность, страсть к знаниям, любовь и живой интерес к науке и искусству. Предельно требователен к себе и к окружающим, обладает внутренней самодисциплиной и нетерпим к любому проявлению неискренности. Очень любит наше национальное достояние

- мугам, считая его генетической историей народа, записанной музыкальным языком.

В газете "Вышка" вот уже на протяжении нескольких лет периодическим публикуется цикл его статей под общим названием "Вариации на тюркскую тему". В них затрагиваются очень неожиданные и интересные стороны тюркского этноса.

Публикуя "Вариации на тюркскую тему", М.Вагидов считает, что он далек от мысли пробуждать антирусские настроения. "Я прекрасно отношусь к России и к русскому народу, - говорит он. - Просто за предыдущий многолетний период русскоязычный читатель привык, что в произведениях русской литературы доминирующую положительную роль играл русский человек. И, читая произведения, мы невольно "болели" за русского героя, хотя по другую сторону находились "Идолище поганое", "Тугарин Змеевич" (половецкие ханы Итлар и Тугорхан), "злой чечен", который полз на берег, и другие прочие "басурмане", т.е. наш брат - тюрк и мусульманин. Русская литература и дипломатия поступала и поступает вполне логично, защищая свои национальные интересы всеми возможными средствами. "Тюркские вариации" - это попытка рассмотреть события с другой стороны, с той, где находится тюрк и мусульманин. И вполне логично и естественно смотреть на эти события с точки зрения наших национальных интересов. Это не попытка конфронтации, а желание разобраться в событиях с обеих точек зрения для выявления объективной истины. Освободиться от стереотипов всегда нелегко и больно, но без этого нет движения вперед. Выдвигая какую-нибудь интересную гипотезу, мы всегда боялись - а вдруг не сумеем доказать ее истинности? Наверное, не надо этого бояться, пусть нам доказывают, что мы не правы. А что, если мы правы?!"

М.Вагидов полагает, что в нынешнее время не только наши земли, но и язык, и культура, и история, и религия также подвергаются внешней агрессии, а потому он глубоко убежден, что нашей национальной идеей должно быть сбережение самобытности азербайджанского народа.

ÖMRÜN 70 BAHARI

Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti "Dənizneftqazlayihə" Dövlət Elmi-Tədqiqat və Layihə institutunun aparıcı elmi işçisi, texnika elmləri namizədi, Azərbaycan Neftçi-Geoloqlar Cəmiyyəti institut şöbəsinin sədri, Azərbaycan Milli Geofizika Komitəsinin və Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü, mühəndis-ixtiraçı, alim-pedaqoq Alxazov Siyavuş Məmmədiyyə oğlunun anadan olmasının 70, yaradıcılıq və əmək fəaliyyətinin 55 illiyi tamam olmuşdur.

Alxazov Siyavuş Məmmədiyyə oğlu 1935-ci il aprelin 24-də Bakı şəhərində, hərbi qulluqçu ailəsində anadan olmuşdur.

Uşaqlıq və gənclik illərini Tbilisidə keçirən Siyavuş Alxazov orta təhsilini burada almış və məktəbi qızıl medalla başa vurduqdan sonra (1954), Bakıda Azərbaycan Neft və Kimya institutunu (1959), Axsam Marksizm-Leninizm Universitetini (1970), Azərbaycan Texniki Yaradıcılıq və Patentşünaslıq İnstitutunu (1990) bitirərək, "dağ mühəndisi-geofizik", "iqtisadi biliklərin təbliğatçısı", "patentşünas", "jurnalist", "fizika müəllimi", "kimya-biologiya müəllimi", "coğrafiya müəllimi", "III kateqoriyalı kinomexanik" və başqa 10-dan çox ixtisas və peşələrə yiyələnmişdir.

S.M.Alxazov əmək fəaliyyətinə 1957-ci ildə tələbə ikən, Cizak şəhərində yerləşən Özbəkistan Geofizika Ekspedisiyasının Zərəfşan dəstəsində fəhləlikdən başlamışdır. Burada o, kəşfiyyatçı geofizik - əvvəl III sonra IV dərəcəli metallometr kimi Qisar və Zərəfşan dağlarını qarış-qarış gəzmiş və metallometriya qrupu işçiləri burada faydalı qazıntı yatağı anomaliyası aşkar etmişdir.

İnstitutun geoloji-kəşfiyyat fakültəsini "Faydalı qazıntı yataqlarının geofiziki üsullarla axtarışı və kəşfiyyatı" ixtisası üzrə bitirdikdən sonra (1959), S.M.Alxazov təyinatla "Azneftgeofizika" trestinin Dənizdə Geofizika İşləri kontoruna gəlmiş və kontorun "Neft

daşları" Dəniz Mədən-Geofizika Ekspedisiyasında texnik-operator, mühəndis-operator, mədən-geofizika dəstəsinin növbə reisi, nəzarət-interpretasiya dəstəsinin reisi və Ekspedisiya rəisinin müavini vəzifələrində çalışmışdır. 30 ildən artıq bir müddətdə Neft Daşlarında öz ixtisası və əvəzçilik üzrə işləyən Siyavuş Alxazov "Neft Daşları" neftqaz yatağının və Neft Daşları dəniz şəhərinin dünya şöhrəti qazanmasında müəyyən rol oynamışdır.

1959-1990-cı illərdə Xəzərin Azərbaycan sektorunun, xüsusilə, Abşeron arxipelağının öyrənilməsində S.M.Alxazovun böyük fəaliyyəti olmuşdur. S.M.Alxazov Neft Daşlarının yüzlərlə quyularında şəxsən geofiziki tədqiqat ölçü işləri aparmış və sonra bu işlərə başçılıq etmiş, kontor rəhbərliyinin tapşırığı ilə müəssisədə ilk OKS-56 avtomat karotaj stansiyasının, yeni geofiziki üsulların - induksiya, dielektrik, maqnit karotajı üsulları və cihazlarının mənim-sənilib işə salınmasında iştirak etmiş, radioaktiv karotaj cihazlarının etalonlaşdırılmasının üsulunu və texnologiyasını mənim-səyərək müəssisədə tətbiq etmişdir. Sonra işə, trestin tapşırığı ilə ekspedisiyada interpretasiya xidmətini təşkil etmiş, nəzarət-interpretasiya dəstəsinin əsasını qoymuşdur (1966), Dəstənin reisi kimi, qazılan hər quyuyu üçün tədqiqatın mədən-geofiziki göstəricilərinin təhlili nəticələri olan geoloji-geofiziki "Rəylər", quyulardan neft və qaz almaq məqsədilə sınaq obyektlərinin təyini barədə "Tövsiyələr", yatağın istismarına nəzarət məqsədilə yerinə yetirilən ölçü kompleksinin təhlili nəticəsi olan "Rəylər" vermiş, "Günəşli" və "Həzi Aslanov" neft yataqlarının kəşfində iştirak etmiş, quyuların mədən-geofiziki tədqiqat materiallarının miqdarı təhlili üzrə respublikada müfəssəl rəsmi "Rəy" vermişdir (1973-cü il, "Neft Daşları" yatağı, quyuyu № 1726).

Neft Daşlarında işlədiyi müddətdə S.M.Alxazovun beş səmərələşdirici təklifi istehsalatda tətbiq olunmuş, dörd elmi işi elmi məcmuələrdə dərc edilmiş və bir neçə işləmələrinin tətbiqinə trest tərəfindən icazə verilmişdir.

1960-1990-cı illərdə S.M.Alxazov Neft Daşlarında geniş mərifətçilik fəaliyyəti göstərmişdir. O, burada mühəndisliklə yanaşı elmi, pedaqoji, mərifətçilik, mədəniyyət və jurnalistika sahələrində çalışmışdır. S.M.Alxazov burada 30 il iqtisadi məktəbin təbliğatçısı olmuşdur. S.M.Alxazov Neft Daşlarında işlədiyi müddətdə de-

niz şəhərində neftçilərin çətin əmək şəraitinə, istirahət və yaradıcılıqlarına həsr olunmuş 22 sənədli həvəskar filmi çəkmiş və Respublika Ümumittifaq və Beynəlxalq müsabiqələrin laureatı olmuşdur. Siyavuş Alxazov 1969-cu ildən SSRİ Jurnalistlər İttifaqının, 1978-ci ildən Azərbaycan Kinematografçılar İttifaqının üzvü olmuş və uzun müddət bir sıra respublika qəzet və jurnallarının və Azteradionun ştatdankənar müxbiri kimi Neft Daşlarını təmsil etmişdir.

1990-cı ildə S.M.Alxazov elmi işə dəvət olunaraq, köçürmə yolu ilə və müsabiqə vasitəsilə Ümumittifaq Neft Elmi-Tədqiqat Təhlükəsizlik Texnikası İnstitutunun "Geofizika işlərinin təhlükəsizliyi" bölməsində böyük elmi işçi vəzifəsini tutmuş, iki il sonra "Təhlükəsizlik" laboratoriyasında həmin vəzifədə çalışmışdır. İnstitutda işlədiyi dörd il ərzində üç ixtiranın müəllifi, 10-dan artıq elmi-tədqiqat işlərinin icraçısı, məsul icraçısı və Elmi Şura bölməsinin katibi olmuşdur.

1994-cü ildən S.M.Alxazov köçürmə yolu ilə və müsabiqə vasitəsilə Dəniz Neft və Qaz Yataqlarının İşlənməsi üzrə Dövlət Elmi-Tədqiqat və Layihə İnstitutu - "Dənizneftqazlayihə"nin "Neft-qazmədən geofizikası" laboratoriyasında 6 il böyük elmi işçi vəzifəsində çalışmış və 2000-ci ildən burada aparıcı elmi işçi vəzifəsinə keçirilmişdir. İnstitutda işlədiyi müddətdə 5 patent almış və 20-yə qədər elmi-texniki işləmənin icraçısı və məsul icraçısı olmuşdur.

S.M.Alxazov eyni vaxtda institutun üç elmi bölməsinin - "geoloji-kəşfiyyat və neftqaz yataqlarının işlənməsi", "quyuların qazılması" və "İqtisadi tədqiqatlar" bölmələrinin üzvü olmuş, Beynəlxalq, ümumittifaq və Respublika konfrans və seminarlarında məruzələrlə çıxış etmişdir. S.M.Alxazov istehsalatda və elmi-tədqiqat institutlarında aldığı böyük təcrübə əsasında yaratdığı çoxsaylı elmi-texniki yenilikləri ümumiləşdirərək, 1995-ci ildə "Azərgeofizika" Elmi-Tədqiqat İnstitutunun dissertantı olur və üç il sonra, 1998-ci ildə "Böyük zenit bucaqlı mail istiqamətlənmiş quyuların lülələrinin əyrilik parametrlərinin ölçülməsinin texnika və texnologiyasının işlənməsi və təkmilləşdirilməsi" mövzusunda iki ixtisas - "quyuların qazılması" (05.15.10) və "faydalı qazıntı yataqlarının axtarışı və kəşfiyyatının geofiziki üsulları" (04.00.12) ixtisasları

üzrə Azərbaycan Neft Akademiyasında namizədlik dissertasiyası müdafiə edib texnika elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. Bir il sonra isə onun doktorluq dissertasiyasının mövzusu təsdiq edilmişdir.

S.M.Alxazov 150 elmi işin, o cümlədən, 8 ixtiranın, 25 tədqiqat işinin və 30 elmi məruzənin müəllifidir.

S.M.Alxazov 1962-ci ildən, kiçik fasilələrlə geniş pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuşdur.

S.M.Alxazov 2500-ə qədər elmi, texniki, pedaqoji, bədii, publisistik yazıların müəllifidir. O, müxtəlif istiqamətli yaradıcılığını indi də davam etdirir. Siyavuş müəllimin kitab, jurnal, qəzətdən ibarət 5 min nüsxəlik zəngin kitabxanası, 150 qovluqdan ibarət zəngin arxivi, 50-yə qədər eksponatdan ibarət əl işləri kolleksiyası və rəsmləri vardır.

Siyavuş müəllimin həyat yoldaşı Nisə xanım Slavyan universitetində baş metodistdir. Yeganə övladı - qızı İradə 3 universitet bitirmiş, 10 peşəyə yiyələnmişdir, işiq idarəsində şöbə rəisi işləyir, bir qız anasıdır.

S.M.Alxazov "Rəşadətli əməyə görə" (1970), "Əmək veteranı" (1986) medalları və çoxlu sayda Fəxri fərmanlarla təltif olunmuşdur.

BÖYÜK MÜHƏNDİS

Bağirov Azad Əhməd oğlu 1954-cü il iyunun 8-də Bakı şəhərində mühəndis ailəsində doğulmuşdur. O, 27 nömrəli şəhər məktəbini bitirdikdən sonra Azərbaycan Neft və Kimya institutuna Neft-mədən fakültəsinə qəbul olunmuş və 1975-ci ildə Neft və qaz quyularının qazılması ixtisası qazanmışdır. Təyinatla Azərbaycan Dövlət Neft Elmi Tədqiqat İnstitutunun Hidromexanika laboratoriyasında mühəndis vəzifəsində çalışmış, 1977-ci ildə Nərimanov rayon 29Nəli Texniki Peşə Məktəbinin Komsomol Komitəsinin katibi seçilmiş və burada 1979-cu ilədək işləmişdir.

Sonra o, 1979-cü ildə "Xəzərneftqaz sənaye" İstehsalat Birliyində böyük mühəndis vəzifəsinə keçirilmişdir. O zaman Xəzərin dərin sahələrinin kəşfiyyatı üçün Həştərxanda birinci Yarımdalma Qazma Qurğusu tikilirdi və A.Ə.Bağirov ən müasir qurğuda işləmək üçün yeni yığılan kollektivə üzv olmuşdur. 1979-1983-cü illərdə "Kasmorneft" və "Şelf-1" Yarımdalma qurğularında gil məhlulu üzrə mühəndis və buruq ustası vəzifələrində işləmişdir. O illərdə Xəzərin 100-150 metrə qədər dərinliyi olan yerlərində qazıma işləri aparılırdı və "Banka Kaverockina", "Qruazevaya sopka" və s. yataqlar açılmışdı. 1983-cü ildən A.Bağirov Azərbaycan Dövlət Dağmədən Texniki Nəzarət Komitəsində Neft Sənayesində təhlükəsizlik işlərinin aparılması müfəttişliyinin reis müavini və reisi vəzifələrində çalışmışdır.

A.Ə.Bağirov keçmiş SSRİ-nin Dövlət Dağ-mədən Komitəsinin Fəxri Fərmanı ilə təltif olunmuşdur. İstehsalatdan ayrılmaq şərtilə ADNA Qazıma kafedrasının aspiranturasını bitirmiş və 1990-cü ildə Qroznı şəhərinin Neft institutunda dissertasiya müdafiə etmişdir. Texniki elmlər namizədidir. 1 monoqrafiya və 15 elmi məqalənin müəllifidir.

1985-ci ildən ADNA-da müəllimlik fəaliyyəti ilə məşğul olmuş,

Dövlət İmtahan Komissiyasının üzvü seçilmiş, 1994-1997-ci illərdə AR Ekologiya Nazirliyinin Ekomərkəzində ekspertiza şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışmışdır. 1997-2001-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının Elmi Tədqiqat institutunun "Məli və horizontal quyuların qazılması, texnika və texnologiyası" laboratoriyasına rəhbərlik etmişdir.

A.Ə.Bağirov 2001-ci ildən "Bulla" DKQİ-də, "Azneft" İstehsalat Birliyində işləmiş, hal-hazırda ARDNŞ-in qazıma şöbəsində böyük mühəndis vəzifəsində çalışır.

TANINMIŞ XANIM

Əzəmət Əzizulla qızı Abbasova (Əsgərova) 3 avqust 1946-cı ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. 1965-ci ildə Məşədi Əzizbəyov adına Qırmızı Əmək Bayrağı Ordenli Neft və Kimya İnstitutunun (indiki Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası) geoloji-kəşfiyyat fakültəsinə daxil olmuşdur.

O, "Lenin təqaüdü" ilə oxumuş və 1971-ci ildə "Faydalı qazıntı yataqlarının geofiziki üsullarla axtarışı və kəşfiyyatı üzrə dağ mühəndisi - geofizik" ixtisasına yiyələnmişdir. O, oxuduğu müddətdə qrup nümayəndəsi olmaqla yanaşı, institutun ictimai işlərində də fəal iştirak etmişdir. Tələbə Elmi Cəmiyyətində sədr müavini, Komsomol Bürosunun üzvü, fakültədə Həmkarlar təşkilatının sədri olmuşdur.

Ə.Ə.Abbasova 1971-ci ildən təyinatla "Azərneftgeofizika" Trestinin Mərkəzi Geofizika Kontoruna işə göndərilmişdir. 1971-ci ildən 1993-cü ilin avqust ayına qədər həmin müəssisədə mühəndis-geofizik vəzifəsindən böyük geofizik, Karotaj İnterpretasiya Dəstəsinin rəisi, Geoloji şöbənin rəisi və Baş geoloqun müavini vəzifələrinə qədər yüksəlmişdir. O, işlədiyi müddətdə "Kommunist əməyi zərbəçisi" döş nişanına və digər mükafatlara layiq görülmüşdür.

1993-cü ilin avqust ayından Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin (ARDNŞ) Baş Geofizika İdarəsində, 1994-cü ildən indiki vaxta qədər ARDNŞ-nin Geofizika və Mühəndis Geologiya-sı İstehsalat Birliyində (GMG İB-də) aparıcı geofizik vəzifəsində çalışır.

Ə.Ə.Abbasova 1996-97-ci illərdə keçirilmiş III və IV Beynəlxalq "Neft-Qaz" sərgisində eksponatlarla iştirak etmişdir. 1996, 1998, 2000, 2002, 2004-cü illərdə keçirilən, I, II, III, IV və V Beynəlxalq Geofizika Konfranslarının, Beynəlxalq və Respublika səviyyəsində aparılan seminarların təşkilat komitəsinin üzvü və iştirakçısıdır.

rakçısı olmuşdur.

Ə.Ə.Abbasova Geofizika və Mühəndis Geologiyası İstehsalat Birliyinin və Respublikanın ictimai həyatında da fəal iştirak edir. O, 1994-cü il dekabr ayının 23-də Azərbaycan Neftçi Qadınların I qurultayında idarə heyətinin üzvü seçilmişdir. O, "Azərbaycan Neftçi Qadınlar Cəmiyyəti" və onun Ali Şurasının üzvü və GMG İB-də Qadınlar Şurasının sədridir. 1995-ci ildə Pekində keçirilən IV Beynəlxalq Qadınlar Konfransının nümayəndəsi olmuşdur.

Əzəmət Abbasova 20 sentyabr 1998-ci ildə Müstəqil Azərbaycanın I Qadınlar Qurultayında qurultay nümayəndəsi kimi iştirak etmişdir. 1994-96-cı illərdə GMG İB-nin Həmkarlar Komitəsinin sədri işləmişdir.

Ə.Ə.Abbasova həmçinin Azərbaycan Milli Geofizika Komitəsinin üzvü, Geofizika və Mühəndis Geologiyası İstehsalat Birliyində Direktorlar Şurasının katibi və Təftiş Komissiyasının üzvüdür. O, əmək veteranıdır və eyni zamanda "XXI əsrin tanınmış xanımı" Beynəlxalq Diplomuna layiq görülmüşdür. "Azərbaycan Qadınları" ensiklopediyasında və "Azərbaycanın Tanınmış Xanımları" kitabında onun haqqında məlumat verilmişdir.

Ə.Ə.Abbasovanın iki oğlu, bir qızı və dörd nəvəsi vardır. Hobbisi klassik və tarixi ədəbiyyatları oxumaq və televiziya kanallarında ictimai, siyasi və iqtisadi xəbərləri izləməkdir.

NEFT SƏNAYESİNƏ BAĞLI ÖMÜR

Qədim dövrlərdən Odlar diyarı kimi məşhur olan Azərbaycanın neft sənayesində öz fəallığı və zəhmətsevərliyi ilə seçilən, vətəndaş yükünü ləyaqətlə daşıyan ziyalı mühəndislərimizdən biri də "Azneft" İB-nin avtomobil, dəniz nəqliyyatı və xüsusi texnika şöbəsində çalışan Vilayət Rüfət oğlu Eminovdur. 1940-cı il martın 23-də anadan olmuş Vilayət müəllim yeniyetməlik və gənclik dövründə özünü istehsalatda sınağa qərara aldı. Zavodda fəhlə işlədi, müxtəlif avtomobil müəssisələrində yığma se-xində şagird, avtomobil çilingəri oldu.

Yalnız bundan sonra Vilayət Eminov sənədlərini Azərbaycan Politeknik İnstitutuna verir, 1965-ci ildə ali məktəbi "Avtomobil nəqliyyatı" ixtisası üzrə bitirir və sonrakı həyatını tamamilə neft sənayesinə bağlayır. 1966-1973-cü illərdə "Azərneftkəşfiyyat" Trestinin Nəqliyyat-tractor kontorunda çalışır. Çilingər-avtotəmirçi, usta, avtokolonun baş mexaniki, texniki-istismar şöbəsinin rəisi, istismar üzrə rəis müavini olur. Hər yerdə də işgüzarlığı, zəhmətsevərliyi, savadı, bacarığı ilə fərqlənir.

Vaxtilə uzun illər "Azneft" İB-nin baş mühəndisi işləmiş, hazırda AzNQSDETLİ-nin direktor müavini **Aydın Lətifov** o dövrü belə xatırlayır:

- Trestin Siyəzəndən, Neftçaladan Şəmkirədək böyük bir ərazini nəqliyyat xidməti ilə təmin etməsinə baxmayaraq Vilayət Eminov hər tapşırığı canla-başla, dəqiq və vaxtında icra edirdi. Bir dəfə "Tərsdöllər" yatağındakı 200 ton neft verən 1 saylı quyuda qəza baş verdi, istismar kəmərinin arxa hissəsindən neft vurmağa başladı. Quyunu təcili hermetikləşdirmək lazım idi. Bunun üçün işə aqreqat, sistemlər və s. gərəkdi. Heç kim inanmırdı ki, bu texnikanı tezliklə Tərsdöllərə, qəza yerinə gətirib çıxarmaq olar. Vilayət Eminov işə bunu bacardı. Onun operativliyinə, ürəkdən çalışmasına söz ola bilməz.

Bütün bu müsbət keyfiyyətlərinə görə V.Eminovu ardıcıl olaraq MTS-in qaraj və təmir emalatxanasının rəisi təyin edirlər. 1973-cü ildə onun böyük təcrübəsini nəzərə alıb "Azneft" Birliyinin avtotraktor bazasına (sonradan "Bibiheybət" texnoloji-nəqliyyat idarəsi) baş mühəndis-direktor müavini vəzifəsinə irəli çəkirlər. 1978-ci ildə "Azneft" Birliyinin texnoloji nəqliyyat və xüsusi texnika idarəsində rəis müavini - baş mühəndis vəzifəsi vakant olanda da Vilayət Eminovdan yaxşı namizəd tapmaq mümkün olmadı. Bir neçə il o, Birliyin nəqliyyat şöbəsinə rəhbərlik etdi, özünü bacarıqlı təşkilatçı kimi təsdiq etdi.

Bundan sonra 1982-1986-cı illərdə əvvəl Bibiheybət, ardınca Lökbatan TNİ-nin rəisi işləyən Vilayət müəllim bu idarələri qabaqcıllar səviyyəsinə yüksəltdi, önəmli istehsalat göstəriciləri əldə etdi. Təsadüfi deyil ki, 80-ci illərin ikinci yarısında "Azneft"ə Qərbi Sibirə hasilatın yüksəldilməsinə kömək etmək tapşırığı verildəndə Tümen mədənlərində nəqliyyatın və xüsusi texnika işinin idarə edilməsi məhz Vilayət Eminova həvalə edildi. 1993-cü ildə isə o, ARDNŞ-in xüsusi texnika və nəqliyyat baş idarəsinə aparıcı mühəndis - baş mütəxəssis təyin edildi. O vaxt Baş idarənin rəisi işləyən Elçin İbrahimov:

- O zaman Qarabağda müharibənin qızğın çağı idi. Pirəküş-küldə sıradan çıxmış çoxlu texnika yığılıb qalmışdı. Bizə göstəriş verildi ki, bu texnikanı neft şirkətinin idarələrində təmir edək. Vilayət müəllim bu işin bütün ağırlığını öz çiyinlərinə götürdü. Operativ surətdə əsasən "QAZ-53" və "ZIL" markalı avtomobillərdən ibarət texnikanı Suraxanıda, Bibiheybətdə, Qalada yerləşdirdi, təmir işlərinə şəxsən nəzarət etdi. Tezliklə bu avtomobillər təmir edilərək təkrar cəbhə bölgələrinə göndərildi.

İki il sonra yenidən "Azneft" sistemində işə qayıdıb Birliyin Avtomobil nəqliyyatı və xüsusi texnika şöbəsinin rəis müavini kimi fəaliyyətini davam etdirən V.Eminov əvvəlki kimi mürəkkəb problemlərin həlli ilə məşğul oldu. Sovetlərin dağılması ilə köhnə iqtisadi əlaqələr qırılmışdı. İstismar müddətini bitirmiş və ya müxtəlif səbəblərdən sıradan çıxmış avtomobilləri, digər texnikanı təmir etmək, ehtiyat hissələri əldə etmək çətin məsələyə çevrilmişdi. Bu şəraitdə müəssisələrin daxili imkanlarını səfərbər etmək, təmir işlərini, yeni texnika və ehtiyat hissələri istehsalını respublikanın daxilində təşkil etmək lazım gəlirdi ki, bu işdə də Vilayət müəllimin

rolu əvəzsiz idi.

"Azneft"nin istismar etdiyi yataqların əksəriyyətində işlənmənin son mərhələsində olduğunu, texnikanın əksər hissəsinin normativ istismar müddətini bitirdiyini nəzərə alan İB rəhbərliyi xüsusi komissiya yaradaraq bütün avadanlığın uçotunu aparmağı qərara alanda, avtomobil və xüsusi texnikanın vəziyyətinin araşdırılmasının Vilayət Eminova həvalə edilməsi təsadüfi deyildi. "Azneft" İB-nin şöbə müdiri Nizami Rəhimov:

- Vilayət müəllim hər avtoparkda, hər qarajda oldu. Onun işi sayəsində irdi bizim hər avtomobilin, traktorun, qaldırıcının, sair texnikanın vəziyyəti haqda ətraflı, dolğun məlumatımız var.

...İş yoldaşları, həmkarları Vilayət müəllimin yüksək insani keyfiyyətlərindən də ağız dolusu danışirlar, onu səmimi yoldaş, etibarlı dost kimi xarakterizə edirlər. Xarakterindəki mehribanlıq, həssaslıq, mülayimlik, ehtiyacı olana əl tutmaq kimi xüsusiyyətləri ona həmkarları arasında böyük hörmət və nüfuz qazandırmışdır.

Vilayət Eminov həm də xoşbəxt ailə başçısıdır. Həyat yoldaşı Südəbə xanım uzun illərdir Azərbaycan radiosunda çalışır. Qızı Afət xanım atası kimi mühəndisdir. Oğlu Fuad isə neft sektorundakı birgə müəssisələrdən birində çalışır, baş direktorun müavini-dir. Bəxtəvər baba olan Vilayət müəllimin ailəsində gözəl-göyçək nəvə böyüyür.

ELMƏ HƏSR OLUNMUŞ ÖMÜR

Veteran neftçi - alimlərimizdən biri - Muxtar Abuset oğlu Qurbanovun 70 yaşı və əmək fəaliyyətinin 50 ili tamam olmuşdur. O, 8 fevral 1935-ci ildə Bakıda doğulmuşdur. Əmək fəaliyyətinə 1954-cü ildən başlamış, 1964-cü ilədək keçmiş "Stalınneft" neft mədənləri idarəsinin 4-cü mədəninə operator, neftiyma məntəqəsinin rəisi və sahə rəisi vəzifələrində çalışmışdır. 1964-cü ildən isə AzNQSDETLİ-də mühəndis, böyük mühəndis, elmi işçi, böyük elmi işçi olmuş, hal-hazırda isə laboratoriya müdiri vəzifəsində çalışır.

Bu dövrdə o, neftçixarmada yaranmış bir sıra çətinliklərlə - asfaltın, qətran, parafin və digər ağır komponentlər çökməsinə qarşı mübarizə məqsədilə elmi tədqiqatlar aparmışdır.

Tədqiqatçı alim uzun illər ərzində kimyəvi reagentlərin (detergent, depressator, aşqarlar, müxtəlif səthi aktiv maddələr, inhibitorlar və s.) parafin çöküntülərinə təsirini tədqiq etmiş və bu sahədə öz tövsiyələrini təklif etmişdir. Bu müddət ərzində o, neftçixarmada digər problemlərlə də məşğul olmuşdur. Bunlardan lay sularının mineralığı yüksək olan quyularda duz çökməsilə mübarizə məqsədilə aparılan tədqiqat işlərini, qaldırıcı liftdə və atqı xətlərində duz və parafin kristallarının çökməsinin qarşısının alınmasını və quyudaxili emulsiyanın parçalanması prosesində müxtəlif reagentlərin vurulması üçün dozator nasoslarının işlənilib hazırlanmasını və s. göstərmək olar. Onun apardığı tədqiqat işlərinin nəticələri 60-dan çox dərc olunmuş əsərdə və 18 ixtirada öz əksini tapmışdır.

1996-cı ildə M.A.Qurbanov texniki elmlər namizədi, alimlik dərəcəsi almışdır. Muxtar müəllim mehriban, sadə insan, nümunəvi ailə başçısı, səmimi dostdur.

Rəhbərlik etdiyi laboratoriyada gənc kadrların həm elmi mütəxəssis kimi, həm də mənəvi dəyərlərə malik insan kimi yetişməsi

istiqamətində göstərdiyi xidmətlər, verdiyi məsləhətlər onu təkcə yaşlı nəslin deyil, həm də cavanların sevimsinə çevirmişdir. O, elmi məqalələri ilə yanaşı, bir sıra patentlərin, rəhbər sənədlərin müəllifi, beynəlxalq konfrans və simpoziumların fəal iştirakçısı olmuşdur. 10-a yaxın əsəri xarici ölkələrdə dərc edilmişdir.

Muxtar Qurbanov bu gün də məhsuldar işləyir, neftçixarmada əngəlliklərin qarşısını almaq üçün əlindən gələni edir.

SƏMİMİ DOST, QAYĞIKEŞ İNSAN

Dünyada neft diyarı kimi tanınan respublikamız bu sahədə çalışan yüksək səviyyəli kadrları ilə də seçilir. Çünki neft korifeylərimiz neinki ölkəmizdə, eləcə də yer kürəsinin digər regionlarında "qara qızıl" sərvətinin kəşfiyyatından tutmuş, hasil olunmasına qədər bütün işlərdə bacarığı, qabiliyyəti, işgüzarlığı və təşkilatçılığı ilə fərqlənmişlər.

Bütün bunlar isə Azərbaycanın dünya iqtisadiyyatına inkişaf edən bir ölkə kimi inteqrasiya etməsində müstəsna rola malikdir. Sevindirici haldır ki, neft sənayesində çalışan korifeylər nümunəvi hərəkəti, fitri istedadı, titanik fəaliyyəti və məğrurluğu ilə gənc nəslin peşəkarlığının artması üçün canlı məktəb olmuşlar.

Ölkəmizin neft sənayesinin tarixində dəniz neftçiləri spesifik iş üslubuna görə seçilir. Belə ki, Xəzərin "şıltaqlığı" və iqlimin tez-tez dəyişməsi heç bir vaxt işin ritminə mənfi təsir etməmişdir. Bu sahədə böyük bir həyat məktəbi keçən peşəkar neftçilərimiz xüsusi səriştələri ilə hamını heyran etmişlər.

Dünyada ilk dəfə olaraq açıq dənizdə "qara qızıl" hasil etmək bəlkə də əcnəbi neftçilərin xəyalına belə gəlmədiyi bir vaxtda yerli mütəxəssislərimiz bu sahədə inqilab etdilər. Onlar bu gün də eyni əzmkarlıq, eyni qüvvə, eyni şücaətlə çalışırlar. Belə fədakar insanlardan biri də ömrünü neftçi peşəsinə bağlayan Yaqub Yaqubovdur. 60 il bundan əvvəl - 1941-ci ildə Şərur rayonunun Dəmirçi kəndində dünyaya göz açan Yaqub müəllim həyatın çətin sınaqları ilə hələ ilk yaşlarında üzləşməli olub. O, anadan olan il atası Tahir kişi dünyasını dəyişib. Həyatın sərt üzünə asanlıqla sinə gərən Y.Yaqubov daxili ehtiraslarını sakitləşdirmək üçün ən çətin və təhlükəli sənəti - dənizçilik peşəsini seçir. Bakı Dənizçilik Məktəbini bitirdikdən sonra Xəzərin qoynuna atılır. Bir müddət "Xəzərdənizneftdonanma" idarəsində mühərrik ustası işləyir. Pe-

şəsinə vurğunluğu və elmə marağı onun Odessada Dəniz Donanması İnstitutunda təhsil almasına köprük salır. Dənizdə Neft və Qazçıxarma İstehsalat Birliyinin ayrı-ayrı idarələrində və müxtəlif vəzifələrdə çalışan, işgüzarlığı ilə işlədiyi kollektivin hörmətini qazanan Yaqub müəllim 12 il İstehsalat Birliyinin baş mexaniki olmuşdur. O, dəniz neftçilərinin iş və əmək şəraitinin yaxşılaşdırılması naminə var qüvvəsi ilə çalışmaqda bərabər onlara daim mənəvi dayaq durmuşdur. Elə bir çətin iş olmazdı ki, Y.Yaqubov səmərələşdirici təkliflə çıxış etməsin, problemin həlli naminə səy və bacarığını əsirgəməsin.

Onun şərəfli əməyi müxtəlif mükafatlarla, "Neft sənayesinin əlaçısı" döş nişanı, "Respublikanın neft və qaz sənayesinin inkişafında xüsusi xidmətlərinə görə" fəxri fərmanlarla qiymətini almışdır.

O, bir insan kimi də örnək, gənc nəsil üçün isə canlı həyat məktəbidir.

DƏNİZ NEFTÇİLƏRİ İLƏ ÇİYİN-ÇİYİNƏ

Bağırov Bağır Osman oğlu 1935 -ci ildə Dəvəçi rayonunun Düzbilici kəndində kolxozçu ailəsində anadan olmuşdur.

1954-cü ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra Bakı Dənizçilik Məktəbinə daxil oldu. 1956-cı ildə həmin məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirdikdən sonra "Xəzərdənizneftdonanma" idarəsinin Cənub Rayon Dəniz Neft Donanma İdarəsində təyinatla əmək fəaliyyətinə başlamışdır. İdarədə işlədiyi müddətdə matros, gəmi kapitanının Baş köməkçisi, gəmi kapitanı və mühəndis-dispetçer vəzifələrində çalışmışdır.

İstehsalatdan ayrılmadan 1964-cü ildə Odessa Dəniz Neqliyyatı Mühəndisləri İnstitutunu bitirmişdir. Öz bacarığı, tələbkərligi və savadı sayəsində işlədiyi idarənin rəhbərliyi tərəfindən rəis vəzifəsinə təyin edilmişdir. Bu böyük idarəyə rəhbərlik etdiyi müddətdə öz tələbkərligi, yüksək texniki savadı və idarədə yaratdığı nizam-intizam nəticəsində müxtəlif təyinatlı gəmi neqliyyat vasitələrinin çətin hava şəraitində dəniz neftçilərinə xidmət etməsi zamanı heç bir qəza hadisəsi baş verməmişdir.

"Xəzərdənizneft" İstehsalat Birliyinin dənizdə fəaliyyət göstərən ən böyük 25 müəssisəsinin kollektivi ilə çiyin-çiyinə çalışaraq Səngəçal, Bulla-dəniz, Bahar və bütün Abşeron arxipelaqında olan neft-qaz yataqlarının kəşfində, çox saylı fərdi dəniz özüllərinin quraşdırılmasında və inşasında, onlara sahilən yüksək gərginlikli xətlərin çəkilməsində, qazma işlərinin aparılmasında Cənub Rayon Dəniz Neft Donanma İdarəsinin kollektivinin əməyi həddən artıq böyükdür. Kollektivin dəniz yataqlarından sahilə çəkilən boru kəmərlərinin tikintisində də böyük rol oynamışdır. Bağır müəllimin rəhbərliyi ilə bir neçə yaşayış binası, gəmilərin sahilə yan alması üçün xüsusi təyinatlı körpülər tikilmişdir.

Yüksək səviyyəli gəmi mütəxəssisi olduğu üçün SSRİ Neft Sənayesi Nazirliyinin əmri ilə Norveçdə Nazirliyin sifarişli ilə inşa edilən

bir neçə gəminin bütün texniki məsələlərinin həllinə nəzarət Bağır müəllimə etibar olunmuşdu. Bağır müəllim hər bir çətinliyə sinə gərərək, xarici mühəndislərlə mübahisələrdə öz ölkəsinin mənafeyini qorudu. Gəmilər yüksək keyfiyyətlə inşa edildi və təyin olunmuş müddətdə Donanmaya təhvil verildi.

Xarici ezamiyyətdən qayıdan Bağır müəllim 1980-cı ildə "Xəzərdənizneftdonanma" İdarəsinin ən məsuliyyətli sahəsi olan Gəmi təmiri zavoduna direktor təyin edildi. Qısa bir müddətdə təcrübəli mühəndis, təsərrüfatçı burada da yeni texnikanın və texnologiyanın tətbiqi nəticəsində gəmi təmirinə olan böyük ehtiyacın tam ödəməklə, zavodun bütün sahələri üzrə məhsuldarlığın bir neçə dəfə artırılmasına nail olur.

Zavodun yardımçı təsərrüfatı kollektivi bütünlüklə ət məhsulları ilə təmin edir. Zavod gəmi təmiri ilə yanaşı, neft-mədən avadanlıqlarının təmiri və onlara tələb olunan ehtiyat hissələrinin də istehsalını təşkil etdi. Bu da zavoda küllü miqdarda əlavə gəlir gətirirdi.

Xəzər dənizinin daha dərin hissələrində neft-qaz yataqlarının mənimlənilməsi üçün Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin təşəbbüsü və böyük əməyi sayəsində SSRİ məkanında analoqu olmayan Bakı Dəniz Özülləri zavodu tikilib istifadəyə verildi. Bağır müəllim bu zavodun ən məsuliyyətli sahəsinə - Tikinti quraşdırma idarəsinə rəhbərlik etməyi öz öhdəsinə götürdü. Dənizin dərinliyi 150-180 metr olan sahələr üçün Dərin Dəniz Özüllərinin tikintisinə başlandı. Nəticədə, Azəri, Çıraq və Günəşli neft və qaz yataqlarının sənaye miqyaslı istismarına imkan yaradıldı.

Bir müddət Bağır müəllim Bakının Nizami rayonunda məsul vəzifələrdə çalışdı. Təqaüddə olmasına baxmayaraq dəniz neftçilərinə olan rəhbərliyi yenidən onu ARDNŞ-nin "Geofizika və Mühəndis Geologiyası" İB-nin "Xəzərdənizneftgeofizikəşfiyyat" İdarəsində təlimatçı-kapitan vəzifəsində işləməyə sövq etdi. Hal-hazırda Bağır müəllim bu vəzifədə geoloqlarla, dəniz neftçiləri ilə çiyin-çiyinə çalışır.

İşlədiyi müddətdə bir çox mükafatlara, Fəxri fərmanlara layiq görülmüşdür.

KOLLEKTİVİN SEVİMLİSİ

Tünzalə Əlibaba qızı Babayeva 1961-ci ildə Qəbələ (keçmiş Qutqaşen) rayonunda qulluqçu ailəsində doğulmuşdur. O, dünyaya gələndə ailədə ikiqat bayram olmuşdu. Həm Novruz bayramının axırncı çərşənbəsi (mart ayının 16-da), həm də onun gəlişi qeyd edilmişdir.

Tünzalə, Qəbələ rayon İsmayıl bəy Qutqaşenli adına 2 sayılı orta məktəbi bitirdikdən sonra, 1979-cu ildə M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Neft və Kimya institutunun "Neft, qaz, mədəniyyət" fakültəsinə daxil olmuşdur.

O, 1984-cü ildə həmin institutun "dağ mühəndisi" ixtisasına yiyələnmişdir. Həmin il təyinat vəərəqəsi ilə "Qum adası"na "Neftqazçıxarma" İdarəsinə gəlmiş, ilk əmək fəaliyyətinə qazın qurudulması sexindən başlamışdır.

1985-ci ilin aprel ayından "Qum adası" NQÜ-nin ETİİŞ sexinin "Layların və quyuların tədqiqi" şöbəsində "Neft və qaz" yataqlarının işlənməsinin texnologiyası və kompleks mexanikləşdirilməsi üzrə yüksək dərəcəli mühəndis vəzifəsində çalışmışdır. O, işlədiyi müddətdə rəhbərlik tərəfindən verilən bütün tapşırıqların öhdəsindən səy və bacarıqla gəlmişdir.

Tünzalə xanım təcrübəni tətbiq etməklə yanaşı, öz üzərində işləyir və neft-qaz çıxarma sahəsində olan yenilikləri həvəslə öyrənir.

1999-cu ildən Tünzalə xanımı, idarə aparatının Baş geoloqu, Üseyinov Ələmdar müəllimin təklifi ilə aparatın geoloji şöbəsinə dəvət etmişdir. O vaxtdan indiyə kimi, idarənin baş geoloqu ilə birgə çalışır. Çalışdığı müddət ərzində verilən tapşırıqların öhdəsindən layiqincə gəlir.

Tünzalə xanım öz üzərində ciddi çalışır, gələcək işlərini davam etdirmək, yeni nailiyyətlər qazanmaq üçün səy və bacarığını əsirgəmir.

NEFTÇIXARMA OPERATORU

Azərbaycan xalqı həmişə öz fədakar qadınları ilə fəxr etmişdir. İstər sənayedə, istər elmdə, istərsə də istehsalatda qadınlarımızın əməyi danılmazdır. Xüsusilə, Böyük Vətən müharibəsi zamanı Azərbaycan qadınları öz üzərlərinə düşmüş məsuliyyəti dərk etmiş, ölkəmizin iqtisadiyyatının bütün sahələrində, o cümlədən neft sənayesi sahəsində əllərindən gələni əsirgəməmişlər. Əliyeva Solmaz Əliqulu qızı da məhz belə qadınlarımızdan biridir.

Əliyeva Solmaz Əliqulu qızı 1935-ci il dekabr ayının 25-də Sabirabad rayonunda anadan olmuşdur. 1950-ci ildə orta məktəbin 7-ci sinfini əla qiymətlərlə bitirərək, 1951-ci ildə Oktyabr İnqilabı adına Bakı Neft texnikumuna daxil olmuşdur. Bu gün Solmaz xanım Texnikumun çox savadlı müəllimlərini - texnikumun direktoru Mirzəyev Ələkbər Nəsim oğlunu, Talıxanovu, İsrafilbəyovu, Şıxlinskini, Zəki-zadəni, Ənvər Əfəndiyevi, Şıxzamanovu seve-sevə xatırlayır, onun bu səviyyəyə gəlib çatmasında müəllimlərinin əməyini yüksək qiymətləndirir. O, texnikumda oxuduğu illərdə ictimai işlərdə fəal iştirak etmiş, tələbə yoldaşlarının, müəllimlərinin, xüsusilə, Texnikumun direktoru Ələkbər Mirzəyevin dərin rəğbətini qazanmışdır.

Solmaz xanım 1955-ci ildə texnikumu bitirib təyinatı ilə "Lenin neft" (indiki "Balaxanı neft" NQÇİ) idarəsinin 10-cu mədəniyyət operatoru kimi əmək fəaliyyətinə başlamışdır. 3 ay işlədikdən sonra rus dilini mükəmməl bildiyi üçün onu geoloji şöbəyə texnik-geoloq vəzifəsinə təyin etmişlər. İşlədiyi müddətdə bütün tapşırıqların öhdəsindən məharətlə gəlmişdir.

İctimai işlərdə fəal iştirak edən Solmaz xanım dafələrlə mədəniyyət komitəsinin katibi, partiya komitəsinin sədri və müavini seçilmişdir.

O, 1961-1970-ci illərdə Lenin rayonunun Xalq məhkəməsində Xalq iclasçısı seçilmiş, məhkəmə iclaslarında iştirak etmişdir. Cavan kadr olmasına baxmayaraq rəhbər işçilərlə bir sıralarda çalışmaqdan qürur duyan Solmaz xanım daim neftçilərin etimadını, hörmətini, etibarını qazanmağa çalışmışdır.

Neft sənayesində fəal çalışan, öz əməyi ilə çoxlarına nümunə olan Solmaz xanım Leninin 100 illik yubileyi münasibətilə "Rəşadətli əməyə görə" medalı ilə təltif olunmuşdur. 1973-cü ildə o, Lenin rayonunun 48-ci partiya konfransının nümayəndəsi olmuşdur.

İşində həmişə düzgünlüyə, özünə qarşı tələbkərlığa, məsuliyyətə üstünlük verən Solmaz xanım 1975-ci ildə "Əmək veteranı" medalı ilə təltif olunmuşdur. 1980-ci ildən o, təqaüdə çıxmış, lakin işdən ayrılma bilməmiş, bu günə kimi neftçixarma operatoru vəzifəsində çalışır.

Solmaz Əliyeva kompressor quyularının istismarı sahəsində məsuliyyətlə çalışaraq işin öhdəsindən layiqincə gəlir.

50 illik bir müddətdə o, eyni maddədə - özünün dediyi kimi, Mötəbər neft məktəbində çalışır. Hazırda Solmaz Əliyeva maddədə kompressor quyularına sıxılmış hava paylayıcı məntəqəsində neftçixarma operatoru vəzifəsində çalışır. Solmaz xanım ictimai fəaliyyətini bu gün də davam etdirir.

HƏVƏSLƏ İŞLƏYİR

Hüseynova Sevil Neymət qızı 1935-ci il dekabr ayının 27-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur. 1955-ci ildə 172 sayılı orta məktəbi bitirmiş, eyni həmin il M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Sənaye İnstitutunun geoloji-kəşfiyyat fakültəsinə daxil olmuşdur. 1962-ci ildə institutu bitirmiş, 1958-ci ilin sentyabr ayında "Stalınneft" Neft-mədən idarəsində operator köməkçisi, 1959-cu ilin sentyabrından isə tədqiqat operatoru işləmişdir.

C.N.Hacıyeva 1964-cü ildə neft-mədən idarəsində texniki kabinetin müdiri, 1965-ci ilin noyabrından "26 Bakı komissarı" adına neft-mədən idarəsinin geoloji şöbəsində geoloq vəzifəsində işləmişdir. İşlədiyi müddətdə şöbənin böyük geoloqunun köməkçisi ilə "Bibiheybət" neft yatağının geologiyasını və neft tədqiqat məsələlərini dərinlən öyrənmişdir.

Sonra o, 1976-cı ildə neft-mədən idarəsinin geoloji şöbəsinə böyük geoloq vəzifəsinə təyin olunmuş, quyuların hasilatını artırmaq üçün geoloji təbirlərin vaxtılı-vaxtında seçilməsi, quyularda perforasiya işlərinin aparılması, fəaliyyətsiz quyuların fondunun öyrənilməsi ilə məşğul olmuşdur.

Sevinc xanım indi də əsil gənclik həvəsi ilə işləyir. Onun Azərbaycanın neft sənayesindəki uzun müddətli əmək fəaliyyəti "Əmək veteranı" medalı ilə və Fəxri fərmanlarla qiymətləndirilmişdir.

BÖYÜK MENEGER

Əliyev Əzizağa Abbas oğlu 1950-ci ildə Astara rayonunun Şiyakəran kəndində anadan olmuşdur. 1957-ci ildə həmin kənddə Nizami Gəncəvi adına orta məktəbə daxil olmuş və 1967-ci ildə həmin məktəbi gümüş medalla bitirmişdir. 1967-ci ildə Bakı şəhərinə gəlmiş və həmin ilin iyun ayında Bakı "Mərkəzielektrotökmə" zavodunda çilingər şagirdi kimi işə başlamışdır. O, işləməklə yanaşı, 1967-ci ildə M.Əzizbəyov adına Qırmızı Əmək Bayrağı Ordenli Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunun (indiki Azərbaycan

Neft Akademiyası) Elektromexanika fakültəsinin axşam şöbəsinə daxil olmuşdur. 1978-ci ildə ali məktəbi bitirmiş, mühəndis-elektromexanik ixtisasına yiyələnmişdir.

1973-cü ildən 1974-cü ilədək Bakı Maşınqayırma zavodunda texniki nəzarət şöbəsində büro rəisi vəzifəsində işləmişdir. 1974-1976-cı illərdə hərbi xidmətdə olmuşdur. 1976-cı ildə hərbi xidməti başa vurduqdan sonra yenidən "Mərkəzielektrotökmə" zavoduna qayıtmış, burada müxtəlif vəzifələrdə o, cümlədən mühəndis-texnoloq, mühəndis-konstruktor, büro rəisi, böyük usta, sex rəisi, zavod istehsalat-dispetçer şöbəsində rəis müavini işləmişdir. Çox saylı səmərələşdirici təklifin müəllifidir. 2 təklifinə görə keçmiş SSRİ-nin bürünc medalı ilə təltif olunmuşdur. Elektrotexnika sənayesinin Fəxri fərmanı ilə təltif olunmuşdur.

Ə.A.Əliyev 1994-cü ilin noyabrında köçürmə yolu ilə ARDNŞ "Dənizdə Neft və Qazçıxarma İstehsalat Birliyi"nin "Qazın yığılması, nəqli, emalı və kompressor təsərrüfatı şöbəsinə" 14-cü dərəcəli mühəndis vəzifəsinə qəbul olunmuşdur.

Qazın nəqli və qazlift sistemlərində istismar olunan kompressorun və nasosların ehtiyat hissələrinin daxili zavodlarda hazırlanması ilə və NQÇİ-lərin kompressor təsərrüfatlarında istismar olunan kompressor və nasos

avadanlıqlarının normal və təhlükəsiz işini təmin edilməsi üçün ciddi səy göstərmişdir.

2000-ci ildə ARDNŞ rəhbərliyinin əmri ilə aparatda yaradılmış "Neftin və qazın strateji problemlərinin koordinasiyası Departamenti" də 15-ci dərəcəli böyük menecer vəzifəsinə təyin olunmuşdur. 2001-ci ildən Departamentdə 16-cı dərəcəli böyük menecer vəzifəsində çalışır. Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvüdür.

RƏİS MÜAVİNİ

Əfəndiyev Elton Məmməd həsən oğlu 1939-cu il dekabr ayının 16-da Ağdaş rayonunda anadan olmuşdur.

1947-ci ildə Ağdaş rayonunda 1-ci sinfə getmiş, 1953-cü ildə ailəsi ilə birlikdə köçüb Bakı şəhərinə gəlmiş və təhsilini Bakı şəhərinin 7 sayılı məktəbində davam etdirmişdir.

Orta məktəbi 1958-ci ildə bitirmiş Neft-Kimya İnstitutunun geologiya fakültəsinə qəbul olunmuşdur.

1963-cü ildə institutu bitirmiş, təyinatla Türkmənistan SSR-də Geologiya İdarəsinin, Qərbi geoloji-kəşfiyyat trestinin, Kaspiətrafi qazma partiyasında geoloq vəzifəsində işə qəbul olunmuşdur.

24 sentyabr 1963-cü ildən 1968-ci ilin may ayına qədər həmin trestin nəzdində, böyük geoloq, qırmızı rəngli çöküntüləri öyrənən tematik partiyanın böyük geoloqu, Şərqi Balxan ətrafı çöküntüləri öyrənən tematik partiyanın rəisi vəzifələrində işləmişdir.

E.M.Əfəndiyev 1968-ci ildə Bakı şəhərinə qayıdaraq, "Serebrovski" adına neft-mədən idarəsinə işə qəbul olunmuşdur. Sonra NMI-də layların təzyiqini saxlama sexində mühəndis, 7 yanvar 1971-ci ildən 2 sayılı rayon-mühəndis sexində-mühəndis, həmin sexdə mühəndis texnoloq, böyük mühəndis texnoloq, NQÇI-nin mərkəzi mühəndis-texnoloji xidmət şöbəsində rəis müavini işləmişdir.

23 oktyabr 1980-ci ildən 2 sayılı neft-qaz çıxarma sexinə böyük geoloq vəzifəsinə qayıtmışdır.

E.M.Əfəndiyev 1 aprel 1988-ci ildən həmin sexdə aparıcı geoloq olmuş, 1 noyabr 1996-cı ildən 2 sayılı sexdə sex rəisinin geologiya üzrə rəis müavini işləyir.

BÖYÜK GEOLOQ

"Bibiheybatneft" NQÇI 1 sayılı NQÇS-n böyük geoloqu Hüseynov Salman Həsən oğlu 1934-cü il iyun ayının 18-də Lənkəran şəhərində anadan olmuşdur. 1940-cı ildə Lənkəran 6 sayılı natamam yeddiillik məktəbə daxil olmuş və oranı 1947-ci ildə əla qiymətlərlə bitirmiş, Lənkəran 3 sayılı onillik məktəbin 8-ci sinifinə daxil olmuşdur. 1950-ci ildə orta məktəbi gümüş medalla bitirmişdir.

Orta məktəbi bitirdikdən sonra həmin ildə Azərbaycan Sənaye İnstitutunun geoloji fakültəsinin "Neft yataqlarının geologiyası və kəşfiyyatı" şöbəsinə daxil olmuş, 1955-ci ildə ali məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirmiş "dağ mühəndisi-geoloqu" ixtisasına yiyələnmişdir. Göndərişlə "Artyomneft" NQÇI-n sərəncamına göndərilmiş, ilk emək fəaliyyətinə "Artyomneft" NQÇI-nin 4 sayılı mədəninə neft quyularının tədqiqatı operatoru kimi başlamışdır. Sonra "Artyomneft" NQÇI-nin geoloji şöbəsinin rəisi vəzifəsinə irəli çəkilmişdir.

İyun 1972-ci ildən fevral 1976 ilə qədər "Bakı axşam neft texnikumu"na rəhbərlik etmişdir.

Fevral 1976 ildən bu günə qədər "Bibiheybatneft" NQÇI 1 sayılı NQÇI-nin böyük geoloqu vəzifəsində işləyir.

1959-1962 illərdə istehsalatdan ayrılmaq şərtilə "Bakı axşam marksizm-leninizm" universitetini əla qiymətlərlə bitirmişdir. O, uzun müddət partiya xəttinə təbliğatçı olmuşdur. Bir neçə elmi məqalənin, səmərələşdirici təklifin müəllifidir.

Uzun müddət neft sənayesində qüsursuz işlədiyinə görə 1971 ildə SSRİ Neft Sənayesi Nazirliyinin Fəxri fərmanı və 1984-cü ildə "Neft əlaçısı" döş nişanı ilə təltif olunmuşdur.

HƏM DƏ MAHİR TƏRCÜMƏÇİ

Siracov Sahib Ağamahmud oğlu 1959-cu il avqust ayının 1-də Ağsu rayonunun Qaraqoyunlu kəndində anadan olmuşdur.

1986-cı ildə SSRİ-nin 50 illiyi adına Azərbaycan Dövlət Xarici Dillər İnstitutunun İnglis dili fakültəsinin axşam şöbəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir.

1980-1986-cı illərdə "Xəzərdəniz neft-qaz sənaye" İB-də, "Dəniz qazlayihə" DETLI-də quruda mühəndis axtarışları şöbəsində ikinci dərəcəli fəhlə, 1986-1992-ci illərdə "Xəzərdəniz-

neftqaz" İB-də, xarici əlaqələr şöbəsində mühəndis, böyük mühəndis, 1992-2003-cü illərdə ARDNŞ xarici iqtisadi əlaqələr idarəsində protokol şöbəsinin rəis müavini vəzifələrində işləmişdir.

S.A.Siracov hazırda "Azneft" İB xarici əlaqələr şöbəsində mühəndis işləyir.

O, ABŞ-ın Xyuston şəhərində Azəri-Çıraq-Günəşli yataqları üzrə texniki-iqtisadi əsaslarının hazırlanmasında ARDNŞ-in texniki qrupunun tərkibində iştirak etmiş, texniki materialların tərcüməçisi olmuşdur. O, həmçinin Tailandda, Vanqkokda, ABŞ-da, Böyük Britaniyada, Almaniyada, Fransada, Bolqarıstanda, İranda, Türkiyədə, Dubayda, Belçikada, Hollandiyada, Norveçdə, Şotlandiyada Azərbaycan hökuməti və ARDNŞ-in nümayəndə heyətinin, texniki qrupların, işçi qruplarının üzvü, qrup rəhbəri və tərcüməçi kimi çoxsaylı ezamiyyətlərdə, səfərlərdə olmuşdur.

SAHƏ GEOLOQUNUN ŞİRİN SÖHBƏTLƏRİ

İnqilab Həmid oğlu Niftəliyev 1936-cı ildə Şamaxı rayonunun Padar kəndində anadan olmuşdur. 1954-cü ildə Hacıqabul şəhərində orta məktəbi bitirmiş, elə həmin ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin geoloji-kaprafiya fakültəsinin neft və qaz yataqlarının axtarışı və kəşfiyyatı şöbəsinə daxil olmuş, 1959-cu ildə ali təhsilini başa vurmuşdur.

İ.H.Niftəliyev 1959-cu ilin avqust ayında təyinatla "Şirvanneft" qazma idarəsinə işə göndərilmişdir. O, Əli-Bayramlı, Qarabağlı, Kürsəngi qazma idarələrində geoloq, böyük geoloq vəzifələrində çalışmışdır. Sonra o, 1966-1967-ci illərdə Əli-Bayramlı şəhər 28 saylı texniki-peşə məktəbində tədris işləri üzrə direktor müavini işləmişdir. 1980-86-cı illərdə Kürsəngi qazma işləri idarəsi həmkarlar ittifaqı komitəsinin sədri kimi fəaliyyət göstərmişdir.

İ.H.Niftəliyev hazırda Kürsəngi Qazma İşləri İdarəsində sahə geoloqu işləyir. Onun neftçilərin həyatına aid maraqlı söhbətlərini dinləmək adama xoş təsir bağışlayır.

ƏMƏK VETERANI

Mirzəyev Əlihüseyn Balış oğlu 1934-cü il fevralın 3-də Saatlı rayonunda anadan olmuş və həmin rayonda 1952-ci ildə orta məktəbi bitirmişdir.

O, 1954-cü ildə Azərbaycan Sənaye İnstitutuna daxil olmuş və ali məktəbin axşam şöbəsini 1960-cı ildə bitirmiş, dağ mühəndisi ixtisası almışdır.

1956-cı ildə 3 saylı sənət məktəbində istehsalat təlimi ustası işləmiş, gənc kadrların hazırlanmasında yaxından iştirak etmişdir.

Ə.B.Mirzəyev 1957-ci il sentyabrın 1-dən "Stalinneti" NMI-də operator kimi işə qəbul olunmuşdur. 1960-cı ildə neftçixarma üzrə usta köməkçisi qəbul olunmuş, 1963-cü ildə həmin maddədə neftçixarma ustası vəzifəsinə irəli çəkilməmişdir. Sonra onu həmin maddədə böyük mühəndis, 1973-cü ildə 1 saylı maddədə rəis vəzifəsinə təyin etmişlər.

1975-ci ildə maddələrin birləşdiyinə görə Ə.B.Mirzəyevi birləşmiş maddə rəis müavini vəzifəsinə keçirmişlər.

Hal-hazırda Ə.Mirzəyev neqliyyat şöbəsində rəis müavini vəzifəsində çalışır. Əmək veteranıdır. İş yoldaşlarının hörmətini qazanmış, müxtəlif mükafatlara layiq görülmüşdür.

SEX RƏİSİNİN MÜAVİNİ

Abdullayeva Gülarə İsmayıl qızı 1933-cü il fevralın 28-də Bakı şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur.

Məşədi Əzizbəyov adına Azərbaycan Sənaye İnstitutunun "Neft və qaz yataqlarının geofiziki üsullarla kəşfiyyatı" fakültəsinə daxil olmuş, 1956-cı ildə dağ mühəndisi-geofiziki ixtisası üzrə ali məktəbi bitirmişdir.

O, institutu bitirdikdən sonra təyinatla "Stalinneft" Neft-Mədən İdarəsinin 6 saylı maddəsində neft hasilatı üzrə operator işləmişdir. Sonra quyuların tədqiqatı ustası, geoloq, ETİİS-də quyuların və layların tədqiqatı üzrə elmi-tədqiqat laboratoriyasının müdiri vəzifələrində çalışmışdır.

Gülnarə xanım 1978-ci ildə Qaradağ NQÇİ 26 Bakı komissarı adına NQÇİ ilə birləşəndə, ETİİS-də böyük geoloq vəzifəsində fəaliyyət göstərmişdir.

1988-ci ildə ETİİS-in ləğvi ilə əlaqədar olaraq, İdarənin avtomatlaşdırılması sexinin nəzdində (həmən neft-qazçixarma idarəsində) tədqiqat qrupunda operator, ETİİS-də quyuların tədqiqatı üzrə operator, "Bibiheybətneft" NQÇİ-nin "İdarənin avtomatlaşdırılması" sexində quyuların tədqiqatı operatoru vəzifələrində çalışmışdır.

O, 1993-cü ildən ETİİS-də sex rəisinin müavini vəzifəsində fəaliyyət göstərir. Müxtəlif mükafatlarla təltif olunmuşdur. Əmək veteranıdır.

NEFTÇİ ALİM

Rzayeva Fikriyyə Mirağa qızı 1935-ci il iyun ayının 20-də Azərbaycanın dilbər guşesi Şuşa şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. 1953-ci ildə Bakı şəhərində 18 sayılı orta məktəbi bitirərək Azərbaycan Sənaye İnstitutunun (indiki Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası) "Neft-mədən" fakültəsinə daxil olmuş, 1958-ci ildə həmin institutu bitirərək, dağ mühəndisi ixtisasına yiyələnmişdir.

O, əmək fəaliyyətinə 1958-ci ildə Bibiheybət Neft-Qaz Çıxarma İdarəsinin "Elmi-tədqiqat və İstehsalat işləri" sexində VII dərəcəli operator vəzifəsində başlamışdır.

Sonradan elmi-tədqiqat işlərinə olan böyük həvəsi onu 1960-cı il fevralın 25-də "Azərbaycan Neftçixarma Elmi-Tədqiqat İnstitutu"na gətirmişdir.

Fikriyyə xanım "Layların fizikası və neftqazverimi" laboratoriyasında mühəndis vəzifəsində çalışmışdır. Layların neftveriminin artırılması kimi global bir problem Fikriyyə xanımın elmi marağının əsas istiqamətini müəyyən etmişdir. Odur ki, göstərilən problemlə dərinləndirən məşğul olmaq üçün o, 1964-cü ildə institutun aspiranturasının əyani şöbəsinə qəbul olunmuş və 1973-cü ildə "Neftçixarma prosesində suların xarakteri və rolunun tədqiqi" mövzusunda dissertasiya işi müdafiə edərək, texnika elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

Fikriyyə xanımın Azərbaycanda Bibiheybət, Səngəçal-Duvanı-dəniz, Kürüvdağ, Qazaxıstanda Uzen yataqlarında layların neftveriminin tədqiqi, suların neftsıxıdırma xassəsinin yüksəldilməsi, süxurların kollektorluq xüsusiyyətinin öyrənilməsi, SAM məhlulları tətbiq etməklə yataqların sulaşdırılmasının səmərəliliyinin artırılması, mədən tətbiq işləri aparmaq üçün obyektlərin seçilməsi, laylara müasir metodlar ilə təsir üçün texnoloji və texniki sənədlərin hazırlanması, son işlənmə mərhələsində istismar olunan layların neftveriminin tədqiqi və s. mövzularda aparılan elmi-

tədqiqat işlərində, proseslərin həyata keçirilməsi və müəllif nəzarətinin aparılmasında fəal iştirak etmişdir.

Fikriyyə xanım 1973-1978-ci illərdə elmi işçi, böyük elmi işçi vəzifələrində çalışmışdır. 1978-ci ildə keçmiş "Layların fizikası və neftqazverimi" laboratoriyası əsasında yaradılmış "Laylara fiziki-kimyəvi üsullarla təsir" laboratoriyasına müsabiqə yolu ilə müdir seçilmişdir. Onun rəhbərliyi altında laboratoriyanın maddi-texniki bazası genişləndirilmiş, müasir cihaz, aparatura və qurğularla təchiz edilmiş, sağlam, təcrübəli, yaradıcı kollektiv formalaşmış, onları məhsuldar əməyi üçün şərait yaradılmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, laylara SAM ilə təsir edilməsi sahəsində ilk praktik işlər Azərbaycan yataqlarında aparılmışdır. Laylara vurulan suyun fiziki -kimyəvi xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi, suvurma üçün təsir obyektlərinin, suyun seçilməsi, texnoloji-texniki sənədlərin hazırlanması, Bibiheybət, Kürüvdağ, Kürsəngi, Mişovdağ, Səngəçal-Duvanı-Bulla adası yataqlarında praktiki işlərin aparılması və prosesə müəllif nəzarətinin həyata keçirilməsində Fikriyyə xanım işlərin rəhbəri və bilavasitə icraçısı kimi fəal iştirak etmişdir.

Fikriyyə xanım Azərbaycan yataqlarından başqa Qazaxstanın Manqışlaq yarımadası və "Embanefit" kombinatı yataqları üçün də laylara vurulacaq suyun seçilməsi, suyun neftsıxıdırma qabiliyyətinin SAM əlavə etməklə artırılmasının mümkünlüyü, Uzen yatağının təcrübə sahələrində laylara SAM məhlullarının vurulmasının texnoloji və texniki sxemlərinin tərtib edilməsi, prosesə müəllif nəzarəti, nəticələrin təhlil edilməsi, texniki-texnoloji sənədlərin hazırlanması sahəsində səmərəli fəaliyyət göstərmişdir.

Fikriyyə xanımın rəhbərliyi ilə anion aktiv və qeyri ionogen SAM məhlullarının Aşağı Kürüyanı neft yataqlarında tətbiq edilməsi nəticəsində 641 min ton əlavə neft çıxarılmışdır. Bundan başqa SAM, polimer, biosid maddələrindən ibarət kompozisiyalarla mədənlərdə təcrübə-sınaq işləri aparılmış, bu texnologiyanın yüksək neftsıxıdırma qabiliyyəti müəyyən olunmuş və müvafiq rəhbər sənədlər tərtib edilmişdir.

Beləliklə, Fikriyyə xanımın elmi fəaliyyətinin 25 ili laylara vurulan suyun neftsıxıdırma qabiliyyətini artıran kimyəvi rentgenlərin işlənilməsi hesabına layların neftvermə qabiliyyətinin yüksəldilməsi kimi çox böyük elmi-iqtisadi əhəmiyyəti olan global proble-

mə həsr olunmuşdur.

1986-cı ildən Fikriyyə xanımın rəhbərlik etdiyi laboratoriya keçmiş SSRİ Neft Sənayesi Nazirliyinin göstərişi ilə "Qarşılıqlı İqtisadi Yardım Şurası"nın üzvü olan ölkələrdə laylara mikrobioloji metodla təsir sahəsində aparılan işlərə cəlb edilmişdir.

Laboratoriya Fikriyyə xanımın rəhbərliyi ilə SSRİ EA-nın və Azərbaycan MEA-nın mikrobiologiya institutları ilə birlikdə Lökbatan yatağında laylara azot-fosfor duzları və havalaşdırılmış su vurmaqla mikrobioloji prosesin həyata keçirilməsində fəal iştirak etmişdir. Texnologiya uğurla sınaqdan çıxarılmış və rəhbər sənəd tərtib edilərək sahələrarası elmi-texniki-kompleksə (ÜETİ) təqdim edilmişdir.

Bundan sonra Azərbaycan MEA-nın "Mikrobiologiya İnstitutu" ilə birlikdə Fikriyyə xanımın rəhbərlik etdiyi laboratoriya, laylara daha səmərəli biotexnologiya ilə təsir üsulu təklif etmiş və texnologiyaları ilk dəfə Fatmayı yatağının Məhəmmədəli sahəsində sınaqdan çıxararaq geniş təcrübə sənaye işlərinin aparılmasının təşkilatçısı və icraçısı olmuşdur.

Məhəmmədəli sahəsində mikrobioloji təsirin yüksək texniki-iqtisadi səmərəliliyi qısa müddətdə prosesin başqa yataqlarda tətbiq edilməsi ilə nəticələnmişdir. Proses 11 yatağın 13 istismar obyektində tətbiq edilmiş və nəticədə 148,5 min ton əlavə neft çıxarılmış, 55 mlrd. manatdan artıq iqtisadi səmərə alınmışdır. Ümumiyyətlə laboratoriyanın təklifləri əsasında yataqlarda tətbiq olunmuş fiziki-kimyəvi və mikrobioloji metodlar hesabına 1,4 milyon tondan artıq neft hasil edilmişdir ki, bu da elmin Respublikanın iqtisadiyyatına dəyərli töhfədir.

Laboratoriyada obyektlərin və işçi agentlərin seçilməsi, onların fiziki-kimyəvi-bioloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi, lazımı texnoloji-texniki və rəhbər sənədlərin tərtib edilməsi sahəsində çox geniş laboratoriya-eksperimental və mədən tədqiqatları aparılmışdır.

Hazırda laboratoriyada biotexnoloji proseslərin təkmilləşdirilməsi və yenilərinin işlənməsi sahəsində elmi-tədqiqat işləri davam etdirilir. Bu məqsədlə kompleks tədbirlər proqramı tərtib edilərək "Azneft" İB-nə təqdim edilmişdir.

Laboratoriyada yüksək ixtisaslı elmi kadrların hazırlanması üçün lazımı şərait yaradılmış, Fikriyyə xanımın yaxından köməkliliyi ilə laboratoriya əməkdaşlarından 4 nəfəri texniki elmlər nemi-

zədi alimlik dərəcəsi almışdır.

Fikriyyə xanım yataqların işlənməsi sahəsində Rusiyada, Macarıstanda, Qazaxıstanda keçirilmiş bir sıra elmi-texniki konfranslarda, simpoziumlarda, seminar-müşavirələrdə məruzələrlə, çıxışlarla Respublikanı və AzNQSDETLİ-ni ləyaqətlə təmsil etmişdir.

Yüksək elmi-praktiki nəliyyətlər əldə etdiyinə görə Fikriyyə xanım Azərbaycan SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri fərmanına, "Neft sənayesinin əlaçısı" döş nişanına, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin Fəxri fərmanına və bir neçə başqa Fəxri fərmanlara layiq görülmüşdür. 2004-cü ildə ona Beynəlxalq EKO Energetika Akademiyasının doktoru-professoru diplomu verilmişdir.

Fikriyyə xanım bir monoqrafiya, 112 məqalə, 8 ixtira və 9 patentin müəllifi, 52 elmi-tədqiqat işinin rəhbəri olmuşdur.

Fikriyyə xanım işgüzarlığı, qayğıkeşliyi və davranışda nəzakətliyinə görə institut kollektivinin böyük hörmət və ehtiramını qazanmışdır.

DALĞIC İŞİ ÜZRƏ MÜTƏXƏSSİS

Şərbətov Vaqif Ağakəşi oğlu 1960-cı ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. 1976-cı ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra 2 saylı texniki-peşə məktəbini təmirçi-çilingər ixtisası üzrə bitirdikdən sonra birbaşa istehsalata gələrək çilingər peşəsində əmək fəaliyyətinə başlamışdır.

1980-1983-cü illərdə Sovet ordusu sıralarında xidməti borcunu yerinə yetirən V.A.Şərbətov ordu sıralarından tərxis olunduqdan sonra, 1985-ci ildən Xəzər Dəniz Dalğıc Qəza Xilasetmə İşləri İdarəsində əmək fəaliyyətini

davam etdirərək, əvvəlcə, təmirçi-çilingər, sonra isə 3-cü dərəcəli dalğıc peşəsinə keçirilmişdir.

Dalğıc peşəsində işləyərkən V.A.Şərbətov az müddət ərzində çətin peşələrdən sayılan dalğıc işlərinin bütün incəliklərinə mükəmməl yiyələnərək özünü bacarıqlı bir dalğıcı kimi göstərə bilmişdir.

V.A.Şərbətovun iştirakı ilə dəfələrlə "Əli Əmirov", "Akademik Tofiq İsmayılov" dalğıc gəmilərində yerləşdirilmiş mürəkkəb dərinlik - 200 metr dərinliklərdə saturasiya üsulu ilə dalğıc işləri həyata keçirilmişdir.

O, xarici şirkətlər tərəfindən təşkil edilən bir neçə peşə ixtisasatırma və təkmilləşdirmə kurslarında təhsil alaraq, öz peşəsinin ustasına çevrilmişdir.

Sualtı-texniki və dalğıc işlərinin yerinə yetirilməsində xüsusilə fərqləndiyinə və neft sənayesində uzun müddətli vicdanlı əməyinə görə V.A.Şərbətov 2002-ci ildə "Tərəqqi" medalına layiq görülmüşdür.

BACARIĞINI ƏSİRGƏMİR

A.N.Lipin 1954-cü ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. 1971-ci ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra Odessa Dəniz Mühəndisləri İnstitutunun gəmi mexanikası fakültəsinə daxil olmuş, 1976-cı ildə həmin institutu gəmi maşınları və mexanizmi ixtisası üzrə bitirdikdən sonra 1976-1980-ci illərdə gənc mütəxəssis kimi SSRİ Dəniz Donanmasının müəssisələrində mühəndis-mexanik vəzifələrində çalışmışdır.

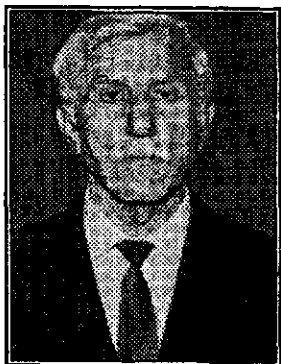
O, 1980-ci ildə "Xəzər dənizneft-donanma" İdarəsi Sualtı Texniki İşlər və Dənizin Neftlə Çirkənməsindən mühafizəsi üzrə ixtisaslaşdırılmış İdarəsində "Əli Əmirov" gəmisində quraşdırılmış dərinlik dalğıc kompleksinə mexanik kimi işə qəbul edilmişdir. Sonralar A.N.Lipin elə həmin DDK-da rəis müavini, böyük mütəxəssis və kompleks reisi vəzifələrində çalışmışdır.

İdarədə çalışdığı ilk günlərdən Dərinlik Dalğıc Kompleksinin təkmilləşdirilməsi, yeni texnika və texnologiyanın mənimsənilməsi üçün öz bilik və bacarığını əsirgəməmişdir. Bundan başqa, A.N.Lipin dərinlik sualtı dalğıc işlərinin rəhbəri kimi "Günəşli", "Çıraq" və digər sahələrdə aparılan müxtəlif təyinatlı dalğıc işlərinə rəhbərlik etmişdir.

Yüksək təşkilatçılıq qabiliyyəti, savadı nəzərə alınan A.N.Lipin 1994-cü ildə "Azneft" İstehsalat Birliyinin Dalğıc və Sualtı-Texniki İşlər Üzrə İstehsalat Şöbəsinin rəis müavini vəzifəsinə irəli çəkilmiş, hal-hazırda o, bu vəzifədə çalışır.

A.N.Lipin Dalğıc kadrlarının hazırlanması və ixtisaslarının artırılmasında fəal iştirak edərək, bu istiqamətdə aparılan bütün işlərdə səy və bacarığını əsirgəmir.

TƏCRÜBƏLİ İŞÇİ

Qocaman işçilərdən biri olan Əhməd Dadaşbala oğlu Dadaşov 1939-cu ildə Bakı şəhərində fəhlə ailəsində anadan olmuşdur. 1948-ci ildə orta məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirən Ə.D. Dadaşov Bakı İnşaat Texnikumuna daxil olmuş, 1959-cu ildə texnikumu bitirdikdən sonra təyinatla "Artyomneft" Neft Mədənləri İdarəsində usta kimi əmək fəaliyyətinə başlamışdır.

Ali təhsil almaq məqsədilə 1962-ci ildə Ç. İldırım adına Azərbaycan Dövlət Politeknik İnstitutuna daxil olan Ə.D. Dadaşov 1969-cu ildə həmin institutu bitir-

dikdən sonra "Artyomneft" Mİ-nin Mənzil Kommunal Kontorunun baş mühəndisi vəzifəsinə, 1971-ci ildə isə Tikinti-Quraşdırma İdarəsinin rəisi vəzifəsinə irəli çəkilmişdir.

O, 1976-cı ildən Xəzər Dəniz Dalğıc Xilasetmə İşləri İdarəsində çalışır. İdarədə əmək fəaliyyəti ərzində müxtəlif vəzifələrdə çalışaraq, Texniki İslahat Şöbəsinin rəisi vəzifəsində də yüksəlmişdir.

Ə.D. Dadaşov 1994-1996-cı illərdə Əzizbəyov rayon İcra Hakimiyyətinin Pirallahı qəsəbəsi üzrə nümayəndəsi vəzifəsinə seçilmişdir. Səlahiyyət müddəti başa çatdıqdan sonra o, 1996-cı ildə yenidən doğma kollektivə qayıtmış, bir müddət müxtəlif vəzifələrdə çalışdıqdan sonra, 2000-ci ildə yenidən texniki istehsalat rəisi vəzifəsinə irəli çəkilmişdir.

İşlədiyi müddət ərzində ona tapşırılan vəzifələrin öhdəsindən bacarıqla gələrək dalğıc qəza xilasetmə işləri sahələrinin əhəngdar işləməsi, neftçilər tərəfindən verilən sifarişlərin vaxtli-vaxtında heyata keçirilməsi üçün öz bilik və bacarığını əsirgənməmişdir.

Onun əmək fəaliyyəti ARDNŞ və "Azneft" İstehsalat Birliyinin rəhbərliyi tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş və o, ayrı-ayrı illərdə müxtəlif mükafatlarla, 1999-cu ildə isə ARDNŞ-in Fəxri fərmanı ilə təltif edilmişdir.

LABORATORİYA MÜDİRİ

İbrahimov Xıdır Mənsur oğlu 1967-ci ildə Qərbi Azərbaycanın Zəngəzur mahalının Qafan rayonunda anadan olmuşdur. 1985-ci ildə orta məktəbi fərqlənmə ilə bitirmiş, 1985-1987-ci illərdə keçmiş Sovet ordusu sıralarında həqiqi hərbi xidmətdə olmuşdur. Hərbi xidmətdən sonra ailəsi ilə birlikdə öz doğma diyarından-qədim türk torpaqlarından sıxışdırılaraq vətəninə tərk edərək Bakı şəhərinə gəlmişdir. O, 1989-cu ildə Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasına daxil olmuş və 1995-ci ildə istehsalatdan ayrılmaqla həmin Akademiyanın neft-mədən fakültəsini tam kursla bitirmişdir. 1998-ci ildə "Balaxanıneft" NQÇI-də qazmaçı köməkçisi kimi əmək fəaliyyətinə başlamış və həmin NQÇI-də qazmaçı, neft-qazçıxarma operatoru, neft qazçıxarma mühəndisi, qazçıxaran ustası vəzifələrində çalışmışdır. Elmə olan marağı onun 1997-ci ildə AzNQSDETLİ-nin fontan kompressor quyularının istismarı və kompressor təsərrüfatı laboratoriyasına gəlməsinə səbəb olmuşdur. O, əvvəlcə həmin laboratoriyada mühəndis, böyük elmi işçi vəzifələrində işləmiş və özünü doğrultduğu üçün 1998-ci ilin ilk günlərindən laboratoriyanın müdiri vəzifəsinə irəli çəkilmişdir. Hal-hazırda həmin laboratoriyanın müdiri vəzifəsində işləyir.

X.M. İbrahimov 1999-cu ildə aspiranturaya qəbul olunmuş və 2002-ci ildə "Neft və qaz yataqlarının işlənməsi və istismarı" ixtisası üzrə "Qazlift quyularında qaz-maye qarışığının hərəkətinin tənzimlənməsi əsasında qaldırıcının faydalı iş əmsalının artırılması" mövzusunda nəmizədlik dissertasiyası işini müvəffəqiyyətlə müdafiə edərək texnika elmləri namizədi alimlik dərəcəsi adı almışdır.

X.M. İbrahimov 30-a yaxın elmi məqalənin, 9 ixtiranın müəllifi olmaqla yanaşı, 12 elmi tədqiqat işinə rəhbərlik etmişdir. Hazırda o, fontan-qazlift quyularının səmərəli istismarı sahəsində elmi işini davam etdirərək doktorluq dissertasiyası üzərində elmi axtarış

aparır.

O, elmi axtarışları prosesində kompressor quyularının istismarında qarşıya çıxan problemlərin həll olunmasında yaxından iştirak edərək, qum təzahürü, qazlift quyularında qaldırıcının istismar səmərəliliyini, iş etibarlılığını artırmaq məqsədilə və axının hərəkət strukturunun tənzimlənməsini təmin edən təkmilləşdirilmiş ejetor sistemli yeni lift qurğusu (TIEL) və sərbəst asqılı ikicərgəli lift qurğusu işlənmiş, tətbiq sahəsi əsaslandırılmışdır. Həmin qurğular hazırda da "Azneft" İB mədənlərində tətbiq olunmaqdadır. Həmçinin qazlift quyularında qaz-maye qarışığının hərəkətini quyu hidrodinamik rəqs generatorları vasitəsilə tənzimləməklə qaldırıcının faydalı iş əmsalını artıran qurğunu istehsalatda tətbiq etmiş və 300 mln. manatdan çox iqtisadi səmərə əldə olunmuşdur.

X.M. İbrahimov qazlift quyularının istismarında quyuların faktiki xüsusi sərfi ilə hesablanmış xüsusi sərfi əsasında orta nisbi xətanı hesablamaq üçün empirik ifadə almışdır. Bu empirik ifadədən istifadə edərək sıxılmış havanın xüsusi sərfi ilə quyunun hasilatı, boruların uzunluğu və sulaşma faizi arasındakı asılılığı təyin etmişdir. Bundan əlavə, qaldırıcıda üçfazlı sistemin hərəkəti zamanı təzyiqin boru boyunca paylanması müəyyən etmək üçün empirik ifadədən istifadə edərək "Azneft" İB-nin "Suraxanıneft" NQÇI-si üzrə kompressor quyularında hesablamlar aparmışdır. Həmçinin kompressor quyularının istismarında işçi agentinə əlavə edilən polimer birləşmələrinin quyu temperaturundan asılı olaraq keyfiyyət dəyişməsi və polimerin strukturunun parçalanmasını təyin etmişdir.

X.M. İbrahimov elmi işləri ilə yanaşı həm də ictimaiyyətdir. O, respublikanın ictimai-siyasi həyatında yaxından iştirak edir. Elə bu xidmətlərinə görə də 1999-cu ildə Respublikamızda ilk dəfə olaraq Bələdiyyələrin yaranması ilə əlaqədar keçirilən seçkilərdə Nərimanov rayon sakinlərinin etimadını qazanaraq, Nərimanov Bələdiyyəsinə üzv seçilmiş və həmin vaxtdan ictimai əsaslarla Bələdiyyənin "Yerli sosial məsələlər daimi komissiyası"na sədrlik etmişdir.

Onun bu ictimai siyasi xidmətlərini və elmi axtarışlarını nəzərə alaraq "Balaxanıneft" NQÇI-də səmərəli işinə görə "Qızıl əllər ustası" döş nişanı ilə, həmçinin müxtəlif təşkilatların Fəxri fərmanları ilə təltif olunmuşdur.

NEFT SƏNAYESİNİN VETERANI

Yəhya Nəzir oğlu İlyasov 31 iyul 1930-cu ildə Qax rayonunun Qum kəndində anadan olmuşdur. 1939-cu ildə Qum kənd 7-illik natamam orta məktəbinin birinci sinfinə daxil olmuş və 1946-cı ildə natamam orta məktəbi bitirmişdir.

Respublikamızın o vaxt fəhlə qüvvəsinə çox böyük ehtiyacı var idi. Bu tələbatı ödəmək məqsədi ilə respublika rəhbərliyi gəncləri rayonlardan səfərbər etməyə başladı. Ata-anasını, bacısını itirmiş və kimsəsiz qalmış Yəhya bu gənclərin sırasında 1946-cı ildə Bakıya gəlir, 27 sayılı FZU-ya qəbul olunur və neft çixarma operatoru ixtisasına yiyələnir. Təhsilini başa vurduqdan sonra o, 1947-ci ildə Stalinneft (indiki Bibiheybətneft) NQÇI-nin birinci mədəninə neftçixarma ustası vəzifəsinə qəbul olunmuşdur.

1952-ci ildə o, "Azərdənizneft" İB-nin dənizdə Geoloji İşlər kontorunda fəhlə, 1953-cü ildə "Neft daşları"nda çilingər-motorçu, 1958-ci ildə "Azdənizneftkəşfiyyat" Trestinin nəqliyyat-tractor kontorunda 6-cı dərəcəli avtokrançı işləmişdir. 1982-ci ildə "Xəzərdənizqazneftsənaye" İB kəşfiyyat quyuları kontorunda neft quyularının bərkətmə sexində 6-cı dərəcəli çilingər-motorçu işləmişdir.

Yəhya İlyasov "Əmək veteranı" medalına və digər mükafatlara layiq görülmüşdür.

ELM ADAMI

Babayev Ələkbər Məmməd oğlu 1935-ci il mart ayının 3-də Bakı şəhərində qulluqçu ailəsində anadan olmuşdur.

Orta məktəbi Bakı şəhərində bitirdikdən sonra, 1953-cü ildə M. Əzizbəyov adına Azərbaycan Sənaye İnstitutunun Geoloji kəşfiyyat fakültəsinə daxil olmuş və 1958-ci ildə institutu "Hidrogeologiya və mühəndis geologiyası" ixtisası üzrə bitirərək, dağ mühəndisi-hidrogeoloq ixtisasına yiyələnmişdir.

1958-1967-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin kurortlar, sanatoriya və istirahət evləri baş İdarəsində (1960-cı il mart ayında Kurortlar İdarəsi Respublika həmkarlar Şurasının təbəçiliyinə verildi.) böyük mühəndis hidrogeoloq, hidrogeologiya şöbəsinin rəisi, idarənin baş hidrogeoloqu, Respublika Ekspedisiyasının baş hidrogeoloqu və rəisi, 1967-1970-ci illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyası Geologiyası İnstitutunda mühəndis-geoloq, kiçik elmi işçi vəzifələrində, 1970-1996-cı illərdə Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunda baş müəlim, dosent, GKF-nin dekanının müavini, dekanı işləmiş və tədris, metodik və elmi sahələrdə müvəffəqiyyətlə fəaliyyət göstərmişdir.

1977-1982-ci illərdə Əlcəzair Milli Neft, Qaz və Kimya İnstitutu "Neft geologiyası" kafedrasının müdiri vəzifəsində çalışmış, dərslər demişdir. Bu müddətdə fransız dilində dörd dərslük və dərslər vəsaiti hazırlayıb dərc etdirmişdir. 1996-1997-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Əməyin Mühafizəsi və Təhlükəsizlik Texnikası Elmi-Tədqiqat İnstitutunda Laboratoriya müdiri və direktor, 1997-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Geologiya İnstitutu "Hidrogeologiya və mühəndisi geologiya" laboratoriyasında aparıcı elmi işçi vəzifəsində çalışmış, sonra köçürmə yolu ilə Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və layihə İnstitutunun "Neft və qaz yataqlarının hidrogeologiyası və hidrokimyası" laboratoriyasında aparıcı elmi işçi vəzi-

fəsinə işləmiş, daha sonra (1999) direktorun elmi işlər üzrə köməkçisi keçirilmiş və hal-hazırda bu vəzifədə işləyir.

Geologiya-mineralogiya elmləri namizədidir.

Bir çox beynəlxalq konqres, simpozium və qurultaylarda (1968-2002-ci illər) elmi mərkəzlərlə çıxış etmişdir. Hidrogeoloqların Beynəlxalq Assosiasiyasının "Günəş" Sahələrarası Elm İstehsalat Assosiasiyasının vitse prezidentidir. Beynəlxalq Ekoneerji Akademiyasının professoru, elmlər doktorudur.

1971-1976-cı illərdə Azərbaycan Patentsünaslıq İnstitutunda müştərek olaraq, rektorun təhsil işləri üzrə müavini vəzifəsində işləmişdir. İki ixtiraya görə müəllif şəhadətnaməsi almışdır.

SƏMƏRƏLİ ELMİ FƏALİYYƏTİ

Abdullayev Əbdüləli Yaqub oğlu 1937-ci il oktyabrın 21-də Qərbi Azərbaycanın Göyçə mahalında anadan olmuşdur.

1959-64-cü illərdə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun (indiki N.Tusi adına Pedaqoji Universiteti) fizika və istehsalatın əsasları fakültəsində təhsil almışdır. Fakültə komsomol təşkilatının katibi işləmiş, geniş ictimai fəaliyyət göstərmişdir. Ümumi iş stajı 48-ildir və bunun 32 ili neft sənayesinə aiddir. 1966-cı ildən 1992-ci ilə kimi "AZVODQEO" institutunda kiçik elmi işçi, baş elmi işçi, aparıcı elmi işçi işləmişdir.

1997-ci ildə AZNQSDETLİ-nin korroziya və onunla mübarizə laboratoriyasına böyük elmi işçi vəzifəsinə qəbul olunmuş və hazırda aparıcı elmi işçidir.

1982-ci ildə Moskvada "Korroziya inhibitoru tətbiq etməklə dəniz suyu ilə işləyən soyuducu dövrü su təchizatı sistemlərinin effektivliyinin yüksəldilməsi" mövzusunda dissertasiya işi müdafiə edərək texniki elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

Ə.Abdullayev bir kitab, 2 kitabça, 18 ixtira, 20 elmi məqalənin müəllifidir. Korroziya və ekologiya problemləri haqqında mətbuat səhifələrində 20 elmi məqaləsi çap olunub. Bir dərslik vəsaitinin elmi redaktoru olmuşdur. Elmi tədqiqat işləri əsasən neft sənayesində istismar olunan neft-mədən avadanlıqlarının ümumi və bioloji korroziyadan mühavizəsi, duz çökməsi əleyhinə kompleks təsirlili inhibitorların və tətbiqi texnologiyasının işlənməsi, habelə aqressiv amillərin təsiri nəticəsində yaranan ekoloji problemin həlli ilə əlaqədardır.

1987-ci ildə Ümumittifaq elmi-tədqiqat "VODQEO" institutu tərəfindən anadan olmasının 50 illiyi münasibəti ilə tərifnamə ilə təltif edilmişdir. Ailəlidir, üç övladı var. Həyat yoldaşı Xalidə xanım müəllimədir. Övladlarının üçü də ali təhsillidir.

Ə.Y.Abdullayev Yeni Azərbaycan Partiyasının fəal üzvüdür. YAP-ın birinci qurultayının nümayəndəsi, YAP-ın on illik yubileyinin iştirakçısı, YAP-ın Nərmanov rayon təşkilatının şura üzvü seçilmişdir. Hazırda təşkilatın sədridir.

1997-ci ildə Beynəlxalq Enerji və informasiya Akademiyasına müxbir üzv seçilmişdir. 1975-ci ildə "SSRİ ixtiraçısı" döş nişanı ilə təltif olunmuşdur.

Ə.Y. Abdullayevin Respublikamızın ictimai həyatında və neft sənayesinin inkişafının müxtəlif sahələrində özünə məxsus xidmətləri olmuşdur.

ÜÇÜNCÜ BÖLMƏ

HƏYATDA İZİ QALANLAR

ONLAR XALQIMIZIN SƏADƏTİ UĞRUNDA
FƏDAKARLIQ GÖSTƏRMİŞLƏR

"...Bütün mərhələlərdə Azərbaycanda neft sənayesinin yaradılmasında, inkişaf etməsində, yeni-yeni neft və qaz yataqlarının kəşf olunmasında zəhmət çəkmiş, böyük işlər görmüş, qəhrəmanlıqlar göstərmiş, dünyaya böyük ixtiralar təqdim etmiş insanlar da bizim tariximizdə görkəmli yer tuturlar."

H.Ə.Əliyev

ABBASOV ARİF LƏTİF OĞLU (1934 - 2004)

Arif Lətif oğlu Abbasov 1934-cü il dekabr ayının 1-də Bərdə şəhərində anadan olmuşdur.

Arif Abbasovun keçdiyi ömür yoluna nəzər salsaq onun böyük iradəyə malik olduğunu, zamanın çətinliklərinə məhərətə sinə gərdiyini, sınaqlardan üzüağ, alınacağı çıxdığını görürük. Hələ ötən əsrin 50-ci illərində Bərdədə neft kəşfiyyat quyuları qazılarkən zəhmətə həvəs, sinesi həyat eşqi ilə dolu olan Arifin qəlbində neft sənayesinə, neftçi peşəsinə böyük maraq və məhəbbət hissi baş qaldırmışdı.

Arif Lətif oğlu Abbasov 1957-ci ildə Azərbaycan Sənaye İnstitutunu bitirdikdən sonra təyinat ilə "Neft Daşları" Dəniz Qazma İşləri İdarəsində əmək fəaliyyətinə başlamışdır. Əvvəlcə o, qazma briqadasında fəhlə, sonralar isə qazmaçı köməkçisi, qazmaçı kimi, 1959-cu ildən isə buruq ustası vəzifəsində çalışmışdır.

Arif Abbasovun rəhbərlik etdiyi qazma briqadası Ümumittifaq yarışlarında dəfələrlə qalib gəlmişdir. A.Abbasov buruq ustası vəzifəsində çalışdığı dövrdə "Qırmızı Əmək Bayrağı" ordeni, "Rəşadətli əməyə görə" medalı, SSRİ Neft Sənayesi Nazirliyinin və Azərbaycan Neft Sənayesi Nazirliyinin Fəxri fərmanları ilə təltif olunmuşdur. O, Xəzər dənizində bir özüldən bir neçə quyunun qazılmasının banilərindən biridir.

A.Abbasovun briqadası Neft Daşlarında bir özüldən 24 maili quyu qazaraq Avropa rekordunu qazanmışdır. 1969-cu ildə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev dövlət nümayəndələrinin iştirakı ilə Neft Daşlarına gəlişi zamanı Arif Abbasov Heydər Əliyevlə görüşmüş və tanınmış buruq ustası ilə onun qısa söhbəti olmuşdur. Elə həmin vaxtdan Arif Abbasov istehsalat fəaliyyətindən əlavə ictimai-siyasi işlərdə də özünü sınıamışdır. O, Neft Daşları Komsomol Təşkilatı katibinin müavini, dəfələrlə res-

publikanın kömsomol və partiya forumlarının nümayəndəsi olmuşdur.

1966-1968-ci illərdə A.Abbasov Kuba Respublikasına xidməti ezamiyyətə getmişdir. Kubada olarkən orada neft texnikumunun yaradılmasının təşəbbüskarı olmuşdur.

Kubadan qayıtdıqdan sonra Arif Abbasova verilən xasiyyətənmədə onun SSRİ-Kuba dostluq əlaqələrinin möhkəmləndirilməsində böyük xidmətlər göstərmiş yüksək ixtisaslı bir mütəxəssis olduğu vurğulanmışdır.

1968-ci ildən A.Abbasov əmək fəaliyyətini doğma Neft Daşlarında buruq ustası kimi davam etdirmişdir. 1970-ci ilin əvvəllərində isə SSRİ Ali Sovetinin Millətlər Şurasının Seçki Komissiyasının sədri seçilmişdir. Bu, Abbasovun Heydər Əliyevlə ikinci görüşü idi. Heydər Əliyev görüş zamanı ona bir ata kimi işin təşkilindən, neft sənayesinin perspektivliyindən danışmış, öz tövsiyələrini vermişdir. Heydər Əliyevin neft sənayesinə yaxından bələd olması Arif Abbasovu heyran etmişdi.

1970-ci ilin ikinci yarısında Arif Abbasov "Neft Daşları" Qazma İşləri İdarəsinə rəis vəzifəsinə təyin olunmuşdur. İdarəyə rəhbərlik etdiyi müddətdə onun kollektivi illik qazma planını 40 min metr-dən 1976-cı ildə 76 min metrə qədər çatdırmışdır. Bütün bunlar quyuların sayının artırılmasına, nəticədə isə neft hasilatının artmasına təkan vermişdir.

1972-ci ildə SSRİ-nin yaradılmasının 50 illik yubileyində "Neft Daşları" Qazma İşləri İdarəsi yeganə müəssisə kimi medalla təltif edilmişdir. Bu nailiyyət Arif Abbasovun idarəyə rəhbərlik etdiyi müddətdə qazandığı uğurların bəhrəsi olmuşdur.

1975-ci ildə Arif Abbasov Neft Daşlarının 25 illik yubileyi ilə əlaqədar keçirilmiş tədbirdə neft sənayesinin inkişafında göstərdiyi xidmətlərinə görə Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə Azərbaycanın Əməkdar mühəndisi adına layiq görülmüşdür.

1977-ci ildə A.Abbasov səhhəti ilə əlaqədar Dəniz Qazıma İbarəsinin mərkəzi mühəndis-texnoloji xidmətinin rəisi vəzifəsinə təyin edilmişdir. Sonralar, tanınmış neft sənayesi işçiləri - Bəxtiyar Məmmədov, Fuad Səmədov, Xoşbəxt Yusifzadə, Qurban Abbasov (Neftçi Qurban) kimi mütəxəssislərlə çiyin-çiyin işləmiş A.Abbasov öz xahişi ilə fəaliyyətini "Şelf-5" yarımada dəniz qazma

qurğusunda (indiki "İstiqlal" qurğusu) davam etdirmişdir. Bu qurğunun rekonstruksiyası zamanı bp şirkətinin rəhbərliyi Arif Abbasovu bu qurğunun rik-meneceri vəzifəsinə təyin etmişdir. "İstiqlal" yarım dalma qazıma qurğusunun istismara verilməsi zamanı təşkil edilmiş mərasimdə Arif Abbasovun Heydər Əliyevlə 3-cü görüşü olmuşdur.

Həyatın da bizdən asılı olmayan öz qanunları vardır. Tanınmış neftçi Arif Lətif oğlu Abbasov mənalı bir ömür yaşadı və həyatını şərəflə sona yetirdi.

ADIGÖZƏLOV MƏMMƏDHƏSƏN ADIGÖZƏL OĞLU

(1866-1960)

1866-cı ildə Bakı uezdinin Xırdalan kəndində kəndli ailəsində anadan olmuşdur. O, 14 yaşında olarkən bir parça çörək qazanmaq üçün neft mədənlərində işləməyə başlamışdır. 1901-ci ildə fəhlələrin hakim dairələrə qarşı etiraz mitinqlərində və nümayişlərdə iştirak etmişdir.

1906-cı ildə Bakıda yaradılmış Neft Sənayesi İşçilərinin İnkilabı İttifaqının fəaliyyətində yaxından iştirak etmiş, "Hümmət" təşkilatının üzvü olmuşdur.

M. Adigözəlov yığılmış üzvlük haqqından üsyançılara yardım etmiş və "Qudok", "Bakinski raboçi" qəzetlərinin nəşrinə köməklik göstərmişdir.

1918-ci ildə M. Adigözəlov özünün izləndiyini hiss edərək gizlənmək məcburiyyətində qalmış, ancaq yenə də siyasi fəaliyyətini davam etdirmişdir.

M. Adigözəlov 1918-ci ildə Bolşeviklər Partiyasına daxil olmuş Bakı komitəsinin tapşırıqlarını yerinə yetirmişdir. Sonra o, Xırdalan Kəndli Deputatları Sovetinin sədri olmuşdur.

1920-ci ilin aprelində Azərbaycanda Sovet Hakimiyyəti qurulduqdan sonra M. Adigözəlov Binəqədi Kənd Deputatları Sovetinin sədri, Binəqədi İcraiyyə Komitəsinin sədri seçilmişdir.

Sonrakı illərdə M. Adigözəlov bir sıra mükafatlara layiq görülmüş, Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni ilə təltif olunmuşdur. O, Azərbaycan K(b) Partiyasının birinci qurultayının nümayəndəsi olmuş, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Fəxri fərmanına layiq görülmüşdür.

M. Adigözəlov 1960-cı il iyul ayının 23-də Bakıda vəfat etmişdir.

ABBASOV ƏŞRƏF MƏMMƏD OĞLU

(1936 - 2005)

Bu xəbər bizim hamımızı sarsıtdı. Əziz dostumuz, texnika elmlər namizədi, neft və qaz sənayesinin inkişafında böyük xidmətləri olan alim, eyni zamanda, sözün əsl mənasında geniş qəlbli, çılğın şair, poeziya vurğunu, haqsızlıqlarla bənsəmayan, həyatın bütün incəliklərini duyğuları ilə anlayan Əşrəf Məmməd oğlu Abbasovun həyat eşqi ilə döyünən ürəyi dayandı.

1936-cı ildə Kürdəmirdə ziyalı ailəsində anadan olmuş Əşrəf müəllim Azərbaycan Neftkimya İnstitutunun neft-mexanika fakültəsini bitirdikdən sonra

təyinatı üzrə əmək fəaliyyətinə B.Sərdarov adına Maşınqayırma zavodunda başlamışdır. 1961-ci ildən isə Əşrəf Abbasov iş fəaliyyətini "AzİNMAŞ" TSAC-da davam etdirmişdir.

Həyatını maşınqayırma sənayesinə həsr edən Əşrəf müəllim hələ XX əsrin 60-70-ci illərində kompressor qurğularının iş qabiliyyətinin yüksəldilməsi ilə əlaqədar elmi axtarışlar aparmışdır. O, 1975-ci ildə neft-mədən kompressorlarında plastik kipləndirici elementlərin iş qabiliyyətinin tədqiqatı mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək elmlər namizədi elmi dərəcəsinə almışdır. AzİNMAŞ-da işlədiyi müddətdə Əşrəf Abbasov kompressor avadanlığının, kompressorların, kompressor stansiyalarının və digər neft-mədən avadanlıqlarının layihələrinin işlənilib-hazırlanmasında yaxından iştirak etmişdir. Əşrəf müəllimin neft-mədən avadanlıqlarının iş qabiliyyətinin yüksəldilməsi istiqamətində ixtiraları bu gün ölkəmizin neft sənayesində geniş tətbiq olunmaqdadır. Kompressorlarda piston həlqələrinin etibarlılığının öyrənilməsi istiqamətində Əşrəf müəllimin əldə etdiyi ixtiraları xüsusilə qeyd etmək istərdik. Aparılmış stend tədqiqatı və mədən sınaqları nəticəsində sintetik

materialların pistonlu kompressorlarda tətbiqi mümkün olmuşdur. Əldə edilən nailiyyətlər kompressorlarda işlədilan xeyli miqdarda sürtkü yağlarının həcmnin azaldılmasına, o cümlədən kompressorların etibarlılığının yüksəldilməsinə imkan yaratmışdır.

Əşrəf Abbasovun elmi işləmələri, onun əldə etdiyi nailiyyətlər nəinki respublikamızda, o cümlədən keçmiş Sovet məkanının, demək olar ki, bütün neft-qaz mədənlərində tətbiq olunmuşdur. Tez-tez Sibirə, Orta Asiyaya, Urenqoya xidməti ezam olunan Əşrəf müəllim orada avadanlıqların mədən sınaqlarına, onların iş qabiliyyətinə texniki nəzarət edirdi.

Əşrəf müəllim təkəcə neft-qaz sənayesində deyil, o cümlədən poeziya, şeir, ədəbiyyat sahəsində də özünü sınamış, özünəməxsus romantik düşüncə tərzini, dəsti-xətti, qələmi ilə tanınmış, şairlər, söz ustaları arasında Mollalar Əşrəf kimi tanınmışdır. Əşrəf öz ilhamını təbiətdən alar, vətən sevgisini, həyata vurğunluğunu öz şeirlərində incəliklə göstərirdi.

Kəskin iqlimə malik Sibir çöllərindəki neft mədənlərində illərlə çalışmasına baxmayaraq Əşrəf müəllimin ürəyi, qəlbli daim vətənlə, öz doğma ocağı ilə birgə döyünürdü. "Vişka" qəzeti nəzdində "Neftçi" ədəbi məclisi" yaranması elan olunanda redaksiyaya ilk gələn də Əşrəf olmuşdu. Son illər səhhəti ilə əlaqədar əziyyət çəkməsinə baxmayaraq o, NƏM-in bir məclisini də buraxmamağa çalışırdı. Mollalar Əşrəfin şeirləri xüsusi tərəvəti, şirinliyi, lirikası, fəlsəfi dərinliyi ilə seçilir, oxucular tərəfindən rəğbətlə qarşılanırdı. Mollalar Əşrəfin qələmə aldığı şeirləri digər qəzet və jurnallarda da mütəmadi nəşr olunur, radio verilişlərində səsləndirilirdi.

100-ə qədər elmi məqalə, çoxsaylı ixtiralar müəllifi, gözəl insan, tanınmış mühəndis, nümunəvi ailə başçısı, söz, qələm ustası Əşrəf Abbasov oktyabr ayının 1-də qəflətən vəfat etdi. Bu xəbər bütün onu tanıyanları dərinləndirən kədərli vəziyyətə gətirdi. Əşrəf müəllimin əziz xatirəsi yaddaşımızda əbədi yaşayacaqdır.

АЗИЗОВ ТОФИК МУСЕИБ ОГЛУ

(1932 - 1998)

О заслуженном инженере республики, заслуженном деятеле науки и техники Тофиге Мусеиб оглу Азизове, скончавшемся 3 декабря 1998 года, можно говорить очень много. Он родился в 1932 году в Баку. Окончив в 1952 году Бакинский техникум связи, с 1953 по 1954 год работал на Бакинском радиозаводе регулировщиком, мастером цеха.

В 1955 году поступил в Ленинградский электротехнический институт связи им. Бонч-Бруевича. Начиная с 1951 года, Тофик Азизов

являлся ведущим конструктором специального конструкторского бюро в Ленинграде. С 1961 по 1969 годы Т.Азизов проработал в должности главного конструктора специального конструкторского бюро "Нефтехимприбор" в Баку. Став ведущим специалистом, он в 1969-1974 годах работал на различных должностях в Бакинском специальном конструкторском бюро "Микросхемтехника" и научно-исследовательском институте "Нефтепромгеофизика".

Наибольший вклад в дело создания военно-промышленного комплекса и решения проблем в области электронной машиностроительной промышленности республики Тофиг Азизов внес в те годы, когда более 20 лет руководил гигантским, в советские годы засекреченным научно-производственным объединением НПО "Норд".

В самые тяжелые для Азербайджана годы, когда оборонное производство сворачивало свою деятельность и предприятия этой отрасли переключились на производство товаров народного потребления, НПО "Норд" взялось за усовершенствование аппарата, помогающего сращению и

вытягиванию костей. На предприятии были изобретены "стоматологические" печи для спекания фарфоровых зубов.

Под руководством Тофика Азизова "нордовцы" были активными участниками строительства в поселках жилых домов, поликлиник, АТС, детских комбинатов. А 18 января 1990 года в Москве, на Всесоюзном совещании рабочих, крестьян и интеллигенции, Т.Азизов выступил с жесткой критикой в адрес руководителей страны, сказав об их нежелании или неумении потушить конфликт в Карабахе, о политической некомпетентности, потворствовании армянским националистам и экстремистам.

В 1955 г. Т.Азизов был назначен председателем Государственного комитета по имуществу, заместителем премьер-министра Азербайджанской Республики. Он делал все возможное для развития экономики страны, за что и был награжден орденами и медалями.

Наряду с работой на ответственных государственных должностях Тофиг Азизов был также известен как активный общественный деятель. Он являлся народным депутатом Азербайджанской Республики, членом Милли меджлиса, председателем Комиссии по вопросам бюджета. На всех должностях, на которых работал Тофиг Азизов, он выделялся присущими ему принципиальностью и объективностью и до последней минуты своей жизни не жалел усилий и умения во имя прогресса независимого Азербайджана.

ƏZİZOV MÜSEYİB KƏBLEYİ-ƏLİ OĞLU

(1906-1972)

Əzizov Müseyib Kəbleyi-Əli oğlu 1906-cı ildə Bakı şəhərində fəhlə ailəsində anadan olmuşdur. Atası Kəbleyi-Əli Ramana kəndindəki neft mədəninə fəhlə işləmişdir.

M.K.Əzizov 1927-1930-cu illərdə Bakıda N.Nərimanov adına Neft texnikumunda təhsilini başa vurmuş, sonra Sənaye İnstitutuna daxil olmuşdur. 1927-ci ildən Kommunist Partiyasının üzvü olmuşdur.

Mərkəzi Komitənin göstərişi ilə 1936-cı ildə Bakı Yod zavoduna rəis təyin olunmuşdur. 1939-1941-ci illərdə Azərbaycan

can Həmkarlar Şurasında şöbə müdiri işləmiş, 1942-ci ildə Sovet ordusuna çağırılmış, 416 Taqanroq diviziyasında baş leytenant məktəbində, 1946-cı ildə Qorki Vilayətinin Vixsa şəhərində Tankçılar məktəbində müəllim olmuşdur.

1947-ci ildə Vətənə qayıdıb, neftçi peşəsini davam etdirmiş, əvvəlcə "Orconikidzenef"də, sonra "Pəşşanineft"də rəis müavini işləmiş, 1972-ci ilin 27 martında ürək xəstəliyindən vəfat etmişdir.

Vətən müharibəsində iştirakına görə medallarla təltif olunmuşdur.

XƏLƏFOV RAFİQ RƏSUL OĞLU

(1939-1998)

Xələfov Rafiq Rəsul oğlu 5 iyul 1939-cu ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur.

1957-ci ildə Bakı şəhərində orta məktəbi bitirmiş və həmin ildə də Azərbaycan Politeknik Institutuna qəbul olunmuşdur.

1962-ci ildə "Çay qurğularının və elektrostansiyalarının tikintisi üzrə inşaatçı-mühəndis" ixtisasına yiyələnmiş. Azərbaycan Dövlət Su Təsərrüfatı Layihə İnstitutuna göndəriş alıb mühəndis-konstruktor vəzifəsində əmək fəaliyyətinə başlamışdır. 1965-ci ildən isə "Azərdənizneftinşaat" Trestinin 1 saylı TQI-də (Tikinti Quraşdırma İdarəsində) əmək fəaliyyətini, (əvvəlcə iqtisadçı mühəndis kimi, sonra iş icraçısı kimi, 1967-ci ildən baş mühəndis kimi) davam etdirmişdir.

1969-cu ildə R.R.Xələfovun əmək fəaliyyətindəki üstün cəhətləri nəzərə alınaraq, neft-mədən qurğularının tikintisində, quraşdırılmasında texniki köməklik göstərməsi üçün onu Suriya Ərəb Respublikasına 3 illik ezamiyyətə göndərmişlər. R.R.Xələfov ezamiyyətdə olduğu müddətdə əvvəlcə böyük, sonra baş mühəndis və 1971-ci ildən SSRİ Neft Sənayesi Nazirliyi kollegiyasının qərarı ilə SƏR-nın Neft mədəninə rəhbəri təyin edilmişdir.

R.R.Xələfovun ezamiyyət dövrü bitdikdən sonra 1972-ci ildə o, yenidən doğma "Azərdənizneftinşaat" trestinin 1 saylı Tikinti Quraşdırma İdarəsinə qayıtmış, Baş mühəndis vəzifəsinə təyin edilmişdir.

Dekabr 1972-ci ildən yanvar 1976-cı ilədək "Azərdənizneftinşaat" Trestinin müdiri müavini vəzifəsində işləmişdir.

1976-cı ildən isə trestin müdiri vəzifəsinə təyin edilmişdir.

"Azərdənizneftinşaat" Trestinin 1 saylı Tikinti Quraşdırma İda-

rəsində iş icraçısı, Baş mühəndis vəzifələrində işləyən zaman R.R.Xələfov N.Nərimanov adına Dənizdə Neftqazçıxarma İdarəsinin Səngəçal dənizində 3 kilometrən çox dənizüstü estakada yolları, estakadayanı meydançalar, meydançalar üstündə dəniz-neft mədəni təsərrüfatı obyektləri tikib istifadəyə vermişdir. Tikilən obyektlərdə yeni texnoloji proseslərin tətbiqi, obyektlərin keyfiyyətlə qısa müddətə tikilməsi onun diqqət mərkəzində olmuşdur.

Dəniz neft və qaz yataqlarının istismar olunmasında "Azərdənizneftinşaat" trestinin misilsiz rolu olmuşdur. Təkcə Neft Daşları Şəhərciyinin istifadəyə verilməsi buna əyani sübutdur. Yarım əsr tarixi olan trest öz fəaliyyətini 7 noyabr 1949-cu ildən Neft Daşlarında ilk dəfə neft quyusunun fontan vurduğu dövrdən başlayır.

İşlədiyi dövrdə Neft Daşları, Səngəçal və başqa dəniz sahələrində böyük həcmi qazma meydançaları, estakadalar və başqa mürəkkəb hidrotexniki qurğular və istehsalat obyektləri tikilmişdir. Bundan başqa həmin vaxtlar Bakı şəhərinin bir çox rayon və qəsəbələrində neftçilər üçün yaşayış binaları, başqa sosial, məişət obyektləri tikilib istifadəyə verilmişdir.

Dənizin 80-200 metr dərinlikdə yerləşən nəhəng "Günəşli" neft və qaz yataqlarının istismarının başlanmasında R.Xələfovun da xüsusi rolu olmuşdur. Onun işlədiyi müddət ərzində 1 saylı dərin dəniz özünlünün tikilməsi trest tərəfindən başlanmış və 1976-cı ildə "Günəşli" yatağında quraşdırılmışdır. Həmin özüldən ilk quyuyu 1978-ci ildə qazılmış, 1979-cu ildə istismara buraxılmışdır. Bu da 1980-cı ildə "Günəşli" yatağının açılmasına imkan vermişdir. Bu hadisə Azərbaycan neftinin tarixində yeni mərhələyə yol açmışdır. Həmin yataqda yeni platformaların tikintisi "Azərneftinşaat" tresti tərəfindən davam etmişdir. Təkcə 1982-1987-ci illərdə həmin yataqda 80-120 metr dərinlikdə 4 dərin dəniz özüli istifadəyə verilmişdir.

Tələbkar təşkilatçı, gözəl insan Xələfov Rafiq Rəsul oğlu, 1998-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

XƏLİLOV ELDAR CƏLİL OĞLU

(1940-2004)

Yaradıcı fəaliyyətinin çox hissəsini "Azərbaycan neft təsərrüfatı" jurnalının Baş redaktor müavini vəzifəsində çalışmış Eldar Cəlil oğlu Xəlilov ömrünün 65-ci ilində, 2004-cü il avqust ayının 23-də qəflətən vəfat etmişdir.

E.C.Xəlilov 1940-cı il martın 7-də Bakı şəhərində tanınmış ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. 1964-cü ildə M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunun Hidrogeologiya və mühəndis geologiyası fakültəsini müvəffəqiyyətlə bitirmiş, "Dağ mühəndisi və hidrogeoloq" ixtisasına yiyələnmişdir.

E.C.Xəlilov təyinatla AZNSETLİ-yə göndərilmişdir. O, burada "Geologiya və lay suları" laboratoriyasında əvvəllər böyük texnik, sonralar isə mühəndis, böyük mühəndis vəzifələrində çalışmışdır. Həmin laboratoriyada neft-qaz yataqlarının hidrogeologiyası-hidrokimyası mövzuları üzrə aparılmış elmi-tədqiqat işlərinin ayrı-ayrı mərhələlərinin icraçısı olmuşdur.

1978-ci il oktyabr ayından E.C.Xəlilov "Azərbaycan neft təsərrüfatı" jurnalı redaksiyasına Baş redaktor müavini vəzifəsinə keçmiş və ömrünün sonuna kimi burada çalışmışdır.

O, redaksiyada işlədiyi müddətdə jurnalın Baş redaktorları Ə.C.Əmirov, M.K.Seyid-Rza və akademik A.X.Mirzəcənzadənin rəhbərliyi altında böyük məktəb keçmiş, jurnalın poliqrafik və məzmun cəhətcə yüksək səviyyəyə qaldırılması sahəsində böyük xidmətləri olmuşdur. Bu dövr ərzində jurnal nəinki respublikamızda, həmçinin yaxın və uzaq xarici ölkələrdə belə tanınmış və dövrü nəşrlər içərisində layiqli nüfuz qazanaraq, özünəməxsus yer tutmuşdur.

E.C.Xəlilov redaksiya kollektivi arasında böyük nüfuzla malik idi. O, özünü bacarıqlı təşkilatçı, tələbkar rəhbər, qayğıkeş, təva-

zökar, sadə və səmimi bir insan kimi göstərmişdir. Çoxsaylı müəlliflərin, redaksiya heyəti və şurası üzvlərinin böyük hörmətini qazanmışdır. O, qayğıkeş və mehriban ailə başçısı idi.

E.C.Xəlilov dəfələrlə Neft Sənayesi Nazirliyinin və sahə Həmkarlar İttifaqı təşkilatının, ARDNŞ-in Fəxri fərmanları ilə təltif olunmuşdur.

E.C.Xəlilovun əziz xatirəsi onu tanıyanların qəlbində daim yaşayacaqdır.

İBRAHİMOV OQTAY NADİR oğlu

(1929-2004)

Qocaman neftçi, Respublikanın Əməkdar mühəndisi, əmək veterani, AzNQSDƏTLİ-nin böyük elmi işçisi Oqtay Nadir oğlu İbrahimov 2004-cü il dekabr ayının 24-də vəfat etmişdir.

Oqtay müəllim 1929-cu ildə Bakı şəhərində ziyalı ailəsində dünyaya göz açmışdır.

O, 1950-ci ildən əmək fəaliyyətinə "Krasnodar neft kəşfiyyatı" Trestinin qazma kontorunda başlamış və 1953-cü ildən isə "Kırmneftkəşfiyyat" Trestində çalışmışdır.

O, 1958-ci ildə Azərbaycana qayıtmış, "Şah burnu" sahəsindəki 100 №-li dərin quyunun müdiri, "Azərneftkəşfiyyat" trestində 3 №-li Qazma İdarəsinin direktoru, Saatlı Neft Kəşfiyyat Ekspedisiyasının müdiri, "Azneft" İB-nin baş direktorunun qazma sahəsində müavini və s. vəzifələrdə çalışmışdır.

O.İbrahimovun qazma texnika və texnologiyasının təkmilləşdirilməsi, yeni texnikanın istehsalata tətbiqi sahələrində böyük xidmətləri olmuşdur.

2003-cü ildə Dənizdə və Quruda Neft-Qazçıxarma İstehsalat Birlikləri birləşdirildikdə struktur dəyişiklikləri ilə əlaqədar O.İbrahimov Azərbaycan Neft- Qaz Sənayesi Dövlət Elmi-Tədqiqat və Layihə İnstitutuna böyük elmi işçi vəzifəsinə göndərilmişdir. İnstitutda işlədiyi dövrdə də o, özünü dərin biliyə, müasir təhlil metodlarına malik olan yüksək səviyyəli tədqiqatçı kimi göstərmişdir.

O, 14 elmi əsərin müəllifidir.

O.İbrahimov 1970-ci ildə "Rəşadətli əməyə görə" ordeni və UXTN Sərgisinin gümüş medalı ilə təltif olunmuşdur.

1981-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mühəndisi fəxri adına layiq görülmüşdür. 1982-ci ildə "SSRİ neft sənayesinin

əlaçısı" nişanı və Əmək veteranı medalı ilə təltif olunmuşdur.

Oqtay müəllim harada işləyir işləsin, özünün yüksək insani keyfiyyətlərinə görə həmişə kollektivin sevimlisi olmuşdur. O, yaxşı ailə başçısı, 2 övlad atası idi.

Oqtay müəllimin əziz xatirəsi onu tanıyanların qəlbində yaşayacaqdır.

İSLAMOV TANRIVERDİ HƏMDULLA OĞLU

(1884-1957)

Usta Tanrıverdi Bülbülə qəsəbəsində anadan olmuşdur. Öz xeyirxahlığı ilə tanınan usta Tanrıverdi 1935-ci ildə Bülbülədə uşaq bağçasının olmadığını və buna böyük tələbatın olduğunu görüb özünün yaşadığı evin 3 otağını uşaq bağçası üçün ayırmışdır.

Öz sənəti və bacarığı ilə ölkədə tanınmış Tanrıverdi haqqında yerli və mərkəzi mətbuatda müxtəlif yazılar dərc edilirdi.

Onun büstünü sağlığında görkəmli heykəltəraş, akademik P.Sabsay hazırlamış və Moskvada SSRİ Xalq Təsərrüfatı Nailiyyətləri Sərgisində nümayiş etdirilmişdir. Akademik P.Sabsay usta Tanrıverdinin və bir neçə tanınmış neftçilərin büstlərini hazırladığına görə Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür.

1957-ci ildə ustanın ikinci büstü Suraxanı Mədəniyyət Sarayı qarşısında qoyulmuş, lakin bu büstü görmək ustaya nəsib olmamışdır.

1950-ci ildə "Oqonyok" jurnalında usta Tanrıverdinin şəkli və rilməklə əmək fəaliyyətini əks etdirən böyük bir məqalə dərc edilmişdir.

Usta Tanrıverdinin qızı Bilqeyis xanım 1953-cü ildə Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsini bitirmiş, hal-hazırda həkim işləyir. Oğlu mərhum Həmid (1932-1994) sürücü işləmişdir.

İşdən yorulmaq bilməyən, gecəsini gündüzə qatan, kənddə adı böyük hörmətlə çəkilən usta Tanrıverdi İslamov 9 avqust 1957-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Neftçilər onu həmişə xoş xatirələrlə yada salırlar.

İSMAYILOV ŞAMXAL İSMAYİL OĞLU

(1936-2005)

Azərbaycan Neft-Qaz Sənayesi Dövlət Elmi-Tədqiqat və Layihə İnstitutunun direktor müavini, texnika elmləri namizədi, Eko-Energetika Akademiyasının doktor-professoru, SSRİ Neft Sənayesi eləcəsi, neft və qaz quyularının qazılmasının texnika və texnologiyası sahəsində görkəmli mütəxəssis, gözəl insan, səmimi və sədaqətli yoldaş, qayğıkeş ata, vətən və xalq vurğunu Şamxal İsmayil oğlu İsmayilov ömrünün 70-ci ilində qəflətən vəfat etmişdir. Ş.İ. İsmayilov 1936-cı ilin 9 iyununda ziyalı ailəsində anadan olmuşdu.

O, 1954-cü ildə Qubadlı rayonundakı orta məktəbi əla qiymətlərlə bitirib M.Əzizbəyov adına Azər-

baycan Neft və Kimya İnstitutuna (indiki ADNA) daxil olmuş, 1959-cu ildə həmin institutu bitirərək "Neft və qaz yataqlarının işlənməsi" ixtisasına yiyələnmişdir.

Ş.İ. İsmayilov olduqca şərəfli və çətin həyat yolu keçərək, əmək fəaliyyətinə 1959-cu ildən "Azneftkeşfiyyat" trestində başlayıb. 1960-1962-ci illərdə elmi işlərə böyük həvəsi olduğundan Neftkimyaavtomatika Elmi-Tədqiqat İnstitutunda fəaliyyət göstərmişdir. Taleyini neft sənayesi ilə bağlayan Şamxal müəllim neft elminin problemləri ilə daha yaxından və daha səmərəli məşğul olmaq məqsədi ilə 1962-ci ildən ölkənin görkəmli elm mərkəzi olan Azərbaycan Qazma İnstitutuna (indiki AzNQSDETLİ) mühəndis vəzifəsinə keçmişdir. O, burada özünün elmi inkişaf yolunu taparaq, görkəmli alim kimi yetişmiş, böyük elmi işçi, laboratoriya müdiri və direktorun elmi işlər üzrə müavini vəzifələrinə qədər yüksəlmişdir. İnstitutda işlədiyi müddətdə qazma sahəsində bir çox aktual problemlərin, elmi-tədqiqat işlərinin rəhbəri və bilavasitə əsas icraçı kimi fəaliyyət göstərərək, bir çox məsələlərin həllinə nail olmuşdur. Onun dərin zəkasının, qüdrətli qələminin məhsulu olan 120-dən çox elmi əsəri, altı monoqrafiyası, iki bədii kitabı elmimizə əvəzsiz töhfədir. Ürəyi yaşayıb yaratmaq, vətəne xidmət etmək eşqi ilə döyünən, Azərbaycanın çiçəklənməsi yolunda əlindən gələni əsirgəməyən Şamxal İsmayil oğlu İsmayilov yaşının müdrik çağında gənclik ehtirası ilə sabaha böyük inamla fəaliyyət göstərirdi. İndi onu xoş xatirələrlə xatırlayırlar.

LƏTİFOV AYDIN İBRAHİM OĞLU

(1931-2005)

Azərbaycan Neft-Qaz Sənayesi Dövlət Elmi-Tədqiqat və Layihə İnstitutunun direktor müavini, qocaman neftçi, respublikanın Əməkdar mühəndisi Aydın İbrahim oğlu Lətifov 2005-ci il iyun ayının 18-də vəfat etmişdir.

A.Lətifov 1931-ci ilin mart ayında Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ordubad şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur.

Aydın Lətifov əmək fəaliyyətinə 1955-ci ildə Azərbaycan Sənaye İnstitutunun (indiki Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası) neft-mədən fakültəsini bitirdikdən sonra "Leninneft" (indiki "Balaxanıneft") Neft-Mədənlər İdarəsində başlamışdır. O, 1963-cü ilə qədər operator, sahə rəisi, böyük mühəndis və mədən müdiri vəzifələrində çalışaraq, neft hasilatının incəliklərinə yiyələnmişdir.

A.İ.Lətifovun təcrübəsi, təşkilatçılıq qabiliyyəti nəzərə alınaraq o, 1963-cü ildə "Şirvanneft" Neft-Mədənləri İdarəsinə baş mühəndis vəzifəsinə irəli çəkilmiş və sonradan idarənin rəisi təyin edilmişdir. Bu vəzifədə işləyərkən o, özünü neft hasilatı məsələlərini gözəl bilən bir rəhbər kimi göstərmişdir. Həmin illərdə "Şirvanneft" Neft-Mədənləri İdarəsinin göstəriciləri daim yüksəlmişdir.

1975-ci ildə A.İ.Lətifov öz bacarığı, yaxşı təşkilatçılıq qabiliyyətinə görə yenidən irəli çəkilərək "Azərneft" İstehsalat Birliyinə baş mühəndis təyin edilmiş və uzun illər bu vəzifədə işləmişdir. Bu vəzifədə çalışarkən o, neft hasilatının artırılıb və sonradan sabit saxlanılmasına, yeni texnika və texnologiyanın istehsalata tətbiqinə səy göstərmişdir.

O, 1987-1992-ci illərdə və 2003-cü ilin aprelindən həyatının sonuna kimi Azərbaycan Neft-Qaz Sənayesi Dövlət Elmi-Tədqiqat və Layihə İnstitutunun direktor müavini vəzifəsində fəaliyyət

göstərmişdir. İnstitutda işləyərkən özünün zəngin praktiki biliyini, təşkilatçılıq bacarığını elmin inkişafına və əldə edilmiş nailiyyətlərin istehsalata tətbiqinə yönəltmişdir. Onun 20-dən çox elmi məqaləsi və 10 ixtirası vardır.

A.İ.Lətifovun ölkənin neft sənayesi sahəsindəki xidmətləri həmişə yüksək qiymətləndirilmiş, dövlət mükafatları ilə təltif edilmiş, neft sənayesinin fəxri adlarına layiq görülmüşdür.

O, 1971-ci ildə "Şərəf nişanı", 1976-cı ildə "Qırmızı Əmək bayrağı" ordenləri, 2002-ci ildə "Tərəqqi" medalı ilə təltif edilmişdir. 1971-ci ildə ona Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mühəndisi fəxri adı verilmiş, 1966 və 1970-ci illərdə keçmiş SSRİ-nin Neft əlaçısı, 1991-ci ildə isə Fəxri neftçi adlarına layiq görülmüşdür.

Aydın müəllim harada işləməsindən asılı olmayaraq özünün yüksək insani keyfiyyətlərinə görə əmək kollektivlərinin dərin hörmətini qazanmışdır. O, yaxşı ailə başçısı, üç övlad atası idi.

Aydın müəllimin əziz xatirəsi onu tanıyanların qəlbində daim yaşayacaqdır.

СУЛТАНОВ СИАБ АЛИ ОГЛУ

(1924-2003)

Баку - город ветров. И когда мы собирались на встречу с Яшаром Султановым, чтобы вместе с ним уточнить факты, собранные нами о его отце, одном из известных инженеров-нефтяников республики Сиябе Алиевиче Султанове, поднялся сильный норд, сопровождавшийся ливневым дождем. Однако эти капризы природы не помешали нашей встрече и подготовке очерка, посвященного памяти и восьмидесятилетию юбилею человека высокой эрудиции и интеллекта, инженера и специалиста, имевшего особые заслуги в развитии нефтегазовой промышленности страны.

Сияб Алиевич Султанов родился в одном из прекрасных уголков Азербайджана - городе Геокчае 7 декабря 1924 года в семье, известной не только в регионе, но и во всем Азербайджане. Именитые в прошлом столетии пехлеваны Чингиз и Нияз Гекчайлы - родные братья Сияба Султанова, а другой богатырь Эльдар Гекчайлы - его дядя по линии матери.

Детство и юношеские годы Сияба Султанова совпали с теми временами, когда в стране шла сплошная коллективизация. Это было сложное время противостояния взглядов на жизнь и интересов, что еще больше усугубляло и без того тяжелое положение простых людей. Но, несмотря на жизненные трудности, Сияб Султанов получил среднее образование, прошел огненные дороги Великой Отечественной войны, за проявленные храбрость и доблесть получил правительственные награды.

Имя Сияба Алиевича Султанова хорошо знакомо работникам нефтегазовой промышленности Азербайджана и бывше-

го Союза. Он долгие годы работал главным инженером, затем начальником экспедиции глубокого бурения ПО "Союзбургаз".

Вместе с тем большая часть эго жизни связана с поиском, разведкой и открытием нефтегазовых месторождений Туркменистана. В то время сама работа на бескрайних песчаных просторах этой страны требовала от человека мужества и самоотверженности. И когда московское руководство отрасли направило Сияба Султанова туда, оно в первую очередь приняло во внимание именно эти его качества. За годы своей работы в Туркменистане Сияб Султанов поднял авторитет азербайджанских нефтяников на еще более высокий уровень.

Мы с Яшаром Султановым вместе продолжаем перелистывать книгу жизни Сияба Алиевича. Просматриваю документы, фотографии, слушаю рассказы сына о своем отце и его делах. Перед моими глазами встает образ заботливого, прекрасного человека, грамотного инженера, талантливого организатора и чуткого руководителя.

Трудовой путь Сияба Султанова начинался с бывшего нефтепромыслового управления "Артемнефть", куда он приехал после окончания войны и службы в войсках НКВД в 1950 году. Тогда работники этой отрасли пользовались в народе большим уважением, труд нефтяника был в почете. Молодой Сияб Алиевич с первых же дней показывает себя с лучшей стороны, его старательность и чувство ответственности к порученному делу привлекают внимание руководства. В последующие годы эти качества стали основой деятельности Сияба Султанова.

Талант инженера, профессионализм и организаторские способности особо проявились при строительстве и создании подземных газохранилищ республики. Одно из них было на территории Гаджикабульского района Азербайджана, а другое находилось в Гарадагском районе города Баку. Хотя такие амбары для хранения газового топлива в подземелье союзных республик бывшего ССР существовали давно, однако это дело у нас в Азербайджане еще набирало темпы. Для закачки газа в эти хранилища были пробурены эксплу-

тационные скважины и построены специальные нагревательные станции. Первая сверхглубокая скважина под № 402 была пробурена в 1978 году и сдана в эксплуатацию. Затем были пробурены еще 42 скважины проектной глубиной 3 тысячи метров.

Всеми этими буровыми работами руководил опытный специалист Сияб Султанов в качестве начальника Калмазской экспедиции глубокого бурения. Предприятие за годы его руководства 10 лет подряд получало переходящее Красное Знамя победителя соревнования среди 21 управления Производственного объединения "Союзбургаз". Сам Сияб Султанов за доблестный труд был награжден орденами и медалями СССР, удостоен таких престижных почетных званий, как "Отличник газовой промышленности СССР" и "Почетный работник газовой промышленности".

Один из буровых мастеров экспедиции Сабир Эйвазов, вспоминая те годы, добрыми словами отзывается о бывшем начальнике.

- Работать плечом к плечу с Сиябом Султановым было интересно и ответственно, - рассказывает С.Эйвазов. - У него было чему научиться. И по технологии бурения, и по оборудованию. У Сияба муаллима были свой стиль и методы организации производственных работ. Все он делал по четкому, заранее подготовленному плану. Сияб муаллим был очень грамотным специалистом, хорошо знающим технологию производства. Несмотря на высокую требовательность, он к своим подчиненным относился с особой заботой, старался, чтобы все социальные проблемы коллектива разрешались быстро. К примеру, скажу, что за период его руководства свыше 50 рабочих получили квартиры в городе Баку.

Сабир Эйвазов вспоминает, как С.Султанов сберег все хозяйство экспедиции, технику и оборудование от разрухи и разбазаривания в 1988 - 1993 годах.

- На него было сильное давления, даже слышались угрозы в адрес Сияба муаллима, - вспоминает С. Эйвазов.

- Однако он решительно отказывался от всех предложений и ценою огромных усилий сумел сохранить наше предприятие в целости. В те напряженные, беспредельные време-

на Сияб Султанов проявил истинную гражданскую позицию.

- Верно говорит Сабир муаллим, - добавляет Яшар Султанов. - Отец был принципиальным, четким и одновременно чутким человеком. Он всем оказывал поддержку, помогал чем мог. Хорошо помню, отец всегда твердил: "Не забывайте, жизнь - это караван, и люди - гости на этой земле. Никто в иной мир с собой ничего не уносит. Все сделанное нами остается здесь, на этом свете, и о нас судят по нашим поступкам". Отец ушел из жизни в прошлом году, 27 сентября. На его похоронах было много народу, даже из зарубежья приехали. Это еще раз говорит о том, что отец пользовался большим авторитетом среди людей. Сияба Султанова уважали и любили за то, что никогда у него слово не расходилось с делом. Мы - его дети, моя сестра Эльмира ханум и я, - находим утешение лишь в том, что наш отец прожил содержательную, полную событий жизнь...

Не прошло и года после его смерти, как ушла из жизни супруга Сияба муаллима Мария Павловна, с которой он познакомился после Второй мировой войны...

Сегодня в роду Сияба Султанова подрастает новое поколение - его внуки Эмиль, Рустам, Фуад, Фархад и правнучка Зарифа. Все они гордятся своим дедом, ставшим для них ярким примером для подражания. 7 декабря семья собралась вместе, чтобы почтить память и отметить 80-летний юбилей человека, доброе имя которого навечно вошло в историю нефтегазовой отрасли Азербайджана, и еще раз вспомнить о жизни, посвященной честному и беззаветному служению любимому делу и людям.

SƏTTAROVA SUĞRA ƏHƏD QIZI

(1942-2005)

Azərbaycan Neft-Qaz Sənayesi Dövlət Elmi-Tədqiqat və Layihə İnstitutunun laboratoriya müdiri, neftçi-geofizik Suğra Əhəd qızı Səttarova 2005-ci il yanvar ayının 29-da ağır xəstəlikdən sonra 62 yaşında vəfat etmişdir.

Suğra xanım 1942-ci ilin aprel ayında Bakıda ziyalı ailəsində anadan olmuşdur.

O, Azərbaycan Neft və Kimya institutunu bitirdikdən sonra əmək fəaliyyətinə 1964-cü ildə "Azərneftgeofizika" Trestinin Küryanı Geofizika İdarəsində başlamışdır.

İstehsalatda təcrübə topladıqdan sonra 1968-ci ildə Suğra xanım AzNQSDETLİ-nin geofizika laboratoriyasına işə qəbul edilmiş və burada mühəndis vəzifəsindən laboratoriya müdiri vəzifəsinə kimi yüksəlmişdir.

11 ildən çox laboratoriya müdiri vəzifəsində işləyərək özünü təcrübəli və savadlı bir geofizik kimi göstərmiş, rəhbərlik etdiyi kollektivə bacarıqla başçılıq etmişdir. Yataqlarda neft və qaz ehtiyatlarının hesablanması işini həmişə müvəffəqiyyətlə yerinə yetirmiş və bu nəticələri əvvəllər keçmiş SSRİ-nin Dövlət Neft və Qaz Ehtiyatları Komissiyasında və sonralar işə ARDNŞ-in ehtiyatlar üzrə Mərkəzi Komissiyasında müvəffəqiyyətlə müdafiə etmişdir.

1995-ci ildən S.Səttarova xarici neft şirkətləri ilə təmasda işləmiş, onların təşkil etdiyi seminarlarda iştirak etmiş və 2000-ci ildə ehtiyatların hesablanması üzrə sertifikat almışdır.

İnstitutda işlədiyi müddətdə onun 28 elmi məqaləsi dərc edilmiş və 4 məruzəsi konfranslarda dinlənilmişdir. Onun gənc kadrların yetişdirilməsində də böyük rolu olmuşdur. Suğra xanım özünün yüksək insani keyfiyyətlərinə, savadlı bir mütəxəssis olduğuna görə kollektivin hörmətini qazanmışdı.

SEYİDOV SƏMƏNDƏR MƏHƏMMƏD OĞLU

(1933-2005)

Ömrünün 48 ilini neft sənayesinə həsr etmiş qocaman neftçi-geoloq Səməndər Məhəmməd oğlu Seyidov 7 yanvar 2005-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Səməndər müəllim 1933-cü ildə Gəncə şəhərində müəllim ailəsində anadan olmuşdur. O, 1951-ci ildə orta məktəbi qızıl medalla bitirib, Azərbaycan Sənaye İnstitutunun (indiki Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası) "Neft və qaz yataqlarının geologiyası və kəşfiyyatı" fakültəsinə daxil olmuşdur.

1956-cı ildə institutu bitirdikdən sonra keçmiş "Kirovneft" NQÇİ-yə işə qəbul olunmuş və ilk əmək fəaliyyətinə başlamışdır. 30 il həmin idarədə operator, usta köməkçisi, usta, geoloq, böyük geoloq, mədən müdiri, 1968-ci ildən isə idarənin baş geoloqu - rəis müavini vəzifələrində işləmişdir.

İstehsalat fəaliyyəti dövründə onu neftçixarmanın problemləri maraqlandırmış və onların səmərəli həlli istiqamətlərində müasir elmi-texniki tərəqqinin, geotexnoloji istehsalata tətbiqinə çalışmışdır.

Onun elmi işlərinin əsas istiqaməti yeni neft və qaz ehtiyatları aşkar edib, yataqların səmərəli istifadə olunmasına yönəlmişdi. Nəticədə çoxlu miqdarda ləğv olunmuş quyuların yenidən bərpa olunaraq istismara verilməsinə, vaxtilə nəfsiz sayılan bir neçə sənaye əhəmiyyətli neftqazlılığa malik olmasına aşkar edilərək min tonlarla əlavə neft və qaz çıxarılmasına nail olunmuşdur.

S.M.Seyidov 1985-1987-ci illərdə "Suraxanıneft" NQÇİ-də baş geoloq vəzifəsində işləyərkən neft hasilatının artırılması sahəsində bir sıra səmərəli fikirlərin həyata keçirilməsinə - "Suraxanı" və "Qaraçuxur" yataqlarının geoloji quruluşunun daha da dəqiqləşdirilməsi, "Fasile lay dəstəsindən ilk dəfə yüksək neft hasilatının

alınması", "Qaraçuxur yatağında QaLD-nın aşağı hissəsindən yüksək neft hasilatının alınması" işlərinə bilavasitə rəhbərlik etmişdir.

S.M.Seyidov 1984-cü ildə dissertasiya işi müdafiə edərək geologiya-mineralogiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

Elmi axtarışlarını genişləndirmək məqsədilə S.Seyidov 1987-ci ildən əmək fəaliyyətini AzNQSDETLİ-də davam etdirmiş və ömrünün sonuna kimi laboratoriya müdiri vəzifəsində çalışmışdır.

O, institutda fəaliyyət göstərərkən də neft-qaz yataqlarının işlənməsi problemləri üzərində işləmiş və yüksək nəticələr əldə etmişdir.

S.M.Seyidovun neft sənayesi sahəsində xidmətləri yüksək qiymətləndirilmiş və o, "Şərəf nişanı" ordeni, "SSRİ neft sənayesi əlaçısı" medalı ilə təltif olunmuşdur.

Səməndər müəllim harada işləməyindən asılı olmayaraq, özünün yüksək insani keyfiyyətlərinə görə həmişə kollektivin sevimlisi olmuşdur.

O, yaxşı ailə başçısı, iki oğul, bir qız atası idi.

Səməndər müəllimin əziz xatirəsi onu tanıyanların qəlbində yaşayacaqdır.

ZEYNALOV TELMAN ƏBDÜL OĞLU
(1936-2005)

Ölüm haqdır - deyirlər. İnsan dünyaya göz açandan öləne qədər çalışır, vuruşur, özündən sonra bir iz qoymaq üçün min zəhmətə qatlaşır.

Elə insanlar var ki, dünyadan köçəndən sonra yaxınları, qohumları, iş yoldaşları həmişə onları xatırlayır, ehtiramla yad edirlər. Tanrının bəxş etdiyi ömür payını xalqının, dövlətinin rifahı naminə heyfilsənəmədən damla-damla əridən insanların ölüm xəbəri adamı sarsıdır, belə nəcib insanların ölümünə heç kəs inanmaq istəmir.

Öz xalqına əsl övladlıq borcu verən belə şəxsiyyətlər cismən aramızda olmasa da, onların ruhu, əməlləri, qurub-yaratdıqları həmişə bizimlədir. Yeganə təsəllimiz onların övladları, nəvə-nəticələridir. Nə yaxşı ki, bu insanların yolu davam etdirilir, onların nəcib irsi gələcək nəsillərə çatdırılır.

Belə unudulmaz insanlardan biri də ömrünü Azərbaycan neft sənayesinin inkişafına və tərəqqisinə həsr etmiş Telman Əbdül oğlu Zeynalovdur.

Telman Zeynalov 1936-cı ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. O, ali təhsil aldıqdan sonra qazma qurğusunda əmək fəaliyyətinə başlamış, əvvəlcə qazmaçı, sonra isə zəhmətkeşliyi və bacarığı sayəsində qazma ustası, sahə rəisi, baş mühəndis kimi fəaliyyət göstərmiş, Dənizdə Neft və Qazçıxarma İstehsalat Birliyinin Quyuların mənimsənilməsi və təmiri üzrə istehsalat şöbəsi rəisinin müavini vəzifəsində yüksəlmişdir.

Telman Zeynalov müxtəlif vaxtlarda ixtiralarına, səmərələşdirici təkliflərinə və keyfiyyətli işinə görə dəfələrlə rəhbərlik tərəfindən mükafatlandırılmış, Fəxri fərmanlarla təltif edilmişdir.

Bütün mənalı ömrünü Azərbaycan neft sənayesinin inkişafına həsr etmiş Telman Zeynalov sonadək sevdiyi peşəsindən ayrılmadı. 2005-ci il fevralın 13-də bu gözəl insan dünyasını dəyişdi.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

BİRİNCİ BÖLMƏ

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin neft strategiyasının şanlı səhifələri	3
"Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin neft strategiyasının şanlı səhifəsidir	5
"Əsrin müqaviləsi"nin 10-cu ildönümünə həsr olunmuş təntənəli mərasimdə Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin nitqi	5
Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı	14
Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin prezidenti Devid Vudvordun çıxışı	20
Gürcüstanın baş naziri Zurab Jvaniyanın çıxışı	23
Türkiyənin energetika və təbii ehtiyatlar naziri Mehmet Hilmi Gülərin çıxışı	25
ABŞ-in xüsusi nümayəndəsi, beynəlxalq əlaqələr üzrə enerji katibi köməkçisinin müavini Castin Svivftin çıxışı ..	27
Azərbaycanın ümummilli lideri Heydər Əliyev bütün dövrlərdə xalqına, doğma vətəninə ləyaqətlə və sədaqətlə xidmət etmişdir	29
Heydər Əliyev adına Bakı Dərin Özüllər Zavodunda ümummilli liderimizin abidəsinin təntənəli açılış mərasimində Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin nitqi	29
Bakı Dərin Özüllər Zavodunda ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin abidəsinin təntənəli açılış olmuşdur	33
Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı	33
Heydər Əliyev adına Bakı Dərin Özüllər Zavodunun direktoru Tahir Məmmədovun çıxışı	35
Heydər Əliyev adına Bakı Dərin Özüllər Zavodunun fəhəlisi İmran Şixəliyevin çıxışı	37
"Əsrin müqaviləsi" ilə başlayan Heydər Əliyevin neft strategiyasının həyata keçirilməsində tarixi hadisə	39
Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin Azərbaycan və Gürcüstan ərazilərindən keçən hissəsinin birləşdirilməsi mərasimində Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin nitqi	39
Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı	43
Gürcüstanın Yanacaq və Energetika naziri Nika Gilaurinin çıxışı	46
BTC KO Şirkətinin icraçı direktoru Maykl Taunzəndin çıxışı	46
ABŞ Dövlət Departamentinin Xəzər hövzəsinin enerji diplomatiyası üzrə müşaviri, səfir Stiven Mənnin çıxışı	48
Gürcüstan prezidenti Mixail Saakaşvillinin çıxışı	49
Azərbaycanda Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə yaradılmış nəqliyyat infrastrukturunu sürətlə inkişaf edir və müasirləşir	53
"Prezident Heydər Əliyev" tankerinin istismara verilməsinə həsr olunmuş təntənəli mərasimdə Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin nitqi	53
Heydər Əliyevin neft strategiyasının uğurla həyata keçirilməsi sayəsində Azərbaycan ildən-ilə güclənir, xalqımızın rifahı yaxşılaşır, dövlətimizin mövqeyi dünyada daha da möhkəmlənir	61

Neft Daşlarının 55-ci ildönümünə həsr olunmuş təntənəli mərasimdə Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin nitqi	61
ARDNŞ-in prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı	70
Azneft İstehsalat Birliyinin baş direktoru Yavər Camalovun çıxışı	73
Neft Daşları Neft-Qazçıxarma İdarəsinin rəisi Alçın Şirinzadənin çıxışı	78
Neft Daşları Neft-Qazçıxarma İdarəsinin mühəndisi, qocaman neftçi Mais Hacıyevin çıxışı	81
Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti Mahmud Kerimovun çıxışı	83
Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının rektoru Siyavuş Qarayevin çıxışı	85
ARDNŞ-in birinci vitse-prezidenti Xoşbəxt Yusifzadənin çıxışı	86
Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin sədrliyi ilə Nazirlər Kabinetinin geniş iclası	88
Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin giriş nitqi	88
Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı	96
Azərbaycan Respublikasının Yanacaq-Enerji Kompleksinin inkişafı (2005-2015-ci illər) üzrə dövlət proqramı	100
Dövlət Proqramının məqsədi və əsas vəzifələri	101
Azərbaycan Respublikasının neft və qaz sektorunun inkişaf istiqamətləri	101
Elektrik və istilik enerjisi istehsalının, ötürülməsinin və paylanması əsas inkişaf istiqamətləri	105
Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin neft strategiyasının həyata keçirilməsinin yeni mərhələsi - Azərbaycanın "Böyük neft" erası başladı	108
"Mərkəzi Azəri" platformasından ilk neftin alınmasına həsr olunmuş təntənəli mərasim	108
Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmişdir	108
ABƏŞ-in prezidenti Devid Vudvordun çıxışı	113
Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin nitqi	115
Azərbaycanın yeni neft strategiyasının təntənəsi - üç dənizin əfsanəsi reallığa çevrilmişdir	117
Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin Azərbaycan hissəsinin istifadəyə verilməsinə həsr olunmuş təntənəli mərasim	117
Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyevin nitqi	118
Türkiyə Respublikasının prezidenti Əhməd Nejdət Sezərin nitqi	124
Gürcüstan prezidenti Mixail Saakaşvilinin nitqi	127
Qazaxıstan prezidenti Nursultan Nazarbayevin nitqi	128
bp şirkətinin prezidenti lord Con Braunun çıxışı	131
ARDNŞ-nin prezidenti Natiq Əliyevin çıxışı	132
Ulu öndər Heydər Əliyevin müvəffəqiyyətlə həyata keçirilən neft strategiyası Azərbaycana böyük uğurlar gətirir	137
Bakıda "Xəzər neft, qaz, neftayırma və neft kimyası-2005" XII beynəlxalq sərgi və konfransının açılış mərasimində Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin nitqi	137
Bakıda "Xəzər neft, qaz, neftayırma və neft kimyası-2005" XII beynəlxalq sərgi və konfransı açılmışdır	142
Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev açılış mərasimində iştirak etmişdir	142
"Kaspian Events Limited" şirkətinin sədri Syuzan Krauçun çıxışı	144

Azərbaycan Ticarət və Sənaye Palatasının prezidenti Süleyman Tatlıyevin çıxışı	145
İKİNCİ BÖLMƏ	
Neft-qaz sənayesinin inkişafında səmərəli əmək sərf edənlər	147
İqtisadi səmərə	149
Neftçi-alim	151
Əl işdən soyumur, ürək arzudan	153
Peşəsinin vurgunu	155
Ученый, изобретатель, педагог	157
Жить так, чтобы и другим интересно было жить	162
Ömrün 70 baharı	165
Böyük mühəndis	169
Tanınmış xanım	171
Neft sənayesinə bağlı ömür	173
Elmə həsr olunmuş ömür	176
Səmimi dost, qayğıkeş insan	178
Dəniz neftçiləri ilə çiyin-çiyinə	180
Kollektivin sevimsizi	182
Neftçıxarma operatoru	183
Həvəslə işləyir	185
Böyük menecer	186
Rəis müavini	188
Böyük geoloq	189
Həm də mahir tərcüməçi	190
Sahə geoloqunun şirin söhbətləri	191
Əmək veteranı	192
Sex rəisinin müavini	193
Neftçi alim	194
Dalğıcı işi üzrə mütəxəssis	198
Bacardığını əsirgəmir	199
Təcrübəli işçi	200
Laboratoriya müdiri	201
Neft sənayesinin veteranı	203
Elm adamı	204
Səmərəli elmi fəaliyyəti	206
ÜÇÜNCÜ BÖLMƏ	
Həyatda izi qalanlar. Onlar xalqımızın səadətində uğrunda fədakarlıq göstərmişlər	208
Abbasov Arif Lətif oğlu (1934 - 2004)	210
Adıgözelov Məmməd Həsən Adıgözel oğlu (1866-1960)	213
Abbasov Əşrəf Məmməd oğlu (1936 - 2005)	214
Azizov Tofiq Məşib oğlu (1932 - 1998)	216
Əzizov Müseyib Kəbleyi-Əli oğlu (1906-1972)	218
Xələfov Rafiq Rəsul oğlu (1939-1998)	219
Xəlilov Eldar Cəllil oğlu (1940-2004)	221
İbrahimov Oqtay Nadir oğlu (1929-2004)	223
İslamov Tannirverdi Həmdulla oğlu (1884-1957)	225
İsmayılov Şamxal İsmayıl oğlu (1936-2005)	226
Lətifov Aydın İbrahim oğlu (1931-2005)	227
Sultanov Siab Ali oğlu (1924-2003)	229
Səttarova Suğra Əhəd qızı (1942-2005)	233
Seyidov Səməndər Məhəmməd oğlu (1933-2005)	234
Zeynalov Telman Əbdül oğlu (1936-2005)	236

MƏMMƏD MİRZƏYEV, CANALI MİRZƏLİYEV

**“QARA QIZIL” AĞ SƏADƏT
RƏNGİNDƏ**

ALTINCI KİTAB

**Naşir: Rafiq Xansayadoğlu
Korrektor: K.Əliyeva
Texniki redaktor: Namiq Osmanov
Dizayner: İradə Əliyeva**

Yığılmağa verilmişdir: 11.11.2005

Çapa imzalanmışdır: 15.02.2006

Tiraj 400; şərti çap vərəqi 15

«MBM» mətbəəsində

çap olunmuşdur